ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 1.

v.a. Asiainhoitaja Pakaslahti

4/1 1936.

6000—6—34 2355

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 34/15/36

Berliini SSA 4 P:NÄ tammi KUUTA 19 36.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ LLE

ASIA: Raportti n:o 1.

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 1

Kysymys Saksan-Ranskan lähentymisestä.

V.a. Asiainhoitaja: Aarno Pakaslahti.

UE 3: A 4.

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 1.

Berliinissa 4 p:nä tammikuuta 1936.

ULKOASIAINM.
1/60 Sal. 36.
10/1. 36 2
5 C5

Asia: Kysymys Saksan-Ranskan lähentymisestä.

Raportissaan n:o 53 viime marraskuun 18 päivältä ministeri Wuorimaa teki selkoa Saksan-Ranskan lähentymistä koskevista tiedoista ja lähentymisajatuksen ilmapiiristä. Viime viikkojen kuluessa on tämä kysymys usein ollut Saksassa esillä.

Kun Laval ja Hoare olivat koolla Pariisissa valmistaakseen rauhanohjelman Itä-Afrikan sodan lopettamiseksi, oli luonnollista, että heidän väliset neuvottelunsa herättivät täällä välitöntä mielenkiintoa, kun saatiin tietää, että niissä oli esillä myös suhtautuminen Saksaan, nimenomaan varustautumisen alalla ja sopimukselliseen tilanteeseen pääsemiseksi siinä suhteessa. Näiden pyrkimysten edistämiseksi tapahtui se keskustelu, joka Englannin täkäläisellä suurlähettiläällä Sir Eric Phippsillä oli Hitlerin kanssa joulukuun 13 päivänä. Tämä keskusteluhan kohdistui varsinkin mahdollisuuksiin varustusten rajoittamiseksi ja läntisen ilmasopimuksen solmimiseksi. Hitlerin vastaus sisälsi, mitä edelliseen kohtaan tulee, viittauksen toukokuun 21

JAKELUOHJE: tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

päivän puheeseen. Ilmasopimukseen nähden on Saksan kannanotto jatkuvasti positiivinen.+

Se kieltämätön viileys ja pidättyväisyys, jolla Saksa vastasi tiedustelun edelliseen kohtaan, johtunee pohjimmiltaan kahdesta eri tekijästä. Toinen niistä on se, että niin kauan kuin Saksa ei ole ehtinyt saada armeijaansa kuntoon, se ei katso olevan olemassa vielä tasa-arvoista neuvottelubaasista. Toinen sanotuista tekijöistä on se, että täkäläisen käsityskannan mukaan länsivallat ovat niin kiinni Abessinian kysymyksen hoitamisessa, että ennen sen selvittämistä eurooppalaisia probleemeja ei voida käydä vakavasti ratkaisemaan, mitä väliaikaa Saksa käyttää hyväkseen toisaalta vahvistuakseen sotilaallisesti, toisaalta ollakseen tekemättä ulkopoliittisella alalla mitään myönnytyksiä nyt, jolloin muilla tahoilla engageeratuilla mailla on entistä vähemmän mahdollisuuksia koettaa siltä niitä saada. Tätä Saksan viime aikoina noudattamaa ulkopoliittista passiviteettia osoittaa selvästi eurooppalaisen politiikan kehitys kuluneena vuonna. Sen ensimmäisellä puoliskolla tapahtui kaik-

---

+ Kohta Phippsin käynnin jälkeen Hitlerin puheilla viimeksimainittu otti vastaan Puolan täkäläisen suurlähettilään. Auswärtiges Amtin poliittiselta osastolta kuulin, että tästä käynnistä ei ole tarkoituksellisesti annettu mitään tietoa julkisuuteen. Käynnin tarkoituksena oli epäilemättä, että Hitler tahtoi pitää Puolan informoituna tilanteesta ja siten käytännössä toteuttaa läheisen keskinäisen kosketuksen politiikkaa Berliinin ja Varsovan välillä.

ki se aktiivinen toiminta, mikä Saksalle oli ulkopoliittisesti välittömästi merkityksellistä ja mikä päätyi Saksan-Englannin laivastosopimukseen, joka taas merkitsi Stresan-rintaman loppua ja sopimuksellista legitimeerausta eräälle osalle Saksan irtisanoutumista Versaillesin sotilasmääräyksistä. Kohta tämän jälkeen alkoi Abessinian kysymys työntää syrjään puhtaasti eurooppalaiset kysymykset, joissa Saksan mukana olo oli välttämätön. Täten joutui varjoon läntinen ilmapakti, jota Saksa tahtoi pitää seuraavana askeleena laivastosopimuksen jälkeen. Samoin työntyivät kokonaan taka-alalle Saksan itsepintaisesti ja kieltämättä menestyksellä vastustama itäpakti, pyrkimykset Saksan palauttamiseksi kansainliittoon ym.

Kun Phippsillä oli edellämainittu keskustelunsa Hitlerin ja Neurathin kanssa, saattoivat viimeksimainitut epäilemättä todeta ajan tehneen työtä Saksan kannan hyväksi. Englantilaiselta taholta ei enää otettu esille kysymystä Saksan paluusta kansainliittoon eikä itäpaktista (jota Saksan puolelta pidetäänkin jo kuolleena ajatuksena). Mutta sensijaan tuli varustautumiskysymyksen ja ilmapaktin muodossa esille kysymys suhteitten järjestämisestä Ranskaan. Lisäsysäyksen sen pohtimiselle antoi Lavalin puhe edustajakamarissa joulukuun lopulla, jossa hän lausui, että Euroopassa ei ole todellista rauhantaetta ennenkuin tapahtuu saksalais-ranskalainen lähentyminen. Lavalin "valtiomies-

mäistä henkeä todistava toteamus", käyttääkseni näitä hänen puheensa kysymyksessä olevasta kohdasta Auswärtiges Amtin käsitystä ilmaisevia sanoja, teki täällä ilmeisesti suuren vaikutuksen. Sitä olivat kyllä omiaan heti heikontamaan eräät seikat. Sellainen oli jo Lavalin oma lausunto, että hän ei ajattele erikoissopimusta Ranskan ja Saksan välillä, vaan poliittista sovintoa kollektiivisen turvallisuusjärjestelmän puitteissa. Mainittua suotuisaa vaikutusta heikensivät täällä samoin ne Ranskan edustajakamarissa käytetyt puheenvuorot, joista kävi esiin epäily Saksan rauhanpolitiikkaa kohtaan ja joissa tehostettiin Neuvostoliiton-Ranskan paktin suurta merkitystä. Nämä lausunnot antoivat uutta vahvistusta sille muutenkin jo syvään juurtuneelle saksalaiselle käsityskannalle, että sanottu pakti on suunnattu Saksaa vastaan. Ranskan täkäläinen suurlähettiläs François-Poncet'han kävi joku aika sitten Wilhelmstrassella hallituksensa puolesta selittämässä, että näin ei ole asianlaita. Mutta enempää hänen ilmoitukseensa kuin Lavalin vastaavaan selitykseen täällä yksinkertaisesti ei uskota. Tämän mukaisesti Auswärtiges Amtin julkaisu lausui: "Jos Ranskan edustajakamari kaikesta huolimatta ratifioi paktin, on se seikka, joka luonnonmukaisesti ei voi vaikuttaa helpottavasti lähentymiseen." Lyhyesti sanoen tuotiin täällä selvästi esiin, että Ranskan-Neuvosto-

liiton pakti, ollen soveltumaton todelliseen kollektiiviseen rauhanjärjestelyyn[+], on esteenä Saksan-Ranskan lähentymiselle.

Joskin Lavalin sondeeraus sai siis sellaisen vastauksen, että Saksalla on syystä taikka toisesta vakavat epäilykset lähentymiseen Neuvostoliiton kanssa allieerattuun Ranskaan, niin kuitenkin oli samalla havaittavissa, että kysymys Saksan-Ranskan lähentymisestä oli tullut, myönteisessä mielessä, jollain tavalla nykytärkeäksi.[++] Tätä oli omiaan osoittamaan jo yksistään se seikka, millä tavalla lehdistö ryhtyi asiasta kirjoittamaan. Mutta ei kestänyt montakaan päivää,

---

[+] Deutsche diplomatisch-politische Korrespondenz lausuu tästä: "Tosiasiallisesti on venäläis-ranskalainen pakti oikeudellisesti katsoen ristiriidassa kansainliiton peruskirjan hengen ja kirjaimen kanssa. Molemmat sopimuspuolet tahtovat nim. sekä hyökkääjän toteamisen että avunantovelvollisuuden suhteen, muodollisesti vedoten peruskirjan asianomaisiin määräyksiin ja käyttäen hyväkseen tunnettua "aukkoa" peruskirjassa, ottaa neuvoston käsistä pois ratkaisuvallan ja siirtää sen omaan mielivaltaansa. Siten luodaan mahdollisuus käyttää niitä määräyksiä, joiden tarkoituksena on estää konflikteja, muodollisesti näihin määräyksiin vetoamalla, oman harkinnan mukaan siihen, että voidaan ryhtyä aktioon jotakin kolmatta vastaan, - menettely, joka ei parane siitä, että Ranska antaisi täten johtaa itsensä samalla Locarnon sopimuksen kiertämiseen käytännössä ja siten tämän sopimuksen avulla taattujen turvallisuussuhteitten vaarantamiseen lännessä."

[++] Ohimennen mainitsen, että Auswärtiges Amtissa lausuttiin minulle sinne saapuneen tietoja, että Liettuassa ollaan hyvin huolestuneita saksalais-ranskalaisen lähentymisen mahdollisesta toteutumisesta.

ennenkuin tilanne muuttui taas oleellisesti ja jo jossain määrin maaperää saaneet ajatukset lähentymisestä menettivät, ainakin hetkellisesti, jälleen kokonaan tehovoimansa. Tämä on tapahtunut Abessinian kysymyksen vaikutuksesta.

Niissä neuvotteluissa, joita on käyty Englannin ja Ranskan amiraliteettien välillä näiden maiden merisotilaallisesta yhteistoiminnasta nykyisen konfliktin aikana Välimerellä, on päästy tiettyihin tuloksiin. Kertoessaan näistä neuvotteluista Paris Soir'in tammikuun 3 päivän numerossa Sauerwein myös mainitsi Ranskan hallituksen esittäneen vaatimuksen, että mobilisoinnin tapahtuessa Englanti, vastapalveluksena Ranskan laivaston myötävaikutuksesta Välimerellä ja maavoimien myötävaikutuksesta Ranskan-Italian rajalla, heti ja automaattisesti ryhtyisi suojatoimenpiteisiin Ranskan hyväksi Ranskan-Saksan rajalla. Tällaisten tietojen tulkittiin täällä luonnollisesti osoittavan Ranskan epäilyksiä, että Saksa hautoo ehkäpä hyökkäyssuunnitelmiakin Ranskaa vastaan. Sanotut uutiset ovat vaikuttaneet täällä erittäin katkerasti jättäen tilaa vain myrkyllisille huomautuksille muutamia päiviä sitten toisessa mielessä puhutusta "lähentymisestä". "Hyvä naapuruus, niin lausui Laval! Merkitseekö se sitä, että pannaan Saksan syyksi hyökkäysaikomuksia?", kirjoittaa täkäläiselle mielialalle kuvaavasti Frankfurter

Zeitung. Tahtomatta pitää edellä mainittuja, Saksan-Ranskan rajan turvaamistoimenpiteitä koskevia tietoja ehdottomasti luotettavina, täällä kuitenkin todetaan, että englantilais-italialainen vastakohta on edistänyt Ranskan vanhaa pyrkimystä Englannin avun ja tuen hankkimiseksi Ranskan Reinin-rajalle.

Lavalin edellämainitun kamaripuheen jälkeen esitettiin täällä Saksan-Ranskan lähentymisen esteenä olevan Ranskan-Neuvostoliiton paktin. Nyt syytetään Ranskaa vielä siitä, että se pyrkii noudattamaan samantapaista paktipolitiikkaa myös Englannin suhteen. Börsen-Zeitung lausuu, viitaten Locarnon sopimukseen: "Jokainen erikoissopimus takaajan ja taattavan välillä on vastoin sopimus-uskollisuutta. Jos nyt siis tehdään Englannin ja Ranskan sotilasviranomaisten välillä Saksan-Ranskan rajaa koskevia sopimuksia, niin on katsottava niiden olevan ristiriidassa takuuvelvollisuuksien kanssa niin kauan kuin ei ole vastaavia sopimuksia Saksan yleisesikunnan kanssa." Paitsi vastaväitteitä, joissa on pohjana Locarnon sopimus, on Saksassa tehty eräitä Ranskalle osoitettuja iroonisia huomautuksia. Yksi sellainen on, että Ranska on valmis erikoissopimuksiin lähentymisen ja yhteisymmärryksen aikaansaamiseksi paitsi Italian ja Neuvostoliiton myös Englannin, mutta, kuten viimeksi Laval ilmoitti, ei Saksan kanssa. Toinen sanotunlainen huomautus on, että Ranska

pidättää itselleen monopolioikeuden tällaisiin kaksipuolisiin sopimuksiin tahtoen kieltää Saksalta vastaavan oikeuden.

Viimeksimainittuja huomautuksia ja niiden mahdollista paikkansa pitävyyttä on tarpeetonta tässä yhteydessä tarkemmin käsitellä. Mutta niistä on syytä mainita, koska nekin omalla tavallaan osoittavat sitä, minkälaiseen ilmapiiriin kysymys Saksan ja Ranskan lähentymisestä on tällä hetkellä joutunut. Sikäli kuin Berliinistä käsin voi arvostella, on mainittu kysymys jälleen melko lailla kuolleessa pisteessä.

V.a. Asiainhoitaja: Aarno Pakaslahti

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 2.

v. a. Asiainhoitaja Paasonheimo

7/1 1936

5000—6—34 2544

Berliini, 7 päivänä tammikuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N. 41/19/36

ULKOASIAINHOITAJA

2/60 Sal. D. 36

10/1-36

5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö oheisena kunnioittaen lähettää Ministeriölle raporttinsa n:o 2 Saksalaisia ajatuksia Itävallan ulkopolitiikan orientoinnista.

V.a. Asiainhoitaja: Aaro Pakaslahti

UE 13: A 4.

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 2.

Berliini ssa 7 p:nä tammi kuuta 19 36.

	2 Ko Sal.	36.
10/1-36	2	
	5	C5

Asia: Saksalaisia ajatuksia Itävallan ulkopolitiikan orientoinnista.

Muutama viikko sitten tuli julkisuuteen tieto, että Itävallan liittokansleri Schuschnigg tekee vierailun Pragiin. Tälle matkalle, jonka viimeisten tietojen mukaan pitäisi tapahtua kuluvan tammikuun puolivälissä, on jo nyt etukäteen omistettu Saksassa huomiota, joka lienee syytä panna merkille. Taustana tälle huomiolle on se seikka, että Itävallan aikaisemmat hallitukset, huolimatta korrekteista suhteista Tsekkoslovakiaan, noudattivat Saksassakin tyydytyksellä nähtyä pyrkimystä olla asettumatta varsin läheisiin suhteisiin Tsekkoslovakian kanssa.

Schuschniggin Pragin-vierailun katsotaan Saksassa olevan merkin Itävallan ulkopoliittisen orientoinnin osittaisesta muuttumisesta. Täällä katsotaan, että Italian jouduttua lujasti kiinni Abessinian selkkaukseen Itävallan nykyinen hallitus arvelee tarvitsevansa, tietysti Saksan taholta uhkaavaa vaaraa silmällä pitäen, selkänojaa jossakin muussakin naapurimaassa kuin Italiassa. Näin ollen tulee lähinnä kysymykseen Tsekkoslovakia, johon nyt on siis pyrittävä lähentämään suhteita. Edelleen huomautetaan täällä sii-

JAKELUOHJE: tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tä näkökannasta, että Itävallan lähentyminen Tsekkoslovakiaan on myös sikäli Itävallan nykyisen hallituksen intressissä, että Tsekkoslovakian avulla, jolla, ei vähiten sen uuden presidentin ansiosta, on vaikutusvaltainen asema kansainliitossa, Itävalta voi, tarpeen niin vaatiessa, saada kansainliitolta sekä mahdollista poliittista että varsinkin nykyään finanssiapua.

Näyttää myös siltä, että Saksassa ollaan levottomia liittokanslerin Pragin-matkan johdosta, kun se voi helposti merkitä Itävallan valmiutta ryhtyä omalta osaltaan koko Tonavan kysymyksen järjestämiseen yhteisymmärryksessä Tsekkoslovakian kanssa, jolloin Saksan intressit joutuisivat epäilemättä kärsimään. Täten Itävalta luopuisi vanhasta ohjelmastaan, että ilman Saksan myötävaikutusta ja osanottoa tällä Euroopan kulmalla ei ole tehtävä poliittisia tai taloudellisia uusjärjestelyjä.

Lopuksi herättää aikana, jolloin Saksan ja Neuvostoliiton väliset suhteet ovat niin kylmät kuin ne tällä haavaa ovat, Saksan huolestumista epäilemättä myös se seikka, että Itävalta lähentyy valtiota, joka, kuten Tsekkoslovakia, on varsin intiimissä kosketuksessa Neuvostoliiton kanssa. Tällä ehkä pelätään, että Prag voi toimia yhdistäjänä Moskovan ja Wienin välillä ja että Neuvostoliitto nykyisessä saksalaisvastaisessa asenteessaan voi löytää uuden ystävän samoin Saksan takia huolestumista tuntevasta Itävallasta.

Mitä tulee Saksan ja Itävallan välisiin välittömiin viimeaikaisiin suhteisiin, on niissä sen sanomalehtisodan lo-

pettamisen jälkeen, joka muutama kuukausi sitten saatiin aikaan, esiintynyt ainakin ulospäin jännityksen laukeamista. Polemiikkia on silloin tällöin kuitenkin syntynyt, mutta molemminpuolista vähäistä neulanpistopolitiikkaa pitemmälle ei se ole kehittynyt.

V.a. Asiainhoitaja: Aarno Pakaslahti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 3.

v. a. Asiainhoitaja Pakaslahti

7/1 1936.

8000—6—34 2344

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 80/25/36

Berliini SSA 7 P:NÄ tammi KUUTA 19 36.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

	3/60 Sal.	36.
14/1-36		
RYHMÄ 5	OSASTO C5	

ULKOASIAINMINISTERIÖLLE

ASIA: Raportti n:o 3.

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 3:

Eräs poliittinen keskustelu.

V.a. Asiainhoitaja: Aarno Pakaslahti

UE 3: A 4.

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 3.

Berliini ssa 7 p:nä tammi kuuta 1936.

ULKOASIAINHIN
No 3/60 Sal. D -36.
14/1 - 36.
RYHMÄ 5
OSASTO C5

Asia:

Eräs poliittinen keskustelu.

Jouduin tänään eräillä kutsuilla Auswärtiges Amtin poliittisen osaston apulaispäällikön salaneuvos Roedigerin kanssa luottamukselliseen poliittiseen keskusteluun. Pyydän seuraavassa selostaa eräitä merkille pantavia kohtia siitä, jotka sitäpaitsi kohdistuivat osittain samoihin seikkoihin, joita on käsitelty lähetystön raportissa n:o 1 kuluvan tammikuun 4 päivältä.

Viitattuani keskustelun kuluessa Puolan täkäläisen suurlähettilään Lipskin käyntiin joulukuun puolivälissä valtakunnankanslerin puheilla salaneuvos Roediger lausui, että valtakunnanhallitukselle oli tärkeätä Puolan hallituksen informoiminen aikana, jolloin Englannin taholta Sir Eric Phippsin tekemien sondeerauksien muodossa oli otettu esille erinäisiä Saksaa koskevia kysymyksiä. Kohta tämän keskustelun jälkeen Lipski matkusti Varsovaan, mikä seikka oli jo etukäteen ollut Saksan hallituksen tiedossa ja mikä ehkä vaikuttikin mainitun käynnin tapahtumiseen.

Keskustellessamme Phippsin käynnistä kansle-

JAKELUOHJE:

tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

rin puheilla salaneuvos Roediger lausui, että Phipps oli myös viitannut itäpaktiin. Sen suhteen ei hän kuitenkaan ollut suinkaan osoittanut sellaista insistointia kuin varustuskysymyksen ja ilmapaktin suhteen. Saksalaiselle taholle on Phippsin käyttämien sanojen johdosta jäänyt se vaikutelma, että Englanti koettaa jatkuvasti osoittaa jonkinlaista intressiä itäpaktia kohtaan johtuen tämä seikka siitä, että Englanti pyrkii täten ottamaan huomioon Neuvostoliiton toivomuksia. Tällainen osittainen mukautuminen Neuvostoliiton toivomuksiin johtuu, kuten salaneuvos Roediger ilmoitti saksalaisen käsityksen olevan, siitä nyt jo jossain määrin havaittavissa olevasta lähentymisestä Englannin ja Neuvostoliiton välillä, minkä on saanut aikaan tapahtumien viimeaikainen kehitys kaukaisessa idässä. Puhuessaan tästä viimeksimainitusta seikasta salaneuvos Roediger käytti varsin varovaista kieltä kuitenkin antaen selvästi ymmärtää, että, kuten sanottu, Saksan käsityksen mukaan sanotunlainen lähentyminen Englannin ja Neuvostoliiton välillä on käynnissä. Mitä itse itäpaktiin vielä tulee, on se, lausui salaneuvos Roediger, kokonaan mahdoton Saksan kannalta edes keskusteltavaksi niin kauan kuin toukokuussa solmittu Ranskan-Neuvostoliiton pakti on olemassa. Hän lisäsi painokkaasti, että tämä Saksan kanta on sekä Englannin että Ranskan tiedossa.

Vielä salaneuvos Roediger käsitteli keskustelun kuluessa niitä tietoja, joita lehdistössä on viime päivinä ollut ranskalais-englantilaisista sotilasneuvotteluista Pariisissa. Hän lausui, että virallisten tietojen puuttuessa Saksan taholta ei haluta uskoa, että neuvotteluissa olisi tultu joihinkin tuloksiin, jotka koskisivat Englannin taholta määrätyissä olosuhteissa tapahtuvia sotilaallisia toimenpiteitä Ranskan hyväksi Pohjois-Ranskassa. Salaneuvos Roediger lausui, että tilanteen kehitystä seurataan Saksan puolelta luonnollisesti suurimmalla mielenkiinnolla tarkoitusperänä sen seikan silmällä pitäminen, että Locarnon sopimusta ei loukata.

V.a. Asiainhoitaja: Aaro Pakaslahti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: CS

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 4.

Ministeri Wuorimaa

17/1 1936.

Berliinissä, 17 p:nä tammikuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 216/37/36.

4 60 Pal. -36.

21/1.-36

5 C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Raportti n:o 4.

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ministeriölle lähettää raporttinsa n:o 4:

Kansainvälinen tilanne Berliinistä nähtynä.

Ministeri:

UE 11: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 4.

Berliinissässa 17 p:nä joulu kuuta 1936.

4/60 Sal. D -36.

Asia: Kansainvälinen tilanne Berliinistä nähtynä.

21/1-36

5 C5

Lomalta palattuani olen asettunut yhteyteen muutamien huomattavampien henkilöiden kanssa, saadakseni kuvan siitä, mitä Berliinissä arvellaan kansainvälisen tilanteen kehityksestä viimeisen 4-5 viikon aikana. Tässä tarkoituksessa kävin haastattelemassa ulkoasiain valtiosihteeriä von Bülow'ia, joka, kuten aina, erittäin ystävällisesti otti minut vastaan ja 3/4 tuntia kestäneen keskustelun aikana laajasti kertoili saksalaisia käsityksiä maailman tapahtumista eri kulmilta.

Päivän polttavimpana kysymyksenä kosketteli valtiosihteeri ensimmäiseksi Italian-Abessinian konfliktia. Hoare-Lavalin ehdotus oli sellainen, että Mussolinin olisi pitänyt se nopeasti hyväksyä, saavuttaakseen vallitsevassa tilanteessa yliotteen. Viivytyksellään hän teki kohtalokkaan virheen, joka tosin heikensi Italian asemaa siitä, mikä se ehdotuksen tekoaikana oli, mutta on kuitenkin sen jättänyt Italialle edullisemmaksi ja helpommaksi, verrattuna tilanteeseen viime syksynä. Ei tietenkään voida kieltää, että asema edel-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

leen on erittäin vaikea, mutta huonompaa ehdotusta, kuin Hoare-Lavalin hylätty esitys, Italialle missään tapauksessa ei tulla tekemään myöhemminkään. Ranska ja Englanti ovat erinomaisen ripeästi lähentyneet toisiaan ja niiden välinen entente-cordiale täten jälleen vahvistunut, mikä seikka Saksalle sen toiveiden johdosta Englantiin nähden lienee pettymys, mutta sen vaikutuksesta on myöskin Englannin suhtautuminen Italiaan tuntuvasti lieventynyt. Venäjä on myöskin peräytynyt jyrkästä sanktiokannastaan. Todennäköisesti on Litvinow ominpäin syksyllä ajanut omaa jyrkkää kantaansa ja saanut siitä Stalinilta huomautuksen, joten Venäjän esiintyminen kansainliitossa nyt tulee olemaan paljon pidättyvämpi. Öljysanktioista ei todennäköisesti tule mitään, sillä jo nyt voimassaolevat sanktiot ovat osoittautuneet useille muillekin valtioille ainakin yhtä rasittaviksi kuin Italialle. Konflikti ei välittömästi koske Saksaa, mutta ovat sen vaikutukset välillisesti jo myöskin täällä alkaneet tuntua. M.m. on Kreikka ilmoittanut, ettei se pysty enää kauppasuhteitaan Saksan kanssa hoitamaan sovitulla clearingpohjalla, koska sanktiot ovat vaikuttaneet sen kauppaan Italian kanssa varsin epäedullisesti ja vaatii se kaupankäynnin säilyttämiseksi Saksan kanssa itselleen erinäisiä parannuksia. Samanlaisia ilmoituksia on odotettavissa muidenkin valtioiden taholta, jotka Saksan kannalta, samoin kuin Kreikkakin, nykyisissä

oloissa ovat varsin huomattavia vienti- ja tuontimaita. Itse konfliktiin Saksa ei tule sekaantumaan, vaan noudattaa edelleen täydellistä puolueettomuutta ja seuraa tarkoin tapahtumien kehittymistä. Koko keskustelusta kuulsi läpi voimakas sympatia Italiaa kohtaan ja toivo siitä, että se onnellisesti, vaikkakin heikontuneena, selviytyisi vallitsevasta tilanteesta. Tämä näyttää siis olevan hallituksen kanta, kun sen sijaan kansan mieliala yleensä Saksassa on enemmän abessinialaisten puolella, kuten minulle on vakuutettu, osaksi katkeruudesta, jonka aiheutti liiton pettäminen v. 1914.

Välittömästi on Saksaa sen sijaan kiinnostanut Englannin ja Ranskan lähentyminen. Viimeaikaiset näiden maiden väliset ajatuksenvaihdot sekä ulkoministeriöiden että varsinkin yleisesikuntien välillä herättivät Saksassa julkisuudessa huomettavaa levottomuutta ja aiheuttivat aika teräviä kirjoituksia, joissa jopa syytettiin mainittuja valtioita Locarnon sopimuksen rikkomisesta. Eräät virkatoverini väittävät tämän tapahtuneen tarkoituksella, koska Saksan, saavuttaakseen tasavertaisuutensa, olisi päästävä tuosta sopimuksesta irti, sillä se sitoo maan Reinin alueella olevaan demilitarisoituun vyöhykkeeseen, jonka suhteen vapautus olisi saavutettava. Valtiosihteeri v. Bülow'in sanojen mukaan syntyivät nuo kirjoitukset aikana, jolloin sekä ulkoministeri von Neurath että valtiosihteeri von Bülow olivat joululomalla eikä ulkoministeriössä ollut ketään, joka olisi

voinut niiden julkituloa estää, sillä Saksan ulkoasiain johdon käsityksiä ne eivät vastaa. Nyttemmin onkin lehdistölle annettu ohjeet, ettei tähän suuntaan laaditut kirjoitukset enää saa uudistua ja asiasta onkin vaiettu. Sekä Ranskan että Englannin suurlähettiläät ovat molemmat käyneet ulkoasiainministerille antamassa vakuutukset siitä, ettei mainittujen maiden yleisesikuntien välisissä keskusteluissa ole sovittu mistään muusta, kuin italialais-abessinialaisen konfliktin mahdollisesti aiheuttavista toimenpiteistä, mitkä selitykset Saksa tyydytyksellä on todennut. Ranskan suurlähettiläs oli eräässä yksityiskeskustelussa hra v. Bülow'in kanssa maininnut, ettei hän yksityiskohtaisesti tunne niitä keskusteluja, joita Ranskan ja Englannin välillä on käyty, mutta että hänellä on syytä kombinoida ne seuraavaan tapaan: Englanti on Ranskalta vaatinut ei ainoastaan, että se sodan sattuessa Englannin ja Italian välillä asettaisi Englannin käytettäväksi satamansa, sotatarpeet, muonituksen saannin y.m., vaan sen lisäksi aktiivisen sotatoiminnan Englannin kanssa. Tähän on Laval vastannut, että kuinka Englanti Ranskalta voi vaatia näin pitkälle meneviä myönnytyksiä, kun se itse ei ole valmis suostumaan samanlaisiin ehtoihin siinä tapauksessa, että Ranska joutuisi hyökkäyksen alaiseksi Saksan taholta. Valtiosihteeri v. Bülow katsoi nämä Ranskan suurlähettilään esittämät olettamukset varsin todennäköisiksi.

Kun Englannin suurlähettiläs joulukuun puoli-

välissä oli käynyt keskustelemassa valtakunnankanslerin kanssa, oli hän tällöin yleensä vedonnut viimekeväiseen Lontoon-sopimukseen, mutta niissä esiintyvistä kysymyksistä erikoisesti kosketellut vain aseistuksen rajoitusta ja ilma-Locarnoa. Kysyessäni, tarkoittiko tämä ilma-Locarno sopimusta niiden neljän vallan kesken, jotka Locarnon sopimuksen ovat tehneet, vastasi valtiosihteeri myönteisesti, lisäten, että mahdollisesti Belgia tulisi lisää kysymykseen, joten siis voisi syntyä neljän ja puolen valtion sopimus. Kansleri oli tällöin huomauttanut, että vaikka Saksalla periaatteessa ei ole mitään keskustelua vastaan tästä kysymyksestä, niin on tilanne kuitenkin niin paljon muuttunut venäläis-tshekkoslovakialais-ranskalaisen sopimuksen kautta, joka tuo Venäjän lentovoimien tukikohdat aivan Saksan rajoille, ettei Saksa missään tapauksessa voisi keskustella lentovoimiensa määrästä suhteessa yksinomaan Locarno-valtoihin, vaan on sen myöskin otettava huomioon Venäjän lentovoimat. Mitä itäpaktiin tulee, katsoi Saksa sen ajatuksen jo täysin kuolleeksi, eikä edes Moskovan taholta asiaan enää ollenkaan ole viitattu. N.s. Tonavan-paktia kohtaan tuskin kenelläkään enää liene mielenkiintoa.

Mitä Saksan ja Venäjän suhteisiin tulee, on olemassa toiveita saada aikaan järjestelyjä taloudellisella alalla, kun sen sijaan poliittinen puoli tulee edelleenkin jäämään steriiliksi, seikka, jota venäläiset ovat valittaneet. Valtiosihteeri huomautti tässä suhteessa, että kun on olemassa edessä sellainen "vuori",

kuin ranskalais-venäläinen allianssi, niin sitä vastaan hyökkäämättömyys- tai muut vähäpätöisemmät sopimukset ovat kokonaan arvottomia. Tästä syystä venäläis-saksalaisissa suhteissa poliittisella alalla ainakaan lähimpinä aikoina mitään muutosta ei ole odotettavissa.

Mitä Venäjän pyrkimyksiin Aasiassa tulee, oli valtiosihteeri sitä mieltä, että Venäjä Siperiasta pyrkii luomaan osavaltion, joka pystyy ilman Euroopan-Venäjän apua turvaamaan venäläisten edut siellä päin, samoin kuin Itä-Preussin olot pyritään järjestämään mahdollisimman riippumattomiksi Saksan pääalueesta. Tästä syystä Venäjä Siperiassa rakentaa rautateitä, maanteitä ja siirtää sinne väestöä, kolonisoidakseen tuon maan. Valtiosihteeri ei katsonut Venäjän suorittamien rajavarustusten siellä merkitsevän muuta kuin puolustusvarusteita pitkäksi aikaa eteenpäin, eikä sotaisia selkkauksia missään tapauksessa Japanin ja Venäjän välillä ole odotettavissa ainakaan puoleentoista vuoteen.

Tiedustellessani, mitä valtiosihteeri arveli Yhdysvaltojen neutraliteettilakiehdotuksesta, sanoi hän Amerikassa vaalien jo voimakkaasti vaikuttavan lukuisiin siellä tehtyihin aloitteihin ja esityksiin. Amerikan sisäinen tilanne on siksi sekava, että siitä on hyvin vaikea saada selvää kuvaa. Mitä niihin toimenpiteisiin tulee, joihin presidentti Roosevelt on ryhtynyt italialais-abessinialaisen konfliktin johdosta,

ovat Yhdysvallat pyrkineet kansainliiton edelle, tekemällä päätöksiä ennen kuin kansainliitto sellaisia on ennättänyt tehdä ja on ne katsottava enemmän eleiksi kuin vakavasti tarkoitetuiksi toimenpiteiksi. Samoin käynee myöskin neutraliteettilain suhteen. Valtiosihteeri tuntui näin ollen olevan sitä mieltä, ettei Amerikka hyväksyttävää neutraliteettilakiaan tulisi kovinkaan laajassa määrin käyttämään, vaan että sen merkitys enemmän jäisi eleen luontoiseksi. Yhdysvallat toimittavat edelleen Italialle öljyjä niin paljon kuin se haluaa ostaa.

Lopuksi tiedustelin vielä, kuinka Berliinissä arvioidaan Itävallan liittokanslerin matkaa Prahaan. Tähän sain seuraavasisältöisen vastauksen. Itävallan hallitus on joutunut entistä suurempiin taloudellisiin vaikeuksiin sen kautta, että ne huomattavat avustussummat, jotka se aikaisemmin Italiasta on saanut, nyttemmin ovat huvenneet hyvin vähiin, ja että Itävallan täytyy koettaa etsiä muualta tässä suhteessa kipeästi tarvitsemaansa tukea. Kun Schuschnigg myöskin on Itävallan jyrkimpiin legitimisteihin kuuluva, tullee hän Prahassa koettamaan taivuttaa Tshekkoslovakian hallitusta suostumaan Habsburgien palaamiseen, mihin hän kuitenkin kaiken todennäköisyyden mukaan saanee varsin kylmän vastauksen. Schuschniggin jo marraskuussa aijottu Prahan matka oli kai silloin tarkoitettu lähinnä viimemainitun kysymyksen ajamista varten, mutta kun se

näin paljon on myöhästynyt ja olosuhteet tällä välin tuntuvasti muuttuneet, on sillä nyt paljon toisenlainen luonne. Kovinkaan suurta merkitystä ei valtiosihteeri näyttänyt tämän matkan tuloksille antavan.

Yhteenvetona keskustelusta voisin lyhyesti siis sanoa, että Berliinin horisontin mukaan sitten viime syksyn kansainvälinen tilanne on hyvin tuntuvasti helpottunut Italian eduksi, olkoonkin, että se edelleenkin on vaikea, ja että Saksa ei näihin kysymyksiin halua sekaantua, mutta seuraa tapahtumien kehitystä entistä tarkkaavaisemmin, huomattuaan tapahtumien vaikutusten jo välillisesti alkavan Saksassakin tuntua.

Kävin myös keskustelemassa Ranskan suurlähettiläänn François-Poncet'n kanssa. Hän huomautti aluksi, ettei viime kuukauden aikana Saksan sisäisessä tilanteessa mitään oleellisia muutoksia ole tapahtunut, vallan ollessa lujasti hallituksen käsissä, mutta että taloudellinen asema on entisestään tullut arkaluontoisemmaksi. Ulkopoliittisella alalla on sen sijaan kuukauden kuluessa yhtä ja toista tapahtunut. Kun haastateltavani itse marraskuun lopulla ja Englannin suurlähettiläs Phipps joulukuun puolivälissä kävivät valtakunnankansleria tapaamassa, ei näiden käyntien merkitys suinkaan ollut se, miksi Saksan lehdistö sen kuvasi, vaan yksinkertaisesti sondeerauspyrkimys Saksan vastaisen ulkopolitiikan suunnista, joka koko viime syksyn Saksan vaiteliaisuuden tähden oli ollut hämärän peitossa. Molemmat

suurlähettiläät tulivat keskusteluissaan samanlaiseen tulokseen, nim. siihen, ettei Hitler halua ulkopolitiikasta keskustella mihinkään suuntaan, vaan oli huomauttanut, ettei hän voi minkäänlaista ulkopoliittista kantaansa määritellä, ennen kuin italialais-abessinialainen konflikti on saatu selvitetyksi ja tulee ilmi, mikä tilanne silloin on. Saksa ehkä laskee Italian häviön mahdollisuuteen, jolloin se saataisiin taipuvaiseksi liittymään blokkiin Saksan ja Puolan kanssa, johon Saksa myöskin haluaa vetää mukaan Suomen, ja jonka tuloksena olisi Itävallan liittäminen Saksaan. Tällaisella kehityksellä saattaisi Euroopan politiikalle olla arvaamattomat seuraukset ja siitä syystä on erittäin tärkeätä toiselta puolen, että italialais-abessinialainen konflikti ensi tilassa saadaan keinolla millä tahansa lopetetuksi ja toiselta puolen, että Saksalle sen ekspansiivisissa pyrkimyksissä osotetaan luja vastustusrintama. Uusi Saksa on vielä nuori valtio, joka ylitsepursuavassa energiassaan saattaa tehdä tekoja, jotka sekä sille itselleen että koko Euroopalle voivat muodostua kohtalokkaiksi. Siitä syystä on paras keino sen hillitsemiseksi, että se huomaa kaikkialla, missä se pyrkii poliittisiin tarkoitusperiin, saavansa lujan vastustuksen, ja sen kautta on pakotettu hillitsemään pursuavan innostuksensa, kunnes se itsestään asettuu ja tasoittuu. Saksalaisten kanssa on puhuttava ystävällisesti ja koetettava selityksillä heihin vaikuttaa, kulttuurisuhteita on mahdollisimman paljon ylläpidettävä ja kehitettävä, samoin kaupallisella

alalla koetettava hyvät suhteet säilyttää, mutta siellä, missä Saksa pyrkii poliittiseen ekspansiooniin, on sille osotettava tällaisen pyrkimyksen toivottomuus. Hän katsoi Itävallan kysymyksen muodostuvan avaimeksi koko Euroopan vastaiselle politiikalle.

Olen tavannut eräitä muitakin sekä "entisen" että "uuden" Saksan huomattavia henkilöitä, mutta ei heidän lausunnoistaan ulkopoliittisissa asioissa edellä selostettuun ole juuri mitään lisättävää. Yleisenä toteamuksena on sanottava, että Saksassa nykyään ollaan erittäin pidättyväisiä kannanilmaisujen suhteen Saksan ulkopolitiikkaan nähden, sillä tahdotaan säilyttää mahdollisimman vapaat kädet menettelytavoissa sitten, kun oikean ajan ja sopivan tilaisuuden katsotaan ilmenevän. Kuten keskustelustani valtiosihteeri v. Bülow'in kanssa ilmenee, varoi hän myös tarkoin Saksan suunnitelmista puhumasta, selostaen yksinomaan tilannetta Berliinin näkökulmalta. Samaan kokemukseen ovat useat virkatoverinikin tulleet. Ei sentähden ollut ihmeellistä, että Ranskan suurlähettiläskin huomautti Saksan ulkopolitiikan olevan nykyään hämärän peitossa. Sen sijaan seurataan Saksassa tarkoin heilurin heilahduksia eri tahoilla ja noteerataan kaikki ilmiöt. Tuskin voinee kieltää, että tämä pidättyväinen politiikka Saksan kannalta on varsin viisasta.

Aarne Wuorimaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinistä olevan lähetystön raportti n:o 5.

Ministeri Wuorimaa

22/1 1936.

2000—6—34 2355

Berliinissä, 22 p:nä tammikuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nro 273/63/36.

5 60 Tal. 36

4/2-36

5 C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Ulkoasiainministeriölle lähetystö kunnioittaen oheisena lähettää raporttinsa n:o 5:

Vaikutteita Saksan sisäisistä oloista.

Ministeri: Aamulehtimies

UE 11: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 5.

Berliini ssa 22 p:nä tammi kuuta 1936.

5 60 Sal. 36.

4/2-36

Asia:

Vaikutteita Saksan sisäisistä oloista.

5 C 5

Vaikka viimeisten 6-7 viikon aikana ulkonaisesti Saksassa mitään erikoisempaa ei ole tapahtunutkaan - olihan hallitus kuukauden päivät joululomalla - , ei kuitenkaan voitane kokonaan kieltää julkisuuteen näkymättömän kehityksen kulkeneen omaa tietään: yleinen tyytymättömyys on ilmeisesti kasvanut.

Olen lomalta paluuni jälkeen joutunut tapaamaan runsaasti sekä hallitussuunnan että sen ulkopuolella olevia henkilöitä ja vaikutelmakseni on jäänyt toiselta puolen, että vastuunalaisten piirien keskuudessa hermostumista on huomattavissa ja toiselta puolen, että arvostelu nykyisistä olosuhteista on tullut yleisemmäksi, ehkäpä rohkeammaksi. Vaikka tämä arvostelu vielä sinänsä ei ole kuin symptomaattinen, niin kauan kuin kaikki voimakeinot ovat hallituksen käytettävissä, ja tämä saattaa kestää kauan aikaa, niin on kuitenkin syytä panna merkille ilmenevä tyytymättömyys.

JAKELUOHJE:

Ainoastaan hallituksen tietoon.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Kun nykyinen suunta pääsi valtaan, tapahtui se suurien sellaisten joukkojen kannatuksesta, jotka sen kautta toivoivat pääsevänsä siitä epäterveestä olotilasta, jossa maa heidän käsityksensä mukaan silloin oli, mutta viimeisten vuosien kehitys on osottanut heille, etteivät heidän arvionsa olekaan pitäneet paikkaansa, vaan että he ovat joutuneet ojasta allikkoon. Tarkoitan tässä lähinnä saksalaista intelligenssiä. Sen keskuudessa näyttää arvostelu viime syksystä lähtien suuresti lisääntyneen. Valtakunnankanslerin noudattama ulkopolitiikka armeijan luomisineen on kuitenkin kaikkia piirejä tyydyttänyt, mutta sisäpoliittiset otteet pakkovaltoineen, ovat sen sijaan synnyttäneet yhä lisääntyvää tyytymättömyyttä. "Saksalainen katse" ("der deutsche Blick") on tullut puheenparreksi ja tarkoitetaan sillä sitä, ettei kukaan uskalla mielipidettään lausua, ennenkuin katsoo ympärilleen, onko joku outo lähellä, joka voisi kuulla. Keskitysleiri on edelleen kurinpidon väline. Olin lomamatkalukemisekseni ottanut Robespierren elämäkerran ja hämmästyin suorastaan, kuinka paljon siinä esitetyistä opeista ja mielialoista silloisessa Ranskassa voitaisiin sovelluttaa nykypäivien Saksaan. Sivumäärin voisi teosta tässä suhteessa jäljentää. Eräs vanhemman polven henkilö lausui minulle: "me vanhemmat olemme surullisia siitä suunnasta, jonka olojemme kehitys on saanut, emmehän ole enää oikeusvaltio".

Lääkäri-, juristi-, yliopisto- y.m. aloilla on

tyytymättömyys suuri myöskin siksi, että nuoria, kokemattomia voimia on pantu korkeimpaan johtoon, eivätkä he pysty alojaan hallitsemaan, kun vanhempia lukuisasti syrjäytetään. Tieteellinen työ kärsii tästä tavattomasti. Moititaan hallituksen politiikkaa, jolla se valtion rahaavustuksin ja propagandalla yllyttää kansaa lisääntymään, kun toimeentulo ja työnhankinta jo muutenkin tahtoo käydä yli voimien. Vedotaan tässä suhteessa siihen, mihin Mussolinin samanlainen politiikka on vienyt ja pelätään, että kehitys Saksassakin voi johtaa samaan. Viimeisessä puheessaan, jossa tri Göbbels ankarasti jälleen kävi arvostelijoiden kimppuun, hän puolestaan tietääkseni ensi kerran esitti, ettei Saksa voi tulla toimeen ilman siirtomaita. Tässä puheessaan, joka huomattavasti poikkeaa hänen aikaisemmasta, ylimielisestä esitystavastaan, siinä kun tunnustetaan vallitsevat vaikeudet, hän huomauttaa Saksan sotilaallisen aseman vahvistumisesta ja sellaisista "toisarvoisista" vaikeuksista kuin voipula. "Hädässä voimme tulla toimeen myös ilman voita, mutta emme koskaan ilman tykkejä. Jos joku joskus hyökkää kimppuumme, emme voi puolustautua voilla, vaan tykeillä ja kivääreillä. - - - - Jos kansainvälinen maailmanvallankumous neuvostovenäläisten varustusten turvin aivoittelisi meitä uhata, tulemme sitä vastaan asettamaan hyvät preussiläis-saksalaiset krenatööririykmentit. Sillä nykyinen Saksa ei ole vain rauhan saari, vaan linnoitettu rauhan saari, joka pystyy omaa rauhaansa suojaa-

maan". Taloudellisista oloista puhuessaan huomauttaa ministeri, että tilanne on "hiukan" arkaluontoinen, varsinkin työttömyyden odottamattoman paljon lisäännyttyä, mutta arvelee sen kuitenkin maaliskuun kuluessa saatavan voitetuksi. - Mitä valuutanpuutteeseen tulee, johtuu se pääasiassa siitä, että on ollut pakko ostaa suurempia määriä raaka-aineita, joita armeija tarvitsee. "Kerran tulee aika, jolloin meidän on vaadittava siirtomaita, sillä emme köyhänä kansana voi edelleen "vegeteerata" kuten nykyään". Yleinen palkkojen korottaminen ei myöskään nykyoloissa voi tulla kysymykseen, koska se toisi pakosta mukanaan hintainnousun, joka puolestaan johtaisi talouselämän tuhoutumiseen ja inflatioon. Saarin jälleenyhdistämis-vuosijuhlan yhteydessä piti Saarin alueen komissaari Bürckel puheen, jossa hän myönsi paljon luopumisia puolueesta tapahtuneen, mutta ilmoitti myös, että eronneiden asemesta uusia aineksia on tullut sijaan. Pettyneet vetäytyvät pois ja ne, jotka toivovat jotain saavuttavansa, pyrkivät mukaan.

Mutta tyytymättömyyttä ei ole vain sivistyneistön keskuudessa. Mikäli minulle on kerrottu, on sitä paljon työväestönkin piireissä. Kaikkialla vallitseva pakko, alhaiset tulot lyhyitten työaikojen johdosta ja osaksi kai myöskin eräitten tärkeitten ravintoaineiden puute ovat olleet omiaan mielialoja ylläpitämään levottomina. Kun maan koko talouselämäkin on pakkopaidassa, eikä se osoita helpponemisen merkkejä, vaan päin-

vastoin ja huolimatta kaikista selityksistä kiristyy, ei tämäkään ole omiaan rauhoittamaan.

Taistelu kirkon ja valtion välillä näyttää tällä hetkellä kallistuvan valtion eduksi: sekä protestanttisessa että katolisessa kirkossa pyritään sovittelemaan valtion kanssa, eikä kummallakaan ole riittävän arvovaltaista johtajaa asioitaan puolustamaan. Sitä paitsi uhkaa kirkkoja niiden erottaminen valtiosta, mikä niiden taloudelliseen asemaan saattaisi ratkaisevasti vaikuttaa kirkon vahingoksi.

Edellä olen kertonut niistä vaikutelmistani, jotka keskusteluista eri tahoilla olen saanut. Minun on tässä uudistettava se jo useamminkin lausumani seikka, että oloista Saksassa on mahdotonta saada täsmällistä kuvaa, kun maan lehdistö lausunnoissaan on sidottu ankaraan valvontaan, eikä voi sen tähden ko totuutta esittää, kun ulkomainen lehdistö tavattomasti liioittelee asioita, käyttäen useinkin varsin hämäräperäisiä lähteitä+) ja kun maan asukkaat, sen enemmän puolueen kannattajat kuin vastustajatkaan, eivät paljoakaan uskalla puhua. Näistä syistä täytyy tyytyä siihen, mitä eri tahoilta sattuu kuulemaan, mikä sekään ei aina saata olla täysin puolueetonta ja luotettavaa,

---

+) Esim. tiedot valtakunnankanslerin huonontuneesta terveydentilasta ovat perää vailla. Ottaessaan 10.I. vastaan diplomaattikunnan, oli "Führer" erittäin terveen ja hyvinvoivan näköinen.

ja sen pohjalla koettaa luoda hetkellisistä tilanteista kuva, joka vastaisi olosuhteita, mutta jonka ehdottomasta täsmällisyydestä ei voi mennä takuuseen. Ennustelut vastaisesta kehityksestä eivät ole paikallaan, koska niitä vallitsevissa olosuhteissa ei voi tehdä, saattaisivatpa johtaa harhaankin.

Rauschkommer

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 7.

Ministeri Wuorimaa

4/2 1936.

5000—12—35—5337

Berliinissä, 4 p:nä helmik. 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 403/102/36

7/60 Sal. D 36.

11/2 -36

5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 7 aiheesta:

Kolme vuotta kansallissosialismia.

Ministeri: Gamelkorma

UE 11: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 7.

Berliini ssa 4 p:nä helmi kuuta 19 36.

7 C 0 Sal. D .36.

4/2-36

Asia: Kolme vuotta kansallissosialismia.

5 C5

Viimekuluneen tammikuun 30 päivänä tuli kuluneeksi kolme vuotta siitä, kun hra Hitler nimitettiin Saksan valtakunnan kansleriksi ja kansallissosialistit saivat vallan käsiinsä. Tätä päivää juhlittiin erikoisen suurin menoin ja kansankokouksin ympäri maata, jolloin erikoisesti muistettiin ja huomattiin vanhat taistelijat (die alten Parteikämpfer). Lienee siksi mielenkiintoista koettaa tehdä lyhyt yhteenveto niistä tuloksista, joita uusi systeemi on saavuttanut.

Kun alussa puolueella ei ollut ehdotonta ylivaltaa, luotiin yhteys saksalais-kansallisten ja osaksi katolilaisten piirien kanssa, jonka johdosta hrat Hugenberg ja von Papen olivat hallituksessa mukana. Mutta sitä mukaa kuin kansallissosialistinen puolue sai lujemman otteen, pakotettiin toiset vaikutusasemistaan peräytymään, ensin Hugenberg ja myöhemmin surullisen kuuluisan kesäkuun 30 päivän tapahtumien yhteydessä myös v. Papen, joka sai peräytymispaikakseen lähettilään toimen Wie-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

nissä. Nyt oli tie vapaa puhtaan kansallissosialistisen ohjelman toimeenpanolle, jota kuitenkin ovat estäneet monenlaiset vaikeudet ennen kaikkea taloudellisella alalla. Mutta siitä huolimatta on oppien ja teesien toteuttaminen kehittynyt yhä jyrkempään suuntaan. Oltakoon kansallissosialistisista opeista mitä mieltä tahansa, on todettava, että kansleri Hitler, joka valtakunnanpresidentti von Hindenburgin kuoleman jälkeen kokosi omiin käsiinsä vallan koko täydellisyyden, suunnattomalla energialla ja harvinaisella sitkeydellä on kulkenut omaa tietään. Rosenberg sanookin "Völkischer Beobachterissa", ettei Hitler koskaan ole luopunut päämäärästään luoda suuri saksalaista kansallisuutta oleva puhtaasti germaanilainen valtakunta.

Sisäpoliittisella alalla on kansallissosialistisia päämääriä saavutettu tai lähennytty seuraavissa seikoissa:

1. Parlamentti sen normaalisessa muodossa on hävitetty ja hallituksella on täydet valtuudet tehdä tarpeelliseksi harkitsemiaan päätöksiä;

2. Eri osavaltioiden valtiopäivät on lakkautettu ja valtakunnan yhteyttä erikoisetuja vastaan lujitettu;

3. Puolueet on tuhottu ja kansallissosialistinen puolue jäänyt ainoaksi lailliseksi puolueeksi, sulautuen yhteen valtion käsitteen kanssa;

4. Juutalaiset on suljettu pois saksalaisesta yhteiskunnasta ja n.s. Nürnbergin lakeja, joiden tarkoituksena on turvata saksalaisen rodun puhtaus, noudatetaan

ankarasti;

5. Hakaristilipusta on tullut valtakunnan lippu;

6. Yleinen asevelvollisuus on saatettu voimaan ja Saksan sotilaallinen mahti luotu;

7. Sosialisella alalla on kuluneina vuosina myöskin kieltämättä tehty positiivista työtä. Työleirien järjestäminen on epäilemättä huomattavimpia saavutuksia nuorison, joka vuosikausia oli maleksinut työttömänä, kasvattamiseksi työtahtoon ja järjestykseen. Nyttemmin, asevelvollisuuden tultua voimaan, ovat työleirit saaneet jossain määrin toisen leiman, niissä käytetty aika kun itse asiassa muodostaa alkuvalmistelun asevelvollisuuspalvelusta varten. Toinen teollisuuspiireissäkin tunnustusta saanut toimenpide on järjestön "Kraft durch Freude'n" kautta aikaansaadut lomamatkat työväestölle, jolla muuten ei olisi varaa viettää lomapäiviään kotinsa ulkopuolella. Muitakin sosialisia uudistuksia on tehty joko jo ennen olleitten tai uusien suunnitelmien pohjalla. Kieltämätön lienee myös se seikka, että voimakasta kansallistuntoa lietsomalla ja kansan yhteistuntoa kasvattamalla vastakohta eri kansanluokkien välillä huomattavasti on vähentynyt. Erikoisesti pistää tämä silmään sotalaitoksessa, kun huomioi upseerien ja sotilaiden välistä suhdetta. Samoin lienee laita teollisuuslaitoksissakin. Mutta kaikki nämä sosialiset uudistukset maksavat suunnattomia summia ja miten niitä ajan mittaan pystytään rahoittamaan, on kysymys sinänsä.

Nämä lienevät huomattavimmat saavutukset sisäpoliittisessa kehityksessä. Lisäksi olisi tässä mainittava se tavaton merkitys, mikä ministeri Göbbelsin järjestämällä ja johtamalla propagandatoiminnalla koko systeemin säilymiselle ja kehittymiselle on ollut. Tosiasiassa ovatkin kaikki tulokset propagandan ansiota, jonka kautta kansa on taitavasti kypsytetty vastaanottamaan uudistukset ja jonka avulla vaikeudet ja vastoinkäymiset on tehty ymmärrettäviksi. Kaikki tilaisuudet, kuten näyttelyt, olivat ne mitä laatua tahansa, käytetään miltei enemmän kansallissosialistiseen propagandaan kuin niiden varsinaiseen tarkoitukseen ja kun vasta-äänien ei sallita päästä julkisuuteen, on tehdyn propagandan vaikutus toistaiseksi ollut sitä tuntuvampi. Vuosien kuluessa on tietenkin ollut runsaasti vaikeuksia, hankauksia ja vastakohtia ja tulee niitä varmaan edelleenkin olemaan, mutta kaikesta huolimatta on systeemi säännöllisesti lujittunut, eikä, huolimatta runsaasti lisääntyneestä arvostelusta ja tyytymättömyydestä eri tahoilla, ole nähtävissä mitään sellaista voimaa, joka kehityksen suuntaa voisi muuttaa, kaikki voimatekijät kun ovat hallitusvallan käytettävissä. Tässä yhteydessä on syytä merkitä, että 17. 1. 1936 julaistiin laki, jota Saksan lehdistössä ei saatu mainita ja joka koskee sotaväen oikeutta käyttää aseita <u>sisäisten</u> selkkausten sattuessa. Tämä laki on siltä kannalta mielenkiintoinen, että aikaisemmin sotaväki on selitetty olevan vain ulkopuolista vaaraa torjumassa, kun sen sijaan sisäi

sestä järjestyksestä piti poliisin, SA.- ja SS.-järjestöjen huolehtia. Nyt on katsottu tarpeelliseksi myöskin määritellä, että hyökkäyksen tai uhan henkeen kohdistuessa sotaväkeäkin voidaan sisäisissä olosuhteissa käyttää. Jäljennös laista seuraa tämän raportin liitteenä.

Ulkopolitiikassaan on kansleri Hitlerillä samoin huomattavia saavutuksia tulopuolelleen merkittävänä:

1) Saksan luopuminen Kansainliitosta vaikutti välittömästi aseistuksenrajoituskonferenssin tuloksettomuuden ja Saksalle jäi mahdollisuus vapaasti varustautua;

2) Kansanäänestys Saarilla palautti alueen Saksalle, antaen Saksan hallitukselle huomattavan sisäisen prestige-lisän;

3) Asevelvollisuuden voimaanpanon kautta vapautti Saksa itsensä Versaillesin sopimuksen sotilaallisista määräyksistä, ilman että kukaan olisi asettunut tätä vastustamaan;

4) Laivastosopimuksen kautta Englannin kanssa on Saksa turvannut itselleen voimakkaan laivaston;

5) Puolalais-saksalainen sopimus on helpottanut vuosikausia kiristyneenä ollutta tilannetta näiden maiden välillä, lieventäen Saksan aikaisempaa eristyneisyyttä.

Nämä ovat tärkeimmät tulokset kansallissosialistisen hallinnon kolmivuotiskaudelta. Mitä neljäs vuosi tuo mukanaan, jää nähtäväksi. Valtaan tullessaanhan kansleri Hitler julisti tarvitsevansa neljä vuotta luodakseen Saksan valtakunnan uudelleen. Kun autoritäärinen valtasys-

teemi pystyssä pysyäkseen aina tarvitsee uusia näkyviä saavutuksia, on välttämätöntä, että sellaisia löydetään. Puhutaan nykyään, että kuluvan vuoden aikana siirtomaakysymys tulisi etualalle ja siihen viittaa myös lehdistössä ja puheissa alotettu kampanja. Viime vuonna jäi myös Hitlerin lupaama vuosittainen kansanäänestys toimittamatta, todennäköisesti siksi, että ei löydetty sopivaa aihetta, joka varman enemmistön kokoaisi. Ehkäpä siirtomaakysymys riittävästi valmistettuna sellaiseksi sopisi. Tämän kysymyksen ratkaisu riippuu kuitenkin enemmän muista valtioista kuin Saksasta. Saksan demilitarisoidut alueet ovat esteenä vapaalle puolustuspoliittiselle kehitykselle, eikä ole mahdotonta, että myös tämä kysymys muodossa tai toisessa piakkoin nousee vakavammin esille. Se on jo sosialipoliittisesti Saksalle arka kysymys, kun mainituilla alueilla ei saa olla sotatarveteollisuutta, ei rakentaa autoteitä, jotka heti leimattaisiin strategisiksi. Näistä seikoista on ollut seurauksena, että työttömyys näillä alueilla on paljon suurempi kuin muualla maassa, kun valtio siellä ei voi laajaa työansiota järjestää ja siksi nuo seudut tyytymättömyyden pesäkkeinä samalla ovat vaarallisemmat.

Vastakohtana positiivisille saavutuksille antavat taloudelliset olosuhteet maassa hallitseville kuitenkin paljon enemmän päänvaivaa kuin aiemmin oli laskettu, sillä vaikka työttömyyttä suuressa määrin on

saatukin lievennetyksi valtion toimenpiteiden avulla, ei tilanne yleensä liene valtaantulosta tähän mennessä juuri parantunut, pikemminkin päinvastoin. Tukalan finanssiaseman helpottamiseksi ei ole löydetty muita keinoja kuin piakkoin toimeenpantava verojen lisääminen, jotka jo nyt ovat erittäin raskaat. Tuloksena ei voi olla muu kuin keskiluokan proletarisoituminen, koska uudet verot ennen kaikkea kohdistuvat keski- ja varakasluokkaan. Tästä seikasta kuulee nytkin paljon valituksia, kun lisäksi elinkustannuksetkin hiljalleen, mutta vakaasti , nousevat. Mieliala viimemainituissa piireissä onkin varsin huono, mutta tyytymättömyyttä kerrotaan olevan myös eräissä työläispiireissä ja maaseutuväestössä, jonka viimemainitun keskuudessa valitetaan toiselta puolen perintötilalakia ja toiselta puolen maataloustuotteitten rajahintoja, joita koetetaan eri tavoin kiertää. Nämä ilmiöt viittaavat siihen, että eri tahoilla jonkunlainen passiivisen vastustuksen rintama olisi syntymässä. Onko tällä nykyään vahvempana ilmenevällä arvostelulla käytännöllistä merkitystä ja voiko se asiain kulkuun mitään vaikuttaa, sen osottaa tulevaisuus. Purjeissa tuntuu olevan varsin paljon itäistä tuulta.

Lopuksi lienee paikallaan huomauttaa siitä vaikutuksesta, mikä kansallissosialismilla on ollut ulkosaksalaisiin. Kysymyksen yksityiskohtaisempi käsittely on tässä tarpeeton, mainittakoon vain tulos Saarilla ja Danzigissa sekä ne voimakkaat kansallissosialistiset virtaukset, jotka ovat vallalla Tshekkoslovakiassa asuvien sudeettisaksalaisten keskuudessa samoin kuin Itävallassa.

Negatiivisista puolista nykyis-Saksan autoritäärisessä systeemissä on minulla ollut tilaisuus useampaankin otteeseen antaa kuvauksia. Ne eivät ole muuttuneet. Tämän selostuksen tarkoituksena on ollut eräin reunamistutuksin esittää ne saavutukset, joihin Hitler valtakautenaan on tullut ja joiden merkitystä missään tapauksessa ei ole syytä aliarvioida, sillä Saksan kannalta ne todella ovat ainakin huomattavalta osaltaan suuria positiivisia saavutuksia.

Rauno Korppi

Liite raporttiin n:o 7.

Verordnung
über den Waffengebrauch der Wehrmacht.

Vom 17. Januar 1936.

Auf Grund des § 37 Abs. 1 des Wehrgesetzes vom 21. Mai 1935 (Reichsgesetzbl. I S.609) verordne ich unter Aufhebung der Vorschrift über den Waffengebrauch des Militärs und seine Mitwirkung zur Unterdrückung innerer Unruhen vom 19. März 1914 (nicht veröffentlicht):

§ 1

Waffengebrauch beim Einschreiten der Wehrmacht im Innern.

Schreitet die Wehrmacht zur Aufrechterhaltung oder Wiederherstellung der öffentlichen Sicherheit und Ordnung ein, so steht den hieran beteiligten Soldaten und Wehrmachtbeamten in Ausübung ihres Dienstes der Waffengebrauch ohne weiteres zu:

1. um einen Angriff oder eine Bedrohung mit gegenwärtiger Gefahr für Leib oder Leben abzuwehren oder um Widerstand zu brechen;

2. um der Aufforderung, die Waffen abzulegen oder bei Menschenansammlungen auseinanderzugehen, Gehorsam zu verschaffen

3. gegen Gefangene oder vorläufig Festgenommene, die einen Fluchtversuch unternehmen, obwohl ihnen bei ihrer Übernahme oder Festnahme angedroht worden ist, dass bei Fluchtversuch die Waffe gebraucht werde;

4. Um Personen anzuhalten, die sich der Befolgung rechtmässiger Anordnungen trotz lauten Haltrufs durch die Flucht zu entziehen suchen;

5. zum Schutz der ihrer Bewachung anvertrauten Personen oder Sachen. Auch in diesem Falle hat dem Waffengebrauch, wenn die Lage es zulässt, ein lauter Haltruf voranzugehen.

§ 2

Waffengebrauch in Ausübung des militärischen Wach- oder Sicherheitsdienstes.

In demselben Umfang (§ 1) steht der Waffengebrauch den Soldaten zu, die den militärischen Wach- oder Sicherheitsdienst ausüben.

§ 3

Waffengebrauch zur Beseitigung einer Störung der dienstlichen Tätigkeit.

Die Wehrmacht ist ferner jederzeit zum Waffengebrauch berechtigt, um eine Störung ihrer dienstlichen Tätigkeit zu beseitigen.

§ 4

Mass und Art des Waffengebrauchs

(1) Die Waffe darf nur insoweit gebraucht werden, als es für die zu erreichenden Zwecke erforderlich ist.

(2) Die Schusswaffe ist nur zu verwenden, wenn die blanke Waffe nicht ausreicht. Wird mit Waffen oder anderen gefährlichen Werkzeugen angegriffen oder Widerstand geleistet, so ist der Gebrauch der Schusswaffe ohne weiteres zulässig. Der Schusswaffe stehen Sprengmittel (Handgranaten, Sprengmunition, geballte Ladungen usw.) gleich.

(3) Ist der Gebrauch der Schusswaffe zum Zerstreuen von Menschenansammlungen erforderlich, so hat eine Warnung vorherzugehen, deren Form der jeweiligen Lage anzupassen ist.

§ 5

Notwehr und disziplinarer Notstand.

Ausserdem gelten für jeden Wehrmachtangehörigen im Fall der Notwehr oder des Notstands §§ 53 und 54 des Strafgesetzbuchs und für Vorgesetzte im Fall des disziplinaren Notstands §§ 124, 125 Abs. 2 des Militärstrafgesetzbuchs.

§ 6

Ausführungsbestimmungen

Zu Ausführungsbestimmungen ist der Reichskriegsminister ermächtigt.

§ 7

Inkrafttreten der Verordnung

Diese Verordnung tritt mit der Verkündung in Kraft.

Berlin, den 17. Januar 1936.

Der Führer und Reichskanzler

Adolf Hitler

Der Reichskriegsminister
und Oberbefehlshaber der Wehrmacht

von Blomberg

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 6.

Ministeri Wuorimaa

24/1 1936

8000—6—34 2355

Berliinissä, 24 p:nä tammikuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

6/60 Pol. b 36.
4/2.36

N:o 274/64/36.

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle oheisena raporttinsa n:o 6:

Saksalais-latvialaiset suhteet.

1/.

Ministeri: Ramsay

UE 11: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 6.

Berliinissa 24 p:nä tammi kuuta 1936.

6/60 Sal. D 36.

Asia: Saksalais-latvialaiset suhteet.

4/2-36

Kun joku aika sitten Latvian taloudellinen toiminta järjestettiin uudelle pohjalle, hajoittamalla kaikki yksityiset järjestöt, niiden joukossa saksalaiset kiltat, herätti tapaus tavatonta huomiota Saksassa ja erittäin ankaria hyökkäyksiä Latviaa vastaan, jota syytettiin pyrkimyksestä tällä tavalla tuhota saksalaisuus Latviassa. Asian kehityksestä kävi Latvian lähettiläs tänään luonani kertomassa, selostaen asiaa seuraavalla tavalla.

Lähetystö ei reagoinut niihin lukuisiin kirjoituksiin, joita lehdistössä oli ollut, ennen kuin puolueen suurin lehti "Völkischer Beobachter" oli kirjoittanut artikkelin, jossa ei ainoastaan tuomittu Latvian menettely, vaan suorastaan loukkaavasti käsiteltiin Latvian hallitusta. Tällöin laati lähettiläs Celmins kirjallisen protestin, jossa hän protestoi sitä vastaan, että Saksassa sekaannutaan toisen valtion sisäisiin asioihin ja vei tämän noottinsa henkilökohtai

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sesti valtiosihteeri v. Bülow'ille.

Valtiosihteeri oli heti reagoinut, huomauttaen siitä, että tämä Latvian toimenpide suoranaisesti oli tarkoitettu saksalaisten taloudellisen toiminnan estämiseksi Latviassa ja että siitä syystä tällainen menettely ei ollut Saksan kannalta yhdentekevää, sillä Saksa tulee kaikkialla suojelemaan saksalaisuuden etuja. Lähettilään saapuessa olivat latvialais-saksalaiset suhteet olleet erittäin hyvät sekä taloudellisesti että poliittisesti, sillä Baltianmaissa asuvat saksalaiset ovat olleet sinä yhdyssiltana, joka Saksaa ja Baltianmaita on yhdistänyt. Kun Latvian hallitus kuitenkin näin on menetellyt, on tilanne muuttunut. Saksa ei kuitenkaan halua taloudellisessa suhteessa tehdä uusia vaikeuksia Latvialle, vaan saa voimassaoleva kauppasopimus edelleen jatkua ja kauppasuhteet säilyä entiseen tapaan. Sen sijaan eivät poliittiset suhteet Saksan ja Latvian välillä tästä lähtien enää ole muuta kuin korrektit.

Tämän valtiosihteerin selityksen jälkeen oli Latvian lähettiläs selittänyt, ettei toimenpiteen tarkoituksena ollut saksalaisten sortaminen, vaan yleensä uuden järjestelyn toimeenpano, jossa latvialaiset järjestöt joutuvat yhtä paljon kärsimään kuin saksalaiset ja joka uudistus muutenkin on tehty saksalaisten esikuvien mukaan. Tätä selitystä ei valtiosihteeri kuitenkaan ottanut huomioon ja poistui lähettiläs, jättäen

protestinoottinsa, ja odottaa nyt tuleeko siihen vastausta vai ei.

Saksalaiselta taholta en välittömästi ole mitään asiasta kuullut. Sen sijaan julkaisevat Berlinin iltalehdet 24. I. tietoja ulkoministeri v. Neurathin haastattelusta "Saksa ja Baltianmaat", jossa kiitetään Viroa, annetaan vitsaa Latvialle ja torutaan hyvin toivein Liettuaa. Puhuen siitä, että äskettäin Viron ja Latvian kanssa solmitut kauppasopimukset ovat suotuisia enteitä tulevaisuuteen nähden, ministeri lausuu: "Poliittisten suhteitten kehittymiseen Baltian valtioiden kanssa vaikuttaa se kohtelu (Behandlung), jonka osallisiksi näiden maiden alueella asuvat saksalaista kansallisuutta olevat ainekset joutuvat". Ministeri jatkaa: "Mitä suhteisiimme Latviaan tulee, ovat niitä vuoden vaihteessa annetut latvialaiset lait suuresti raskauttaneet. Joskin täysin ymmärrämme Latvian hallituksen valtion vakaannuttamispyrkimykset, niin ei Saksan kansa kuitenkaan voi välinpitämättömyydellä suvaita, että tämä tapahtuu ensi sijassa saksalaisen kansanaineksen kustannuksella. Tulevaisuus tulee osoittamaan, merkitsevätkö nämä lait ja niiden toimeenpano Latvian täydellistä luopumista aikaisemmin juhlallisesti antamastaan kansainvälisestä sitoumuksesta". Tämä lausunto on siis yhdenmukainen sen kanssa, mitä hra v. Bülow edellä esitetyn mukaan lähettiläs Celminsille on lausunut.

Vaikkakaan tällaiset ilmiöt eivät juuri ole miellyttäviä ja tässä tapauksessa todennäköisesti ylittävät kohtuudenkin, vaikka asettuisi saksalaisellekin kannalle, niin on myös muistettava, että Saksa, ja samoin kai muutkin suurvallat, pelotellakseen heikompiaan, usein käyttää jyrkempää kieltä kuin mitä teoissa noudatetaan. Tämä tapaus ei kuitenkaan nykyisiä oloja silmälläpitäen jää tuomatta mieleen latinalaista sananpartta: "Quod licet jovis, non licet bovis".

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 8.

Ministeri Wuorimaa

5/2 1936.

5000—12—35—5337

Berliinissä, 6 p:nä helmikuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 406/103/36

8/61 Sal. D 36.

11/2-36

5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle oheisena raporttinsa n:o 8 aiheesta: Katsaus taloudelliseen tilanteeseen Saksassa.

Ministeri: Aarne Wuorimaa

UE 11: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 8.

Berliini ssa 5 p:nä helmi kuuta 1936.

8/61 Sal. D 36.

11/2-36

Asia: Katsaus taloudelliseen tilanteeseen Saksassa.

Seuraavassa yritän luoda yleiskatsauksen Saksassa vallitseviin taloudellisiin olosuhteisiin sellaisena, millaisena ne syrjäisen huomioitsijan näkökulmalta näyttävät. Kun esitykseen sisältyy luottamuksellisia tietoja ja arvosteluja, pyydän sitä sen mukaisesti käsittelemään. Jaan tämän selostukseni kolmeen osaan:

I. Yleiskuva tilanteesta sellaisena kuin se viime vuonna laatimieni raporttien ja lähetystön selostusten pohjalla näyttää, täydennettynä viime viikkojen huomioilla.

II. Saksalaisiin ammattilähteisiin perustuva yksityiskohtaisempi kuvaus olosuhteista.

III. Hintatason muodostus.

I.

Saksan taloudellisen tilanteen yksityiskohtainen, tyhjentävä arviointi ei monista syistä ole mahdollista. Tilastotkin lienevät sellaisia, ettei niiden numeroilla

JAKELUOHJE: Rajoitettu.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

aina ole varmaa todistusvoimaa. Valtion budjettia ei ollenkaan ole julkaistu, joten valtiotalouden kehityksestä ei voida lähempää tarkastelua esittää. Verorasitus on myöskin siksi mutkikkaasti jaettu, että senkin suhteen tuottaa yksityisseikkoihin perehtyminen vaikeuksia. Vihdoin on otettava huomioon se, että kysymyksessä on suuria taloudellisia järjestelyjä, joiden positiiviset vaikutukset tällä hetkellä ulottuvat monille eri aloille, mutta joiden lopullinen kannattavaisuus tai epäonnistuminen vasta pitemmän ajan kuluttua voidaan todeta.

Näistä seikoista riippumatta voidaan, kuten lähetystö on usein tehnytkin, yleispiirteittäin todeta, että taloudellinen toiminta tapahtuu varsin vaikeissa olosuhteissa, että ulkomaankauppa yhä supistuu ja tuottaa epätyydyttäviä tuloksia, että valtion raha-asiat ovat äärimmäisen jännittyneet.

Pitää kyllä paikkansa, että tuotanto jatkuu monipuolisena ja että kotimaiset hinnat ovat hyvät. Yrittäjävoitto pyrkii kuitenkin jäämään vähäiseksi, sillä raaka-aineiden hinnat ovat nousseet ja kaikkien teollisuuksien on osallistuttava vientipalkkioiden suorituksiin vientiteollisuuden hyväksi. Asiantuntijat väittävät, että Saksa saa hankkiessaan teollisuuden raaka-aineita kompensatiotietä maksaa 50 % kalliimman hinnan ulkolaisista raaka-aineista. Vientitavarat on taas myytävä alle tuotantokustannuksien. Niiden artikkelien suhteen, joiden valmistuksesta vapaissa oloissa voitaisiin saada suuria-

kin voittoja, kuten esim. sotatarveteollisuuden tuotteet, harjoittaa valtio niin ankaraa kontrollia, etteivät nämäkään teollisuusalat kykene saavuttamaan hyviä tuloksia. Mainittakoon samalla, että sellainen huomattava taloudellinen tekijä kuin valtionrautatiet on rahavaikeuksissa. Menoja ja sijoituksia on pakko yhä lisätä, kun hallituksen työnhankintapolitiikka sitä vaatii. Tuloja ei kerry ollenkaan vastaavasti, varsinkin kun puoluepoliittisista ja poliittisista syistä 2/3 osaa henkilöliikenteestä on kuljetettava noin neljännekseen alennetulla tariffilla. Rautateiden täytyi vuoden 1936 alussa koroittaa tavararahteja 5 %:lla, millä keinolla toivotaan saatavan 100 milj. Rmk:n lisätulot. Tämä koroitus on tietenkin yrittäjätoiminnalle varsin epämieluinen ja tuntuva lisärasitus. Sikäli kuin mahdollista, pyritään tätä rasitusta luonnollisesti siirtämään kuluttajien niskoille, vaikkakin on julkaistu määräys, ettei sen johdosta myyntihintoja saa koroittaa. Mutta tässäkin on rajansa, sillä elinkustannukset ovat jo sinänsä varsin korkeat. Parin viime vuoden kuluessa ovat kulutustavaroiden hinnat virallisenkin tilaston mukaan nousseet 5-6 %:lla, erinäisten elintarpeiden jopa 25 %:lla. Tätä puolta käsitellään yksityiskohtaisemmin III osassa.

Työttömyys on virallisten numeroiden mukaan vähentynyt hyvin huomattavasti. Työttömäin luvun pitäisi olla noin 2 milj. Mutta nämä numerot ovat vain pape-

rilla. Työaika on nimittäin yleisesti lyhennetty 30 tuntiin viikossa. Kun siis aikaisemmin kolme työmiestä työskenteli viikossa lähes 150 tuntia, on sama tuntimäärä nyt viiden työmiehen viikottainen työaika. Tästä on myöskin seurauksena, että nämä viisi miestä ansaitsevat saman kuin ennen kolme miestä. Kaksi näistä viidestä eli aikaisemmin työttömyysavustuksen turvin, nyt noiden kolmen pitää tasata palkkansa heidän kanssaan. On luonnollista, että työtilaisuuksia on siten saatu lisätyksi, mutta kovin onnellisena ei tällaistakaan ratkaisua voida pitää. Jossain määrin on työpaikkoja vapautunut sen kautta, että perheenäidit ovat luopuneet ansiotyöstä. Mutta tästä toimenpiteestä on luonnollisesti aiheutunut toimeentulon huononeminen asianomaisessa perheessä.

Uudet työtilaisuudet ovat olleet vaikeasti järjestettävissä. Autoteiden rakentamiseen on voitu sijoittaa vuodenajoista riippuen 50-100.000 miestä. Rakennustoimintakin on lyhyen vilkkaamman ajan jälkeen jälleen hiljentynyt. Työnantajien on kuitenkin yleensä pidettävä työväkensä työssä kannattavaisuudestakin riippumatta. Työttömyyden torjumisen kannalta on sitä vastoin ollut erittäin merkityksellinen yksi toimenpide, yleisen asevelvollisuuden säätäminen. Ainakin puolimiljoonaa miestä on sen kautta poistunut työttömien riveistä, kuitenkin edelleenkin jääden valtion kustannuksella ylläpidettäviksi. Työleirien merkitys on tässä suhteessa myöskin suuri.

Armeija ja "Arbeitsdienst" tarvitsevat luonnollisesti myöskin suunnattoman määrän varusteita, joiden hankkiminen ainakin näinä ensimmäisinä vuosina tulee antamaan t tavattomasti työtä mitä erilaisimmille tuotantoaloille. Ei riitä ainoastaan se, että seisova armeija varustetaan, vaan on hankittava alusta alkaen kaikki varusteet myöskin sodassa tarvittavaa miljoona-armeijaa varten.

Täten pysyy tuotannollinen toiminta kaikesta huolimatta melkoisessa laajuudessa. Tuotteisiin on, mikäli se on ollut toteutettavissa, sekoitettu korvikkeita, mistä kestävyys, etenkin kankaisiin nähden, luonnollisesti kärsii, mutta työmarkkinat ehkä hyötyvätkin. Valuuttatilanteen vuoksi on tämä joka tapauksessa välttämätöntä.

Talouselämän järjestely on kysynyt suuria uhrauksia monelta taholta. Kuten edelläolevasta on selvinnyt, on työmiesten täytynyt uhrata huomattava osa palkastaan. Kuluttajille on elämä kallistunut ja tarvikkeet usein huonontuneet. Tuottajien ansiotointa on rajoitettu, heidän on usein pakko pitää tehtaitaan käynnissä tappiollakin. Huomattavien voittojen saavuttaminen tulee vain harvoissa poikkeustapauksissa kysymykseen. Mutta eniten on saanut uhrata valtio ja valtionlaitokset. Miljardeja on sijoitettu milteipä tuottamattomiin yleisiin töihin, miljardeja menee armeijan varustuksiin. Hallinnon yliorganisatio maksaa niinikään tavattomasti. Korkeat verot ja aksiisit tuottavat valtiolle paljon tuloja, mutta ne eivät riitä peittämään niitä tavattomia

menoja, joita valtiolla on. Tämän vuoksi sen täytyy esiintyä aina luotonetsijänä kotimaisilla markkinoilla, kun niitten tila vain sallii pienenkin lainan liikkeellelaskun. Väliaikana on turvauduttava Reichsbankin luottoon ja asstettava vekseleitä liikkeeseen. Tulojen lisäämiseksi on suunnitteilla verojen korottaminen tai uusien säätäminen.

Edellä on jo viitattu ulkomaankaupan vaikeuksiin. Ne ovat todella erinomaisen suuret. Kuten lähetystön aikaisemmissa tiedoituksissa on mainittu, käytettiin viime vuonna lähes miljardi Rmk. viennin tukemiseen. Tämä summa ei teollisuuspiireissä kuulemieni lausuntojen mukaan kuitenkaan läheskään korvaa syntyneitä tappioita. Tästä huolimatta on vienti pysynyt entisellä tasollaan. Ilman tätä jättiläismäistä lisäponnistusta olisi viennin arvo jäänyt ehkä 3 miljardin Rmk:n alapuolelle. Tuontia on täytynyt entisestäänkin huomattavasti supistaa ja vuoden loppukuukausien aktiviteetti saavutettiin vain täten. Syyspuolella kävi valuuttatilanne tästä huolimatta niin kriitilliseksi, että välttämättömät elintarpeet, kuten voi ja kananmunat, loppuivat tuontiesteiden vuoksi ajoittaisesti kokonaan. Useitten kuukausien aikana on niitä myyty vain varsin rajoitettuja määriä kullekin ostajalle. Raaka-aineiden tuonnissa on tilanne erittäin vaikea. Tehtaitten täytyy seisoakin odottaessaan tuloksia jostakin mahdollisesti onnistuvasta kompensatiokaupasta. Liike-elämä kärsii

tällaisesta epävarmuudesta luonnollisesti suunnattomasti.

Kun ottaa huomioon sen, mitä edellä on muutamina esimerkkeinä esitetty, ei voi luonnollisestikaan tulla muuhun tulokseen kuin että pula jatkuu maassa ankarana. Taloudellisin ja sosialisin keinoin on koetettu helpoittaa sen ankaria vaikutuksia ja on tässä ilmeisesti paljon onnistuttukin. Valtion toimenpitein on taloudellista toimintaa vilkastutettu ja rahan kiertonopeutta lisätty, mutta perusteellista tuotanto-suhdanteitten ja menekkimahdollisuuksien muutosta ei ole saavutettu. Pääomanmuodostus on hidasta, mikäli ei suorastaan taantuvaa, ja suunnattomat sijoitukset hitaasti hyötyä tuottaviin tai kokonaan epätaloudellisiin tarkoituksiin näyttäisivät nykyhetkellä asiaa katsoen menevän kutakuinkin hukkaan. Vain nopea yleinen käänne maailman talouselämässä taikka muut edeltäpäin aavistamattomat seikat voisivat näissä oloissa antaa Saksalle takaisin sen entisen mahtiaseman kansainvälisessä kaupassa sekä sen sisäisen vaurauden ja hyvinvoinnin.

Frankfurter Zeitung kutsuu nykyistä tilannetta, jonka se pitää olosuhteiden pakosta syntyneenä, "meisterhaft organisierte Unwirtschaft", jota ei saa jäädä kuvittelemaan pysyväiseksi, vaan jonka vallitessa liikemaailman on koetettava siitä saada se mahdollisimman hyvä, mikä on saatavissa, mutta jota on pidettävä hädän sanelemana provisooriona, josta pääsemiseksi

tarkoituksenmukaisin keinoin kaikki voimat on ponnistettava, seikka, mikä on Saksan tulevan talouspolitiikan päätehtävä.

II.

Kuvauksia Saksan talouselämän kehitykseen v. 1935 ovat julkaisseet monet eri laitokset Saksassa. Näistä on omiaan kiinnittämään erikoista huomiota Reichskreditgesellschaftin tutkielma, koska siinä ehkä enemmän kuin useissa muissa tunnustetaan ne vallitsevat vaikeudet ja esteet, jotka Saksan taloudellista kehitystä häiritsevät. Sen mukaan on Saksan talouden ratkaisevana tehtävänä vakiinnuttaa se tuotannon ja taloudellisen toiminnan korkea taso, joka v. 1935 toisena vuosipuoliskona luottoreservien rohkean käytäntöönoton kautta ylitti parhaitten sodanjälkeisten vuosien 1928 ja 1929 tuotantosaavutukset. Tämän päämäärän tärkeimpänä edellytyksenä on yksityisaloitteen voimakkaampi osallistuminen tähänastisten valtiotilausten sijasta. Tätä varten tarvitaan kuitenkin toimintakykyiset pääomamarkkinat ja normaali kannattavaisuus samoin kuin takeet riittävälle raaka-ainehankinnalle. Viimemainitun seikan suhteen on kuitenkin Saksan viennin lisääminen välttämätön edellytys samoin kuin Saksan ja ulkomaiden välillä vallitsevan hintajännityksen voittaminen, mikä jännitys viimeaikoina vielä on suurentunut raaka-aineiden hintojen nousun tähden maailman

markkinoilla.

Kuinka epäedulliset edellytykset näiden ehtojen täyttämiseen ovat ja kuinka vaikeudet edelleen lisääntyvät, voidaan mainitusta selostuksesta huomata. Tuotantotarviketeollisuuden tavattoman voimakasta nousua, joka on aiheutunut valtiotilauksista, ei ole seurannut vastaava ilmiö kulutushyödykkeiden tuotannossa: se oli v. 1935 päinvastoin edelliseen vuoteen verrattuna 5 prosenttia pienempi. Kaikkialla on huomattavissa, että Saksan kotimaiset konjunktuurit kärsivät toiselta puolen liian lyhyen pääomakatteen, jota käytetään valtiotilausten finansiointiin, työnhankintaan ja viimeaikoina yhä suuremmassa määrässä varustustarkoituksiin, toiselta puolen liian niukan valuuttakatteen kautta. V. 1935 käytettiin yli 70 prosenttia koko Saksan investointivolyymistä, joka on arvioitu n. 11 - 11 1/2 miljardiksi Rmk:si, valtion investointitoimintaan. Jos oletetaan, että tästä ehkä 2 1/2 miljardia Rmk. finansioitiin valtion toimesta, niin jäisi arviolta 6 miljardia Rmk., joka määrä olisi rahoitettu tavallisten lyhytaikaisten vekselien avulla. Mikäli tällöin on kysymyksessä tuotantotarviketeollisuus, joka hyötyy valtion tilauksista, on se jatkuvasti vahvasti kohonnut, mutta esim. yksityinen asuinrakennustoiminta on pääoman puutteen tähden edelliseen vuoteen verrattuna supistunut 21 prosentilla.

Kulutustarviketeollisuuden toimintaa ovat huomattavasti rajoittaneet niukka tärkeiden ulkomaalaisten

raaka-aineiden (erikoisesti tekstiilien) saanti ja se seikka, että kohonneet elintarvehinnat ovat kuluttajilta vieneet osan aikaisemmin muihin tarkoituksiin käytetyistä tuloista. Kun kuluturtarviketeollisuuden ja -kaupan palveluksessa on n. 8 1/2 miljoonaa henkeä eli enemmän kuin kaksi kertaa niin paljon kuin tuotantotarviketeollisuudessa, on tämän tuotantoalan supistumisen epäedullinen vaikutus kansantalouteen ilmeinen. Tämä vastakkaissuhde vaikutti myöskin työvoimien sijoittamistilanteeseen. Kun työttömien luku, joka 1934 lopulla oli 2,61 miljoonaa, ja elokuun lopussa 1935 1,71 milj., nousi se, osittain sesonkivaikutuksesta, joulukuun 1935 lopulla 2,51 miljoonaan henkeen, jolloin lisäksi on otettava huomioon useamman sadantuhannen miehen joutuminen sotapalvelukseen. Joka tapauksessa on valtion investointitoiminta johtanut siihen, että työhön sijoitettujen työläisten lukumäärä on noussut alimmasta asteesta 11,7 miljoonasta tammikuussa 1933 n. 16 miljoonaan v. 1935 lopussa. Ansiotulot ovat nousseet v:sta 1932 vuoteen 1935 n. 5 miljardilla Rmk:lla, ja kun samaan aikaan n. 4 milj. ihmistä on jälleen saatu työhön sijoitetuksi, arvioidaan (ottamatta huomioon palkanmuutoksia jo työssä olleille) keskimääräinen bruttotulo 1250 Rmk:si vuodessa henkeä kohti. Kun kuitenkin tästä tulosta melkein kolmas osa lankeaa palvelusmiehille ja virkailijoille, on työläisten bruttotulo vastaavasti pienempi. Nettotulo jää näitä lukuja huomattavasti alemmaksi. Jos koko työpalkkatulot v:sta 1932 vuoteen 1935 ovat nousseet

n. 5 miljardilla Rmk:lla eli 31 miljardiin Rmk:aan, niin vastaa tämä vain n. 2 1/2 miljardin Rmk:n todellista ostokyvyn nousua. Myöskin tuottajatulo eri ammateissa ja kaupassa on noussut v:sta 1932 vuoteen 1934 n. 1,8 miljardilla (yhteinen tulomäärä oli vuonna 1934 7,4 miljardia Rmk.) ja sen jälkeen edelleen hitaasti kohonnut, ollen kuitenkin vain hiukan enemmän kuin puolet korkeakonjunktuurivuosien 1926-28 määrästä, joka oli 13,5 miljardia. Tällöin on kuitenkin otettava huomioon, että hintataso silloin oli n. 35 prosenttia korkeampi. V. 1935 toisella puoliskolla julaistut tutkimukset 25 eri teollisen osakeyhtiön bilansseista, joiden yhteinen pääoma on 650 miljoonaa Rmk., osottaa, että näiden yhtiöiden bruttotulot 1935 tosin vielä ovat nousseet 96 miljoonalla Rmk:lla 585 miljoonaan Rmk:aan, kun sen sijaan nettotulot ensi kerran osottavat taantumista 0,5 miljoonalla 29, 7 miljoonaan Rmk:aan. On luon nollista, että kaiken tämän on täytynyt vaikuttaa kulutuksen kehitykseen, jota seikkaa alussamainitussa selostuksessa korostetaan seuraavalla tavalla: "Saksan kansa maksaa huomattavat menot, jotka palvelevat varustusvapautta ja kansallisen talouden jälleenrakentamista sen kautta, että jokainen yksityinen supistaa kulutusmenojaan".

Samaan aikaan kun teollinen tuotanto on ylittänyt v. 1928 tuotannon, on yksityiskauppavaihto v. 1935 yhdeksänä ensimmäisenä kuukautena noussut vain 64,2 prosenttiin ensinmainitusta vuodesta ja tavaratalojen myynti 59,4 prosenttiin vuodesta 1931. Erikoisesti on

tekstiilitavarain käyttö vuonna 1935 supistunut. Avioliit tojen solmimisen lukumäärän väheneminen n. 18.000:lla vuoteen 1934 verrattuna on myöskin vähentänyt asunto-tarvikkeiden myyntiä n. 4 prosentilla.

Tilanne maataloudessa on kuluneena vuonna sikäli muuttunut, että riittämättömän sadon kautta, vaikkakin se oli parempi kuin edellisenä vuonna, mutta jäi kuitenkin edellisen kuusvuotiskauden keskitasoa huonommaksi, jolloin tuotanto oli kysyntää runsaampi, ei kysyntää nyt voida tyydyttää. Leipäviljan tuotanto oli v. 1935 riittävä, mutta karjanravintotuotanto oli 500.000 tonnia edellisen kuusvuotiskauden keskimäärää pienempi. Peruna-, rehu- ja sokerijuurikassato oli 10 prosenttia pienempi kuin v. 1934. Tämä merkitsee 10 prosentin vähennystä sianlihan tuotannossa. Sikakanta laski viime syyskuussa tehtyjen laskelmien mukaan 9,4 prosenttia ja teurastussikojen määrä n. 15,8 prosenttia. Öljykakkujen käyttöä oli supistettava 25 prosentilla. Tämän kautta on Saksa rasva-ainehankinnassaan 55-60 pros. riippuvainen ulkomaista. Maataloustuotteet ovat, niiden alimpaan hintatasoon verrattuna, nousseet n. 30 prosentilla ja vastaa niiden hintataso keskihintatasoa viimeisenä viisivuotiskautena ennen sotaa. Vuoden lopussa maksoi Berliinissä tonni voita 2500 Rmk. ja Köpenhaminassa vain 1250 Rmk. Ruis maksoi Berliinissä 200 Rmk. tonni ja Winnipegissä n. 80 Rmk., ohra Berliinissä 170 Rmk. ja Rotterdamissa 55 Rmk. Että nämä korkeat saksalaiset hinnat tuntuvasti

ovat vaikuttaneet Saksan tuotantokustannuksiin, sen ulkomaankauppaan ja valuuttatilanteeseen, on itsestään selvää. Saksan tuonti onkin tri Schachtin sanojen mukaan saavuttanut tason, josta sitä ei enää voida alentaa, ellei Saksa raaka-aineiden puutteen tähden tahdo erota maailmantaloudesta. Ottaen huomioon nousevat raaka-ainehinnat täytyy maan tuonnin arvomääräisesti kohota. Toinen kysymys on, kuinka tämä tuonti voidaan maksaa, sillä tunnettujen viennin edistämistoimenpiteiden kautta, jotka huomattavasti rasittavat teollisuuden kannattavaisuutta, on onnistuttu viime vuonna vientiä lisäämään arvomääräisesti vain 2,5 prosenttia.

Tilanteesta luottomarkkinoilla on mainittava, että liikkeellaolevien kassaosoitusten ja vekselien määrä v:sta 1932 syyskuuhun 1935 on noussut 50 prosentilla eli 5,4 miljardilla Rmk:lla 15,9 miljardiin Rmk:aan, joista viimeiselle 3/4 vuodelle lankeaa 1,5 miljardia. Mutta ottaen huomioon alussamainitun valtion investointitoiminnan, pitäisi tämän lisäyksen kuluneena vuonna arviolta olla 4,5 miljardia Rmk todellisesta kehityksestä jälessä, niin että nykyään vekseleitä on liikkeellä arviolta 20 miljardia Rmk. Valtiopankin ja luottolaitosten hallussa on tästä määrästä tätä nykyä n. 11 miljardia (viime vuonna 10 miljardia), summan v. 1932 oltua 6 miljardia, loppuosan jäädessä teollisuuden, kaupan, vakuutuslaitosten y.m. haltuun. Jos vertaa edellämainittua korkeakonjunktuuri-aikaan 1926-29, jolloin vekseleitä oli liikkeellä 4,1

miljardin Rmk:n arvosta (aikana, jolloin keskimääräinen hintataso oli 35 prosenttia korkeampi ja ulkomaankauppavolyymi 2/3 suurempi), niin käy selvästi ilmi, kuinka paljon vekseliluotto on lisääntynyt sitten vuoden 1933. Valtakunnanpankki on laajentamalla luotonantoaan n. 2,7 miljardia Rmk. kolmessa vuodessa luonut edellytykset rahamarkkinain helpottumiselle. Pankkien likviditeetti on jälleen tyydyttävä, vaikkakin vahvasti rajoitetulla luottomäärällä. Talouden vapaat varat ovat lisääntyneet ja velkaantuminen sisä- ja ulkomaille vähentynyt. Varastojen likvidointi on tähän osaltaan vaikuttanut. Pääomamarkkinain kehitys sensijaan on vähän tyydyttävä. Vaikkakin pääomanmuodostus säästökassoissa on jatkunut (1 miljardi v. 1935, 1 1/2 miljardia v. 1934) ovat pääomamarkkinat sittenkin pysähdystilassa. Vapaat varat käyttää valtiovalta konsolidoimistarkoituksiin, v. 1935 n. 1,75 miljardia Rmk. Markkinoille lasketun 500 miljoonan Rmk:n lainan epäonnistuminen v. 1936 alussa kuvastaa selvästi pääomamarkkinain jännitystä. Vapaan talouden pitkäaikaisen finanssioimistarpeen tyydyttämiseksi ei kuluneena vuonna ollut juuri mitään varoja käytettävissä ja ilman sitä ei juuri voida olettaa mahdolliseksi välttämätöntä yksityisalotteen vilkastumista.

"Kansan eittämättömässä antikapitalistisessa mielessä" tekee kansallissosialistinen julkaisu "Deutsche Volkswirtschaft" ankaria hyökkäyksiä kapitalistisia talouselämän johtomiehiä ja liikkeenharjoittajia vastaan, "jotka

yhä edelleenkin elämälle vieraina ovat sitä mielipidettä, että talouselämän lakeihin perinnäistapojen mukaisesti ei saa koskea. Kansallissosialismin järkättämättömänä päämääränä täytyy olla "talousvallankumouksen" toimeenpano Saksassa, vaatimalla asianomaisilta jonkun aikaa "eräänlaista kieltäytymistä" tien löytämiseksi vapautimiseen proletarisoinnista. Päinvastoin kuin tri Schacht, joka eräässä äskettäin pitämässään puheessa selitti, että reservien kokoaminen on välttämätöntä, valitetaan kirjoituksessa sitä, että talouselämä käyttää korkeilla hinnoilla kokoamansa voitot liian suurien varo rahastojen luomiseen, sen sijaan, että ne käytettäisiin uusiin yrityksiin. Odotettu "alotesytyke", seurauksena valtion työnhankinnasta, on ainoastaan silloin mahdollinen, jos eri liikkeet puolestaan ryhtyvät uusiin liikealotteisiin, käyttämällä hyväkseen tekniikan uusimpia saavutuksia, sekä ottavat irti, mitä tuotantokoneistostaan saavat ja kohottavat kilpailukykyään ulkomaisilla markkinoilla. Kohtuullinen vararahastojen muodostaminen on kylläkin paikallaan, mutta varat on ainoastaan silloin oikein käytetty, kun ne lähimmässä tulevaisuudessa, suurinta säästäväisyyttä noudattaen, käytetään uusiin alotteisiin. Miten tällaiset uusalotteet, joita kirjoituksessa pidetään "välttämättömänä ratkaisuna", on toimeenpantava, ellei liikkeiden käytettäväksi jätetä riittävästi voittovaroja ja vararahastoja ja mistä niihin tarvittavat pääomat saadaan, sitä ei lähemmin selitetä.

Tässä kirjoituksessa ilmenevässä antikapitalistisessa hengessä, joka muuten ei lainkaan vastaa tri Schachtin kantaa, on laadittu äskettäin julaistu asetus, jonka mukaan talouselämän kannettavaksi jää myöskin valtionrautateille 5 prosenttisen rahtien korottamisen kautta syntynyt, n. 100 miljoonan Rmk:n suuruinen lisämenoerä. Tämä määrä samten kuin vientimaksut, korotetut verot ja muut suoritukset, on liikeyritysten maksettava, mikä tietenkin yhä enemmän vaikuttaa niiden kannattavaisuuteen. Itsessään eivät nuo 100 milj. Rmk. olisi niin paljon, mutta esim. rautateollisuuden osalle tulee siitä n. 7 miljoonaa Rmk. ja hiiliteollisuuden osalle n. 20 milj.Rmk. Koska yksityisrautatiet ovat myöskin kohottaneet tariffejaan vastaavassa määrässä, nousee kokonaissumma siitäkin jonkun verran. Riippuen kunkin liikeyrityksen tuotteiden joko korkeammasta tai alhaisemmasta arvosta tai sen kuljetuskustannuksista, lankeaa tämä rasitus erisuuruisena eri liikkeille. Tämän uuden asetuksen mukaan voivat asianomaiseen talouspiiriin kuuluvat kuitenkin keskenään sopia tämän uuden suorituksen jakamisesta, kuitenkin siten, että kuluttajat eivät tule siitä kärsimään. Täten koetetaan välttää hintatason nousua Saksassa, mikä taasen voi olla mahdollista ainoastaan kannattavaisuuden kustannuksella.

Kansallissosialistisen elintarvepolitiikan suuntaviivoja selosti elintarveministeri Darré "Völkischer Beobachterissa" julaistussa haastattelussaan. Pääpyrkimyksenä on mahdollisimman suurimääräisen maataloustuotannon

jakaminen kuluttajille "oikeudenmukaisiin hintoihin". Osotteena kansallissosialistisen maatalouspolitiikan tarkkuudesta huomautti hra Darré, että Saksan kansa sai kahtena vuonna maailmansodan alkamisen jälkeen läpikäydä juurikastalvensa, mutta että kaksi vuotta kansallissosialistien valtaanpääsyn jälkeen (vaikkakin oli menetetty suuria määriä maatalousvarastoja) on aivan riittävästi ravintoaineita käytettävissä. Tarpeellisen kotimaisen rasva- ja lihatuotannon luomiseen tarvitaan aikaa ja vastaavia valuuttamääriä. Muiden maiden epäsosiaalista kapitalistista systeemiä vastaan, jotka reagoivat jonkun tavaran niukkuuteen hintojen korotuksella, on kansallissosialismi asettanut kiinteät hinnat, joten niukkuuden ilmetessä kaikkien on kestettävä yhtäläisesti vaikeudet. Valtiovarainministerin tehtävä on harkita, onko ja missä määrin tehtävä suuria rahallisia uhrauksia tämän päämäärän saavuttamiseksi, käyttämällä kaikkia tarjolla olevia mahdollisuuksia maanparannuksen hyväksi. Kansallissosialistinen maatalouspolitiikka on lopettanut marxilaisen pienviljelyssysteemin ja toistaiseksi jo luonut 32,000 perintötilaa. Eräiden piirien tekemiin valituksiin, että Reichsnährstandin paikallisten johtajien valinnassa on sattunut epäonnistumisia, vastasi ministeri, että kansallissosialistisen politiikan johtoon voidaan ottaa ainoastaan miehiä, jotka taistelussa ovat kansallissosialisminsa taattavuuden todistaneet ja sen teoissa osoittaneet, mutta että väärin-

käsitykset ja persoonalliset riitaisuudet ovat inhimillisiä. Reichsnährstandin ja kansallissosialistisen maatalouspolitiikan saavutukset tulevat, lopetti ministeri, kaikkialla maailmassa herättämään hyväksyvää ihailua (!) ja puhuvat kyllin selvää kieltä puolestaan eikä niiden merkitystä mitkään saivartelut voi tehdä tyhjäksi.

Ne puhuvat todella selvää kieltä, kuten seuraavasta ilmenee.

III.

Valtion tilastollinen toimisto on vuodelta 1935 julaissut kuvauksen hintainvaihteluista ja elinkustannuksista Saksassa, josta jo käy ilmi, että laajojen kansankerrosten elintason on täytynyt laskea ja ostokyvyn supistua. Näistä numeroista ilmenevä Saksan ylen korkea hintataso osottaa myös, miksi ulkomaankaupan samoin kuin kulutustarviketuotannon on täytynyt supistua. Tässä piilee myös Saksan sisämaankonjunktuurin jatkuvaisuuden arka kohta. Siksi on hintojen nousun huomioimisella erikoisen suuri merkitys. Valtion tilastotoimisto perustelee hintain nousua noudatetulla ulkomaankauppapolitiikalla, työnhankinnasta aiheutuvalla lisääntyneellä tarpeella ja aseistautumisella, joista molemmat viimemainitut ovat aiheuttaneet kotimaisen tuotannon kasvun (kudeaineet, ruskeahiilibensiini, elintarpeet y.m.). Mitä enemmän nämä kotimaiset korviketuotteet joutuivat markkinoille, sitä

enemmän täytyi korkeiden tuotantokustannusten vuoksi hintojen kohota.

Virallisen tilaston mukaan on tukkukauppaindeksi vuonna 1932 vallinneesta alimmasta tasosta joulukuuhun 1935 mennessä noussut 11,9 % ja joulukuusta 1934 2,4 %. On kuitenkin epäiltävä, ilmeneekö näissä laskelmissa jo alennuslyhennykset, muutokset hankinta- ja maksumääräajoissa, lukuisat laatuhuonontumiset y.m. Kuitenkin on vastaavana aikana tukkukauppahinta kultablokkimaissa laskenut 4 % ja puntamaissa (kultapohjalle arvioituna) 5, 3 %, mikä seikka puolestaan vielä lisää hinta-eroavaisuutta Saksan ja muiden maiden välillä. Mielenkiintoa vailla ei liene mainita eräiden verrattain tärkeiden tuotteiden hinnannousuja. Kahdentoista kuukauden aikana joulukuun 1935 loppuun mennessä ovat seuraavat tuotteet kallistuneet prosenteissa:

vasikat	67,6 %	kupari	27,8 %	puuvilla	6,8 %
lyijy	52,6 "	koneöljy	20,6 "	villa	7,8 "
hamppu	50,o "	raakajuuti	20,4 "		
gasoliini	47,6 "	tee	19,5 "		
lehmät	37,3 "	juusto	16,7 "		
härännahat	36,7 "	rehukakut	13,1 "		
raakasilkki	34,8 "	ihra	11,7		

Toisaalta ovat eräät tuotteet laskeneet hinnoissa, kuitenkin paljon pienemmässä määrässä ja rajoitetummassa piirissä. Nämä yksityiskohdat eivät indeksinumeroissa, jotka esittävät keskiarvon, tule riittävässä määrin

näkyviin, mutta ovat yleistilanteen arvostelulle varsin tärkeät.

Mitä elinkustannuksiin tulee, osottaa virallinen tilasto vuoden 1935 lopussa vain 4,4 % nousua verrattuna alimpaan tasoon v. 1932. Kultablokkimaissa on tämä indeksi laskenut 5,1 % ja puntamaissa (kultapohjalle arvioituna) 14,7 %. Saksan ravintokustannusindeksi osotti 7,1 % nousua vuoden 1934 joulukuuhun verrattuna. Nämä numerot käyvät täysin selviksi vasta niitä palkkoihin verrattaessa. Tariffipalkat ovat virallisen tilaston mukaan vuodesta 1933 pysyneet muuttumattomina, niin että ammattityöläisten tuntipalkka on ollut 78,3 pfennigiä, sekatyöläisillä 62,2 pf. Palkat ovat näin ollen 22 % matalammat kuin v. 1929. Tällöin ei kuitenkaan ole unohdettava, että useilla tuotantoaloilla, kuten tämän raportin I. osassa on viitattu, työaikaa on lyhennetty m.m. tekstiiliteollisuudessa, nahkaalalla, öljymyllyissä, eikä myös sitäkään, että palkoista menee huomattavia eriä sosiaalisiin menoihin (vanhuus- ja sairausvakuutus), veroihin, talviavustukseen (Winterhilfe), puoluemaksuihin, järjestömaksuihin y.m. Kaikki nämä seikat huomioonottaen voi tuskin tulla muuhun tulokseen, kuin että realipalkat viime vuosina ja varsinkin v. 1935 huomattavasti ovat laskeneet.

Elinkustannusten nousulle tunnusmerkillistä oli v. 1935 erikoisesti lihan, lihatuotteitten, rasva-aineiden, vihannesten y.m. hintain nousu, joita vastaan hintain alenemista ilmeni vain harvoissa tapauksissa. Tärkeimpiä

näihin kuuluvia tavaroita olivat perunat (4,2 %), kananmunat herneet, kahvi ja mannaryynit. Niinpä on raavaan- ja sianliha eräissä kaupungeissa noussut 23 %, ihra 25 %, vasikanliha 38 % ja lampaanliha 30 %. Nämä ovat kuitenkin poikkeuksellisia nousuja ja koko maan keskimääräinen hintataso on kohonnut seuraavasti: raavaanliha 7,9 %, sianliha 2,7 %, lampaanliha 19,3 % ja vasikanliha 27,6 %. Virallisen tilaston mukaan on lihan ja lihatuotteitten yhteinen hintainnousu viime vuonna keskimäärin ollut noin 7 %, kun samaan aikaan teuraskarjan tukkuhintaindeksi on kohonnut 18 %.

Yleensä on hintainnousun suhteen muihinkin tavaralajeihin nähden merkille pantava, että tavaranpuutteen johdosta halvemmat laadut suureksi osaksi ovat kadonneet markkinoilta ja että ostajat sen johdosta ovat olleet pakotetut huonommasta laadusta maksamaan korkeampia hintoja.+) Hintaindekseissä tämä tosin ei ilmene, mutta näkyy sitä selvemmin yksityisperheiden talouskirjanpidossa. Tavarain niukkuus on useissa tapauksissa johtanut siihen, että kuluttajat itse asiassa joutuvat maksamaan korkeampia hintoja kuin mitä rajahintoihin perustuvat indeksinumerot näyttävät sen kautta, että myyjät pakottavat heidät samalla kertaa ostamaan muita, hintarajoitusten ulkopuolella olevia tavaroita. Vihannesten hinnat ovat edelliseen vuoteen verrattuna nous-

---

+)Niinpä on minulle kerrottu, etteivät maanviljelijät suostu rajahintoihin myymään teurastajille sikojaan, vaan on teurastajan samalla ostettava myyjän koira, jonka hinta saattaa olla 200-300 Rmkkaakin, riippuen sian suuruudesta. Koira lasketaan oston jälkeen vapaaksi, juoksee kotiinsa ja myydään seuraavalla kerralla uudelleen.

seet 7,1 %, leivänhinta on sen sijaan pysynyt muuttumattomana.

Mitä muihin elinkustannuksiin tulee, ovat tekstiilituotteitten hinnat v. 1935 nousseet vain 2,9 %, kuitenkin niin, että laatu on samalla huonontunut. Kengät ovat pysyneet entisissä hinnoissa, mutta on niissäkin hintojen nousu odotettavissa nahanhintojen kohottua. Asuntoindeksi ei ole muuttunut, mutta vuokrissakin on viime aikoina ruvennut nouseva suunta ilmenemään. Tätä koetetaan kuitenkin virallisilla tahoilla estää. Kun kuitenkin elinkustannusten noustessa ja tulojen supistuessa siirtyminen pienempiin huoneustoihin on ilmeinen, johtanee tämä pakostakin pienten huoneustojen vuokran ylenemiseen. Tämä näyttäisi sitäkin luonnollisemmalta, kun pienistä asunnoista kysynnän kasvaessa tulee puute ja niiden rakentaminen on pysähdyksissä, syystä että pääomanmuodostus käytetään valtion investointien finanssointiin, eikä yksityisinvestointeihin riittäviä varoja ole saatavissa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan Lähetystön raportti n:o 9.

Ministeri Nuorimaa.

12/2 1936.

5000—6—36 2355

Berliinissä, 12 p:nä helmikuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr 484/132/36

9 61 Pal. B 36.

18/2.36

5 C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle oheisena raporttinsa n:o 9 aiheesta:

Saksa ja keskustelut Pariisissa.

Ministeri: Ramsay

UE 11: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 9.

Berliini ssa 12 p:nä helmi kuuta 19 36.

9 61 Sal. D 36.

18/2. 36

Asia: Saksa ja keskustelut Pariisissa.

5 C 5

Ne keskustelut, jotka kuningas Yrjö V hautajaisista palasvien johtavien valtiomiesten ja Ranskan hallituspiirien kesken Pariisissa ovat tapahtuneet, ovat Saksassa herättäneet paljon huomiota eikä voida kieltää, että sanomalehdistö verraten ärtyisässä sävyssä niitä on käsitellyt. Tämä ärtyneisyys johtuu tietenkin lähinnä siitä, että on käsitelty lukuisia kysymyksiä, jotka Saksaa välittömästi kiinnostavat ja Saksa niistä täten on jäänyt syrjään, mutta myöskin osaksi siitä, että Saksassa jälleen voimakkaammin on tunnettu maan kansainvälisesti isoloitu asema.

Frankfurter Zeitung käyttää näistä keskusteluista sanontaa "Pariser Treibhaus". Lehti huomauttaa, että henkilöt, jotka Pariisin näyttämöllä ovat esiintyneet, tosin ovat täydellä arvovallalla puhuneet maittensa puolesta, mutta että kysymyksessä kuitenkin on yksipuoliset keskustelut. Poissaolevat,

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

joilla Euroopassa myöskin on sanomista, eivät näihin keskusteluihin ole sekaantuneet, ja kuitenkin riippuu heidän kannanotostaan yhtä paljon, mitä käytännöllisiä tuloksia Pariisin ajatustenvaihdon pyörteistä voi syntyä.

Deutsche Allgemeine Zeitung hämmästelee sitä yhä uudelleen yli Euroopan vyöryvää pelon aaltoa, jonka Saksa aiheuttaa, huolimatta siitä, että Saksan hallituksen taholta moneen kertaan on vakuutettu, ettei Saksalla ole mitään sotaisia aikeita. Edenin politiikka on suunnattuna siihen, että Englanti saa omalle puolelleen Venäjän sotilasvaltion Kaukaisen-Idän tapahtumia silmälläpitäen, mutta Litvinov vaatii vastapalvelukseksi osallistumista Länsi-Euroopan politiikkaan. Kehityksen tähän suuntaan jatkuessa viittaa lehti siihen, ettei Saksalla ole muuta mahdollisuutta kuin lisätä varustuksiaan ja pyrkiä läheiseen yhteistyöhön Italian ja Japanin kanssa.

Berliner Tageblatt on lausunnossaan varovaisempi, mutta väittää kuitenkin, että ranskalais-venäläisen sopimuksen ratifiointi tuo mukanaan Neuvosto-Venäjän liittämisen (Einflechtung) Locarno-sopimukseen, minkä perusta tämän kautta muuttuu. Myöhemmin kirjoittaa sama lehti, että näköpiirin rajoittaminen yksinomaan Saksan vaaraan, joka sairauden tavoin on vallannut sekä länsivallat että heidän itäiset ystävänsä, on Neuvosto-Venäjälle mieluisa ja tervetullut kapitalistisen järjenjuoksun häiriö vallankumousta kohti, peliin, joka tulevina vuosina Neuvosto-Venäjän vahvistuessa yhä kehittyy. Kirjoituksessa heitetään varsin

ankaria syytöksiä Englantia vastaan, joka Neuvostovenäläisystävällisellä suuntautumisellaan on kukistanut Lavalin ja nyt ajaa Ranskan voimakkaammin kuin Ranska itse itseään kuuluisan paktin ratifiointiin. "Ratifiointia pidämme vakavana asiana ja käänteentekevänä Euroopan kohtaloille. Se vaikeuttaa Euroopan yhtenäistymistä mitä tuntuvimmin. Sen täytyy vaikeuttaa jokaista vapaata ajatustenvaihtoa Saksan, Ranskan ja Englannin kesken. Meitä eivät tänään erota lännestä mitkään aineelliset vastakohdat tai kilpailupyrkimykset, vaan niiden keinojen arviointi, joiden kautta päästäisiin rauhallisiin oloihin. - - - - Liitto Neuvosto-Venäjän kanssa on pitkän päälle järjettömyys; neuvostovaltion historia jo osottaa sen. - - - - Länsimaat eivät usko meitä, mutta ne uskovat Neuvosto-Venäjää. Suuret kansat eivät koskaan ennen ole syösseet näin jättiläismäiseen loukkuun."

Litvinovin saavuttama menestys sekä Lontoossa että Pariisissa on myöskin herättänyt Saksan lehdistössä huomiota. Erikoisesti ovat keskustelut Tonavanmaiden olosuhteiden järjestelystä kiinnittäneet puoleensa julkisen sanan arvostelua, Saksalla kun näissä maissa on myöskin huomattavia etuja valvottavana. Frankfurter Zeitung kirjoittaa tästä asiasta m.m. seuraavaa: "Solange Italien nicht ausgelöscht ist, wird man es nicht ignorieren können. Dürfen wir nicht mit mindestens ebenso grossem Recht das gleiche von - Deutschland sagen? Die längsten Beratungen helfen nicht über die Tatsache hinweg, dass das wirtschaftliche Gewicht Deutschlands im Donauraum

ganz vom selbst ständig im Wachsen ist. Tatsachen wiegen schwerer als Pläne. Bleiben wir aber in der Sphäre jener politischen Konstruktionen, so zeigt sich, dass vor der Entscheidung über den abessinischen Krieg im Donauraum ebensowenig Klärungen zu erwarten sind wie an irgendeiner anderen Stelle Europas. Es hat deshalb weder Sinn, diplomatische Ablenkungsmanöver auf Kosten unbeteiligter Staaten zu machen, noch sollte man versuchen, mit Pariser Gesprächen, die en passant erfolgen, Reklame zu machen. Um wirklich etwas Nützliches zu tun, sollte man jetzt überhaupt nicht vom Donauraum , sondern von der Chance des Friedens in Abessinien reden. Wir können nicht finden, dass sich dort die Lage geklärt habe. Die Italiener bereiten neue Vorstösse vor - und der Völkerbund wartet ab, ohne zunächst eine Verschärfung der Sanktionen zu wagen. Die Spannung hält an, aber zur Zeit scheint sie eher vermindert als verschärft. Der Jongleur Europa spielt mit zahlreichen Kugeln: Krieg, Friede, Bluff, Drohung, Recht, Unrecht, Scheinheiligkeit und Herausforderung wirbeln in bunter Folge durch die Luft. "

Keskustellessani Auswärtiges Amtin eri virkamiesten kanssa olen saanut sen vaikutelman, että siellä ulkonaisesti tyynesti suhtaudutaan tapahtuneisiin keskusteluihin ja odotetaan, mitä tuloksia niistä saattaa olla. Ollaan sitä mieltä, että ne kovinkaan paljon eivät tuo mukanaan ja ovat enemmän näyttä-

möllepanoa kuin todellisia saavutuksia. Tämän mukaan ei Saksan ole syytä luopua nykyisestä pidättyvästä ja vain tapahtumia seuraavasta politiikastaan. Toiselta puolen tuntuu kuitenkin siltä kuin levottomuus Saksan tuntuvammasta isoloinnista tämän ulkonaisesti rauhallisen kuoren alla ei olisi olematon ja että verrattain suurella huolestuneisuudella odotetaan tapahtumain kehitystä. Vastapainoksi venäläis-englantilais-ranskalaiselle sotaliitolle ryhtynee Saksa etsimään itselleen liittolaisia.

Auswärtiges Amtin puolivirallinen julkaisu kiinnittää puolestaan tähän asiaan tämänpäiväisessä numerossaan huomiota. Siinä merkitään erikoisesti ne lausunnot, jotka Tshekkoslovakian pääministeri Pariisissa on esittänyt ja joissa hän, täkäläisten tietojen mukaan, on kylmästi julkituonut sen käsityksen, että nykyiset neuvottelut ovat käynnissä Saksan taholta uhkaavan vaaran torjumiseksi, eikä, kuten aiemmin puhuttiin, taloudellisia etuja silmälläpitäen. "Täten on avoimesti luonnehdittu se henkinen ja poliittinen olotila, jonka mukaan välittömästi päätekijöinä ovat isoloimistendenssit, jotka tähän saakka säännöllisesti on kielletty." Kirjoitus päättyy seuraaviin huomautuksiin: "Wenn es schliesslich in dem Zusammenhang der mitteleuropäischen Pläne gewissermassen beschwichtigend heisst, dass Deutschland die Teilnahme an den getroffenen Vereinbarungen freistehe, so vermag dies über die

Tendenz, die diesen Vereinbarungen innewohnt, nicht hinwegzuhelfen. Im übrigen scheint in diesem Zusammenhang die grundsätzliche Einstellung Deutschlands gegenüber zwischenstaatlichen Vereinbarungen vergessen zu werden, wie sie der Führer und Reichskanzler festgelegt hat: "Wir werden an keiner Konferenz mehr teilnehmen, an deren Programmaufstellung wir nicht von vornherein mitbeteiligt gewesen sind. Wir denken nicht daran, wenn zwei oder drei Staaten ein Vertragsgericht entwerfen, als dritter dann die erste Kostprobe vorzunehmen." Die Welt wird sich abgewöhnen müssen, Deutschland eine Rolle zuzuweisen, die seiner geographischen, wirtschaftlichen und historischen Positionen im mitteleuropäischen Raum nicht entspricht."

Ribbentrop

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 10.

Ministeri Wuorimaa

14/2 1936.

5000—6—34 2355

Berliinissä, 14 p:nä helmikuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 485/133/36

10 61 Pol. D 36.

18/2. 36

5 C 5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 10 aiheesta:

Saksa ja ranskalais-venäläinen pakti.

Ministeri: Ramsay

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 10.

Berliinissa 14 p:nä helmi kuuta 1936.

10 61 Sal. D -36.

18/2 36

Asia: Saksa ja ranskalais-venäläinen pakti.

5 C5

Edellisessä raportissani selostin niitä refleksejä, joita Pariisissa viime aikoina eri valtiomiesten väliset keskustelut Saksassa ovat synnyttäneet. Mainitsin siinä myös sivumennen ranskalais-venäläisen sopimuksen todennäköisestä ratifioinnista Pariisissa. Tämä jo lähes vuosi sitten tehty sopimus on aika ajoin ollut julkisen sanan kohteena ja herättänyt paljon epäluuloja ja arvostelua Saksassa. Kun mainittu sopimus nyt on ratifiointikeskustelun alaisena Ranskan parlamentissa, on Auswärtiges Amtin puolivirallinen julkaisu asiaa erikoisesti käsitellyt ja hyvin selvin sanoin ilmaissut saksalaisen kannan asiassa. Vaikkakin Saksan kielteinen kanta jo suurin piirtein on tunnettu, katson kuitenkin syytä olevan sen yksityiskohtaisempaan esittämiseen tällä hetkellä, jolloin todennäköisesti puheenaoleva sopimus tulee sitovasti voimaan ja vastaiseen kansainväliseen politiikkaan vaikuttamaan.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

Saksalla ei ole mitään aihetta olettaa, ettei kysymyksessä olevaa paktia olisi katsottava sitä vastaan ilmeisesti suunnatuksi liittosopimukseksi. "Mikäli paktin suosittaminen jo alusta lähtien ei ole ollut sen välittömien ja välillisten intressenttien puolustautumista, koettaa se herättää sen hyväuskoisen vakaumuksen, että sopimus olisi uusi turvallisuusaines Euroopan politiikassa. Tästä ei kuitenkaan monestakaan syystä voi olla puhetta. Päinvastoin, kun sopimuskumppanit eivät ollenkaan salaa Saksan hyökkäystahdon olevan paktin edellytyksenä ja luoda se pohjaksi sotilaallisille sopimuksille, ei tästä voi olla muuta tulosta, kuin että Saksa tällaiset valmistelut tuntee uhaksi itseään vastaan." Määrättyjen mahdollisuuksien olettaminen ei myöskään voi lisätä turvallisuustunteen kasvamista. Samoin eivät ne läheiset yleisesikuntain väliset keskustelut, joita marsalkka Tuchatsevski Pariisissa käy, tee rauhoittavaa vaikutusta, vaan päinvastoin ovat omiaan luomaan sotapsykoosin. "Vielä pahemman täytyy vaikutuksen olla, kun määrätyt valtiot, toisten epäilyjä hyväkseen käyttäen, pyrkivät ottamaan itselleen oikeuden järjestää asiansa mielivaltaisesti valittuja sattumia (Eventualitäten) hyväkseen käyttäen. Se lähtee varsin jyrkästi siitä, että sota on odotettavissa yksinomaan täsmälleen määrätyltä taholta."

Saksalaisen käsityksen mukaan on ranskalais-venäläinen sopimus, riippumatta siitä, että sen selitetään olevan alistettu kansainliittosopimuksen alle, sellainen, että vaikkakin kansainliiton neuvosto konfliktitapauksessa kutsuttaisiin asiaa käsittelemään, molempien sopimuspuolten edeltäpäin

omaksuma kanta, että Saksa on hyökkääjä, ei enää tulisi muuttumaan. Molemmat sopimuspuolet eivät suinkaan halua mennä kansainliittoon, saadakseen neuvoston mukaansa ja taipuakseen sen päätökseen, vaan, käyttäen kansainliitto-proseduuria hyväkseen, tarpeen vaatiessa syrjäyttää koko järjestön. Tällainen menettely saattaisi rikkoa koko kansainliittosysteemin. Lisäksi muodostaa ranskalais-venäläinen liitto voimatekijäin yhtymän, jonka painoa toisten valtioiden on vaikea välttää. Jos tämä koalitio tahtoo lähteä liikkeelle, osottautuu jälleen, että oikeus on vahvemman puolella.

Saksassa ei ranskalais-venäläistä sopimusta käsitetä muuksi kuin Saksaa vastaan suunnatuksi liitoksi. Sen uhan suuruuden määräävät ne tendenssit, jotka kulloinkin Ranskan poliittisia kohtaloita ohjaavat. Koko luonteeltaan ja tarkoitukseltaan edustaa tämä pakti uutta poliittista ja oikeudellista epävarmuuden (Unsicherheit) elementtiä eurooppalaisessa politiikassa. Ratifikatio ei lisää luottamusta, vaan vahvistaa epäluottamusta.

Edelläolevat varsin terävät huomautukset on nyt saksalaiselta taholta tämän paljon melua herättäneen sopimuksen suhteen esitetty. Näin jyrkkää kantaa en aikaisemmin ole huomannut asiassa esiintyneen ja kun se tulee julki Auswärtiges Amtin epävirallisessa julkaisussa, joka välittää virallisella taholla ilmeneviä mielialoja, on se sitäkin merkittävämpi.

Aarne Wuorimaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 11.

Ministeri Wuorimaa

19/2 1936

5000—12—35—5337

Berliinissä, 19 p:nä helmikuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr 508/141/36

11 61 Sal. D 36.

24/2-36

5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 11 aiheesta: Keskustelu ulkoministeri v.Neurathin kanssa.

Ministeri: [signature]

UE 11: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 11.

Berliini ssa 19 p:nä helmi kuuta 1936.

Asia: Keskustelu ulkoministeri von Neurathin kanssa.

18. 2. otti ulkoasiainministeri von Neurath minut vastaan ja kertoi tällöin Saksan hallituksen käsityksiä päivän ulkopoliittisista kysymyksistä. Selostan seuraavassa pääkohdat ulkoministerin lausunnoista.

On hyvä, aloitti ministeri von Neurath, ettette tulleet luokseni paria viikkoa aikaisemmin, sillä silloin oli tilanne niin epäselvä, että tuskin mitään olisin voinut lausua. Olihan suurin osa Lontoon poliittista hautajaissaattuetta vierinyt Pariisiin ja saattoi odottaa jotakin suurta siellä syntyvän. Nyt jälkeenpäin voidaan todeta, ettei mitään ihmeellisempää ole tapahtunut eikä mitään sanottavia tuloksia saavutettu. Itävaltakin esiintyi Pariisin näyttämöllä - täysin tarpeeton esiintyminen (überflüssige Erscheinung) - ja saattoi hra Starhemberg todeta, ettei hänen habsburgilais-suunnitelmillaan ole mitään mahdollisuuksia, seikka, josta hän jo Englan-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

nissa oli saanut kielteisen kannan kuulla. Tshekkoslovakian pääministeri Hodzan käynti ei myöskään tuottanut muita tuloksia kuin hurskaita toivomuksia. Tonavanmaiden taloudellinen yhtenäisyys on hyvin vähän mahdollinen eri maiden vastakkaisten intressien tähden ja niiden luonnollisin myynti- ja ostomarkkinapaikka on Saksa. Näistä syistä katsoi ministeri jonkunlaisen Tonavanmaiden taloudellisen liittymän vain ajatukseksi, jonka toteutumismahdollisuudet ovat hyvin vähäiset.

Venäjän ja Ranskan välistä sopimusta ei ole pidettävä onnellisena, koska se toiselta puolen saattaa kansainliiton paktin kieroon asemaan (Kts. raporttiani n:o 10) ja toiselta puolen muuttaa Locarnon sopimuksen luonnetta, sillä viimemainittuun sopimukseen tulee tämän kautta entisten poikkeusten (Ranskan-Puolan ja Ranskan-Tshekkoslovakian sopimukset) lisäksi uusi poikkeus, ranskalais-venäläinen sopimus, joka siinä määrin lisää epävarmuuden astetta, että väärinkäytöksille kaikki ovet jäävät avoimiksi.

Vaikutelmistaan Lontoosta kertoi ministeri v. Neurath eräitä mielenkiintoisia seikkoja. Englannin ulkopolitiikka on nykyään tienhaarassa ja hapuilee suuntaa, mihin sen olisi asetuttava. Uusi kuningas on tarkoin selvillä kaikista asioista ja tietää myös, mitä hän haluaa. Kuninkaan asema Edvard VII:sta lähtien on valtakunnassa yhä vahvistunut ja niinpä on oletettavissa, että hänen sanansa yhä enemmän tulee vaikuttamaan valtakunnan asioiden hoitoon, pääministerin

aseman vastaavasti heikontuessa. Sekä kuninkaalle että ulkoministeri Edenille oli ministeri v. Neurath vakavasti puhunut kommunistivaarasta, jota kumpikaan ei myöntänyt Englannissa olevan, mutta oli kuningas asiaan kuitenkin vakavammin suhtautunut kuin ministeri Eden. Englanti haluaa ilmeisesti käyttää vastaisuudessa Venäjää hyväkseen Kaukaisen-Idän kysymysten kehityttyä asteelle, jolloin Englannin niihin vakavammin on kiinnitettävä huomiota.

Itä-Aasian tapahtumista oli ministeri siinä käsityksessä, ettei siellä pitempään aikaan sotaa ole odotettavissa, vaikka se kyllä lopulta tuleekin. Euroopassa olisivat sellaiset rajarauhan rikkomiset kuin mitä Aasiassa jo usein on tapahtunut, synnyttäneet sodan, mutta olosuhteet Aasiassa ovat tässä suhteessa paljon suurpiirteisemmät. Japani ei vielä ole valmis sotaan ja Venäjä pelkää sitä yleensä, koska sota Venäjälle todennäköisesti merkitsisi koko systeemin luhistumista ja sotilasdiktatuurin tai jonkun muun järjestelmän valtaan pääsyä, seikka, josta Venäjän nykyiset vallanpitäjät ovat täysin tietoisia.

Saksan suhde kansainliittoon on muuttumaton. Liiton merkitys tulee Abessinian konfliktin kautta moraalisesti entisestään laskemaan ja nykyään on hyvin vaikea arvioida, minkälaiselle pohjalle kansainliitto parempana voitaisiin rakentaa.

Abessinian kysymyksessä on mahdotonta mitään sanoa. Aika näyttää työskentelevän Italian hyväksi.

Sanktioita ei todennäköisesti tulla lisäämään, sillä nyt jo useat maat kärsivät niistä enemmän kuin Italia. Tällaisia maita ovat Jugoslavia, Rumania, Kreikka, Tshekkoslovakia, puhumattakaan Ranskasta.

Ministeri oletti Lontoossa käytävän laivastokonferenssin johtavan jonkinlaiseen tulokseen neljän neuvottelevan vallan kesken ja arveli sen jälkeen Saksan ja muidenkin maiden tulevan kutsutuiksi jatkokeskusteluihin sopimukseen yhtymiseksi, sillä muutenhan sillä ei olisi sanottavaakaan merkitystä.

Rasmus Ervasti

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: CS

ASIA:

Berliinistä olevan lähetyslön raportti n:o 12.

Ministeri Wuorimaa

22/2 1936.

5060—6—34 2355

Berliinissä, 22 p:nä helmikuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nro 548/146/36

12 61 Sal. 36.

27/2-36

5 C 5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 12 aiheesta: Saksalais-puolalaiset suhteet.

Ministeri: [signature]

UE 11: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 12.

Berliini ssa 22 p:nä helmi kuuta 19 36.

12 61 Sal. 36

Asia: Saksalais-puolalaiset suhteet.

27/2 36

5 C5

Niinkuin sanomalehdistöstäkin on käynyt ilmi, on eräitä hankauksia viime aikoina ilmennyt saksalais-puolalaisissa suhteissa. Saksan julkinen sana on kuitenkin varovaisesti näitä asioita käsitellyt eikä niiden johdosta mitään varsinaisia hyökkäyksiä Puolaa vastaan ole näkynyt. Asioita koetetaan tietysti mahdollisimman hyvin selvitellä kaikessa hiljaisuudessa eikä näille ilmiöille liian suurta merkitystä ole syytä antaa, mutta on ne kuitenkin pantava merkille.

Temperamenttia täynnä oleva talousministeri Schacht piti äskettäin puheen saksalaisessa Sleesiassa, jossa hän hiukan varomattomasti käsitteli Sleesian jakoa, niin etteivät hänen lausuntonsa puolalaisia miellyttäneet ja on Puolan suurlähettiläs käynyt Wilhelmstrassella asiasta huomauttamassa, mutta tuskin suoranaista protestia esittänyt, niinkuin ulkomaisessa lehdistössä on ollut mainittuna. Kun eräälle Aus-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

wärtiges Amtin virkamiehelle ikäänkuin sivumennen mainitsin, että Puolan ambassadööri on käynyt teillä mainitun asian johdosta protestoimassa, sain vastaukseksi: "Onkohan hän protestia esittänyt?", mikä vastaus viittaa siihen, ettei protestia ole ollut, mutta asiasta kuitenkin keskusteltu. Mainittu virkamies lisäsi vielä: tri Schacht' han on tunnettu niin vilkkaaksi luonteeltaan, että hän joskus puhuu enemmän kuin on tarkoituksenmukaista.

Auswärtiges Amtin taholta sain myöskin vahvistuksen siihen ulkomaisissa lehdissä olleeseen tietoon, että Saksassa oleva puolalainen vähemmistö ei ole tyytyväinen siihen kohteluun, joka sen osaksi on tullut, vaan on lähettänyt valtakunnankanslerille kirjelmän, jossa se pyytää, että valtakunnankansleri ottaisi vastaan vähemmistön edustuston, kuullakseen ne valitukset, jotka mainitulla edustustolla on esitettävänä. Ulkomaisessa lehdistössä on ollut julaistuna kanslerille lähetetty kirje ja otan siitä seuraavan kohdan, josta käy ilmi, mitä asioita vähemmistö tahtoo esittää: "Das Zusammenleben einzelner Völker im Rahmen eines Staates kann nämlich nur auf die ehrliche und offene Anerkennung der gegenseitigen Rechte und Pflichten gestützt werden. Die offiziellen Erklärungen, die einen Abbruch der Germanisierungsbestrebungen versprachen, wurden jedoch durch keine Änderung der tatsächlichen Zustände erhärtet. Im Gegenteil das Verhältnis zur polnischen Nationalität in Deutschland

wird durch systematische Erschwerung der Pflege der nationalen Eigentümlichkeiten ebenso verschärft, wie die Befriedigung der natürlichsten nationalen Rechte auf dem Gebiete der Kirche und Religion, der Bildung und Kultur sowie auf sozialem und wirtschaftlichem Gebiete auf ständige Schwierigkeiten stösst". Puolassa tietenkin seurataan tämän asian kehitystä melkoisella mielenkiinnolla.

Huomattavimmat vaikeudet Saksan ja Puolan välillä ovat kuitenkin syntyneet siitä, ettei Saksa ole pystynyt suorittamaan Puolalle kauttakulkuliikenteestä Saksan ja Itäpreussin välillä johtuvia valuuttamääräisiä maksujaan. Valtionrautatiet ovat tosin säännöllisesti Rmk:ssa valtiopankkiin maksaneet nämä erät, mutta transfeerivaikeuksien vuoksi on niitä sinne yhden vuoden kuluessa kokoontunut n. 60 milj.Zlotya, lisääntyen viimeisten kuukausien aikana n. 7 milj.Zlotylla kuukaudessa. Saksa oli koettanut järjestää tämän transferoimisen myöntämällä Puolalle erinäisiä helpotuksia Ylä-Sleesian äänestyksen aikuisissa vaatimuksissaan ja puolalaisten tavarain kauttakulkusuorituksissa sekä tarjosi myöskin osamaksuna italialaisia lainapapereita, mutta puolalaiset vaativat, että ainakin osa suorittamattomista eristä on maksettava ja myöskin vastaisuudessa osamaksua suoritettava, ja siten syntyi tuo suurimerkityksellinen liikennemääräys. Parhaillaan käydään sekä Berliinissä että Varsovassa epävirallisia neuvotteluja tämän ristiriidan poistamiseksi. Se seikka,

että Saksa antaa, huolimatta Puolan varoituksista, asiain mennä näin pitkälle, osottaa, miten jännittynyt Saksan valuuttatilanne nykyään on, sillä Itäpreussissa on päivittäinen tavaraliikenne supistunut 20.000 vaunusta 6.000 vaunuun ja henkilöliikennettäkin on vastaavasti täytynyt vähentää. Tästä huolimatta ovat valuuttasuoritukset lisääntyneet n. 1 1/2 milj.Zlotylla kuukaudessa. Koska tähän saakka yli 80 prosenttia Itäpreussin ja valtakunnan muiden osien välisestä tavaraliikenteestä on tapahtunut rautateitse, ei vielä voida lainkaan arvioida, miten laajakantoiset seuraukset tällaisesta asiaintilasta saattaa olla Itäpreussin talouselämälle. Valtion olisikin korvattava, ellei anneta hintojen kohota, Itäpreussin yksityisliikkeille niiden lisäkustannukset. Kun tavaraliikenne toistaiseksi tahdotaan järjestää vesiteitse tapahtuvaksi, viivästyy tavaroiden kuljetus, puhumattakaan siitä, että kustannukset tulevat paljon kalliimmiksi. Myöskään eivät käytettävissä olevat 60 laivaa, joiden yhteinen tonnimäärä on ainoastaan 60.000 tonnia, voi riittävästi kuljetuksesta huolehtia ja Itäpreussin kolme satamaa, Königsberg, Pillau ja Elbing, eivät myöskään kykene palvelemaan tässä määrin laajentunutta liikennettä, jos tavaroiden kuljetus vastaisuudessa tullaan järjestämään vesiteitse, käyttämällä mahdollisimman vähän Puolan korridoorin läpi menevää kauttakulkutietä.

Saksan ja Puolan välisessä kauppavaihdossa on sitä paitsi sattunut uusi käänne, sillä Puolan vienti-

kiintiötä Saksaan, jota suuresti jo ennestään on vähennetty ja joka helmikuuksi supistettiin 80 % aikaisemmin sovitusta 15,5 milj.Zlotysta, on maaliskuussa jälleen alennettu. Asiassa käydään parhaillaan Berliinissä neuvotteluja. Puolan vienti Saksaan, joka joulukuussa 1935 oli 13 milj.Zl., on tammikuussa alentunut 9 milj.Zlotyyn, laskien helmikuussa rajoitusten tähden vielä siitäkin. Puolan tuonti Saksasta on sitä vastoin tammikuussa noussut 10 miljoonalla Zlotylla, oltuaan joulukuussa n. 8 milj.Zl. Koska osa tammikuun ulkomaankaupasta lankeaa yksityisten kompensatiomyyntien osalle, jotka oli tehty ennen uuden 20/11.35 solmitun kauppasopimuksen allekirjoittamista, on Puolan hyväksi maksamatta oleva clearingsaldo tammikuussa vielä kohonnut 2 milj.Zlotylla eli n. 15 milj.Zlotyyn. Helmikuussa on tilanne jonkun verran parantunut, ainakin on tammikuussa syntynyt vajaus saatu peitetyksi. Tuontia Puolasta voitanee tuskin maaliskuussakaan vähentää, sillä sieltä tuotavien elintarpeiden, kuten sikojen, voin ja kananmunien, hankkiminen on Saksan kansan mielialan rauhoittamiseksi välttämätöntä. Asiain kehityttyä tälle asteelle oletetaan, että tämä seikka on juuri syynä siihen, miksi Saksa haluaa lopettaa tähänastisen kauppasotansa Liettuan kanssa, koska sieltä toivotaan saatavan sellaisia maanviljelystuotteita, joita Puola ei nykyään ole halukas Saksaan toimittamaan. Jos ottaa tämän kaiken huomioon sekä myös sen seikan, että ilmoitus Puolan ulkoministeri Beckin matkasta Brüsseliin ja myöhemmin Lontooseen sai Saksassa vähemmän ystävällisen vastaanoton ja sen lisäksi Puolan

muut suuret saatavat Saksasta, saattaa kaikille näille tekijöille yhteensä tulla suurempi merkitys kuin miltä ensikatsannolta näyttää.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 13.

Ministeri Wuorimaa

4/3 1936.

5060—6—34 2355

Berliinissä, 4 p:nä maaliskuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 646/206/36

13 61 Sal. D - 36

9/3 - 36

5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 13 aiheesta: Saksan poliittinen isolatio.

Ministeri: [signature]

UE 11: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 13.

Berliini ssa 4 p:nä maalis kuuta 1936.

13 61 Sal. D .36.

9/3-36

Asia:

Saksan poliittinen isolatio.

5 C5

Se rengas, Ranskan-Venäjän-Englannin läheneminen, ranskalais-venäläinen pakti ja pyrkimykset Tonavanmaiden blokin luomiseksi, jota Saksan ympäri koetetaan muodostaa ja joka on viimeisten viikkojen poliittisten ilmiöitten pääpiirteitä, on ulkomailla paljon ollut puheenaiheena. Saksan lehdistö ei tähän saakka ole asiaan juuri saanut kajota ja ensimmäinen, huomattavampi asiaa koskeva lausunto on sallittu taloudellisessa aikakauslehdessä "Der deutsche Volkswirt", joka leviää vain rajoitettuun piiriin. Ei olekaan kiellettävissä, että Saksan isolointi tällä hetkellä on huomattava, kun edellisiin vielä lisää verrattain jyrkän konfliktin Sveitsin kanssa ja syntyneet selkkaukset Ruotsiin ja Puolaan, joita Hallitukselle olen selostanut. Tätä taustaa vastaan ei liene ilman mielenkiintoa selostaa, millä tavoin edellämainittu arvovaltainen talouslehti kysymystä käsittelee ja miten se tarjotaan saksalaiselle lukijakunnalle.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

Mitä ranskalais-venäläiseen paktiin tulee, on sen käsittelyssä Ranskan parlamentissa ilahduttavana puolena ollut, että se synnytti voimakasta epäilystä ja vastustusta, mutta siitä huolimatta lienee sen voimaantulo varma. Sitä oikeutetumpi ja välttämättömämpi on Saksan kannalta viimeistenkin tasavertaisuutta estävien jäännösten syrjäyttäminen, joiden alaisuudesta Saksa varsinkin länsiosissaan kärsii (demilitarisoitu vyöhyke). Vaatimukset tässä suhteessa tullaan varmaankin sopivana ajankohtana esittämään sitäkin suuremmalla syyllä, kun voidaan ranskalaisille esittää uudelleen vakuutukset ja takeet Saksan rauhanvalmiudesta. Vastenmielisyys sotaa kohtaan ei yksinomaan rajoitu Länsieurooppaan. Näissä olosuhteissa ei näytä mahdottomalta ryhtyä ilmasopimusneuvotteluihin Saksan kanssa, kun vaan sille käytännössä myönnetään tasavertaisuus tunnetuissa kohdissa. Tarkoituksenmukaista olisi kuitenkin, että sitä ennen italialais-abessinialainen sota saataisiin lopetetuksi.

Huomattava lähentyminen Englannin ja Venäjän välillä ja kieltämätön kylmeneminen englantilais-saksalaisissa suhteissa on vielä enemmän kuin ensinmainittu tekijä, edistänyt käsitystä Saksan isoloitumisesta. Jo perustelut Englannin suuriin varustusmäärärahoihin vaativat Saksan vaaran maalaamista englantilaiselle yleisölle, mutta senkin jälkeen jää kulttuuripoliittinen antipatia Saksaa vastaan määrätyksi ajaksi olemaan. Tärkeämpää kuitenkin on Englannille saada, selvitellessään välejään

Japanin kanssa, Venäjä pysymään omalla puolellaan ja rauha säilytetyksi Euroopassa. Tällöin saattaa Englanti entistä enemmän koettaa harjoittaa painostusta Saksan suhteen, mitä enemmän sen etujen suojeleminen kaukaisessa idässä tulee tärkeämmäksi. Mutta pitkään aikaan ei ole oletettavissa, että Venäjä olisi valmis "poimimaan kastanjat tulesta" Englannille, koska Venäjä itse ehkä enemmän kuin muut pelkää sotaa ja sillä itsellään idässä on alueita enemmän kuin tarpeeksi, seikka, joka saattaa panna luhistumaan kaikki englantilaiset laskelmat tässä suhteessa. Saksa omasta puolestaan on vahvasti riippuvainen sen nykyisestä geopoliittisesta asemasta johtuvista taloudellisista rajoista, mutta ei sillä toiselta puolen ole aihetta jättää huomioimatta ja taistelussaan vapaudestaan käyttämättä hyväkseen niitä taloudellisia ja geopoliittisia mahdollisuuksia, jotka maailmassa vielä ovat tarjolla. Tältä pohjalta katsoen on ehkä korrekti suhde Saksan ja Venäjän välillä vielä tulevaisuudessa mahdollinen, nämä maat kun taloudellisesti täydentävät toisiaan paremmin kuin useimmat muut.

Mitä kolmanteen isolatiopiiriin Tonavanmaissa tulee, ovat talous- ja geopoliittiset tekijät sellaiset, ettei siellä koskaan voi syntyä saksalaisvastaista yhtenäistä rintamaa Pragista Mustaanmereen. Kumminkin saattaa Itävallan tilapäinen liittäminen pieneen Ententeen onnistua. Saksa tulee kuitenkin siellä vaikutusasemansa saavuttamaan sen jälkeen, kun se asemansa mukaisesti varustautuneena osaa oikein käyttää taloudellisia, geopoliit-

tisia, kulttuuripoliittisia ja diplomaattisia tekijöitä.

Näistä talousministeri Schachtia lähellä olevaksi sanotun julkaisun lausunnoista, jotka ovat varsin mielenkiintoisia, kiinnittää huomiota kolme eri seikkaa, joista varsinkin toinen edustaa uutta ääntä kellossa: sovinnon aikaansaantipyrkimys Ranskan kanssa, kuitenkin läntisen demilitarisoidun vyöhykkeen poistamisen ehdolla, toivo hyvien suhteiden palautumisesta Venäjään, ja kolmanneksi varmuus Tonavanmaiden taloudellisen yhteyden mahdottomuudesta, joka muuten lienee varsin yleinen käsitys Saksassa. Että Saksa koettaa tätä isolatiotaan murtaa, on luonnollista ja todisteena siitä ovat yritykset lähentyä Englantiin ja Italiaan. Varsin huomattava on myös valtakunnankansleri Hitlerin haastattelu hra de Jouvenellille, joka Ranskassakin on herättänyt huomiota, mutta jonka vaikutukset siitä huolimatta jäänevät vähäisiksi. Eräs varsinkin kansainliittopiireissä ennen varsin huomattu saksalainen diplomaatti, joka nykyään on eläkkeellä, valitti pari päivää sitten minulle sitä, ettei Hitleriä uskota, vaikka hän onkin vakuutettu Hitlerin rehellisistä tarkoitusperistä rauhanpyrkimyksineen. Hän oli myös huolestunut siitä, että niin paljon puhutaan mahdollisesta sodasta, vaikkei kukaan haluakaan sotaa ja piti tätä seikkaa psykologisesti erittäin vaarallisena. Viime sodan kauhut ovat kaikille niin tuoreessa muistissa, ettei kukaan halua sellaiseen leikkiin lähteä, varsinkin kun tiedetään sen nyt tulevan entistä julmemmaksi ja lopputuloksena voi olla vain Euroopan tuho.

Italialais-abessinialaisen konfliktin kehitystä seurataan Saksassa tarkoin. Onhan valtakunnankansleri suoraan sanonut, ettei hän halua ulkopoliittista suuntautumistaan tarkemmin määritellä ennen mainitun riidan päättymistä. Jos Italia kanssainliiton toimenpiteiden johdosta eroaa kanssainliitosta, on sen lähentyminen Saksaan hyvin mahdollinen, jolloin myös Locarnon sopimuksen irtisanominen saattaa tulla kysymykseen. Miten Saksa tällaiseen tilanteeseen suhtautuisi, jää nähtäväksi, mutta tällaista kehitystä vastaan sillä tuskin olisi huomauttamisen aihetta, vaan seuraisi se mahdollisesti esimerkkiä. Ranskalais-venäläisen paktin lopullinen hyväksyminen saattaisi myös aiheuttaa määrättyjä toimenpiteitä Saksan taholta ja huhuja tässä suhteessa on runsaasti liikkeellä. Niitä ei kuitenkaan tässä ole syytä sen tarkemmin selostaa, sillä niiden paikkansapitävyys on problemaattinen ja tarkistusmahdollisuus olematon, kun kaikkien päätösten ja ratkaisujen teko on yhden ainoan miehen käsissä, joka voi kantansa määrätä riippumatta kaikista annetuista julkilausumista, neuvoista ja suositteluista. Viittaan tässä niihin mielenilmaisuihin asiassa, joita aikaisemmissa raporteissani olen selostanut. Saksan isolatiosta puhuttaessa on näillä kysymyksillä huomattava sijansa.

Aarne Wuorimaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 14.

Ministeri Wuorimaa

9/3-1906.

5000—6—34 2355

Berliinissä, 10 p:nä maaliskuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

15 62 Sal.D. 36.

no 738/218/36

14/3.36

5 C 5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 14 aiheesta:

Saksan uudet ehdotukset.

Ministeri: Aarne Wuorimaa

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 14.

Berliini ssa 9 p:nä maalis kuuta 1936. 15 62 Sal. D. 36.

16/3 - 36

Asia:

Saksan uudet ehdotukset.

5 C5

Raportissani n:o 7 jo iittasin siihen todennäköiseen mahdollisuuteen, että siirtomaakysymys ja demilitarisoidut alueet lähiaikoina nousisivat entistä enemmän etualalle. Tämä on nyt toteutunut sekä nopeammin että jyrkemmässä muodossa kuin olisi odottanut. Se todella historiallinen Reichstagin istunto t.k. 7 p:nä, jossa Saksa ilmoitti astuvansa ratkaisevan askeleen demilitarisoituun vyöhykkeeseen nähden, siirtämällä sinne rauhanajan määräiset garnisonit ja sanomalla heti irti Locarnon sopimuksen, ylittävät sen, mitä Berliinin diplomaattipiireissä odotettiin. Arveltiin, että Saksa ilmoittaisi olevansa suostuvainen palaamaan Kansainliittoon, jos nämä ehdot täytettäisiin. Mutta ennen kuin lähemmin palaan eiliseen suureen kansainvälispoliittiseen tapahtumaan, lienee syytä lyhyesti mainita sen esihistoriasta muutama sana.

Jo ne Saksan taholta tehdyt jyrkät huomau-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

tukset ranskalais-venäläis-tshekkoslovakialaista paktia vastaan, joista raportissani n:o 10 mainitsin, olivat viitteitä siihen, että mainitun sopimuksen voimaantulo tulisi Saksan taholta aiheuttamaan vastatoimenpiteitä. Kun sen jälkeen, tarkoituksella estävästi vaikuttaa ranskalaiseen mielipiteeseen, kansleri Hitler antoi tunnetun haastattelunsa ranskalaiselle hra de Jouvenelille ja tätä 21. 2. annettua haastattelua "minulle tuntemattomista syistä", kuten kansleri puheessaan mainitsi, ei Ranskassa laskettu julkisuuteen, ennen kuin kamarihänestys paktista oli tapahtunut ja kansleri tiedusteltaessa ilmoittanut, ettei sen julkaiseminen häntä silloin enää kiinnosta, katsoi kansleri välttämättömäksi ryhtyä voimakkaampiin keinoihin. Hänen luonaan pidettiin suljettu neuvottelukokous, johon osallistuivat ministerit Hess, v. Neurath, v. Blomberg ja Göring sekä kenraali v. Fritsch, amiraali Raeder ja suurlähettiläs v. Ribbentrop. Tämän neuvottelun tuloksena oli paitsi menettelytavan käsittelyä päätös Reichstagin kokoonkutsumisesta salaiseen neuvotteluun ministeri Göringin, Reichstagin esimiehen luo 6.3. illalla, josta Herra Ulkoasiainministerille tiedoitin. Ennen tätä neuvottelutilaisuutta oli niin paljon suunnitelmista kuulunut, että Saksa aikoisi ilmoittaa palaavansa Kansainliittoon, jos demilitarisoitu vyöhyke poistetaan, Saksalle myönnetään siirtomaita (joiksi se haluaisi entisen Saksan itä-Afrikan ja Uuden Guinean) ja saksalaisten suurten jokien kansain-

välinen valvonta lakkautetaan. Olivatko suunnitelmat alunperin tällaiset vai oliko tämä lievempi muoto tarkoituksellisesti ensin laskettu huhuna liikkeelle, ei ole tiedossani. Tosiasia on, että vasta 6.3. illalla ilmoitettiin Reichstagin julkisen istunnon olevan 7.3. päivällä tarkoituksessa hyväksyä hallituksen sille antama selostus. Alkuaan oli Reichstagin istunto suunniteltu t.k. 13 päiväksi. Valtakunnankanslerin selostus sisälsikin sitten sen kategoorisen ratkaisun, joka jo on tunnettu. Että hallituksellani olisi täydellinen kuva siitä ratkaisevasta askeleesta, jonka Saksan hallitus otti 7.3., seuraa tämän raportin liitteenä sen memorandumin teksti kokonaisuudessaan, jonka Saksan hallitus 7.3. klo 11 a.p. jätti täkäläisille Ranskan, Englannin ja Italian suurlähettiläille ja Belgian asiainhoitajalle. Tämän lisäksi tulen seuraavassa koskettelemaan kansleri Hitlerin puheen tärkeimpiä kohtia ja selostamaan vaikutelmiani kuuluisasta istunnosta.

Heti istunnon alussa herätti huomiota se, että Ranskan suurlähetystö ei ollenkaan ollut diplomaattiaitiossa edustettuna. Samoin puuttui sieltä Venäjä. Englantia ja Belgiaa edustivat sihteerit, kun sen sijaan Italian suurlähettiläs itse oli läsnä. Mieliala oli verrattain jännittynyt, sillä tiedettiin tärkeitä päätöksiä julistettavan, mutta kukaan ei niistä vielä ollut tarkoin selvillä. Kansleri piti selvällä, kirkkaalla äänellä koko puolitoista tuntia kestäneen puheensa ja oli sen vakavimpia kohtia esittäessään itsekin ilmeisesti järkytetty, eikä ihmekään, sillä sisälsivähän ratkaisut seikkoja, jotka saattoivat

johtaa kohtalokkaisiin tilanteihin. Tästä syystä vannottikin hän Reichstagin jäsenet esityksensä loppupuolella kahteen "pyhään sisäiseen tunnustukseen": "Erstens zu dem Schwur, vor keiner Macht und vor keiner Gewalt in der Wiederherstellung der Ehre unseres Volkes zurückzuweichen und lieber der schwersten Not zu erliegen, als jemals vor ihr zu kapitulieren, und zweitens zu dem Bekenntnis, nun erst recht für eine Verständigung der Völker Europas und insbesondere für eine Verständigung mit unseren westlichen Völkern und Nachbarn einzutreten."

Erikoisella voimalla, miltei lämmöllä, painosti kansleri tahtoaan luoda hyvät suhteet Ranskaan, mutta myöskin muihin maihin, paitsi Venäjään. Venäjän suhteen huomautti hän m.m.: "Kun kansainväliset vastustajani syyttävät minua siitä, että hylkään yhteistyön Venäjän kanssa, on minun siihen selitettävä seuraavaa: minä en sitä hylkää enkä ole hylännyt Venäjän kanssa, vaan maailman ylivaltaa tavottelevan bolshevismin kanssa. Rakastan kansaani ja tiedän, että se voi olla onnellinen vain silloin, kun elämä sille on mahdollinen sen oman olemuksen ja oman tavan mukaan. Pelkään Euroopan puolesta ajatellessani, mitä maanosastamme on tuleva, jos siihen pääsee murtautumaan tuo tuhoava, kaikki tähänastiset arvot murskaava asialainen maailmankatsomus, jota bolshevistisen

vallankumouksen sekasorto edustaa. Olen ehkä monelle Euroopan valtiomiehelle fantastinen, mutta ainakin epämukava varoittaja. - - - - Sen (Neuvostovenäjän) kanssa emme halua olla missään lähemmässä kosketuksessa, paitsi mitä kansainväliset poliittiset ja taloudelliset suhteet vaativat". Ja toisessa kohtaa lausuu Hitler: "Tämän jättiläismäisimmän sotilaallisen tekijän, jonka liikkuvaisuus ja johto on ilmoitettu erinomaiseksi ja joka hetki iskuvalmiiksi, mukaan tuonti keskieurooppalaiselle näyttämölle tuhoaa kaiken todellisen eurooppalaisen tasapainon. Se tekee lisäksi mahdottomaksi jokaisen arvioinnin tarpeellisista puolustusvälineistä sekä maalla että ilmassa niissä valtioissa, jotka välittömästi joutuvat sen kohteeksi".

Kanslerin esitys sisältää vielä suuren joukon erittäin mielenkiintoisia saksalaisia näkökohtia, mutta en niitä tässä sen laajemmin selosta, koska ne paisuttaisivat raporttini kohtuuttoman laajaksi. Lähetän puheen kokonaisuudessaan Ministeriölle eri kirjeessä, niin että yksityiskohtainen tutustuminen siihen käy mahdolliseksi. Edelläolevat kohdat olen selostanut meitä välittömästi kiinnostavina Saksan hallituksen kannanottoina.

Lyhyenä yhteenvetona mainitsen Saksan konkreettiset ehdotukset eurooppalaisen tilanteen parantamiseksi.

1) Saksa sijoittaa heti rauhanaikaiset garnisoonins demilitarisoidulle alueelle, saadakseen täten maan täydellisen suvereniteetin palautetuksi ja sanoo irti Locarnon sopimuksen;

2) Saksa on valmis neuvotteluihin hyökkäämättömyyssopimuksesta Ranskan ja Belgian kanssa 25 vuoden ajaksi ja suostuu myös demilitarisoituun vyöhykkeeseen ehdolla, että vyöhyke tulee yhtä suureksi molemmin puolin rajaa;

3) Sopimuksen takaajiksi Saksa on valmis kutsumaan Englannin ja Italian, samoin kuin sisällyttämään sopimukseen myös Hollannin, jos sitä pidetään suotavana;

4) Saksa on valmis ilmasopimukseen, joka takaa, ettei yllätyksellisiä hyökkäyksiä tapahdu, ehdolla, että Saksan, Ranskan ja Englannin ilmavoimat ovat yhtä suuret;

5) Saksa suostuu hyökkäämättömyyssopimuksiin kaikkien muidenkin naapuriensa, myös Liettuan kanssa;

6) Saksa on valmis täydentäviin, kvalitatiivisiin laivastoneuvotteluihin Englannin kanssa;

7) Saavutettuaan täyden suvereniteetin alueellaan, ovat esteet Saksan palaamiseksi Kansainliittoon rauenneet ja Saksa valmis siihen jälleen liittymään, toivoen, että ystävällisissä neuvotteluissa Saksan tarpeet siirtomaihin nähden saadaan järjestetyksi ja että Kansainliiton pakti erotetaan Versaillesin sopimuksesta.

Puheensa lopussa ilmoitti kansleri hajoittavansa Reichstagin ja määräävänsä uudet vaalit maaliskuun 29 päiväksi, antaakseen täten Saksan kansalle

tilaisuuden ilmaista hyväksymisensä sille politiikalle, jota hän on noudattanut. Saksan kansa joutuu täten jälleen äänestämään olosuhteissa, joissa tuskin kukaan kansallisesti ajatteleva voi muuta kuin antaa myönteisen äänensä. Viittaan tässä jälleen siihen, mitä raportissani n:o 7 olen lausunut. Maaliskuun 7, siis samana päivänä, julaistiin laki vaalioikeudesta, jonka mukaan kaikki 20 vuotta täyttäneet, marraskuun 14 päivän 1935 kansalaislain mukaan valtionkansalaisiksi (Reichsbürger) kuuluvat henkilöt ovat oikeutetut äänestämään.

Seuraavana, maaliskuun 8 päivänä, oli Berliinin suuressa oopperassa muistojuhla kaatuneiden sotilaiden muistoksi. Tässä tilaisuudessa piti sotaministeri v. Blomberg puheen, joka myös kosketteli päivän tapahtumia ja jossa ennen kaikkea tuotiin ilmi Saksan koko armeijan täydellinen luottamus ja uskollisuus kansleri Hitleriä kohtaan. Täten kumottiin arvovaltaisimmalla tavalla kaikki huhut siitä, että armeijassa olisi epäluottamusta Saksan nykyiseen johtoon. Puheesta haluan tähän ottaa pari kohtaa valaisemaan armeijan johdon käsityksiä olosuhteista.

"Nyt me tahdomme näyttää, että voimakas Saksa on rauhan, vapauden ja kunnian varmin turvapaikka. Kun me teemme itsemme voimakkaaksi, seuraamme ainoastaan kaikkien muiden kansojen jo useita vuosia meille osoittamaa esimerkkiä. ----- Saksasta ei riipu, vallitseeko maailmassa rauha tai sota. Sen on lähin menneisyys ja nykyhetki selvästi osoittanut. Mutta meidän voimastamme

riippuu Saksan oma rauha. Me emme tahdo hyökkäyssotaa, mutta me emme myöskään halua olla pakotettuja pelkäämään puolustussotaa. Myöskin uusi Saksa haluaa ja toivoo, että sota politiikan välikappaleena ja kansojen kohtalojen määrääjänä katoaa. Mutta tämä on mahdollista ainoastaan siten, että poistetaan sodan syyt. Yksipuoliset sotilasliitot, pakotteet ja sellainen politiikka, joka näkee ainoan turvansa olevan mahdottomiksi käyneiden olosuhteiden säilyttämisessä ja ikuistamisessa, ovat uusien räjähdysten aiheuttajia. - - - - - Adolf Hitlerin Saksa on nykyhetkellä jo vahva, vahvempi kuin mikään Saksa tätä ennen, - ehkä ei vahvempi mitä pataljooniin, tykkeihin ja lentokoneisiin tulee, mutta suunnattomasti vahvempi uskonsa ja tahtonsa yksimielisyyteen ja voimaan nähden. Siinä me sotilaat näemme uuden Saksan parhaimman sadon. Tässä valossa me näemme myöskin takaisin saavutetun puolustusvapauden ensimmäisen vuoden tulokset."

Valtakunnankansleri Hitler on jälleen toimittanut maailmalle yllätyksen, jonka kantavuus tosin ei ole niin suuri kuin vuosi sitten toimeenpannun asevelvollisuuslain, mutta joka kuitenkin Euroopan muutenkin sekavissa oloissa ainakin aluksi on synnyttänyt suurta hämminkiä. Eihän ole kiellettävissä, että Hitler uudelleen on rikkomut sopimuksia, vieläpä sellaisen, jonka hän itsekin oli tunnustanut sitovaksi viime toukokuussa pitämässään puheessa, mutta jonka pysyväisyys siitä huolimatta oli vain ajan kysymys. Toiselta puolen on tunnustettava,

että hän samalla on tehnyt joukon positiivisia ehdotuksia, jotka ehkä enemmän oikein käsiteltyinä voivat vaikuttaa rauhallisemman tilanteen palautumiseen Euroopassa kuin tähänastiset yritykset. Varmaankin tullaan Saksan ehdotuksia edelleenkin epäilemään, varsinkin Ranskassa, sillä voidaanhan, eikä aiheetta, väittää, että kun Saksa rikkoo kerta toisensa jälkeen sopimuksia, miksi ei se sitä tekisi vastaisuudessakin. Lisäksi on nyt kysymyksessä olevassa tapauksessa mainittava se Ranskan ulkoministerin lausunto sanomalehdistölle, jossa hän m.m. ilmoittaa heti de Jouvenelin haastattelun julkaisemisen jälkeen lähettäneensä Ranskan Berliinissä olevan suurlähettiläänsä kansleri Hitlerin luo tiedustelemaan Saksan vaatimuksia vastaisissa järjestelyissä saksalais-ranskalaisten suhteiden parantamiseksi, ja että kansleri tällöin olisi vastannut, että hän kyllä tulee ne pian ilmoittamaan, pyytäen samalla, ettei näistä keskusteluista mainittaisi julkisuudessa. Kansleri vastasi näihin tiedusteluihin kuitenkin vasta 7.3. memorandumillaan ja julkisella puheellaan Reichstagissa, jossa muut maat asetettiin tapahtuneen tosiasian eteen. Kun Saksan virallisella taholta ulkoministeri Flandinin lausunnossa esittämiä väitteitä kumottiin, ei tuossa dementiassa yllämainitusta seikasta mainittu mitään, joten se pitänee paikkansa. Mutta toiselta puolen ei voida myöskään kieltää, että Ranskalla itsellään on paljon syytä olosuhteiden nykyiselleen muodostumisessa, kun se ei oikeaan aikaan ole tajunnut antaa

perään asioissa, jotka missään tapauksessa eivät olisi voineet jäädä pysyviksi. Ranskan täkäläinen suurlähettiläskin oli tämän eräälle virkatoverilleni myöntänyt huomauttaessaan, että "me tulemme aina kolme tuntia liian myöhään". Viimeistä toimenpidettään motivoi kansleri m.m. myös sillä, että Saksan, ranskalais-venäläisten suhteiden kehityttyä nykyiselleen, on myös otettava huomioon se mahdollisuus, että Ranska jonain päivänä on kommunistinen, jolloin sitä ei enää tosiasiassa hallita Pariisista, vaan Moskovasta. Useita juriidisia vastakohtaisuuksia tulevissa keskusteluissa Saksan ja Ranskan välillä tulee ilmenemään , joissa kumpikaan puoli ei voi antaa perään. Samoin on laita kysymyksen suhteen, miten tapahtuneet tosiasiat pannaan vastakkain. Silloin kun Ranskan hallitus Saksan lukuisista varoituksista huolimatta (ja myös estämällä kansleri Hitlerin tunnetun haastattelun julkaisemisen heti) antoi kamarin hyväksyä ranskalais-venäläisen sopimuksen, asettaen Saksan tapahtuneen tosiasian eteen, katsoi ilmeisesti Saksakin olevansa oikeutettu menettelemään samoin ja ignoroimaan Locarnon sopimukseen kuuluvan määräyksen asian juriidisten riitakysymysten kansainvälisestä ratkaisemisesta. Lisäksi lienee Saksa katsonut, ettei demilitarisoitu alue ollut kysymys, joka voitaisiin alistaa kauppaobjektiksi tulevissa neuvotteluissa ja joka vaatisi vastasuorituksia Saksan taholta, vaan Saksalle ilman muuta kuuluva luonnollinen

oikeus. Toinen kysymys tietenkin on, että asia toisenlaisia muotoja käyttäen epäilemättä myöskin olisi saatu ratkaistuksi. Viittaan tässä raporttiini n:o 15 vuodelta 1935.

Henkilökohtainen vaikutelmani on se, että Hitler omasta puolestaan on tehnyt ehdotuksensa rehellisessä mielessä, sillä vain rauhallisten ja sovinnollisten olosuhteiden syntyessä on Saksalla mahdollisuus päästä siitä taloudellisesta ja rahallisesta puristuksesta, johon se on joutunut. Mikäli näinä parina päivänä Saksan lehtien ulkomaisista mielialoista antamat tiedot ovat oikeita, onkin muualla, paitsi Ranskassa, kiinnitetty huomiota myös Hitlerin positiivisiin ehdotuksiin. Kuinka monet niistä käytännössä ovat toteutettavissa, sen osottaa tietenkin tulevaisuus. Mikäli sotilasasiamiehemme on saanut selville, on entiselle demilitarisoidulle alueelle toistaiseksi lähetetty vain vähäisempiä joukkoja, noin 1 1/3 divisioonaa jalkaväkeä, 3 ilmalaivuetta hävittäjiä ja 1 rykmentti ilmatorjuntatykistöä. Jos väestömäärä verrattuna muuhun Saksaan kysymyksenalaisella alueella otettaisiin joukkojaon pohjaksi, kuuluisi tuolle alueelle rauhanaikaisena määränä noin 8 divisioonaa jalkaväkeä, lisäksi ilmailu- ja muut erikoisjoukot.

Edelläolevassa on olosuhteita arvioitu Berliinin näkökulmalta. Virkatoverini tulevat niitä kuvaamaan omilta tähystyspaikoiltaan, jolloin kokonaiskuva tulee täydelli-

semmäksi. Että Euroopalla on pitkä ja mutkikas tie edessään sekavien olojensa selvittämisessä, on ilmeistä. Olisi vain toivottavaa, että nämä selvittelyt johtaisivat terveempiin, normaaleihin oloihin.

Rammel Hoornmaa

SUOMEN LÄHETYSTÖ
Berliinissä

Liite raporttiin n:o 14.

Memorandum an die Locarnomächte.

Sofort nach dem Bekanntwerden des am 2. Mai 1935 unterzeichneten Paktes zwischen Frankreich und der Union der Sozialistischen Sowjet-Republiken hat die Deutsche Regierung die Regierungen der übrigen Signatarmächte des Rhein-Paktes von Locarno darauf aufmerksam gemacht, dass die Verpflichtungen, die Frankreich in dem neuen Pakt eingegangen ist, mit seinem Verpflichtungen aus dem Rhein-Pakt nicht vereinbar sind. Die Deutsche Regierung hat ihren Standpunkt damals sowohl rechtlich als politisch ausführlich begründet. Und zwar in rechtlicher Beziehung in dem deutschen Memorandum vom 25. Mai 1935, in politischer Beziehung in den vielfachen diplomatischen Besprechungen, die sich an dieses Memorandum angeschlossen haben. Den beteiligten Regierungen ist auch bekannt, dass weder ihre schriftlichen Antworten auf das deutsche Memorandum, noch die von ihnen auf diplomatischem Wege oder in öffentlichen Erklärungen vorgebrachten Argumente den Standpunkt der Deutschen Regierung erschüttern konnten.

In der tat hat die gesamte Diskussion, die seit dem Mai 1935 diplomatisch und öffentlich über diese Fragen geführt worden ist, in allen Punkten nur die Auffassung der Deutschen Regierung bestätigen können, die sie von Anfang an zum Ausdruck gebracht hat.

1. Es ist unbestritten, dass sich der französisch-sowjetrussische Vertrag ausschliesslich gegen Deutschland richtet.

2. Es ist unbestritten, dass Frankreich in ihm für den Fall eines Konfliktes zwischen Deutschland und der Sowjet-Union Ver-

pflichtungen übernimmt, die weit über seinen Auftrag aus der Völkerbundssatzung hinausgehen und die es selbst dann zu einem militärischen Vorgehen gegen Deutschland zwingen, wenn es sich dabei weder auf eine Empfehlung oder überhaupt auf eine vorliegende Entscheidung des Völkerbundsrates berufen kann.

3. Es ist unbestritten, dass Frankreich in einem solchen Falle also das Recht für sich in Anspruch nimmt, nach eigenem Ermessen zu entscheiden, wer der Angreifer ist.

4. Es steht somit fest, dass Frankreich der Sowjet-Union gegenüber Verpflichtungen eingegangen ist, die praktisch darauf hinauslaufen, gegebenenfalls so zu handeln, als ob weder die Völkerbundssatzung, noch der Rheinpakt, der auf diese Satzung Bezug nimmt, in Geltung wären.

Dieses Ergebnis des französisch-sowjetischen Vertrags wird nicht damit beseitigt, dass Frankreich darin den Vorbehalt gemacht hat, zu einem militärischen Vorgehen gegen Deutschland dann nicht verpflichtet sein zu wollen, wenn es sich durch ein solches Vorgehen einer Sanktion seitens der Garantiemächte Italien und Grossbritannien aussetzen würde. Diesem Vorbehalt gegenüber bleibt schon die Tatsache entscheidend, dass der Rheinpakt nicht etwa nur auf Garantieverpflichtungen Grossbritanniens und Italiens, sondern primär auf den im Verhältnis zwischen Frankreich und Deutschland festgesetzen Verpflichtungen beruht.

Es kommt deshalb allein darauf an, ob sich Frankreich bei der Übernahme dieser Vertragsverpflichtungen in jenen Grenzen gehalten hat, die ihm im Verhältnis zu Deutschland durch den Rheinpakt auferlegt worden sind.

Das aber muss die Deutsche Regierung verneinen.

Der Rhein-Pakt sollte das Ziel verwirklichen, den Frieden im Westen Europas dadurch zu sichern, dass Deutschland einerseits und Frankreich und Belgien andererseits in ihrem Verhältnis zueinander für alle Zukunft auf die Anwendung militärischer Gewalt verzichten. Wenn bei dem Abschluss des Paktes bestimmte Ausnahmen von diesem Kriegsverzicht über das Recht der Selbstverteidigung hinaus zugelassen wurden, so lag, wie allgemein bekannt, der politische Grund hierfür allein darin, dass Frankreich schon vorher gegenüber Polen und der Tschechoslowakei bestimmte Bündnispflichten übernommen hatte, die es der Idee der absoluten Friedenssicherung im Westen nicht opfern wollte. Deutschland hat sich aus seinem guten Gewissen heraus damals mit diesen Einschränkungen des Kriegsverzichts abgefunden. Es hat die von dem Vertreter Frankreichs auf den Tisch von Locarno gelegten Verträge mit Polen und der Tschechoslowakei nicht beanstandet, allein unter der selbstverständlichen Voraussetzung, dass diese Verträge sich an die Konstruktion des Rhein-Paktes anpassten und keinerlei Bestimmungen über die Handhabung des Art. 16 der Völkerbundssatzung enthielten, wie sie in den neuen französisch-sowjetischen Abmachungen vorgesehen sind. Dem entsprach auch der damals der deutschen Regierung bekannt gewordene Inhalt dieser Sonderabmachungen. Die im Rhein-Pakt zugelassenen Ausnahmen sind allerdings nicht ausdrücklich auf Polen und die Tschechoslowakei abgestellt, sondern abstrakt formuliert worden. Es war aber der Sinn aller hierauf bezüglichen Verhandlungen, nur einen Ausgleich zwischen dem deutsch-französischen Kriegsversicht und dem Wunsche Frankreichs nach Aufrechterhaltung seiner schon bestehenden Bündnisverpflichtungen zu finden.

Wenn sich daher Frankreich die abstrakte Formulierung der im Rhein-Pakt zugelassenen Kriegsmöglichkeiten jetzt zunutze macht, um ein neues Bündnis mit einem militärisch hochgerüsteten Staat gegen Deutschland abzuschliessen, wenn es in die Tragweite des von ihm mit Deutschland vereinbarten Kriegsverzichts weiterhin und in so entscheidender Weise einschränkt und wenn es dabei, wie oben dargelegt, nicht einmal die festgesetzten formellen rechtlichen Grenzen innehält, so hat es damit eine völlig neue Lage geschaffen und das politische System des Rhein-Paktes sowohl dem Sinne nach als auch tatsächlich zerstört.

Die letzten Debatte und Beschlüsse des französischen Parlaments haben erwiesen, dass Frankreich trotz der deutschen Vorstellungen entschlossen ist, den Pakt mit der Sowjetunion endgültig in Kraft zu setzen, ja eine diplomatische Unterredung hat ergeben, dass sich Frankreich schon jetzt an die von ihm geleistete Unterzeichnung dieses Paktes vom 2. Mai 1935 als gebunden ansieht. Gegenüber einer solchen Entwicklung der europäischen Politik kann aber die Deutsche Reichsregierung, will sie nicht die ihr pflichtgemäss anvertrauten Interessen des deutschen Volkes verwahrlosen lassen, nicht untätig bleiben.

Die Deutsche Regierung hat bei den Verhandlungen der letzten Jahre stets betont, alle sich aus dem Rhein-Pakt ergebenen Verpflichtungen solange zu halten und erfüllen zu wollen, als die anderen Vertragspartner auch ihrerseits bereit sind, zu diesem Pakt zu stehen. Diese selbstverständliche Voraussetzung kann jetzt als von seiten Frankreichs nicht mehr erfüllt angesehen werden. Frankreich hat die ihm von Deutschland immer wieder gemachten freundschaftlichen Angebote und friedlichen

Versicherungen unter Verletzung des Rhein-Paktes mit einem ausschliesslich gegen Deutschland gerichteten militärischen Bündnis mit der Sowjet-Union beantwortet. Damit hat der Rhein-Pakt von Locarno aber seinen inneren Sinn verloren und praktisch aufgehört, zu existieren.

Deutschland sieht sich daher auch seinerseits nicht mehr als an diesen erloschenen Pakt gebunden an. Die Deutsche Regierung ist nunmehr gezwungen, der durch dieses Bündnis neu geschaffenen Lage zu begegnen, einer Lage, die dadurch verschärft wird, dass der französisch-sowjetische Vertrag seine Ergänzung in einem genau parallel gestalteten Bündnisvertrag zwischen der Tschechoslowakei und der Sowjetunion gefunden hat. Im Interesse des primitiven Rechts eines Volkes auf Sicherung seiner Grenzen und zur Wahrung seiner Verteidigungsmöglichkeiten hat daher die Deutsche Reichs Regierung mit dem heutigen Tage die volle und uneingeschränkte Souveränität des Reiches in der demilitarisierten Zone des Rheinlandes wieder hergestellt.

Die deutschen Friedensangebote.

Um aber jeder Missdeutung ihrer Absichten vorzubeugen und den rein defensiven Charakter dieser Massnahme ausser Zweifel zu stellen, sowohl als ihrer ewig gleichbleibenden Sehnsucht nach einer wirklichen Befriedung Europas zwischen gleichberechtigten und gleichgeachteten Staaten Ausdruck zu verleihen, erkläre ich die Deutsche Reichsregierung bereit, auf der Grundlage der nachstehenden Vorschläge neue Vereinbarungen für die Aufrichtung eines Systems der europäischen Friedenssicherung zu treffen.

1. Die Deutsche Reichsregierung erklärt sich bereit, mit Frankreich und Belgien über die Bildung einer beiderseitigen entmilitarisierten Zone sofort in Verhandlungen einzutreten und einem solchen Vorschlag in jeder Tiefe und Auswirkung unter der Voraussetzung der vollkommenen Parität von vornherein ihre Zustimmung zu geben.

2. Die Deutsche Reichsregierung schlägt vor, zum Zweck der Sicherung der Unversehrtheit und Unverletzbarkeit der Grenzen im Westen einen Nichtangriffspakt zwischen Deutschland, Frankreich und Belgien abzuschliessen, dessen Dauer sie bereit ist, auf 25 Jahre zu fixieren.

3. Die Deutsche Reichsregierung wünscht England und Italien einzuladen, als Garantiemächte diesen Vertrag zu unterzeichnen.

4. Die Deutsche Reichsregierung ist einverstanden, falls die Königlich Niederländische Regierung es wünscht und die anderen Vertragspartner es für angebracht halten, die Niederlande in dieses Vertragssystem einzubeziehen.

5. Die Deutsche Reichsregierung ist bereit, zur weiteren Verstärkung dieser Sicherheitsabmachungen zwischen den Westmächten einen Luftpakt abzuschliessen, der geeignet ist, der Gefahr plötzlicher Luftangriffe automatisch und wirksam vorzubeugen.

6. Die Deutsche Reichsregierung wiederholt ihr Angebot, mit den im Osten an Deutschland grenzenden Staaten ähnlich wie mit Polen Nichtangriffspakte abzuschliessen. Da die Litauische Regierung in den letzten Monaten ihre Stellung dem Memelgebiet gegenüber einer gewissen Korrektur unterzogen hat, nimmt die

Deutsche Reichsregierung die Litauen betreffende Ausnahme, die sie einst machen musste, zurück und erklärt sich unter der Voraussetzung eines wirksamen Ausbaues der garantierten Autonomie des Memelgebietes bereit, auch mit Litauen einen solchen Nichtangriffspakt zu unterzeichnen.

7. Nach der nunmehr erreichten endlichen Gleichberechtigung Deutschlands und der Wiederherstellung der vollen Souveränität über das gesamte deutsche Reichsgebiet sieht die Deutsche Reichsregierung den Hauptgrund für den seinerzeitigen Austritt aus dem Völkerbund als behoben an. Sie ist daher bereit, wieder in den Völkerbund einzutreten. Sie spricht dabei die Erwartung aus, dass im Laufe einer angemessenen Zeit auf dem Wege freundschaftlicher Verhandlungen die Frage der kolonialen Gleichberechtigung sowie die Frage der Trennung des Völkerbundsstatutes von seiner Versailler Grundlage geklärt wird.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinistä olevan lähetystön raportti n:o 15.

Ministeri Wuorimaa

12/1 - 1926

5000—6—34 2355

Berliinissä, 12 p:nä maaliskuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 761/224/36.

14 61 Sal. 36.

16/3-36

5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle oheisena raporttinsa n:o 15 aiheesta:

Tilanteen kehitys.

Ministeri: Ramsay

UE 11: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 15.

Berliini ssa 12 p:nä maalis kuuta 1936.

14 61 Sal. D. -36.

16/3-36

Asia:

Tilanteen kehitys.

5 C5

Sen jälkeen kun lähetin raporttini n:o 14, jossa selostin Saksan viimeisiä otteita, olen saanut eräitä mielenkiintoisia tietoja, jotka katson tarpeelliseksi Hallitukselleni tiedoittaa.

Kun kävi selväksi, että Kansainliiton neuvosto kokoontuu Lontoossa, antoi Hitler haastattelussaan Daily Mailin edustajalle eräitä lisäselvityksiä Reichstagissa pitämästään puheesta. Kun haastattelun pääkohdat todennäköisesti jo ovat olleet Suomenkin lehdistössä, en siihen yksityiskohdin kajoa, huomautan vain sen tärkeimmästä kohdasta, jossa Hitler nimenomaan ilmoittaa, että hän on valmis tekemään hyökkäämättömyyssopimuksen kaikkien naapuriensa kanssa, Itävalta ja Tshekkoslovakia mukaanluettuina. Tämä haastattelu on tietenkin annettu tarkoituksessa vaikuttaa Englannin yleiseen mielipiteeseen.

Eilen olin tilaisuudessa tapaamaan lukuisia virkatovereitani, joiden kesken luonnollisestikin erittäin vilkas keskustelu syntyneestä tilanteesta oli

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

käymässä. Kun neutraalien valtioiden edustajat olivat hyvin varovaisia lausunnoissaan , olivat enemmän tai vähemmän intressoidut lähettiläät selväsanaisempia. Heidän taholtaan kävi ilmi se käsitys, johon jo edellisessä raportissani viittasin, ettei voida luottaa Saksan uusien tarjouksien pitämiseen Saksan taholta, kun kerta Saksa useampaan kertaan on osottanut rikkovansa voimassaolevia sopimuksia. Vastaisesta kehityksestä näyttää olevan hyvin erilaisia käsityksiä. Silloin kun valtiokanslerin valtiosihteeri lausui mielipiteenään, että ensimmäisen myrskyn tauottua rauhallisempi harkinta saa valtaa ja Hitlerin ehdotusten pohjalla päästään rauhallisempiin oloihin, katsovat toiset tilanteen erinomaisen kriitilliseksi. Italian suurlähettiläs, jonka kanssa minulla oli pitempi keskustelu, oli sitä mieltä, että mitä sikamaisin (ignoble) peli on parhaillaan käymässä ja tilanne erinomaisen kriitillinen. Ranska tulee jyrkästi vaatimaan sanktioiden toimeenpanoa Saksaa vastaan ja joukkojen pois vetämistä Reinin alueelta sekä vetoamaan Lontoossa siihen, että Englannin nyt on tuettava Ranskaa, kun Ranska sitä on tukenut Italiaa vastaan. Hän oli siinä käsityksessä, että Englanti tulee suostumaan Ranskan vaatimuksiin, jos Ranska suostuu kaikkiin Englannin vaatimuksiin Abessinian kysymyksessä, minkä Ranska varmastikin on valmis tekemään, jos se Saksan suhteen saa Englannin puolelleen. Nyt olisi pienten

valtojen aika sanoa jyrkkä sanansa, sillä jos kehitys pääsee todella kehittymään tähän suuntaan, ei siitä ole tuloksena muu kuin yleinen kaaos. Pari Etelä-Amerikan valtion edustajaa sanoivat tilanteen Euroopassa muodostuneen niin sekavaksi, että Amerikan olisi viisainta jäädä kokonaan ulkopuolelle tästä pelistä.

Lontoossa tapahtuvista ratkaisuista tulee nyt riippumaan olosuhteiden kehitys Euroopassa.

Aarnek Kroonmaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan Lähetystön raportti n:o 16.

Ministeri Unorimaa

18/8 1936.

5000—6—34 2355

Berliinissä, 18 p:nä maaliskuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 797/232/36

ULKOASIAINM.
№ 17/62 Poe. 36
21/3-36 №
5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle oheisena raporttinsa n:o 16 aiheesta:

Tilanteen kehitys.

Ministeri: [signature]

UE 11: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 16.

Berliini ssa 18 p:nä maaliskuuta 19 36.

Asia:

Tilanteen kehitys.

Sen jälkeen kun Saksa oli kutsuttu Kansainliiton neuvostoon ranskalais-belgialaista valitusta käsittelemään, lähetti se neuvostolle tunnetun vastakyselynsä, jossa se vaati takeita tasa-arvoisesta asemastaan ja lisäksi ilmoitti, että Saksan kaikki ehdotukset on käsiteltävä kokonaisuutena kohtuullisen ajan kuluessa Locarno-valtojen kesken, jossa suhteessa se lupasi asettua välittömään yhteyteen Englannin hallituksen kanssa. Tähän vastasi neuvosto, että tasa-arvoisuus Saksalle taataan, mutta että muut kysymykset eivät kuulu sen toimintapiiriin. Saksan taholla herätti neuvoston vastaus tyydytystä, sillä toisten kysymysten käsittelyn suhteen se ensimmäisessä vastauksessaan olikin jo ilmoittanut asettuvansa yhteyteen Englannin hallituksen kanssa, saadakseen Locarno-valtojen ja mikäli katsotaan suotavaksi, Tshekkoslovakian ja Itävallan kesken yhteiset neuvottelut käyntiin. Tämän johdosta ilmoittikin ulkoministeri v. Neurath Kansainliiton pääsihteerille, että suurlähettiläs v. Ribbentrop torstaista t.k. 19 päivästä

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

lähtien on Saksan hallituksen edustajana neuvoston käytettävissä Lontoossa. Tällöin tulevat siis käsiteltäviksi Ranskan ja Belgian syytökset Saksaa vastaan Locarnon sopimuksen rikkomisesta. Tavatessani neuvoston vastauksen saapumisen jälkeen ja ennen Saksan vastauksen antamista Ranskan suurlähettilään ja tiedustellessani häneltä, mitä hän arvelee Saksan vastaavan, lausui hän: tietysti Saksa menee Lontooseen, saksalaisethan ovat niin kipeät, päästäkseen mukaan. Tämä osoittanee, etteivät ranskalaiset ole erikoisen mielissään siitä, että Saksa päästetään oman sanansa sanomaan.

Mitä Saksan tiedustelujen toiseen kohtaan tulee, on Englannin ulkoministeri Eden Saksan Lontoossa olevalle suurlähettiläälle antanut seuraavan ilmoituksen: "Hänen Majesteettinsa hallitus tekee ärimmäisensä ja tulee sen edelleenkin tekemään, löytääkseen keinoja, joilla päästäisiin rauhalliseen ja tyydyttävään ratkaisuun nykyisistä vaikeuksista. Hänen Majesteettinsa hallitukselle on selvää, että Saksan valtakunnankanslerin samoin kuin myöskin toisten asiasta kiinnostuneiden puolten ehdotukset sopivana ajankohtana on asetettava keskustelujen alaiseksi. Saksan hallitus antanee kuitenkin arvoa sille näkökohdalle, ettei Hänen Majesteettinsa hallituksella ole mahdollisuutta tällä hetkellä antaa mitään pitemmälle meneviä lupauksia." Sekä neuvoston että viimeksimainitun Englannin hallituksen vastauksen johdosta katsoo Saksa

sellaiset edellytykset tulleen täytetyiksi, jotka Saksa osallistumisekseen Lontoon neuvotteluihin asetti, niin ettei enää ollut olemassa estettä saksalaisen neuvottelukunnan lähettämiseksi. Ajankohta neuvottelujen käymiseksi, ottaen huomioon niiden laajakantoisuuden ja tärkeyden, ei ole niin tärkeä kuin se tosiasia, että Englannin hallitus on tunnustanut Hitlerin paktiehdotusten käsittelyn välttämättömyyden.

Mitä ranskalaisten kantaan tulee, kertovat tämänpäiväiset Berliinin lehdet Lontoosta saamiensa tietojen mukaan, Ranskan asettaneen seuraavat vaatimukset:

1) Saksan on alistettava vastaväitteensä venäläis-ranskalaista sopimusta vastaan Haagin tuomioistuimen ratkaistavaksi ja tunnustettava sen päätös sitovaksi.

2) Saksan on suostuttava sotavoimiensa rajoitukseen Reinin alueella.

3) Suur-Britannian on suostuttava uuteen, olosuhteita vastaavaan takuusopimukseen.

Saksan hallituksen virallinen selitys, joka julaistiin kaikissa lehdissä 12.3. huomauttaa niistä historiassa koskaan ennenkuulumattomista takeista, jotka Ranska turvakseen viime vuosina on hankkinut. Asiaintilan valaisemiseksi lienee mielenkiintoista ne lyhyesti luetella: paitsi itseään ja siirtomaitaan, joiden väestö yhteensä on 100 miljoonaa, ovat Ranskaa turvaamassa Iso-Britannia kaikkine taisteluvoimineen maalla ja merellä, Belgia,

Puola, Tshekkoslovakia, Italia (Locarno-sopimuksen kautta) ja nyttemmin myös Venäjä. Tämä edustaa 3 miljoonaista rauhanaikaista ja 30 miljoonaista sodanaikaista armeijaa. Ja kuitenkin tuntee Ranska edelleen itsensä uhatuksi.

Mitä Saksan kantaan sen suvereniteettiin nähden Reinin alueella tulee, ei se siitä tule mitään tinkimään. Sen sijaan näyttää se olevan valmis rajoittamaan joukkonsa siellä neuvottelujen ajaksi "symbooliseen" määrään. Sotilasasiamiehemme saaman tiedon mukaan on Reinin alueella nykyään 3 divisioonaa jalkaväkeä, s.o. 36.000 miestä, rajapoliisivoimat mukaanluettuna, ja lisäksi joku määrä lentojoukkoja ja erikoisjoukkoja, ei kuitenkaan tankkeja eikä pommituslentokoneita. Saksan muilta alueilta on sinne lähetetty 19 pataljoonaa jalkaväkeä, 13 patteristoa tykistöä, lentokonehävittäjiä ja joku tiedustelulaivue, ilmatorjuntatykistöä 3 à 4 patteristoa. Ettei Saksa suostu olemaan linnoittamatta raja-alueitaan, ellei Ranska vastaavasti linnoituksiaan sieltä hävitä, on sekä ilmeistä että luonnollista. Sen sijaan on mahdollisuuksien piirissä, että Saksa suostuu neuvottelujen ajaksi joko kokonaan lykkäämään nämä toimenpiteet tai ryhtymään niihin vain rajoitetussa määrässä.

Mitä Venäjään tulee, ollaan Auswärtiges Amtissa siinä käsityksessä, että se yllyttää äärimmäisyyksiin, koettaen sekottaa kaikki kortit, niin että yleinen sekasorto syntyisi. Samoin on Venäjän suurlähetystössä annettu ym-

märtää, ettei Saksan Kansainliittoon paluu olisi suotava, Saksa olisi tietenkin siellä Venäjälle varsin epämukava häiritsijä.

Keskustellessani erään korkeamman Auswärtiges Amtin virkailijan kanssa, huomautti hän siitä, että Ranska edelleen noudattaa Richelieun alkamaa politiikkaa pitää Saksaa saarroksissa, oli sitten kysymyksessä Habsburgien saksalainen valtio, Fredrik Suuren Saksa tai mikä myöhempi Saksa tahansa. Kun Ranska syyttää Saksaa sopimusten pyhyyden loukkaamisesta, huomauttaa Völkischer Beobachter 15.3. siihen, että Ranska itse ennen on menetellyt samalla tavalla. Niinpä Ranskan väliaikainen hallitus 1848 lähetti Wienin sopimuksen valtioille nootin, jossa se ilmoittaa m.m.: "Vuoden 1815 sopimukset eivät Ranskan tasavallan käsityksen mukaan oikeudellisesti enää ole voimassa". Se ei näin ollen katsonut sen sitoumuksen enää olevan voimassa, että strateegisesti tärkeä kohta, Baselia vastapäätä oleva Hüningen, voi olla linnoittamatta ja ryhtyi sitä linnoittamaan. Muista sopimuksen rikkomisista Ranskan taholta mainitsee lehti Tunisin protektoraatin ottamisen haltuunsa v. 1881 samoin kuin Algecirasin sopimuksen rikkomisen Marokon kysymyksessä. Jos taas venäläiset rupeavat syyttämään Saksaa sopimuksen rikkomisesta, tulevat saksalaiset epäilemättä vetämään esiin venäläisten aikoinaan rikkoman Mustanmeren sopimuksen.

Berliinissä, jossa aluksi oltiin verrattain

optimistisia tilanteen kehitykseen nähden, synkkeni mieli ala huomattavasti Pariisin keskustelujen jälkeen, mutta on tullut parina viime päivänä hiukan optimistisemmaksi, vaikka tilannetta edelleenkin pidetään vakavana.

Lopuksi haluan vielä mainita eräitä Auswärtiges Amtista luottamuksellisesti saamiani tietoja, jotka koskevat laivastokysymystä. Kun Ranska ei halua Saksaa mukaan Lontoossa valmistuvaan laivastosopimukseen, koska Ranska Saksan mukanaolon kautta katsoo joutuvansa tunnustamaan ja hyväksymään Saksan taholta tapahtuneen Versaillesin rauhansopimuksen rikkomisen, on Saksa "suurpiirteisesti", kuten sanottiin, suostunut siihen, että se tekee vastaavan sopimuksen Englannin kanssa, kuitenkin ehdolla, että Englanti tekee Venäjän kanssa samanlaisen sopimuksen kuin Saksan kanssa. Englanti on viimemainitun seikan Saksalle luvannut, mutta tuntuu täällä epäilyksiä sen toteutumisesta olevan, sen jälkeen kun Englanti on lähentynyt Venäjää. Nähtäväksi jää, miten tämä kysymys selviää.

Aarne Wuorimaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan Lähetystön raportti n:o 17.

Ministeri Procopén

18/3 1936.

5000—6—34 2355

Berliinissä, 18 p:nä maaliskuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no. 798/233/36

18/62 Kr. 36

21/3.36

5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 17:

Japanin tapahtumat.

Ministeri: [signature]

UE 11: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 17.

Berliini ssa 18 p:nä maalis kuuta 1936.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
Nro 18/62/ac. 36
21/3.36
5 C5

Asia:

Japanin tapahtumat.

Auswärtiges Amt on Japanin tapahtumista saanut laajemman selostuksen, josta minulle luottamuksellisesti kerrottiin seuraavaa.

Japanin kapinayritys tapahtui natsionalistien taholta, mutta oli se saanut tukea myös aivan päinvastaiselta suunnalta. Kun Japanin talonpoikaisväestön keskuudessa velkaantumisen tähden suuri tyytymättömyys oli vallalla, ryhdyttiin tätä asiaa valtion toimesta joitain vuosia sitten järjestämään. Kun välillä kuitenkin tulivat Mandshurian tapahtumat, jäi talonpoikain velkakysymyksen järjestely kesken, koska kaikki rahat tarvittiin sotatoimiin. Tyytymättömyys on näin ollen näissä piireissä jatkunut suurena ja on sitä venäläisen rahan avulla edelleen lietsottu. Kun täten natsionalistien kaappausyritys sai laajemman pohjan, muodostui sen vaikutuskin suuremmaksi, vaikka se nyttemmin onkin kukistettu. Venäjän intressissä oli kääntää pois Japanin huomio ulkopoliittisista kysymyksistä sisäpoliittisiin ja myötä-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

vaikuttaa sisäisten levottomuuksien syntymiseen. Tätä todistaa sekin, että Venäjän suurlähetystön palveluksessa olleet japanilaiset Tokiossa on vangittu. Venäjälle oli tämä sisäinen myllerrys Japanissa näin ollen varsin tervetullut. Se ei kuitenkaan kehittynyt niin pitkälle kuin Venäjä olisi toivonut. Vaikka ei olekaan uskottavaa, että Japani ryhtyisi sotaan Venäjää vastaan, tulee se kuitenkin hiljalleen, mutta vakavasti jatkamaan tunkeutumistaan Mongoliaan, irroittaakseen tämän alueen Venäjän vaikutuksesta.

Aarne Thesleff

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: C S

ASIA:

Berliinistä olevan lähetyksen raportti n:o 18.

Ministeri Wuorimaa

27/2 1936

5000—6—34 2355

Berliinissä, 23 p:nä maaliskuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 841/244/36

19 62 Sal D. 36.

26/3-36

5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle oheisena raporttinsa n:o 18 aiheesta:

Lontoon ehdotukset.

Ministeri: Ramsekkomma

UE 11: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 18.

Berliini ssa 23 p:nä maalis kuuta 19 36.

19 62 Yal. D. 36.
24/5. 36

Asia:

Lontoon ehdotukset.

5 C5

Se promemoria, jonka Englannin ulkoministeri Eden muiden Locarno-valtojen puolesta Lontoossa 12.3. jätti suurlähettiläs von Ribbentropille, herätti Saksassa suurta pettymystä, ettei sanoisi suuttumusta. Niinkuin jo aikaisemmin olen raportoinut, oli Berliinissä laskettu siihen, että Englanti asettuisi sovittelevammalle kannalle Saksan esitysten suhteen ja näin jyrkkä vastaus oli odottamaton. Heti tiedon saavuttua 12.3. illalla, piti valtakunnankansleri Hitler lähimpien työtovereittensa kanssa neuvottelukokouksen, jonka tuloksista ei ole tietoa. Seuraavana päivänä pitämässään suuressa puheessaan Hampurissa hän kuitenkin jyrkästi ilmaisi Saksan pitävän kiinni tasavertaisuudestaan ja kunniastaan, jossa suhteessa perääntymistä ei voi tapahtua. Saksa ei näin ollen tule hyväksymään Reininmaalle ehdotettua kansainvälistä poliisia, eikä Haagin tuomioistuimen ratkaisua. Suurlähettiläs v. Ribbentrop palasi 21.3. il-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

lalla Lontoosta suullisiin keskusteluihin ja saamaan ohjeita. Muut saksalaiset neuvottelijat jäivät Lontooseen, mikä osottanee, että Saksa vielä aikoo vastata tehtyihin ehdotuksiin. Minkäsisältöinen vastaus tulee olemaan, siitä ei tietenkään saa tietoa, ennen kuin se Lontoossa on annettu hra Edenille. Saksa ei siis kuitenkaan vielä tahdo katkaista keskustelumahdollisuuksia, vaan koettamalla tehdä vastaehdotuksia, haluaa lykätä katkeamisen, jos sellainen tulee, vastapuolen syyksi. Mikäli neuvotteluja onnistutaan jatkamaan, katsotaan Berliinin diplomaattipiireissä niiden muodostuvan hyvin pitkällisiksi.

Seuraavassa selostan niitä lausuntoja, joita eri lehdissä tilanteen kehityksestä on ollut ja joista m.m. käy ilmi katkeroitunut mieliala Englantia kohtaan.

Völkischer Beobachter (21.3.) lausuu pitkässä kirjoituksessaan m.m.: "Saksalla ei 17 vuotta Versaillesin jälkeen ole vähintäkään halua uudistaa samoja kokeiluja ja samoja mahdottomia elämänvastaisia ja kunniattomia pakteja kuin silloin. Myöskin Locarno-valtojen täytyy kerta kaikkiaan mukautua siihen, että Saksa ainaiseksi on parantunut Versaillesista. Jos Lontoon neuvottelujen herrat yhä näkevät Versaillesissa Mekkansa, on niiden sinne yksin painuttava. Saksa on silloin sanonut viimeisen sanansa."

Berliner Tageblattissa (21.3.) sanoo päätoimittaja Paul Schaefler kahdessa eri kirjoituksessa m.m. seuraavaa: "Näyttää siltä kuin memorandumin ajatus vas-

taisi vanhaa sananpartta: Kurz währt der Schmerz und ewig währt die Freude. Mutta ainoastaan Englannissa oletamme memorandumin vaatimusten suhteen olevan olemassa näin naivin rakenteen. Ranskalla on aivan muuta mielessään ja olemme tyytyväisiä, ettei tätä ole tunnustettu ainoastaan Saksassa. Sen jälkeen kun Englanti näin suuressa määrässä tuona onnettomana keskiviikkona on mukautunut Pariisin kurssiin, kuinka voi olla meillä luottamusta, että se kykenee, silloin kun Ranska uhkaa erolla Kansainliitosta ja vapaalla kädellä käytännössä, tämän ekstravagantin asiakirjan käsittelystä saada muodostumaan järkevän johdannon sovinnontekoon."

- - - - "Saksa saattoi puhtaasti teknillisesti katsoen suoralta kädeltä hyljätä memorandumin ja kulkea omia teitään. Mutta se voi myöskin tehdä vastaehdotuksen. Itse asiassahan eivät sitovat vaatimukset ole kysymyksessä. Memorandumin tulkinta Ranskan ja Englannin välillä jää edelleenkin täysin avoimeksi. Mutta edessämme on todistus harhaanjohdetuista mielistä (irregeleiteter Geister) Lontoossa, jolloin meidän tietenkin on sanottava, että se suunnaton virhe, josta valkoinen kirja on todistuksena, osottaa, että länsimaiden vielä on paljon opittava, ennenkuin ne käsittävät, missä Saksa nykyään on. Tehdäkseen tämän Versaillesin valloille selväksi, tulevat vastaiset neuvottelut olemaan hyvin hyödylliset, alettakoon neuvottelut miten tahansa, kestäköön ne kuinka kauan tahansa ja päättyköön ne kuinka tahansa."

Börsen-Zeitung (21.3.) lopettaa pääkirjoituksensa "Versaillesin hengessä" seuraavin sanoin: "Saksalaiset tulevat äänestyksellään osottamaan ranskalaisille, englantilaisille, belgialaisille ja italialaisille, että Saksan kansa tulee seisomaan johtajansa takana jokaista yritystä vastaan, jolla koetetaan tasavertaisuutemme tehdä kyseenalaiseksi. Me tulemme heille todistamaan, ettemme enää lankea kiristystempujen alaiseksi ja että meidän isänmaanrakkautemme ja erikoisesti rakkaus vapauteen jokaisen Saksan alueen suhteen on yhtä suuri ja koskematon kuin läntisten naapureittemme isänmaanrakkaus ja kunniantunto."

Deutsche Allgemeine Zeitung (22.3.), joka kutsuu Lontoon memorandumia "raffineeratuksi järjettömyydeksi", kirjoittaa m.m. seuraavaa: "Pääsyä umpikujasta etsittäessä on jonkinlainen järkiintyminen Lontoossa tapahtunut ja eräät merkit viittaavat milteipä pelkoon omasta rohkeudesta. Onhan erittäin kaunista, jos Themsen rannoilla ruvetaan tuumimaan, mitkä kohdat memorandumissa loukkaavat Saksan tasa-arvoisuutta. Tämä olisi kuitenkin pitänyt tehdä aikaisemmin, ilman että ilmapiiriä memorandumin pahoilla olettamuksilla myrkytettiin. - - - - Adolf Hitler ei Hampurissa jättänyt pienintäkään epäilystä siitä, ettei Saksa tule sentimetriäkään peräänty mään tasa-arvoisuusvaatimuksistaan, ettei se tee yhtään askelta, mikä ei olisi Saksan kansan kunnian mukainen ja että Saksa,

jollei löydy toisten kanssa yhteistä kunniallista tietä, mieluummin kulkee yksin omaa tietään. Yhtäläinen oikeutemme on ja jää koetuskiveksi kaikille ehdotuksille, jotka meille tehdään, saksalaiset vastaehdotukset esitetään aina ja yksinomaan tällä pohjalla. Yhtä paljon kuin me tervehdimme sitä, että englantilainen julkinen mielipide käsittää tämän tosiasian, yhtä epäilyksenalaisilta kaikuvat kaikki sireeniäänet sen jälkeen kun virallinen englantilainen politiikka juuri on antanut suostumuksensa meitä loukkaavaan ehdotukseen."

Frankfurter Zeitung (21.3. ja 22.3.) kirjoittaa m.m.: "Tietoisuus elämisestä eurooppalaisessa kohtaloyhteisössä (Schicksalsgemeinschaft) olisi hedelmällisempi kuin mikä diplomaattinen systeemi tahansa, jolla on alkuperänsä kaukaisissa ajoissa ja joka ei enään pysty käsittämään nykyajan elävää kehitystä." - - - -

"On olemassa vain yksi mahdollisuus, asettaa jälleen palautettu Saksan suvereniteetti Reininmaassa lähtökohdaksi. Neuvotteluilta ei tule puuttumaan liikkumisalaa, jos laajat saksalaiset ehdotukset halutaan vakavasti ottaa huomioon."

Viitaten ulkoministeri Flandinin Lontoon neuvottelujen jälkeen pitämään puheeseen Ranskan edustajakamarissa, huomauttaa puolivirallinen "Deutsche diplomatisch-politische Korrespondenz" (21.3.) m.m.: "Tietenkin Ranskan ulkoministerin kamarissa pitämä puhe antaa ääriimäisen tulkinnan ja kommentoinnin asiakirjoille; mutta tärän

toteaminen ei kuitenkaan lainkaan vähennä Englanninkaan hallituksen edesvastuuta, joka on antanut allekirjoituksensa näihin asiakirjoihin, asiakirjoihin, jotka eivät suinkaan vie Euroopan historiaa askeltakaan lähemmäksi lopullista rauhaa. - - - - Mutta vaatimukset, sellaisina kuin ne esiintyvät juuri Flandinin Lontoon ehdotusten tulkinnassa, on Saksan taholta katsottava merkiksi siitä, että todellista tasa-arvoisuutta kansojen kesken läpikuultavin tekosyin tahdotaan yhä estää. Asioiden kaunistamiset ja turhat lupaukset ovat Saksalle sodanjälkeiseltä ajalta kylliksi tutut, samoin kuin pyrkimykset pitkittämisten ja tulkintojen kautta saattaa tyhjiksi selvät saksalaiset oikeusvaatimukset. Maailmalle täytyy lopultakin selvitä, että on mieletöntä otaksua, että kansojen kesken on mahdollista aikaansaada rauhoittumista ja tyytyväisyyttä, niin kauan kuin ylemmyyden henki ei väisty toisten kunnioittamisen tieltä."

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 19.

Ministeri Wuorimaa

1/4 1936

5000—12—35—5337

Berliinissä, 1 p:nä huhtikuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 918/280/36.

20 62 Sal. D .36.

3/4-36

OSASTO

5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 19 aiheesta: Saksan vaalit.

Ministeri: [signature]

UE 11: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 19.

Berliinissa 1 p:nä huhti kuuta 1936.

20 62 Sal. 36.

7/4-36

Asia:

Saksan vaalit.

Jokseenkin 99 % Saksan kansasta antoi maaliskuun 29 p:nä luottamuslauseensa valtakunnankansleri Hitlerille. Vaikka kysymyksessä muodollisesti olivatkin uuden Reichstagin vaalit, muodostuivat ne itse asiassa sivuseikaksi ja todellisuudessa oli etualalla kansanäänestys siitä, hyväksyykö Saksan kansa Hitlerin ulkopolitiikan ja antaako se hänelle luottamuksensa. Vastaus oli valtava. Tuskinpa edes äänestyksen järjestäjät odottivat näin suurta tulosta. Jo raportissani n:o 14 olin huomauttanut, että kansalle asetettu kysymys oli taitavasti laadittu sellaiseen muotoon, että tuskin kukaan kansallisesti ajatteleva saksalainen siihen voisi vastata muuten kuin myönteisesti. Sivuseikaksi jää tässä tapauksessa se, että osa äänestäjiä, jotka eivät hyväksy nykyistä systeemiä, pelosta äänestivät puolesta, varsinkin kun äänestyksen salaisuuskaan ei aina liene taattu, ja toiset taas vastahakoisesti. Pelosta äänestäjä ei ole vaarallinen vastustaja, niin kauan kuin systeemi on luja, sillä hän pysyy kuitenkin tiukan tullen vahvemman

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

puolella. Enkä epäile sanoa sitäkään, että ne 10 puhetta, jotka Hitler "vaalitaistelun" aikana eri puolilla maata piti, lisäsivät paljon hänen puolestaan äänestäjiä, sillä hänen suggestiivinen esitystapansa ei varmaankaan jättänyt tekemättä vaikutustaan massoihin. Hitler on näin ollen saanut koko kansan valtuutuksen esiintyessään Saksan puolesta kansainvälisellä arenalla. Jos äänestys taas olisi tapahtunut sisäpolitiikan merkeissä, on hyvin todennäköistä, että numerot olisivat olleet huomattavasti toisenlaiset, vaikka silloinkin suuri enemmistö olisi jäänyt hallituksen hyväksi.

Luulen, ettei ole vailla mielenkiintoa luoda lyhyt katsaus tähän omalaatuiseen "vaalitaisteluun", jossa jättiläismäinen vaalipropaganda pantiin käyntiin itse asiassa olemattomia vastustajia vastaan, kun yksi ainoa puolue maassa on sallittu.

Tällä kertaa valittiin "Reichstag für Frieden und Freiheit". Kansleri piti puheita Berliinissä, Münchenissä, Leipzigissä, Ludwigshafenissa, Karlsruhessa, Frankfurt am Mainissa, Breslaussa, Hampurissa, Essenissä ja Kölnissä, jotka annettiin kaikkien Saksan radioasemien kautta koko kansan kuultaviksi. Samaan aikaan oli ympäri maan rinnakkaisia jättiläiskansankokouksia, joissa puheita kuunneltiin. Lisäksi esiintyivät ministerit Goebbels ja Göring sekä kaikki pienemmät pomot

lukemattomissa tilaisuuksissa. Päätilaisuuksiksi muodostuivat Hitlerin puheet Essenissä 27.3 ja Kölnissä vaalien aattona 28.3. Essenissä puhui Hitler Kruppin tehtaiden jättiläismäisessä veturinvalmistushallissa, joka oli koottu täyteen työväkeä. Puhe pidettiin kaikille Saksan työmiehille ja sotilaille ja seisoivat sen aikana kaikki valtakunnan tehtaat. Sekä työväki että sotilaat kuuntelivat työpaikoillaan kovaäänisten kautta puhetta. Ennen puheen alkua komensi tri Goebbels valtakunnan liput liehumaan, kaikkien tehtaiden ja laivojen sireenit ulvoivat yhden minuutin ja liikenne koko maassa pysähtyi (paitsi lentokoneita ja junia) samoin yhdeksi minuutiksi. Kauppaliikkeiden oli sulettava ja järjestettävä palveluskunnalle puheen kuuntelu. Kaduille oli asetettu kovaäänisiä, joiden ympärille kansa kokoontui kuuntelemaan. Samoin oli laita Kölnin loppupuheen suhteen.

Essenin puhe oli osotettu työväestölle. Siinä Hitler, paitsi kunnia-, tasa-arvoisuus- ja rauhankysymystä m.m. selitti, että hän todennäköisesti on ainoa valtiomies maailmassa, jolla ei ole pankkitiliä. Hän ei myöskään omista yhtään osaketta, ei osuutta liikeyritykseen, ei perintötilaa eikä kartanoa eikä hän nauti mitään osinkoa. Mikä häntä kiinnostaa, on yksinomaan vahvan kansanyhteyden (Volksgemeinschaft) ihanne, jossa tiedon, syntyperän ja varallisuuden eroavaisuudet eivät ole ratkaisevia. Hän, Hitler, on parempi demokraatti kuin länsivaltojen demokraatit. Vaikkakin hänellä ilman kansanääne-

tyksiä on riittävä valta hallitsemiseen, on hän kolmena vuonna kolme kertaa vedonnut kansaan. Kansainvälisestä politiikasta huomautti hän, että hän etsii rauhaa, jonka hän jo Saksassa on saanut aikaan, myös ulospäin, alistumatta kuitenkaan pelkurimaisesti vieraaseen mahtisanaan. "Tässä suhteessa olen jäykkä, yhtä jäykkä kuin Saksan sisälläkin olen ollut. En voi olla kansan edustaja, jonka on oltava vähemmän oikeutettu (minderberechtigt)."

Kölnin puhe oli vaalipropagandan lopettajaistilaisuus erikoisin juhlallisuuksin. Tuomiokirkon kellot soittivat alkajaisiksi. Sen jälkeen oli suurella riemulla vastaanotettu kanslerin puhe, jossa vedottiin Saksan kansan kunniaan, tasa-arvoisuuteen ja rauhantahtoon. Puhetta seurasi koko kansan laulama rukous "Niederländisches Dankgebet", jonka sanat kuuluvat:

Wir treten zum Beten vor Gott den Gerechten;
er waltet und haltet ein strenges Gericht;
er lässt von den Schlechten nicht die Guten knechte
sein Name sei gelobt, er vergisst unser nicht!

Im Streite zur Seite ist Gott uns gestanden;
er wollte, es sollte das Recht siegreich sein.
Da ward, kaum begonnen, die Schlacht schon gewonnen
Du, Gott,warst ja mit uns, der Sieg, er war Dein!

Wir loben dich oben, du Lenker der Schlachten,
und flehen, mögst stehen uns fernerhin bei,
Dass Deine Gemeinde nicht Opfer der Feinde,
Dein Name sei gelobt, o Herr, mach uns frei!

Viimeksi yhtyivät koko valtakunnan kirkonkellot loppusoitoksi, jolla vaalikampanja päättyi. Tri Goebbels oli määrännyt tämän päivän nimeksi "Deutscher Volkstag für Ehre, Freiheit und Frieden". Koko maassa mobilisoitiin

S.A.- ja S.S.-järjestöt, jotka suljettuina rivistöinä marssivat kaupungeissa ja kylissä. Klo 8 illalla oli kansa kokoonnuttava ulkona kansankokouksiin, kuullakseen kanslerin puheen Kölnistä ja yhtyäkseen yhteislauluun rukousta ja kansallislaulua laulamaan. Berlin ja sen esikaupungit, joissa vaalipäivänä liikuin, oli punaisena lippumerenä.

Sekä uusi että vanha Zeppelin kiersivät neljä vuorokautta ympäri Saksaa, levittäen vaalijulistuksia. Näitä julistuksia oli sitä paitsi jättiläiskokoisina liimattu kaikkialle kaupungeissa, vieläpä taksiautotkin olivat niillä peitetyt. Komeampaa vaalimainostusta lienee tuskin koskaan tehty. Kerrotaan kommunistista vastapropagandaa työläiskortteleissa harjoitetun, mutta en ole siitä lähempää selvyyttä voinut ainakaan vielä saada.

Seurasin radiossa viittä Hitlerin puhetta. Niiden keskeisimpänä motiivina oli luonnollisestikin Saksan kansan kunnia ja tasa-arvoisuus sekä rauha. Kun kuuli niiden vaikutusta, täytyy sanoa suosionosotusten purkautuneen voimakkaampina aina silloin, kun kansleri puhui näistä kolmesta kysymyksestä.

Ulkolaiset lehdet näkyvät kertovan, että hylättyihin ääniin laskettiin vain kielteiset vastaukset, kun sen sijaan tyhjät liput olisi laskettu myönteisiksi. Onhan varsin todennäköistä, että tyhjiä, siis ilman tarvittavaa ristinvetoa olevia lippuja jätettiin paljonkin, sillä varmaan hyvin moni, joka ei hyväksy systeemiä, mutta kylläkin kanslerin ulkopolitiikan, arveli parhaiten

selviytyvänsä jättämällä tyhjän lipun, joka voidaan yhtä hyvällä syyllä selittää kuinka päin tahansa. Tässä tapauksessa se on selitetty myönteiseksi. Mainitsen tämänkin seikan täydellisyyden vuoksi, vaikken olekaan voinut sitä tarkistaa. Kaikki toimitettiin äänestykseen mukaan ja oli sitä varten olemassa erikoinen vanhojen ja heikkojen kuljetustoiminta. Liikkuvat äänestyskomissionit kävivät sairaaloissa kokoamassa sairaiden äänet.

Kanslerilla on nyt ulkonaisesti koko Saksan kansan tuki takanaan, esiintyessään ulkopoliittisissa kysymyksissä. Hän voi tehdä mitä ratkaisuja tahansa. Tämä seikka näyttääkin, saksalaisten lehtien selostusten mukaan, olevan pantu tärkeimpänä toteamuksena viime sunnuntain äänestyksestä sekä Ranskan että Englannin lehdistössä merkille. Saksa on entistä enemmän noussut voimatekijäksi, jonka kannanilmaisut on otettava huomioon. Nähtäväksi jää, miten Hitler tätä vallan täydellisyyttä tulee käyttämään. Saanen piankin palata tähän puolcen asiaa.

Lopuksi lienee syytä tehdä Saksan lehdistöstä muutamia poimintoja äänestyksen jälkeen.

Auswärtiges Amtin puolivirallinen julkaisu 30.3 kirjoittaa, huomautettuaan Hitlerin ohjelman saaneen kansan yksimielisen kannatuksen: "Tämä ohjelma voidaan lyhyesti määritellä: rauha kansojen kesken, mutta sellainen rauha, joka ei aseta millekään kansalle sellaisia vaatimuksia, joita jokainen toinen kansa ei itse it-

selleen hyväksyisi." Sen jälkeen arvostellaan ankarasti ulkoministeri Flandinin puhetta ja todetaan sen johdosta että Ranska mittaa erilaisilla mitoilla niitä velvoituksia, joita sopimukset asettavat sille itselleen ja muille. 31.3 kirjoittaa sama julkaisu vielä rauhan aikaan saamisesta kaikkien oikeudet tasapuolisesti huomioonottaen ja lopettaa: "Velvollisuudesta osallistua tämän suuren tehtävän toteuttamiseen ei Saksa koskaan ole vetäytynyt syrjään ja tänään Lontooseen menevä vastaus tulee olemaan osoituksena Saksan hyvästä tahdosta."

Berliner Tageblatt 30.3 sanoo kirjoituksessaan "Votum für den Frieden" m.m.: " - - - Äänestyksen menestys kuuluu niihin todellisuustekijöihin, jotka kansainvälisessä politiikassa on otettava laskelmiin. Se (kansainvälinen politiikka) on tällä hetkellä erikoisen jännittyneessä tilanteessa. Ranskan ulkoministerin sunnuntainen puhe ei sitä juuri helpota. Saksan eilisen äänestyksen tuloksesta on merkittävä, ettei maaliskuun 7 päivänä otettu askel ollut yksinomaan tulos valtiomiesharkinnasta tai juridisista konstruktioista, vaan samalla kypsä, puusta putoava kansallisen elämämme hedelmä, jota kukaan ei voinut estää. Emme tässä syrjäytä puhtaasti oikeudellisia kysymyksiä, jotka toista puolta luonnollisesti kiinnostavat, mutta painostamme, että Saksan kansan koko voima seuraa johtajaansa sillä vaikealla tiellä, mikä vielä edessämme on. - - - - "

Deutsche Allgemeine Zeitung 31.3 arvostelee an-

karasti hra Flandinin puhetta ja lopettaa: "Sillä vaalien kautta ei ainoastaan lujitettu kunnian ja vapauden periaatteita, vaan sillä vahvistettiin Hitlerin rauhanpolitiikkaa, jonka menestystä kukaan ei voi käsit tää ilman lopullista sovintoa Ranskan ja Saksan välillä."

Börsen-Zeitung 30.3 kirjoittaa m.m.: "Maaliskuun 29 päivän tulos on johtajalle samalla kertaa sekä vahvistus että valtuutus. Se on valtuutus, jota mikään hallitus tai hallituksen pää vielä koskaan ei ole saanut. - - - - Me tulemme, kun keskustelut maaliskuun 7 päivän seurausten johdosta jossain ja joskus tulevat käyntiin, kysymään herroilta Flandin ja Eden, onko heidän kannanottojensa ja päätöstensä takana 99 % Ranskan ja Englannin kansasta, eivätkä he voi tätä kysymystä halveksivasti syrjäyttää, sillä eiväthän he tahdo mitään yksityis- tai etupolitiikkaa harjoittaa, vaan tulevat vakuuttamaan puhuvansa kansansa nimessä. - - - Varmaa on jo nyt, että kansat, joiden valtiomiesten kanssa tänä aikana tulemme tekemisiin, enemmän osottavat ymmärtämystä eilisen valtavan Saksan kansan tahdonilmaisun suhteen, kuin mitä heidän politiikkonsa tähän saakka ovat tehneet."

Frankfurter Zeitung 31.3 kirjoittaa vaalien tuloksesta m.m.: "Tämän on saksalainen talonpoika, työmies ja porvari tunnustanut: tämä mies (Hitler) ei tahdo sotia, ei tänään eikä tulevaisuudessa, - hän

tahtoo rauhaa ja näkee elämäntehtävänsä siinä, hankkia rauha Saksalle ja sen naapureille. Tämä vakaumus on vienyt sunnuntaiset numerot, jotka muutenkin olisivat olleet korkeat, tuskin saavutettavaan huippuun." Arvosteltuaan ankarasti ulkoministeri Flandinin puhetta lopettaa lehti: "Murtautuminen neuvotteluihin ja niiden kautta rauhan luomiseen ja lujittamiseen on oleva Saksan pyrkimys. Varemmin tai myöhemmin saavutamme sen."

Että varsinainen puoluelehdistö on haltioissaan, sitä tuskin tarvitsee mainita.

Vaikkakin vaalit kulkivat ulkopolitiikan merkeissä, ovat ne sisäisestikin vahvistaneet kanslerin asemaa, seikka, joka todennäköisesti tulee vaikuttamaan sisäpoliittiseenkin suuntaukseen jyrkemmän puolueohjelman toteuttamisen muodossa.

Aarne Koroma

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: Cs

ASIA:

Berliinissä olevan lähetyksön raportti n:o 20.

Ministeri Wuorimaa

6/4-1936

5000—12—35—5337

Berliinissä, 6 p:nä huhtikuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no. 956/298/36

21 62 Sal. D .36.

9/4-36

5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 20 aiheesta: Saksan täydennysehdotukset.

Ministeri: Rauch Hoffman

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 20.

Berliini ssa 6 p:nä huhti kuuta 19 36.

Asia:

Saksan täydennysehdotukset.

Kun valtakunnankansleri Hitler oli luvannut antaa täydentävän selvityksensä Saksan aikaisempiin ehdotuksiin maaliskuun 31 päivänä, lykkääntyi niiden jättäminen Englannin ulkoasiainministerille olosuhteiden pakosta seuraavan päivän aamuun. Samalla hetkellä kun suurlähettiläs v. Ribbentrop Berliinistä lähti lentämään Lontooseen, maaliskuun 31 päivänä klo 5 ip., tapasin Saksan ulkoasiainvaltiosihteerin, joka mainitsi, ettei hän silloin tiennyt, minkälainen vastaus hra v. Ribbentropilla oli mukanaan. Ulkoasiainministeriössä oli valmistettu eri luonnoksia ja oli ne jätetty valtakunnankanslerille, joka ne laati lopulliseen muotoon, josta Auswärtiges Amt siis ei ollut sillä hetkellä tietoinen, kun niitä lähdettiin Lontooseen viemään. Kansleri on näin muodoin vastauksensa itse muovaillut ja tekstiä lukiessa huomaakin selvästi siinä hänen oman kätensä työtä. Vastauksen lopullisesta muodosta ovat todennäköisesti olleet tietoisia ainoastaan herrat v. Neurath ja v. Ribbentrop. Kun Suomen lehdistö ei ole vastausta sananmukaisesti julais-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sut, myötäliitän sen tähän raporttiini kokonaisuudessaan suomeksi, sillä tästä täydellisestä tekstistä vasta käyvät selville kanslerin perustelut ja niistä johtuvat laajakantoiset esitykset, jotka kieltämättä sisältävät hyvin paljon positiivista rauhallisten suhteiden aikaansaamiseksi Euroopassa. Ei voida myöskään kieltää, että asiakirja on erittäin taitavasti ja ilman hyökkäävää sävyä laadittu sekä samalla sellaiseen muotoon, joka jokaiselle ihmiselle on helposti tajuttava.

Vastauksen vastaanotto lienee useimmissa maissa ollut positiivinen. Täysin kielteisesti on siihen suhtautunut Ranska, jota se enimmän koskeekin. Saksalainen lehdistö onkin vastauksen julkaisemisen jälkeen painostanut sitä seikkaa, että sananvuoro nyt on Ranskalla. Ne äänet, jotka Ranskan taholta ovat kuuluville tulleet, ovat Saksan lehdistössä herättäneet ankaraa arvostelua. Niissä huomautetaan siitä, että Ranska edelleen yleisen rauhan palautumisen kustannuksella pyrkii säilyttämään oman hegemoniansa ja estämään Saksan tasa-arvoisuuden tunnustamista. En näitä lukemattomia lausuntoja ryhdy yksityiskohtaisemmin selostamaan, koska se veisi liian pitkälle. Sen sijaan koskettelen niitä näkökohtia, joita Auswärtiges Amtin puolivirallinen julkaisu esittää sen jälkeen kun Englannin hallitus on lähettänyt Ranskan ja Belgian hallituksille kirjeensä yleisesikuntien välisistä neuvotte-

syyttä ja on samaa kuin saksalaisten ehdotusten hylkäämisen suosiminen, kuten jo Saksan ehdotusten epäsuosiollinen vastaanotto Pariisissa merkittävällä tavalla osoittaa. Miten näin myöskin Englannin taholta tavoiteltua positiivista ratkaisua voidaan palvella, näyttää hämärältä.

Sama koskee heti alotettavia yleisesikuntakeskusteluja välitilan aikana. Vaikkapa Englanti onkin siinä käsityksessä, että sen Locarno-takuu edelleen on voimassa Ranskan hyväksi, on, kuten menneisyydessäkin, yhtä vähän aihetta kuin välttämättömyyttäkään tälle takuulle antaa suurempaa intimiteettiluonnetta toimeenpantavien yleisesikuntakeskustelujen kautta. Sillä vieläpä englantilaisella taholla on myönnetty, ettei saksalaisen hyökkäyksen hypoteettinen tapaus yleensä voi tulla kysymykseen ja että "ainoastaan" on kysymys symbolisesta toimenpiteestä vastapainoksi ranskalaisille "epäilyksille". Kun tämän johdosta esitetään se rauhoittava johtopäätös, ettei Saksan hyvän omantunnon tämän johdosta tarvitse itseään tuntea loukatuksi, on tämä hämmästyttävä näkökohta. Saksa on Ranskan suhteen osottanut rauhalliset pyrkimyksensä ja hyvän tahtonsa sekä käytännöllisesti että konkreettisesti, niin että myöskin englantilaisen käsityksen mukaan todellisilta ranskalaisilta epäilyksiltä puuttuu kaikenlainen kestävä pohja, josta syystä siis kaikenlaiset defensiiviset varatoimenpiteetkään eivät ole tarpeellisia. Jos todella pyritään rauhaan ja turvallisuuteen, pitäisi tämän juuri tyydyttää. Erikoisten turhamaisuuksien ja arkatuntoisuuksien

luista ja vastavuoroisesta avustuksesta, sillä nämä huomautukset tuovat ilmi Saksan virallisella taholla vallitsevia käsityksiä ja samalla edustavat yhteenvetoa lehdistössä eri variatioin esiintyneistä lausunnoista.

Saksalaisella taholla on alusta alkaen painostettu sitä, että saksalaisen käsityskannan mukaan nykyisten kysymysten saattamista myönteiseen tulokseen ja tyydyttävällä tavalla järjestetyksi sillä vaikeutetaan, jopa tehdään kokonaan kyseenalaiseksikin, jos muutamat niistä valtioista, jotka voisivat rauhan säilyttämisen hyväksi toimia, jo ennakolta tekevät yksipuolisia sopimuksia ja liittoja juuri sotilaallisella alalla. Jos näin on todellakin laita, ei tällaista menettelyä lainkaan voi ymmärtää sen jälkeen kun Saksa juuri tällä konstruktiivisella rauhanehdotuksellaan ei ole tuonut ilmi ainoastaan hyvää tahtoaan ja ehdotonta rauhanrakkauttaan, vaan myöskin puolestaan tarjonnut hyödyllisen pohjan asiain positiiviseksi järjestelyksi.

Englannissa esitetään varauma sitä väitettä vastaan, että tätä ajallista yhteensattumaa eri diplomaattisiin toimenpiteisiin nähden käsitetään tahalliseksi yhteenkuuluvaisuudeksi ja koko tilanteen vaikeutumiseksi. Saksassa sitä vastoin ei monikaan pysty tätä perustelua seuraamaan, sillä se ei ole todellisuuspohjalla. Erotusta kirjeen jättämisen ja sen edellyttämien velvoitusten voimaantulon välillä ei kenenkään tarvitse asettaa epäilyksen alaiseksi. Tämä ei kuitenkaan voi estää, että kysymyksessä oleva kirje käytännössä edistää Ranskan itsepäi-

tyydyttäminen varsinkin Saksan kunnian kustannuksella ei saksalaisen käsityksen mukaan ollenkaan vastaa konstruktiivisen edistyksen politiikkaa. On erehdys uskoa, että tällaisella menettelyllä avataan tietä helpotukselle ja edistykselle.

Sen lisäksi on vielä syytä huomata, että Ranska pyrkii näihin sotilaskeskusteluihin kokonaan toisenlaisissa tarkoituksissa kuin mitä ehkä Englannissa suunnitellaan. Sillä Ranska lähtee myöskin nyt offensiivisesti käsitetyistä turvallisuuskäsitteistä, jossa avonaisen saksalaisen siiven katoaminen lännessä käsitetään oman turvallisuuden menettämiseksi. Ainoastaan asettumalla tälle kannalle saattoi Ranska esittää sen groteskin väitteen, että se on uhatun asemassa. Tämä johtaa välittömästi mieleen eräitä saksalaisia kokemuksia, kuten Ruhrin valtaus, joissa Ranska katsoi itsensä uhatuksi ja selitti silloisen toimenpiteensä ranskalaisen turvallisuuden puolustusmenetelmänä. On ilmeistä, että Ranska yleisesikuntakeskusteluissa - jotka Englannissa käsitetään toisin - juuri pyrkii saamaan vahvistuksen tälle ikuiselle väitteelleen. Samoin on myöskin selvää, että Ranska haluaa tätä tilaisuutta käyttää hyväkseen, yrittääkseen sitoa Englannin tällaiseen turvallisuuspolitiikkaan, jolla ei enää ole mitään tekemistä puolustautumisen kanssa.

Koko tämän kehityksen järjettömyys on sitä suurempi, kun se oli juuri Ranska, joka sotilassopimuksensa kautta Venäjän kanssa teki tehottomaksi englantilaisen

Locarno-takuun Saksan hyväksi. Kun nyt tämä sama valtio, joka kykeni hankkimaan tällaisen ylivoiman, vielä uhattuna vaatii englantilaista apua, merkitsee tämä epäloogillisuuden ajamista huippuunsa.

Ei tarvita enempiä perusteluja, että Saksa tätä kehitystä, joka on jyrkästi vastakohtainen Saksan käsityksille kollektiivisesta turvallisuudesta, pitää yhtä arveluttavana kuin vaarallisena. Tällä tavalla ei voida normalisoida eurooppalaisia suhteita, todellista turvallisuutta ja luottamuksen palauttamista, vaan päin vastoin säilyttää kaikki jännitysmomentit.

Saksan hallituksen rauhansuunnitelma.

Suurlähettiläs von Ribbentrop'in kuluvan huhtikuun 1 päivänä Englannin hallitukselle jättämän Saksan hallituksen rauhansuunnitelman sanamuoto on seuraava:

Saksan hallitus on vilpittömällä hyväksymisellä kuullut suurlähettiläs von Ribbentrop'ilta Englannin hallituksen ja Britannian kansan toivomuksena olevan päästä mahdollisimman pian Euroopan todellista rauhoittamista koskeviin käytännöllisiin töihin. Tämä halu vastaa Saksan kansan ja sen johdon sisimmäisiä tarkoituksia ja toiveita. Saksan hallitus tuntee sen vuoksi sitä suurempaa mielipahaa, ettei sille ole mahdollista voida katsoa Locarnovaltojen edustajien sille 20 päivänä maaliskuuta jättämää luonnosta tällaisen todellisen rauhantyön aloittamisen ja suorittamisen kelvolliseksi ja hedelmälliseksi perustaksi. Tästä luonnoksesta puuttuu Saksan kansan ja sen hallituksen silmissä se tasa-arvoisuuden ja kunnian lakien ymmärtämisen henki, joka kansojen elämässä muodostaa kaikkina aikoina vapaasti solmittujen ja siten pyhitettyjen sopimuksien ensimmäisen edellytyksen.

Saksan hallitus katsoo kysymyksessä olevan tehtävän vakavuuteen nähden velvollisuudekseen rajoittua sille jätetyn memorandumin negatiivisten puolien toteamisessa kaikkein välttämättömimpään. Mutta se tahtoo sen sijasta puolestaan, laajemmin ja selittäen 7 päivänä maaliskuuta

esittämiään ehdotuksia, helpottaa Euroopan rauhan turvaamisen konkreettisten töiden alkamista.

Diskriminoivien yksityisten kohtien hylkäämisen käsittämiseksi ja konstruktiivisten ehdotuksien perusteluksi Saksan hallituksen täytyy periaatteessa ilmoittaa seuraavaa:

Saksan hallitus on juuri saanut Saksan kansalta muun muassa juhlallisen yleismandaatin Saksan valtakunnan ja Saksan kansakunnan edustamiseen kahteen suuntaan:

1. Saksan kansa on päättänyt vaalia kaikissa olosuhteissa vapauttaan, itsenäisyyttään ja siten myös tasa-arvoisuuttaan. Se näkee näiden luonnollisten valtiollisen elämän kansainvälisten periaatteiden edustamisessa kansallisen kunnian käskyn sekä edellytyksen kaikelle kansojen väliselle käytännölliselle yhteistyölle, eikä se tule missään olosuhteissa tästä luopumaan.

2. Saksan kansa haluaa kaikesta sydämestään olla kaikkine voimineen mukana Euroopan kansojen yleiseen sovintoon ja keskinäiseen yhteisymmärrykseen tähtäävässä suurtyössä, jonka tarkoituksena on tälle maanosalle sen kulttuurille ja hyvinvoinnille niin välttämättömän rauhan turvaaminen. Nämä ovat Saksan kansan toivomuksia ja siten Saksan hallituksen velvoituksia.

Saksan hallitus tahtoisi edelleen liitteenä väliaikaisessa nootissaan 24 päivältä maaliskuuta 1936 jo ilmoitettuun periaatteelliseen kannanottoon huomauttaa lisäksi

seuraavaa:

A) Saksa solmi vuonna 1918 aselevon Wilsonin 14 pykälän pohjalla. Ne eivät edellyttäneet minkäänlaista Saksan suvereniteetin rajoittamista Reininmaassa. Päinvastoin: Näiden pykälien pääasiallisena perusajatuksena oli rakentaa uuden kansojen järjestyksen kautta parempi ja kestävä rauha. Sen mukaan piti itsemääräämisoikeutta soveltaa mitä suurimmassa laajuudessa ja panematta huomiota voittajiin tai voitettuihin!

B) Britannian ulkoministeri on puheessaan 26 päivänä maaliskuuta ilmoittanut demilitarisoidun vyöhykkeen suhteen, että se loppujen lopuksi perustettiin Ranskan vuonna 1918 tavoitteleman Reininmaan Saksasta erottamisen välttämiseksi. Tästä toteamuksesta ilmenee, että demilitarisoitu vyöhyke itsessään on syntynyt vain myöskin liittolaisvaltoja sitovan velvoituksen sitä ennen tapahtuneen rikkomisen seurauksena.

C) Versaillesin sopimuksen demilitarisoimismääräykset perustuvat siten itsessään Saksalle annetun vakuutuksen rikkomiseen ja oli niiden ainoana oikeudellisena argumenttina vain väkivalta. Ne otettiin Versaillesin sopimuksesta Locarno-paktiin erään uuden oikeudenloukkauksen, nimittäin Ruhrin-alueen miehittämisen jälkeen, jonka miehittämisen jopa Englannin kruununjuristit ovat todenneet rikokseksi.

D) Niin sanottu "vapaaehtoinen luopuminen" Saksan suvereniteetista näissä valtakunnan läntisissä maakunnissa on

näin ollen seuraus Versaillesin pakkorauhasta ja kokonaisesta ketjusta siihen liittyviä Saksan kansalle asetettuja mitä raskaimpia rasituksia, jossa yhteydessä täytyy erikoisesti viitata Reininmaan miehityksen valtakunnan kestettäväksi asettamaan kauheaan hätään ja pakkotilaan. Jos tällöin Englannin hallituksen taholta nykyään selitetään, että on tosin puhuttu Versaillesin pakkorauhasta, mutta ei kuitenkaan koskaan Locarnon diktaatista, niin täytyy Saksan hallituksen vastata vastakysymyksellä: "Onko ollut tai voiko ylipäänsä maailmassa olla jotakin niin suurta kansaa, joka vapaaehtoisesti ja ilman äärimmäistä pakkoa yksipuolisesti luopuu omien rajojensa puolustamisen primitiivisimmästä oikeudesta tai joka tulisi siitä luopumaan?" Tästä huolimatta on Saksan kansa kuitenkin sietänyt tätä olotilaa 17 vuotta, ja vielä 21 päivänä toukokuuta 1935 ilmoitti Saksan valtakunnankansleri, että "Saksan hallitus näkee demilitarisoidussa vyöhykkeessä suvereeniselle valtiolle ennen kuulumattoman raskaan osuuden Euroopan rauhoittamiseksi", ja että valtakunnanhallitus "tulee pitämään kaikki Locarnon sopimuksesta johtuvat velvoitukset niin kauan kuin myöskin muut sopimuspuolet ovat valmiit tätä sopimusta kannattamaan."

Saksan valtakunnanhallitus on jo väliaikaisessa nootissaan 24 päivältä maaliskuuta 1936 viitannut siihen, että Ranskan Neuvostoliiton kanssa solmima sotilassopimus on riistänyt siltä sekä oikeudellisen että erikoisesti poliittisen perustan ja siten sen olemassaolon edellytyk-

sen. On tarpeetonta tähän kysymykseen enää lähemmin puuttua. Sillä: Ei ole olemassa epäilystäkään että pyrkimys saattaa Eurooppa sotilasliittojen verkkoon on ristiriidassa todellisen kansainyhteisyyden ylläpidon hengen ja tarkoituksen kanssa. Kasvaa se suuri vaara, että tästä yleisestä kietoutumisesta sotilaallisiin liittoihin syntyy olotila, joka muistuttaa sitä, josta maailman on kiittäminen ensi sijassa kauheimman ja mielettömimmän sotansa syntymistä. Ei ole kuitenkaan yhden ainoan hallituksen vallassa estää sellaista tiettyjen suurvaltojen alulle panemaa kehitystä, mutta kuuluu jokaisen hallituksen velvollisuuksiin ryhtyä määräämisvaltansa alaisten rajojensa sisäpuolella varovaisuustoimenpiteisiin niiden yllätyksien varalta, jotka voivat olla seurauksena tällaisesta hämärästä eurooppalaisesta sotilas- ja kabinettipolitiikasta. Saksan hallitus on sen vuoksi tapahtuneen kehityksen jälkeen, mikä merkitsee oikeudellisten ja poliittisten perusteiden ja edellytysten kumoutumista Locarnon-sopimuksen suhteen, selittänyt puolestaan ei olevansa enää sidottu tähän sopimukseen sekä palauttaneensa valtakunnansuvereniteetin koko valtakunnan alueella.

Saksan hallitus ei voi alistaa valtakunnan turvaamiseksi otettua ja vain Saksan aluetta koskevaa eikä ketään uhkaavaa askeltaan sellaisen gremiumin arvosteltavaksi, joka parhaimmassa tapauksessa voi arvostella vain asian oikeudellista puolta, mutta ei missään tapauksessa sen poliittista puolta. Tämä pitää paikkansa vielä sitä

enemmän kun Kansainliiton neuvosto jo on tehnyt ratkaisun, joka merkitsee kysymyksen oikeudellista ennakkotuomiota. Saksan hallitus on edeleen vakuutettu siitä, että tällainen tuomio ei ainoastaan olisi merkitsemättä mitään positiivista panosta Euroopan turvallisuuden todelliselle konstruktiiviselle ratkaisulle, vaan olisi yksinomaan omiaan vaikeuttamaan tällaista ratkaisua ellei kokonaan estämäänkin. Muuten: On kysymyksessä joko uskominen yleisen eurooppalaisen rauhan vakautuksen mahdollisuuteen, jolloin tällainen suunniteltu puuttumien jonkun valtion suvereniteettiin voi vaikuttaa ainoastaan vaikeuttavasti, tai sitten on kysymyksessä ettei uskota tällaiseen mahdolliseen rauhan vakauttamiseen, jolloin tällainen päätös merkitsisi korkeintaan jälkeenpäin tapahtuneen juriidisen asiaintilan toteamista.

Saksan hallitus ei voi tämän vuoksi nähdä tässä kohdassa samoinkuin Locarno-valtojen edustajien ehdotuksen niissä muissakaan kohdissa, jotka osoittautuvat vain Saksaa yksipuolisesti rasittaviksi, ainoastaan mitään hyödyllistä panosta Euroopan turvallisuuskysymyksen todella suurpiirteiseen ja konstruktiiviseen ratkaisuun vaan korkeintaan suurta kansaa diskriminoivia aineksia ja siten jokaisen pysyväisen rauhanjärjestelyn kyseenalaiseksi asettamisen. Saksan kansan sille antaman tehtävän mukaisesti Saksan hallituksen täytyy sen vuoksi torjua kaikki Saksaa yksipuolisesti rasittavat ja siten sitä diskriminoivat ehdotuksen kohdat.

Saksalla ei ole, kuten sen tarjouksesta ilmenee, mitään aikomusta hyökätä koskaan Belgiaa tai Ranskaa vastaan. On tunnettua, että Ranskan jättiläismäiset varustukset ja Ranskan itärajan suunnattomat linnoitukset huomioonottaen tällainen hyökkäys olisi puhtaasti sotilaallisestikin mieletön. Näistä syistä on Saksan hallitukselle myöskin Ranskan hallituksen toivomus heti tapahtuvista yleisesikuntain välisistä neuvotteluista käsittämätön. Saksan hallitus näkisi siinä vain vakavan ennakkoilmiön, jos ennen uusien turvallisuussopimuksien päättämistä tällaiset yleisesikuntasopimukset saataisiin aikaan. Se on siinä käsityksessä, että tällaiset sopimukset joka tapauksessa olisivat vasta seurauksena viiden Locarno-vallan poliittisista avunantovelvollisuuksista ja että ne silloin voisivat tapahtua vain ankarasti vastavuoroisella pohjalla.

Saksan hallitus on edelleen sitä mieltä, että kysymyksessä olevan probleemikompleksin helpomman ratkaisun vuoksi olisi se tarkoituksenmukaisesti jaettava tavoiteltujen päämäärien osoittamien näkökohtien mukaisiin osiin. Mutta silloin on sen esitettävä seuraavat periaatteelliset kysymykset:

Mikä on oleva eurooppalaisen diplomatian pyrkimysten päämäärä?

A) Onko päämääränä oleva tuo kaiken pysyväisen rauhan turvaamisen kannalta sopimattomaksi osoittautunut Euroopan kansojen jakaminen kahtia enemmän- tai vähemmänoikeutettuihin, kunniallisiin tai kunniattomiin, vapaisiin tai epä-

vapaisiin taikka jatkaa tätä joissakin uusissa muodoissa tai sovitelmissa.

Onko edelleen eurooppalaisten diplomaattisten pyrintöjen tarkoituksena oleva tällaisesta tahdosta lähtien tehdä enemmistöpäätöksin toteamuksia menneisyyden suhteen, laatia tuomioita löytääkseen näennäisesti oikeudellisesti vielä puuttuvat perustelut tämän aikaisemman olotilan jatkamiseen? Vai onko

B) Euroopan hallitusten pyrkimykset suunnattava kaikissa olosuhteissa Euroopan kansakuntien keskinäisten suhteiden todella konstruktiiviseen järjestelyyn ja samalla pysyväiseen rauhan rakentamiseen ja rauhan turvaamiseen?

Saksan hallitus on kansalleen velkaa tässä yhteydessä suoraan ilmoittaa, että se tulee ottamaan osaa vain tähän jälkimmäiseen sen silmissä yksinomaan rakentavaa laatua olevaan yritykseen, tehden tämän silloin kuitenkin sisimmästä vakaumuksestaan ja pannen vaakaan takanaan seisovan kansakuntansa vilpittömän ja kaipaavan tahdon koko painon.

Saksan hallitus arvelee, että tällöin Euroopan valtiomiesten suoritettavana oleva kokonaistehtävä jakaa täytyisi/ kolmeen osaan:

a) Alotettavien neuvottelujen menettelytavan selvittämiseksi tarvittava, ilmapiirin vähitellen rauhoittumista edellyttävä aika;

b) Euroopan rauhan järjestelyä koskevat varsinaiset neuvottelut;

c) myöhempi perioodi eurooppalaisen rauhantyön sellaisten toivottavien täydennysten käsittelyyn, joita ei sisällön eikä laadun suhteen voida edeltäkäsin tarkkaan määritellä eikä rajoittaa (varustusten supistamis- ja talouskysymykset j.n.e.).

Tässä tarkoituksessa Saksan hallitus tekee ehdotuksen seuraavasta rauhansuunnitelmasta.

1. Antaakseen tuleville Euroopan rauhan turvaamista koskeville sopimuksille pyhien sopimuksien luonteen osallistuvat kaikki kysymykseen tulevat kansakunnat niihin vain täydellisesti tasa-arvoisina ja yhtä kunnioitettuina jäseninä. Ainoana pakkona näitten sopimusten allekirjoittamiseen voi olla ainoastaan nähtävissä oleva kaikkien tunnustama näiden sopimusten tarkoituksenmukaisuus Euroopan rauhalle ja siten kansojen yhteiskunnalliselle onnelle ja taloudelliselle hyvinvoinnille.

2. Lyhentääkseen Euroopan kansojen taloudellisen elämän intressissä epävarmuuden aikaa Saksan hallitus ehdottaa, että ensimmäisen osan suorittamista koskeva aika hyökkäämättömyyssopimuksien allekirjoittamiseen ja siten Euroopan saattamiseen taattuun rauhantilaan /rajoitettaisiin neljäksi kuukaudeksi.

3. Saksan hallitus vakuuttaa, edellyttäen Belgian ja Ranskan hallitusten ajatuksellisesti samanlaista suhtautumista, ettei se tänä aikana ryhdy Reininmaassa olevien joukkojen minkäänlaiseen vahvistamiseen.

4. Saksan hallitus antaa vakuutuksen, että se ei tämän ajan kuluessa tule siirtämään Reininmaassa olevia

joukkoja lähemmäksi Belgian ja Ranskan rajaa.

5. Saksan hallitus ehdottaa näiden molemminpuolisten vakuutusten takaamiseksi komission muodostamista, jonka jäseninä olisivat molempien takuuvaltojen Englannin ja Italian sekä jonkun ulkopuolisen puolueettoman kolmannen vallan edustajat.

6. Saksa, Belgia ja Ranska ovat oikeutetut lähettämään tähän komissioon yhden edustajan kukin. Saksalla, Belgialla ja Ranskalla on oikeus, milloin ne arvelevat voivansa viitata johonkin tiettyyn sotilaallisten suhteiden muutokseen tämän ajan, neljän kuukauden, kuluessa, ilmoittaa huomioistaan takuukomissiolle.

7. Saksa, Belgia ja Ranska ilmoittavat olevansa valmiit sallimaan sellaisessa tapauksessa, että komissio hankkii Englannin ja Italian sotilasattaseoiden välityksellä tarpeelliset toteamukset ja ilmoittaa niistä osallisena oleville valloille.

8. Saksa, Belgia ja Ranska vakuuttavat, että ne tulevat täten syntyvät huomautukset ottamaan täydessä laajuudessa varteen.

9. Muuten on Saksan hallitus valmis täyden vastavuoroisuuden pohjalla myöntymään kahden läntisen naapurinsa kanssa jokaiseen sotilaalliseen rajoitukseen.

10. Saksa, Belgia ja Ranska ja molemmat takuuvallat sopivat siitä, että ne asettuvat kokketukseen toistensa kanssa Englannin hallituksen johdolla heti taikka viimeistään Ranskan vaalien jälkeen neuvotellakseen 25 vuoden

hyökkäämättömyyssopimuksen taikka turvallisuussopimuksen solmiamisesta toiselta puolelta Ranskan ja Belgian, toiselta puolen Saksan kanssa.

11. Saksan hallitus on suostuvainen siihen, että Englanti ja Italia allekirjoittavat tämän turvasopimuksen takuuvaltoina.

12. Jos ~~tämä~~ näistä turvallisuussopimuksista aiheutuu erityisiä sotilaallisia avunantovelvollisuuksia ilmoittaa Saksa olevansa valmis ottamaan puolestaan tällaisia velvoituksia itselleen.

13. Saksan hallitus toistaa täten ehdotuksensa ilmasopimuksen solmiamiseksi näiden turvasopimusten täydennykseksi ja lujittamiseksi.

14. Saksan hallitus toistaa, että se on valmis, mikäli Alankomaat niin haluavat, ottaman tämän valtion tähän länsieurooppalaiseen turvallisuussopimukseen.

15.. Antaakseen tälle vapaasta tahdosta syntyneelle rauhanturvaamislaitokselle Saksan ja Ranskan välillä vuosisatoja kestäneen eripuraisuuden sovinnollisen lopettamisen luonteen Saksa ja Ranska velvoittautuvat vaikuttavansa siihen, että molempien kansakuntien nuorison kasvatuksessa ja julkisissa julkaisuissa vältetään kaikkea, joka voisi halventamisen, halveksittavaksi saattamisen tai toisen sisäisiin asioihin sopimattoman sekaantumisen muodossa myrkyttää molempien kansojen suhtautumista toiseen. Ne sopivat yhteisen Genève'issä toimivan komission muodostamisesta, jonka tehtävänä pitää olla molempien puolien esittä-

mien valitusten tiedoittaminen ja toimittaminen tutkittaviksi.

16. Saksa ja Ranska sitoutuvat, noudattaen tarkoitusta antaa tälle sopimukselle pyhän sopimuksen luonne, antamaan molempien kansojen suorittaa ratifiointi itse kansanäänestyksellä.

17. Saksa ilmoittaa olevansa valmis asettumaan puolestaan yhteyteen kaakkois- ja luoteisrajallaan olevien valtioiden kanssa kutsuakseen ne välittömästi tarjottujen hyökkäämättömyyssopimuksien päättämiseen.

18. Saksa ilmoittaa olevansa valmis heti taikka näiden sopimusten tekemisen jälkeen liittymään kansainliittoon. Saksan hallitus toistaa tässä yhteydessä toivomuksensa, että kohtuullisen ajan kuluessa, ystävällisten neuvottelujen tietä, selvitettäisiin kysymys kolonialisesta tasa-arvoisuudesta sekä kansainliiton peruskirjan eroittamista sen Versaillesin perustasta koskeva kysymys.

19. Saksa ehdottaa muodostettavaksi kansainvälisen tuomioistuimen, joka olisi tämän sopimuslaitoksen pystyssäpitämiseen nähden asianomainen ja jonka ratkaisut ovat kaikille sitovat. Tällaisen Euroopan rauhan turvaamisen suurtyön päättymisen jälkeen Saksan hallitus pitää äärimmäisen välttämättömänä ryhtyä yritykseen rajoittaa käytännöllisillä toimenpiteillä rajattomiin menevää varustuskilpailua. Se ei näe tässä ainoastaan kansojen finanssi- ja talousaseman helpoittumista vaan myöskin psykoloogisen kevennyksen.

Mutta Saksan hallitus ei pidä minkäänarvoisena yritystä yleiseksi järjestelyksi, joka jo etukäteen olisi tuomittu epäonnistumaan ja jota sen vuoksi voivat vain ehdottaa ne, jotka eivät ole käytännöllisen tuloksen aikaansaamisesta kiinnostuneita. Se arvelee, että sen sijasta neuvottelut ja tulokset merivarustusten rajoittamisen alalla voivat vaikuttaa opettavasti ja kehottavasti.

Saksan hallitus ehdottaa sen vuoksi myöhemmin kutsuttavaksi kokoon konferensseja, joilla kullakin on vain yksi, mutta selvästi hahmoiteltu tehtävä.

Se katsoo lähimmäksi tärkeimmäksi tehtäväksi ilmasodan saattamisen siihen moraaliseen ja inhimilliseen ilmapiiriin, joka aikanaan Genève'in sopimuksella päätettiin ei sotaan osaaottavien taikka haavottuneiden säästämiseksi. Samoinkuin puolustuskyvyttömien, haavottuneiden tai vankien tappaminen taikka dumdum-kuulien käyttäminen taikka vedenalaisen sodan käyminen varoituksia antamatta on järjestetty kansainvälisin sopimuksin taikka niissä kielletty, niin täytyy sivistyneelle ihmiskunnalle onnistua estämään uusien aselajien alalla järjettömän väärinkäytön mahdollisuus tämän olematta sodankäynnin tarkoituksen kanssa ristiriidassa. Saksan hallitus ehdottaa näin ollen näille konferensseille käytännöllisinä tehtävinä lähinnä:

1. Kaasu-, myrkky- ja palopommien heittämisen kieltäminen.

2. Kielto heittää minkäänlaisia pommeja avoimille paikkakunnille, jotka sijaitsevat taistelevien rintamien keskinkertaisen raskaan tykistön kantavuuden ulkopuolella.

3. Kielto pommittaa kauasskantavilla kanuunoilla 20 kilometrin taisteluvyöhykkeen ulkopuolella olevia paikkakuntia.

4. Raskaimpien tankkien poistaminen ja niiden rakentamisen kieltäminen.

5. Raskaimman tykistön poistaminen ja kieltäminen.

Sikäli kuin nämä neuvottelut ja sopimukset antavat mahdollisuuden varustuksien lisärajoitukseen on se otettava huomioon. Saksan hallitus ilmoittaa jo nyt olevansa valmis yhtymään jokaiseen tällaiseen järjestelyyn, mikäli se tulee kansainvälisesti päteväksi.

Saksan hallitus uskoo, että jo ensimmäinen askelkin aseriisunnan tiellä tulee olemaan tavattoman laajakantoinen kansojen toisiinsa suhtautumisen kannalta ja siten myöskin sen luottamuksen paluun kannalta, joka muodostaa kaupan ja hyvinvoinnin kehittymisen edellytyksen. Ollakseen myötämielinen suotuisten taloudellisten suhteiden palauttamista koskevalle yleiselle toivomukselle se on valmis tehtyjen ehdotuksien hengessä heti poliittisen sopimustyön päättymisen jälkeen asettumaan yhteyteen kysymykseen tulevien maiden kanssa taloudellisten kysymyksien suhteen ja osallistumaan kaikin voimin Euroopan taloudellisen tilanteen ja siitä erottamattoman maailmantalouden parantamiseksi.

Saksan hallitus uskoo, esittäessään ylläolevan rauhansuunnitelman, tehneensä panoksen uuden Euroopan rakentamiseksi suvereenisten valtioiden välisen molemminpuolisen kunnioituksen ja luottamuksen pohjalla. Monta tilaisuutta

Euroopan rauhoittamiseen, jossa tarkoituksessa Saksa on viime vuosina niin usein ojentanut kätensä, on lyöty laimin. Onnistukoon tämä Euroopan yhteisymmärryksen yritys vihdoinkin.

Saksan valtakunnanhallitus uskoo luottamuksellisesti yllämainitun rauhansuunnitelman esittämisellä avanneensa nyt tien siihen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C5

ASIA:

Berliinistä olevan lähetystön raportti n:o 21.

Ministeri Wuorimaa

27/7 - 1936

5000—10—35 4261

Berliinissä, 23 p:nä huhtikuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr 1229/352/36.

22/13 Sal. 36.
27/IV. 36
5 C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 21 aiheesta:

Saksalaisia käsityksiä kansainvälisestä tilanteesta.

Ministeri: Aarne Wuorimaa

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 21.

Berliini ssa 23 p:nä huhti kuuta 1936.

22/63 Sal. 36.
27/4-36
5 C5

Asia: Saksalaisia käsityksiä kansainvälisestä tilanteesta.

Sen jälkeen kuin lähetin viimeisen raporttini, jossa selostin kansainvälisiä tapahtumia Berliinistä katsottuna, on Saksassa tässä suhteessa ollut täysin hiljaista. Saksa on tehnyt ehdotuksensa ja odottaa, mitä muut niihin vastaavat. Hallituspiireissä ollaan hyvin vaiteliaita, mutta seurataan tarkoin kaikkia ilmiöitä eri maissa. Sanomalehdissä on kuitenkin asiaa käsitelty lukuisissa kirjoituksissa, jotka kuvastavat saksalaisia mielialoja ja katson siitä syystä tarpeelliseksi niitä selostaa.

Ranskan tekemä vastaehdotus on Saksassa erittäin kylmästi otettu vastaan. Deutsche Allgemeine Zeitung nimittää ehdotusta kuritushuonejärjestykseksi Euroopaa varten ja lausuu m.m.: "Jos jätämme syrjään vaateliaat ylimalkaisuudet, jotka tekevät ranskalaisen suunnitelman käytännöllisen käyttämisen ja toteuttamisen mahdottomaksi, jää siitä ainoaksi positiiviseksi ehdotukseksi siihen sisältyvä rangaistuspykälä, s.o. kuritus-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

huonejärjestys. Tuomion täytäntöönpanija ja pyöveli tulisivat sen mukaan olemaan päätekijät Euroopan yhteiselämässä. Vaikkapa me kaikki olisimme valmiit näiden orgaanien arvoa ja valtaa vahvistamaan, niin kuka voisi iloita elämästään tällaisessa järjestelmässä ? Ja vaikkapa kansat olisivatkin valmiit asettamaan kansainvälisen toimeenpanoelimen käytettäväksi kansallisia taisteluvoimiaan, niin mikä kansa voisi vakavasti ja rehellisesti asettaa kansalaisilleen vaatimuksen määrätyissä olosuhteissa asettua omaa toimeksiantajaansa vastaan ? Ei ole olemassa mitään moraalista perustelua, joka koskaan voisi pakottaa rehellisen sotilaan tällaiseen palvelukseen. - - - - Englantilaisten tosiasiain tajunta tappoi aikoinaan samanlaisiin ajatuksiin perustuvan Genèven pöytäkirjan. Sir Austen Chamberlain itse piti hautajaispuheen ja Lord Cecil on enää karrikatuurin aiheena."

Frankfurter Zeitung aloittaa huomautuksensa seuraavalla tavalla: "Onko yleensä mitään järkeä tarkemmin tutkia ranskalaista memorandumia ? Hra Massiglin henki viettää siinä uuden paperitriumfin. Poleemisilla memorandumeilla ei mitään Eurooppaa voida rakentaa ja propagandakirjoitukset sopivat harvoin vakavan keskustelun pohjaksi."

Völkischer Beobachter kutsuu ranskalaista memorandumia fraasitulvaksi, jonka takana piilee tarkoitus välttää saksalais-ranskalaista keskustelua,

jatkaen: "Tässä poliittisten iskusanojen ja käsitteiden vesiputouksessa, jotka eivät edes vielä ole kiinteät ja tarkoin määritellyt, ei ole mitään kiinnekohtaa, johon eurooppalaisparka voisi tarttua, selittääkseen mikä todellinen merkitys tällä negatiivisen hengen synnyttämällä asiakirjalla on. Siinä on kaikki "kollektiivista", eikä mitään konkreettista. Siinä on kaikki ihmiskuntaa onnellistuttavaa paatosta eikä missään rehellistä todellisuuspohjaa, joka ilman kieroiluja käsittelisi lähinnä olevaa tarvetta. - - - - Tämä nootti on koulu-esimerkki siitä, miten pariisilainen henki sodanjälkeisinä vuosina kieroilla oikeusselittelyillä ja väärällä moraalisella ponnella (Schwulst) on Eurooppaa painanut."

Samansuuntaisia lausuntoja voitaisiin esittää kuinka paljon tahansa, mutta ovat nämäkin riittävät osoittamaan Saksan suhtautumisen ranskalaisiin ehdotuksiin.

Yhä enemmän on lehdistössä ilmennyt lausuntoja siitä, etteivät Ranskan pyrkimykset perimmältään tarkoitakaan rauhan aikaansaamista Euroopassa, vaan ranskalaisen hegemonian ylläpitämistä ja lujittamista. Uutta yllykettä on tämä käsityskanta saanut siitä lausunnosta, jonka Ranskan edustaja Paul-Boncour Kansainliiton neuvoston kokouksessa kuluvan huhtikuun 20 päivänä esitti. Auswärtiges Amtin puolivirallinen julkaisu huomauttaa m.m. seuraavaa: "Paul-Boncouria kiinnosti vähemmän kysymys siitä, miten Kansainliitto voisi täyt-

tää tehtävänsä todellisena oikeusinstituuttina, kuin siitä, miten sitä voisi käyttää määrättyjen poliittisten effektien saavuttamiseen. Hän on täten uskollisesti yhtynyt siihen Ranskan noudattamaan politiikkaan, jonka mukaan Kansainliiton olemassaolo-oikeus riippuu sen kyvystä ja valmiudesta valvoa ranskalaisia etuja. Tällaiset autenttiset ranskalaisen tarkoituspolitiikan selitykset paljastavat epäilyttävällä tavalla, ettei Ranska lähde siitä näkökohdasta, että sen tehtävänä olisi poistaa kansainvälisellä alalla ilmenevät jännitysmomentit, palvellakseen "jakamatonta rauhaa". - - - - Ranskan edustaja Genèvessä on puheellaan tehnyt huonon palveluksen kollektivismille. Kun hän jälleen toi esiin v. 1914 hengen, ei hän sillä ainoastaan asettunut vastakohtaan kaikkiin niihin pyrkimyksiin nähden, jotka koettavat voittaa tuon onnettoman ajan ja Euroopan hajaantumisen koalitioihin ja rintamiin. Hän on sen kautta myöskin herättänyt henkiin kysymyksen, kuinka ranskalainen rauhansuunnitelma yleensä sopeutuu tällaiseen käsitykseen eurooppalaisesta politiikasta."

Kansainliiton täydelliseen epäonnistumiseen Abessinian "koetapauksessa" kiinnittää saksalainen lehdistö hyvin suurta huomiota, eikä syyttä. Hra Edenin tappion johdosta voi rivien välistä lukea jonkinlaista säälintunnetta. Frankfurter Zeitung kirjoittaa Kansainliiton asemasta Abessinian kysymyksessä m.m. seuraavaa: "Mikä on nyt opetus tästä suuresta koetapauksesta ? Emme halua mitään ennustaa, mutta yksi seikka on jo tänään varma:

tässä erikoisessa tapauksessa on sanktiomekaniikka epäonnistunut ja olisi hyvä, jos ei enää antauduttaisi minkäänlaisiin kuvitelmiin Kansainliiton toimintakyvyn rajoista. Tähänastinen Genèven-statuutti rasittaa Kansainliittoa tehtävillä, joita se ei pysty suorittamaan. Liitto ei ole kaukana luhistumasta niihin. Saattaa luonnollisestikin olla tapauksia, joissa kaikki tai miltei kaikki suuret vallat ovat valmiita väkivallalla kukistamaan yksityisen kansan, joka on menetellyt väärin, mutta on toisia tapauksia, joissa yhteinen perusteellinen aktioni ei ole mahdollinen. Jäämme siitä syystä entiseen käsitykseemme: Kansainliiton on tehtävä kaikkensa, poistaakseen sodanvaaran täyttämällä oikeaan aikaan oikeutettuja toivomuksia, mutta yleinen ajatus kansainvälisestä pakkotoimenpiteestä ei ole toteutettavissa. Onko kollektiivinen systeemi työkykyinen vai ei, riippuu yksinomaan siitä, ovatko siihen osallistuneet vahvimmat valtiot yksimielisiä päämäärästä ja menettelytavoista. Jokaisen Euroopan tulevaisuutta ja järjestelyä koskevan harkinnan lähtökohtana ei siitä syystä saa olla joku neuvostokokous, vaan sovinto päävaltojen kesken. Kun englantilaiseltakin taholta äskettäin jälleen on painostettu, että Euroopan alkeellisin tehtävä olisi saavuttaa toisiaan ymmärtävä yhteistyö Englannin, Ranskan ja Saksan kesken, niin tapaa tämä asian ytimeen."

Kirjoittaessaan 22. 4. Kansainliiton neuvoston kokouksesta, sama lehti toteaa vararikon tapahtuneen ja

että nyt on välttämätöntä vetää tästä johtopäätökset: joko todetaan, ettei Kansainliiton olemassaololla ole enää mitään järkeä (ainakaan suurpolitiikan hoitamiseen nähden) tai sitten on nykyinen liitto perusteellisesti uudistettava ja rakennettava uudelle, Versaillesin rauhasta riippumattomalle pohjalle. Nykyisellään ei siihen kenelläkään ole luottamusta. Kansainliiton reformikysymys on täten muuttunut sen olemassaolokysymykseksi.

Edelläolevasta käy ilmi, miten kansainväliset kysymykset esitetään Saksan kansalle ja uloskinpäin. Virallinen politiikka on tietenkin muodoissa pehmeämpi, vaikkakin se asiassa lienee samalla kannalla. Saanen lähiaikoina aiheen palata tähän puoleen asiaa.

Aarne Wuorimaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: C5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 22.

Ministeri Wuorimaa

27/4 - 1936

5000—10—35 4961

Berliinissä, 27 p:nä huhtikuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 1394/380/36.

23/63 Pal. 36.

4/5.36	9
5	C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 22 aiheesta:

Saksan olojen arviointia.

Ministeri: Aarne Wuorimaa

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 22.

Berliini ssa 27 p:nä huhti kuuta 19 36.

23 63 Sal. 36.

4/5. 36

Asia:

Saksan olojen arviointia.

Merkillepantava on se vaiteliaisuus olojen arvosteluun nähden, jonka Berliinissä on voinut todeta "vaalien" jälkeen. Vaikka nämä vaalit olivatkin aivan omalaatuiset ja vaikka äänten laskussa varsin omaperäistä, ettei sanoisi enempää, laskutapaa noudatettiin, niin on aikaisemmin esiintynyt arvostelu hyvin tuntuvasti vaimentunut. Tämä lienee tapahtunut rajoitetummassa määrässä intelligenssin keskuudessa, mutta pieneläjäin joukossa on se saamieni tietojen mukaan ollut huomattava. Onko ilmiö yleinen vai koskeeko se lähinnä valtakunnan pääkaupunkia, sitä en pysty tarkemmin määrittelemään. Kun sisäisissä olosuhteissa minkäänlaista muutosta ainakaan parempaan päin ei ole tapahtunut, lienee selitys tähän ilmiöön löydettävissä kahdesta eri seikasta: ensinnäkin on varmaankin "vaalien" yllätyksellinen julaistu tulos (miten se saavutettiin, on tässä suhteessa toisarvoinen seikka) vaikuttanut siksi masentavasti arvostelijoihin, että halu arvostelujen esittämiseen ainakin joksikin aikaa on sammunut ja pidättyväisyys katsottu viisaammaksi, toiseksi

JAKELUOHJE:
Ainoastaan hallituksen tiedoksi.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

on syntynyt vakava kansainvälinen tilanne puolestaan voinut olla tekijä, jonka johdosta kaikki katsovat paremmaksi ulospäin osottaa yksimielisyyttä. Eikä liene mitään epäilystä siitä, että konfliktin sattuessa Saksan kansa entistä lujemmin tulee seisomaan yhtenä miehenä.

Toinen viimeaikainen merkillepantava ilmiö on sotalaitoksen aseman vahvistuminen. Tämä ei johdu yksinomaan yleisen asevelvollisuuden voimaanpanosta, vaan todennäköisesti sotilaspiirien vaatimuksesta. Kun sotalaitos Hitlerin syntymäpäivänä 20. 4. järjesti kanslerin kunniaksi Berliinissä loistavan paraadin, ylennettiin armeijan korkeimmat johtajat tavalla, jota ennen on tapahtunut vain sodassa osotetun urhoollisuuden perusteella. Sotaministeristä tuli kenraalisotamarsalkka, lentovoimien ja armeijan päälliköistä kenraalieverstit ja laivaston päälliköstä kenraali-amiraali (ennen olematon arvo). Samalla asetettiin armeijan ja laivaston päällikkö samaan asemaan hallituksen jäsenten kanssa, mikä merkinnee, vaikken tälle vielä ole saanut vahvistusta, että asianomaiset heidän alojaan koskevissa asioissa tulevat hallituksen jäsenten arvoisina ottamaan osaa asiain käsittelyyn hallituksessa.

Mainitsematta ei ole myöskään syytä jättää sitä, että äskettäin propagandaministeri Goebbelsin valtuuksia laajennettiin niin, että hän nyttemmin voi sekaantua poliisiasioihinkin. Täten ei valtakunnassa liene enää juuri mitään alaa, johon hänen vaikutuksensa ei ulottuisi. Kun hänen vaikutuksensa valtakunnan päämieheen yhtä

mittaa näyttää kasvaneen, voitanee häntä nykyään pitää vaikutusvaltaisimpana henkilönä Saksassa. Hänen fanaattinen ja radikaali luonteensa tulee varmaankin vastaisiin tapahtumiin ja ratkaisuihin lyömään leimansa, seikka, joka ei ennusta erikoisen hyvää ja josta varsinkin eräissä taloudellisissa piireissä näyttää olevan huolestumista.

Että Saksassa valmistaudutaan sodan varalle (en tällä halua väittää, että Saksa valmistautuisi hyökkäämään) ei ole mikään salaisuus. Kotimaista maataloustuotantoa kehitetään, korvikeainekeksintöjä ja kokeiluja tehdään ja tehtaita niiden valmistukseen rakennetaan suurin kustannuksin, huolimatta siitä, että niiden tuotantokustannukset nousevat moninkertaisiksi. Sotatalousosaston johtaja sotaministeriössä piti äskettäin julkisen esitelmän sotataloudesta, jossa hän mainitsi m.m. seuraavaa: sotatalous koskee koko inhimillistä elämää ja muuttaa siitä syystä maan sosialisen rakenteen kokonaisuudessaan. Se perustuu kansan ehdottomaan tahtoon olla sotilaallisesti valmis. Se on totalitäärisen valtion taloudellinen perusta ja muodostaa taloudellisen valmistelun tulevaa sotaa varten, joka myös korkeimmassa määrässä tulee olemaan totalitäärinen. Sotilaallisilla lahjoilla varustettu terve kansa, kansallisomaisuuden säästävä hallinta, joka pyrkii korottamaan sisäisen varallisuuden ja vähentämään riippuvaisuutta ulkomaista, ensiluokkaisesti järjestetty sotatalous ja iskuvalmis armeija

ovat yksi ja kiinteä yhteys. Mutta armeija, olkoon se kuinka luja tahansa, ei pysy pystyssä, ellei sitä ravitse sotatalouden periaatteiden mukaan disiplinoitu talous.

Edellämainittujen ilmiöiden lisäksi ei sisäpoliittiselta alalta ole juuri paljoakaan mainittavaa. Ulkonaisesti näyttää kaikki olevan hiljaista ja päähuomio on kiintynyt ulkopolitiikkaan, jossa jännityksellä odotetaan niitä tiedusteluja, jotka Englannin hallitukselta ovat tulossa. Puolueen sisällä lienevät suuntariidat ja intriigit edelleen käymässä, mutta ei niistä ulospäin pääse juuri mitään kuuluville. Diktatuurivaltiossa ovat kuitenkin yllätykset mahdollisia ja tulevat usein juuri silloin, kun niitä vähimmin odotetaan. Myöskin saattaa sellainen suunnaton äänestyssaavutus kuin viimeinen, olla vaarallinen. Jos myöhemmin äänestyksiä pannaan toimeen, eikä tulos enää olekaan yhtä valtava, vaikuttaa se käsitykseen siitä, että vallitsijain asema on heikkenemässä. Tässä suhteessa olisi suurempi oppositio tulevaisuutta silmälläpitäen epäilemättä ollut parempi.

Jos siirrymme tarkastamaan taloudellisia oloja, niin on todettava, että tilanteessa tuskin viime kuukausina mitään muutosta on tapahtunut. Ne huomatut diplomaattiset ja talouselämää tuntevat henkilöt, jotka pari vuotta sitten, kuten silloin kerroin, olivat erittäin pessimistiset, ovat tunnustaneet arvioinnissaan erehtyneensä: Saksa on kestänyt enemmän kuin mitä silloin saattoi arvata, mutta mikä todellinen tilanne nykyään on,

on myös vaikea tietää, kun kaikki verhotaan suureen salaisuuteen. Valtion menoarviota ei julaista, ilmotetaan vain, että se on tasapainossa ja että tuloja on ollut enemmän kuin menoja. Kävin pari päivää sitten tiedustelemassa erään tunnetun ulkomaalaisen pankkimiehen käsityksiä ja kertoi hän tällöin seuraavaa.

On varmaa, että Saksan valtion menoarvio on tasapainossa, mutta silloin on muistettava, ettei siihen sisälly sen enemmän varustusmenoja kuin työnhankintakulujakaan. Mitään numeroita ei ole saatavissa, mutta täytyy vakinaisen menoarvion arvioida nousevan noin 8 miljardiin Rmk:aan. Varustus- ja työhankintamenot on taas arvioitava vähintäin 4 miljardiin Rmk:aan, millä summalla siis vuosittain tulot ylitetään. Jos tätä menoa jatkuu, täytyy kantovoiman määrätyn ajan kuluttua katketa, olkoon sitten kysymyksessä vuosi tai useampia. Jos tri Schacht saisi talousdiktaattorin valtuudet, voisi hän vielä saattaa asiat järjestykseen, mutta kun hänen suunnitelmiansa milloin miltäkin taholta sotketaan ja häiritään, eivät mahdollisuudet näytä erikoisen valoisilta. Saksan markan arvon alentaminen toisi nykyoloissa vain entistä suurempaa sekaannusta mukanaan, koska se sotkisi hintatason, vaatisi palkkojen korotuksen y.m., josta syystä tri Schacht kategorisesti useissa tilaisuuksissa on selittänyt, ettei sellainen tule kysymykseen. Toiselta puolen tekee korkea valuutta huolimatta kaikista käytetyistä helpotuskeinoista kilpailun ulko-

mailla erittäin raskaaksi ja siksi Saksassa toivotaan, että kultamaat tulisivat pakotetuiksi luopumaan kultakannasta, jolloin Saksalle olisi helpompi seurata perässä. Tällaista mahdollisuutta ei nykyään kuitenkaan näy näköpiirissä ja siksi olisi Saksan omien asioittensa hoidon kannalta kiireimmiten lopetettava tuhlaava talous politiikkansa, jos mieli välttää muuten uhkaavaa romahdusta.

Näin asiantuntija. Tähän tahtoisin lisätä, että valtion rahanpuutetta koetetaan auttaa ottamalla säästökassoista ja vakuutuslaitoksista pakkolainoja silloin, kuin niihin enemmän rahaa kerääntyy. Niinpä ovat vakuutuslaitokset äskettäin antaneet n. 350 miljonan Rmk. valtiolainan, jota vastaan annetaan määräaikaisia ja arvottavia valtion obligatioita. Jos tilanne jonkun vuoden kuluttua kehittyy romahdukseksi, saavat kaikki sekä säästäjät että vakuuttajat nuolla näppiään. Mutta, kuten sanottu, siihen saattaa kulua vielä pitkä aika ja sillä välin paljon sellaista tapahtua, joka muuttaa tilanteen suuntaan tai toiseen.

Talvella paljon liikkuneet huhut tri Schachtin luopumisesta talouselämän johdosta ovat suurin piirtein vaienneet. Omasta puolestani en niitä koskaan ole pitänyt erikoisen uskottavina, vaikka niistä olenkin maininnut, sillä vaikeatapa taitaisi olla saada toista yhtä pätevää ja arvovaltaista miestä tuolle vastuunalaiselle paikalle. Kovia hyökkäyksiä tri Schachtia vastaan on eräissä puolueorgaaneissa tosin ollut viime

aikoinakin, mutta siitä huolimatta on hra Schacht edelleen paikallaan ja koettaa pitää puoliaan. Miten Saksan menojen valvonta olisi järjestettävä, siitä lausuu t.k. 24 p:nä ilmestynyt, tri Schachtia lähellä oleva "Der deutsche Volkswirt" seuraavaa:

"Talousarviokysymys on tänään enemmän menokysymys kuin tulokysymys. Saksan finanssit ovat järjestyksessä. Käyvätpä tulot vielä nousevaan suuntaan. Mutta kuten koko maailman tulot eivät koskaan ole voineet tyydyttää koko maailman toivomuksia, niin on asianlaita sama myöskin kunkin valtion suhteen. Tulojen keskittäminen (Einnahmeverlagerung) sallisi koko Saksan menojen tarvejärjestyksen (Rangordnung) paremman toimeenpanon. Mikä koskee menojen suhdetta valtion, osavaltioiden, kuntien, kirkon y.m. kesken, koskee myös valtakunnanhallinnon menovaatimuksia. Tällöin ei ollenkaan saa vaatia, että kukin yksityisen yhdistyksen sihteeri, järjestönjohtaja, kamreeri, vieläpä yksityinen ministeriökään aina selvittää, mikä osa Saksan yhteisestä kollektiivikulutuksesta hänen on saatava ja käytettävä ja mitä hänen toisiin tarkoituksiin on jätettävä. Tämän voi tehdä vain jokin valtakunnan keskuselin, olkoon se sitten valtiovarainministeri tai valtakunnanmenokomissari. Joka tapauksessa olisi tällainen keskuselin varustettava mitä laajimmilla valtuuksilla. Sillä se joutuu joka tapauksessa yhä uudelleen säästäväisyyspyrkimyksissään mitä ankarimman

vastustuksen alaiseksi jo siitäkin syystä, että jokainen vastuunalainen henkilö pyrkii mahdollisimman täydellisesti täyttämään hänen huolensa alaiseksi uskotun toimialan; tämä on taas helpommin suoritettavissa suuremmilla käyttövaroilla, kuin pienillä. Mutta tällaisen vallan ja valtuutuksen antaminen valitsemalleen henkilölle ei ole mikään probleemi autoritääriselle valtiolle, jos se todella päättäisi näin tehdä."

Kirjoituksen julkaisusta ei ollut kulunut kuin kolme päivää, kun ministeripresidentti Göring minulle luonani 27.4. mainitsi, että valtakunnankansleri on antanut hänelle diktatooriset valtuudet talousasioissa. Seuraavan päivän lehdet kertovatkin, että kenraalieversti Göringin käsiin on keskitetty kaikki raaka-aineita ja valuuttaa koskevat kysymykset. Hra Göring sanoi minulle, ettei hän aio mitään uutta ministeriötä perustaa, vaan hoitaa asiat jo olevien talous- ja finanssiministeriöiden ja oman virastonsa kautta, mutta ettei mitään ratkaisuja saa tapahtua ilman hänen hyväksymistään. Miten asiat vastaisuudessa tulevat kehittymään, jää nähtäväksi.

Muuten lienee tämä ministeripresidentti Göringin valtuuksien laajentaminen myöskin käsitettävä vastapainoksi ministeri Goebbelsin edelläkerrotulle vallanlisäykselle. Katsotaanhan edellisen yleensä edustavan maltillisempaa suuntaa kuin jälkimmäisen ja nyt tapahtunut toimenpide lienee siis pidettävä pyrkimyksenä ylläpitää tasapainoa näiden eri suuntien välillä.

Kenraali Göringin nimitys tapahtui aikana, jolloin ministeri Schacht oli etelä-Saksassa muutamien päivien lomalla. Reichsbank sai asiasta tiedon vasta sanomalehtien kautta ja ilmoitti siitä puhelimitse hra Schachtille. Tästä johtui se käsitys, ettei tri Schacht olisi ollut tietoinen tällaisesta asiain käänteestä. Kuitenkin olen korkeimman arvovaltaiselta taholta saanut asiasta seuraavat tiedot, joiden todenperäisyyttä ei ole syytä epäillä. Kun tri Schacht oli joutunut erittäin ankaran arvostelun alaiseksi ja vastakohtaisuuksiin eräiden suurten puoluejohtajien kanssa talouspolitiikkansa johdosta, viimemainitut kun olisivat halunneet käytettäväkseen varoja paljon enemmän kuin tri Schacht oli valmis myöntämään, kävi välttämättömäksi tämän tilanteen korjaaminen. Tämä ristiriitaisuus talouselämän johtajan ja puolueorgaanien välillä johti siihen jo kuukausia kestäneeseen väitteeseen, että tri Schachtin asema olisi horjuva. Kun tämä tilanne saattoi muodostua hyvin vahingolliseksi Saksan talouselämälle ja sen suhteille ulkomaihin, oli välttämätöntä tehdä siitä loppu. Tästä syystä määrättiin yksi korkeimman vallan haltijoista puolueessa ja valtiossa, kenraali Göring, talouselämän muodolliseksi diktaattoriksi ja oli valtuuksien anto tapahtunut tri Schachtin ja sotamarsalkka v. Blombergin yhteisestä ehdotuksesta. Sen tarkoituksena on estää puolueelimet häiritsemästä nykyisin noudatettua talouspolitiikkaa ja vahvistaa tri Schachtin asemaa. Eräs armeijan korkeimmista johtajista mainitsi

minulle, että täydellinen yksimielisyys talouspolitiikassa vallitsee tri Schachtin ja armeijan johdon välillä. Toimenpiteen kautta on tri Schachtin asema jälleen saatettu täysin lujaksi, kun puolueelimet tämän kautta eivät enää pääse kenraali Göringin auktoriteetin johdosta talouspolitiikkaan sekaantumaan. Kenraali Göring tulee näin ollen sisäpoliittisesti olemaan tri Schachtin talouspolitiikan kylttinä ja suojelijana.

Sama korkea sotilasviranomainen mainitsi myöskin siitä täydellisestä ymmärtämyksestä ja luottamuksesta, mikä vallitsee valtakunnankanslerin ja armeijan johdon kesken.

Aarne Wuorimaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5.

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 23.

Ministeri Wuorimaa

9/5. 1936.

8000—10—35 4281

Berliinissä, 9 p:nä toukokuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 1470/410/36

24 63 Sal. 36.

11/5-36

5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 23 aiheesta:

Englannin kyselyt.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 23.

Berliini ssa 9 p:nä touko kuuta 19 36.

Asia:

Englannin kyselyt.

T.k. 7 päivänä jätti Englannin suurlähettiläs Phipps Saksan hallitukselle vastattavaksi jouken kysymyksiä, joissa pyydetään täydentäviä selvityksiä Saksan tekemiin ehdotuksiin rauhallisten olojen turvaamiseksi Euroopassa. Kun tämä kysely nyttemmin on sanomalehdistössä julaistu, en siihen sen yksityiskohtaisemmin kajoa. Huomautettava on vain, ettei tiedustelu sisällä mitään kysymyksiä, jotka koskisivat välitilanteen järjestelyä sinä aikana, kuin lopullisista sopimuksista keskustellaan, vaan yksinomaan selventäviä tietoja Hitlerin ehdotuksista rauhantilan aikaansaamiseksi.

Tiedustelin täkäläisen ulkoasiain valtiosihteerin käsityksiä asiasta ja mainitsi hän seuraavaa. Kun Englannin hallituksen tiedustelu saapuu näin myöhään, ei Saksan hallituksen vastausta voida niin nopeasti antaa, että se ennättäisi Kansainliiton neuvoston t.k. 11 p:nä alkavan kokouksen käsiteltäväksi. Kysymykset ovat siksi laajakantoisia, että vastausta nii-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

hin on huolellisesti ja tarkoin pohdittava, eikä se käy kädenkäänteessä. On laskettava vähintäin 2 viikkoa, ennenkuin vastaus Saksan puolelta on valmis. Muuten, lisäsi hän, ovat sekä Saksan että Ranskan ehdotukset niin laajakantoisia, että niiden toteuttaminen on pitkän ajan asia. Siitä syystä tulevat alkaneet keskustelut todennäköisesti johtamaan siihen, että koko kompleksista ensiksi erotetaan ne kysymykset, jotka ovat helpommin ratkaistavissa ja koetetaan ne viedä positiiviseen tulokseen. Sen jälkeen tulevat vaikeammat kysymykset selvittelyn alaisiksi, jolloin käy selville, mitkä niistä ovat toteutettavissa, mitkä mahdottomia. Viimemainitut jätetään sitten utopisina kokonaan pois. Mutta koko tämän asian käsittely tulee olemaan hyvin pitkäaikainen ja monimutkainen. Tilannetta olisi helpottanut tuntuvasti se, jos Ranskan vaalit olisivat johtaneet sellaiseen tulokseen, joka olisi tehnyt mahdolliseksi luoda Ranskassa luja hallitus. Kun tulos on päinvastainen, tulee asian käsittely entistä vaikeammaksi.

Ramsh Hommes

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetyst. raportti n:o 24

Ministeri Wuorimaa

18/5 - 1926.

5000—10—35 4261

Berliinissä, 18 p:nä toukokuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

25 63 Sal. 36.

nr 1553/425/36.

20/5.36

5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 24 aiheesta: Taloudellisia huomioita Saksasta.

Ministeri: Aamelkommar

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 24.

Berliinissä 18 p:nä touko kuuta 1936.

25/63 Sal. 36.

27/5.36

Asia: Taloudellisia huomioita Saksasta.

5 C5

Ne omalaatuiset ja monimutkaiset olosuhteet, jotka Saksassa taloudellisella alalla vallitsevat, antavat aiheen jälleen palata näihin kysymyksiin, niin että mahdollisimman monipuolinen kuva tilanteesta syntyisi.

Onhan merkillepantavaa, että Saksa, huolimatta suunnattoman suurista vaikeuksista, on kyennyt ylläpitämään taloudellista kanssakäyntiä muiden maiden kanssa huomattavassa mittakaavassa ja suuresti lisäämään sekä kotimaista tuotantoaan että kulutustaan. Tosin tähän tulokseen ovat vaikuttaneet poikkeukselliset tekijät, joista usein olen maininnut, kuten varustuspolitiikka ja työttömien sijoittaminen useinkin tuottamattomiin töihin. Mutta ne pessimistit, jotka 2 1/2 vuotta sitten ennustivat Saksan talouselämän pikaista romahtamista, ovat suuresti erehtyneet ja tunnustavatkin nyt tämän erehdyksensä. Saksassa kävijä, joka ei ennätä syvemmin perehtyä olosuhteisiin, vaan näkee ainoastaan ulkokuoren, saa erinomaisen vaikutuksen. Tämäkin kuva on

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 24.

Berliinissä 18 p:nä touko kuuta 1936.

25/63 Sal. 36.

Asia: Taloudellisia huomioita Saksasta.

5 C5

Ne omalaatuiset ja monimutkaiset olosuhteet, jotka Saksassa taloudellisella alalla vallitsevat, antavat aiheen jälleen palata näihin kysymyksiin, niin että mahdollisimman monipuolinen kuva tilanteesta syntyisi.

Onhan merkillepantavaa, että Saksa, huolimatta suunnattoman suurista vaikeuksista, on kyennyt ylläpitämään taloudellista kanssakäyntiä muiden maiden kanssa huomattavassa mittakaavassa ja suuresti lisäämään sekä kotimaista tuotantoaan että kulutustaan. Tosin tähän tulokseen ovat vaikuttaneet poikkeukselliset tekijät, joista usein olen maininnut, kuten varustuspolitiikka ja työttömien sijoittaminen useinkin tuottamattomiin töihin. Mutta ne pessimistit, jotka 2 1/2 vuotta sitten ennustivat Saksan talouselämän pikaista romahtamista, ovat suuresti erehtyneet ja tunnustavatkin nyt tämän erehdyksensä. Saksassa kävijä, joka ei ennätä syvemmin perehtyä olosuhteisiin, vaan näkee ainoastaan ulkokuoren, saa erinomaisen vaikutuksen. Tämäkin kuva on

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

virheellinen, sillä vaikeudet ovat todellisuudessa, huolimatta kaikista ponnistuksista ja hyvästä tahdosta saattaa asiat kuntoon, edelleen varsin suuret, voisipa sanoa entistä raskaammat. Saksan varustaminen raaka-aineilla, joiden vanhat varastot alkavat olla kokonaan lopussa, tuottaa vastuunalaisille johtajille tavatonta päänvaivaa. Edelleenkin täytyy kysyä, onnistutaanko vaikeudet voittamaan vai käyvätkö ne ylivoimaisiksi ilman jotain radikaalia leikkausta. Toistaiseksi ei tällaisesta kuitenkaan näytä olevan puhetta, vaan tulee tri Schacht, jonka asema viime aikoina vahvasti näyttää lujittuneen toisen talouspoliittisen suunnan ajajiin nähden, jatkamaan toista vuotta sitten alkamansa "uuden suunnitelman" (der neue Plan) merkeissä. Eräs hänen lähimpiä miehiään sanoi minulle muutamia päiviä sitten, että tri Schacht nyt diktatoorisesti määrää koko Saksan talouselämästä ja ettei Reichsmarkan arvon alentaminen toistaiseksi (vorläufig) tule kysymykseen. Miten tämä "toistaiseksi" on selitettävä, jää avoimeksi.

Niistä näkökohdista, jotka puhuvat Rmarkan arvon alentamista vastaan, kirjoittaa tri Schachtia lähellä oleva talousjulkaisu "Der Deutsche Volkswirt" m.m. seuraavaa:

"Sen information perustalla, mikä meillä on, voimme ilmoittaa, että kaikki rahanarvoa ja rahapolitiikan johtajaa koskevat huhut ja johtopäätelmät ovat vailla kaikkea asiallista pohjaa. Todellisuudessa on yhä

edelleenkin mahdotonta ajatella muuttaa "uuden suunnitelman" peruslinjoja tai toimeenpanna devalvatiota. Yksityisclearingajatuksen tarkoituksena, joka viimeaikoina on uudelleen joutunut pohdinnan alaiseksi, on, että viejät vapaasti käyttäisivät deviisejä tarvitsemiensa raaka-aineiden tuontiin tai niiden myyntiin tuontiliikkeille. Välittömänä seurauksena tästä olisi, että nykyään niin voimakas, mutta tähän saakka tuontijärjestelmällä aisoissa pidetty ulkomaisten tavarain nälkä vaatisi erittäin korkeat vaihtopalkkiot ja siten edistäisi sellaisten tavarain maahantuontia, jotka helpoimmin kykenevät kantamaan agiomaksut. Tällöin olisi kuitenkin kysymys sellaisista tavaroista, jotka nykyisen konjunktuurin ylläpitämiseksi - jonka raaka-ainetuonnin "uusi suunnitelma" syksystä 1934 alkaen vasta on tehnyt varmaksi - eivät ole aivan välttämättömiä, nim. etupäässä nautintoaineista ja elintarpeista sekä eräistä ylellisyystavaroista. Lisäksi olisi huomattavan keskimääräisen tuontihintakorotuksen vuoksi muutettava kotimaahintoja ja palkkoja yleisesti koroitettava. Kolmanneksi vaikuttaisi tällainen alituinen yksityisclearingkurssin epävakaisuus saksalaiseen yleisöön, joka jo muutenkin liian herkästi reagoi valuutta-asioissa, ja tämä kaikki synnyttäisi vaarallisen psykologisen tekijän, joka aikaansaisi uutta epävarmuutta valuutta- ja talousasioissa. Lisäksi on otettava huomioon seuraava tekijä. Sanotun ajatuksen mukaisesti myyntiin käytettävissä oleva valuuttamäärä vähentyisi huomattavasti niiden vaatimusten kautta, jotka

aiheutuvat ulkomaisen pääomapalveluksen ja valtakunnan ulkomaisten tarpeitten y.m. tyydyttämisestä. Samoin tuo valuuttamäärä vähenisi välttämättömyyden johdosta peittää tasoitustilitse syntynyt RM. 500 milj. velka. Kaiken tämän johdosta deviisien kurssi voimakkaasti nousisi. Vientivaluutan hankintatarkastus on kaikkeen tähän nähden joka tapauksessa säilytettävä, jo yksistään niiden 12-20 miljardiin nousevien juutalaisten pääomien vuoksi, jotka muuten pyrkisivät siirtymään ulkomaille. Lopuksi kävisi ajan pitkään kyseenalaiseksi, kuinka suuresti Saksan kokonaisvienti lopulta nousisi. Tehtyjen arvioiden mukaan noin puolet viennistämme menee maihin, joissa on vallalla kiintiöjärjestelmä, eikä tätä vientiä siis voisi suurentaa, vaikka hintojakin kuinka alennettaisiin. Toiset maat taasen, kuten Englanti ja Skandinavian maat, koettaisivat tullikorotuksilla tai muilla keinoilla ehkäistä korkeiden vientivaluutta-agioiden avulla voimistunutta Saksan vientikykyä."

Jos tarkastamme Saksan ulkomaankauppavaihtoa suhteessa Saksan väestöön, huomataan seuraavaa. V. 1880 oli Saksan tuonti ja vienti yhteensä arvomäärältään 5 miljardia RM., maan koko väestöluvun ollessa 45 miljoonaa. Seuraavina kahtenakymmenenä vuonna on kauppavaihto kohonnut 10 miljardiin RM:aan, väestömäärän kohotessa 56 miljoonaan. Ennen sotaa, v. 1913, oli Saksan ulkomaankauppavaihto saavuttanut huippukohtansa, ollen 21 miljardia RM. ja väestö kohonnut 67 miljoonaan. Saksan koko talous-

elämähän rakentui sille perusteelle, että vientituotannolla, joka tarjosi runsaita työmahdollisuuksia, maksettiin elintarpeiden ja teollisten raaka-aineiden tuonti. Sodanjälkeiset vuodet ovat kuitenkin johtaneet siihen, että v. 1935 Saksan ulkomaankauppavaihto määrältään on laskenut vajaaseen 8,5 miljardiin RM:aan, väestömäärän ollessa 67 miljoonaa eli siis sama kuin v. 1913. Nämä luvut osoittavat puolestaan sitä vaikeaa tilannetta, jossa Saksa nykyään elää.

Niinkuin viime vuoden alkupuolella kerroin, muodostettiin Saksassa ulkomaankaupan tukemista varten n.s. Ausgleichskasse, johon m.m. koko teollisuus bruttotuloistaan viennin avustamista varten suoritti määrätynsuuruisia eriä. Tämä sopimus teollisuuden kanssa oli tehty yhdeksi vuodeksi ja päättyi kuluvan toukokuun 1 päivänä. Täten oli pakko uudelleen ottaa kysymys esille ja piti Saksan talouskamari (Wirtschaftskammer) neuvottelukokouksen, jossa sekä tri Schacht että talousdiktaattori Göring olivat läsnä. Viimevuotisen sopimuksen mukaan oli teollisuuden Ausgleichskasseen suoritettava 720 milj.RM. ja pankkien ja kauppaliikkeiden 200 milj.RM., niin että koko vientikaupan tukemisrahasto nousi lähes miljardiin RM:aan. Mikäli on kuulunut, ei teollisuus todellisuudessa pystynytkään mainittuun kassaan suorittamaan kuin 625 milj.RM. Uudeksi sopimusvuodeksi on tri Schacht kuuleman mukaan vaatimut korottamaan Ausgleichskasseen maksettavan kokonaiserää 1,1 miljardiksi RM:ksi. Kokouksessa olivat teollisuus-

piirit asettuneet jyrkästi vastustamaan teollisuuden osuuden korottamista ja ilmoittaneet suostuvansa vain 600 milj. RM:n osuuteen, vaatien, että maatalouden, joka kuluttaa niin paljon deviisejä, on siihen myös osallistuttava, mitä se tähän saakka ei ole tehnyt. Maatalousministeri Darré asettui ehdotuksen suhteen kielteiselle kannalle, mutta oli tri Schachtilla myöhemmin ollut koko kysymyksen suhteen pitkä keskustelu valtakunnankanslerin kanssa, joka hyväksyi tri Schachtin suunnitelman. Se saatettanee voimaan asetuksella. Sen mukaan tulisi teollisuus osallistumaan Ausgleichskassen rahoittamiseen noin 600 miljoonalla, pankit ja kauppaliikkeet n. 200 miljoonalla ja maatalous n. 200 miljoonalla RM:lla, joten tri Schachtin on onnistunut suurin piirtein ajaa koko vaatimuksensa läpi. Nähtäväksi jää, riittääkö tämä summa sellaiseen viennin lisäyksen mahdollistuttamiseen, jota tri Schacht suunnitelmillaan tavottelee. Täyttä korvausta tuotanto- ja vientihinnan välillä eivät ainakaan kaikki teollisuudet tähänkään saakka ole saaneet, huomautti minulle eräs suuren teollisuuslaitoksen johtaja.

Luodessaan katsauksen sosialisiin olosuhteisiin Saksassa mainitsee Frankfurter Zeitung (4.5.36.), että 90 prosentilla kaikista ansiotulojen nauttijoista Saksassa on kuukausittain tuloja, joiden korkein määrä on 250 RM. ja 65 prosentilla korkeintaan 125 RM. tai vähemmän. Tämä merkitsee siis sitä, että 10 prosentilla tulojen nauttijoista on kuukausituloja yli 250 RM., 25 prosentilla 125-250 RM:n välillä ja 65 prosentilla korkeintaan 125 RM.

Työläisten keskimääräinen viikkopalkka Saksassa on valtiollisen tilastotoimiston laskelmien mukaan, joiden perustana on heidän osuutensa sosialivakuutuksiin, v. 1935 ollut 24,04 RM., vastaten 22,83 edellisenä vuonna ja 21,88 v. 1933. Korkeakonjunktuurivuonna 1929 oli tämä keskimääräinen palkka vielä 31,19 RM. Alimmat keskimääräispalkat v. 1935, joita maksettiin raja-alueella Posen-Länsipreussi, olivat 16 RM. (edellisenä vuonna 14,99) ja korkeimmat, joita valtionrautatiet suorittivat, 37,71 (35,68) RM. Näitä vertailuja tehtäessä on kuitenkin otettava huomioon, että elinkustannukset v:sta 1933 ovat kovasti nousseet, vaikkei tämä virallisissa indeksinumeroissa riittävästi käykään selville samoin kuin sekin, että palkanlyhennykset, joita työläiset tänään ovat pakoitetut suorittamaan sosialivakuutuksen, verojen, puolue- ja järjestömaksujen, n.s. vapaaehtoisten avustusten y.m. muodossa, ovat aikaisempia määriä tuntuvasti korkeammat, niin että tosiasiassa huomattava realipalkkojen lasku on tapahtunut.

Vastaavanlainen kehitys on myöskin huomattavissa konttoristien, kauppa-apulaisten y.m. vastaavanlaisten palkannauttijoiden (Angestellte) tuloissa. Näiden keskimääräisen kuukausiansion arvioi valtiollinen tilastotoimisto v. 1935 189 (edellisenä vuonna 179) RM:ksi, oltuaan matalimmillaan v. 1933, jolloin se oli 174 RM. ja korkeimmillaan v. 1930, jolloin se oli 208 RM. Tässä on kuitenkin samoin kuin työväestön palkoissa otettava huomioon kohonneet elantokustannukset ja korkeat lyhennykset, jotka viimemainitut

on arvioitava 20-25 prosentiksi. Saksan työläisten, konttori- ja kauppa-apulaisten sekä virkamiesten kokonaispalkkaus v. 1935 oli 31,9 (edellisenä vuonna 29,3) miljardia RM., oltuaan matalimmillaan v. 1932, jolloin se oli 25,7 miljardia RM. ja korkeimmillaan v. 1929, jolloin se oli 43,5 miljardia RM. Viimemainitusta vuodesta lähtien on siis palkannauttijain nimellistulo laskenut n. 26 prosenttia, oltuaan v. 1932 40 prosenttia alempi kuin v. 1929.

Saksassa vallitsevaa elinkustannustasoa koskevien indeksijulkaisujen suhteen olisi huomautettava seuraavaa.

Virallinen saksalainen tukkukauppaindeksi tekee sen vaikutuksen, kuin sivuuttaisivat maailmanmarkkinoilla tapahtuvat nousut ja laskut jäljettömästi saksalaisen hintatason. Yhteisindeksi ainakin vaihtelee vain yhden prosentin osissa. Kuitenkin tiedetään, että vuoden 1935 toisen vuosipuoliskon nousu voimakkaasti vaikutti Saksan tuonnissa. Vielä nytkin on raaka-aineista ja elintarpeista korkeita hintoja suoritettava, koska Saksa ei valuuttavaikeuksiensa tähden voi valita halvimpia tuottajia. Että tämä hintainvaihtelu vain niin hitaasti tuntuu indeksiluvuissa, ei suinkaan tarvitse johtua niiden väärentämisestä. Se johtuu paljon enemmän siitä, että suurin osa saksalaisista hinnoista on määrätty kiinteäksi. Kartellivaikutus useilla aloilla (rauta, hiili, sementti) on ratkaiseva. Samoin vaihtelevat teollisten valmistuotteiden hinnat vähäisissä rajoissa. Sen sijaan ovat maatalous-tuotteet jo kauan olleet ylihinnoissa ja ilman koske-

tusta maailmanmarkkinahintoihin, vaikkeivät sisämaassa kuvastakaan kysynnän suhdetta tarjontaan. Lisäksi on pantava merkille, että saksalainen indeksi perustuu lukuisiin vähittäishintoihin, mikä suurentaa sisäisten kompensatioiden mahdollisuuden.

Tukkukauppaindeksi.

1913 = 100	Maalisk. 1935	Jouluk. 1935	Tammik. 1936	Helmik. 1936	Maalisk. 1936
Maatalousaineet	99,3	105,0	105,2	104,8	104,5
Kasvisaineet	114,1	112,4	113,6	114,0	114,8
Teuraskarja	76,7	91,5	90,3	90,0	88,9
Karjataloustuotteet	102,8	110,4	110,4	108,1	107,2
Teoll. raaka-aineet ja puolivalmisteet	91,3	93,2	93,4	93,7	93,8
Metallit	43,5	50,7	49,3	49,9	50,8
Tekstiilituotteet	78,5	88,1	88,2	88,2	88,1
Vuodat ja nahat	59,4	63,5	65,3	66,1	66,5
Teoll. täysvalmisteet	119,7	119,4	119,7	119,9	120,1
Tuotantovälineet	113,5	113,1	113,1	113,0	112,9
Kulutusaineet	124,4	124,1	124,6	125,1	125,6
Kokonaisindeksi	100,7	103,4	103,6	103,6	103,6

Kuinka suuret nämä kompensoivat vaikutukset ovat, huomataan asetettaessa eräät indeksialiryhmät suhteeseen kokonaislukuihin. Niin on esim. ryhmä teuraskarja maaliskuusta 1935 maaliskuuhun 1936 noussut 15,2 %, tekstiilituotteet 12,2 %, metallit 16,8 %, nahat 11,9 %, silloin kuin kokonaisindeksi on noussut vain 2,9 %. Erikoisesti siis niissä tuotteissa, joita suurin osa kuluttajista tarvitsee, on nousu huomattava.

Nyt saattaisi olettaa, että elinkustannusindeksi

osottaisi elinkustannusten nousua selvemmin kuin tukkuhintaindeksi. Asia on kuitenkin päinvastoin. Voi-, rasva-, muna- ja lihapuute näkyvät siitä tuskin ollenkaan. Kokonaisindeksi, johon vielä sisältyy asuntovuokrat, lämmitys-valaistus- ja vaatetuskulut, on vielä muuttumattomampi. Kun tämä indeksi perustuu kiinteäksi määrättyihin hintoihin, ovat reaktiot luonnollisesti heikot. Mutta tosiasiassa on kiinteäksi määrättyjen hintojen pinnan alla monenlaisia hinnannousuja. Ennen kaikkea muodostuu tasainen, esteetön tarvikkeiden tyydyttäminen mahdottomaksi. Useat jokapäiväiset tarvikkeet, ennen kaikkea elintarpeet, eivät ehkä ole hinnoissa entisestään nousseet, mutta niitä ei voida ostaa.

Elinkustannusindeksi.

1913/14 = 100	Maalisk. 1935	Jouluk. 1935	Tammik. 1936	Helmik. 1936	Maalisk. 1936
Yhteensä	122,2	123,4	124,3	124,3	124,2
Ravinto	118,6	120,9	122,3	122,3	122,2
Vaatetus	117,2	118,4	118,5	118,6	118,7
Asunto	121,2	121,3	121,3	121,3	121,3
Lämmitys ja valaistus	127,6	126,9	127,1	127,1	127,1
Sekalaista	140,3	141,0	141,1	141,3	141,3

Ei liene ilman mielenkiintoa mainita seuraavista Saksan tekstiiliraaka-ainevarustusta koskevista seikoista, jotka esitettiin Augsburgin mekaanisen puuvillalankakehräämön ja kutomon yhtiökokouksessa. Helmikuun 1 päivästä 1936 voimassaolevan selluloosasekotuspakon johdosta kankaisiin 16 %:lla on hyvät mahdollisuudet luotu selluloosan

sijoitukselle ja varastot täten saatu käytetyiksi. Kun ulkomaisten tekstiiliraaka-aineiden hankinta on muodostunut niin vaikeaksi, merkitsee tämä kotimaisten kuituaineiden hankinta suurta helpotusta teollisuudelle. Vuoden 1936 loppuun mennessä tullee kotimainen keinosilkkituotanto nousemaan 60 milj.kg:aan vuodessa ja selluloosavilla (Zellwolle) 70 milj. kg:aan. Kun lisäksi ottaa huomioon lisääntyneen villan, pellavan ja hampun kotimaisen tuotannon, saadaan tällä kotimaisella tuotannolla peitetyksi tähänastisesta raaka-ainekulutuksesta, joka on ollut pakko tuoda ulkomailta, n. 25-30 %. Tämän kautta säästää Saksa vuosittain n. 150 milj. RM:n arvosta deviisejä. Tosin uusi selluloosavilla (Zellwolle) tulee maksamaan 1:80 RM. kg., kun tavallinen tuotu villa maksaa 90 pfennigiä, mutta kun tehtaiden rakennuskustannukset on saatu kuoletetuiksi, voivat ne tuntuvasti laskea hintoja. Myöskin on laskettava näiden tuotteiden huomattaviin vientimahdollisuuksiin, kun hinnat tasaantuvat. Huolimatta näistä optimistisista lausunnoista ja tulevaisuudentoiveista, osottaa tilasto, että Saksan tekstiiliteollisuuden tuotanto viime vuonna on supistunut n. 8 %, koska raaka-aineen hankinta niin hyvin kvantitatiivisesti kuin kvalitatiivisesti on ollut yhä suurempien vaikeuksien alainen.

Saksan finanssipolitiikkaa selosti finanssiministeriön valtiosihteeri Reinhardt äskettäin tavalla, josta voi tehdä erinäisiä johtopäätöksiä ja joka siksi on riittävän mielenkiintoinen selostettavaksi.

Saksan verotuspolitiikasta huomautti hän, että huolimatta verotulojen suuresta kasvamisesta (v. 1935 noin 1,4 miljardia, v. 1934 n. 1,2 miljardia, siis yhteensä 2,6 miljardia RM.), nämä lisätulot eivät vielä ole riittävän suuret kokonaan peittääkseen menot. Tämä kehitys johtaa valtion lyhyt- ja keskipitkän luoton lisääntymiseen ja välttämättömyyteen pitkäaikaisten valtiolainojen ottamiseen. Siitä syystä on jokainen meno, joka kansakunnan elinoikeuden turvaamisen taistelussa ei ole ehdottoman välttämätön, lopetettava, kunnes välttämättömien menojen peittäminen vastuunalaisen finanssipolitiikan piirissä on ehdottomasti turvattu. Vuonna 1936 on välttämätöntä, että verotulot saadaan nousemaan yhdellä miljardilla RM:lla, josta 500 miljoonaa käytettäisiin talouselämän vilkastuttamiseen ja 500 miljoonaa "valtion finanssihallinnon organisatoorisiin ja hallinnollisiin tehtäviin". Mitä suurempi tulojen lisäys on, sitä enemmän varoja olisi käytettävissä julkisten finanssien terveyttämiseen ja maan puolustusvoimien kehittämiseen ja vastaavasti sitä pienempi se määrä, jolla valtion velkakuormaa on lisättävä.

Viralliselta taholta tunnustettiin tässä ensi kerran, etteivät valtion tulot riitä menojen peittämiseen. Joitain viikkoja sitten supistettiin eri osavaltioiden, kaupunkien ja kuntien osuutta verojen saannista huomattavasti ja jätettiin keskushallituksen käytettäväksi valtakunnan yhteisiin menoihin. Tämä tietenkin supistaa noiden eri instanssien kulutusmahdollisuuksia ja on suututtanut

suuren joukon kansallissosialistisia johtomiehiä, mutta valtion kannalta on se tietenkin ollut edullista. Nämä toimenpiteet ovat, kuten ennen jo olen kertonut, johtaneet puoluepiirien tyytymättömyyteen tri Schachtia kohtaan, mutta on viimemainittu kuitenkin loppujen lopuksi vetänyt pitemmän korren, ainakin toistaiseksi. Tri Schacht tulee todennäköisesti entistä jyrkemmin valvomaan säästäväisyyden noudattamista, niin että valtion menot, paitsi hallintokustannuksia, pääasiassa voidaan käyttää maan sotilaalliseen varustautumiseen, jossa suhteessa tri Schachtin ja armeijan johdon välillä täydellinen yhteisymmärrys vallitsee. Frankfurter Zeitung kirjoittaakin pääkirjoituksessaan 15. 5. m.m.: "Puolustuksen vahvistusta koskeva suurtehtävä hallitseekin toistaiseksi valtakunnan finanssipolitiikkaa niin ylenpalttisessa määrässä, että siihen verrattuna kaikki muu on vaan toisen luokan tarvetta. Luonnollisesti koetetaan siellä ja täällä mahdollisuuksien piirissä valtion varoillakin avustaa, missä lykkäämättömät välttämättömyydet sitä vaativat."

Verotusolojen kehityksestä Saksassa tekee Frankfurter Zeitung valaisevan yhteenvedon, josta tähän lainaan seuraavan kohdan: "Tilivuonna 1935/36 kertyneiden valtioverojen määrä yli 9,6 miljardia ylittää absoluuttisesti kaikkien edellisten vuosien, vieläpä ennen suurta pulakautta olleiden konjunktuurivuosien, tulokset. Verrattaessa pahimpaan pulavuoteen 1932/33 havaitaan noin kolmen miljardin lisäys, mikä kieltämättä on kolmen vuoden saavu-

tukseksi huomattava tulos. Lisäys merkitsee sitäkin enemmän, kun tiedetään, että näinä kolmena vuotena on toteutettu joukko verohelpoituksia, kuten lapsirikkaiden tuloverotuksessa, ylimääräisten hankintain suhteen, edelleen moottoriajoneuvoveroon, maatalouden liikevaihtoveroon nähden j.n.e. Toiselta puolen on muutamia uusia veroja tullut lisäksi, jotka kuitenkin osaksi siirtyvinä veroina tietävät vain (valtiorahaston) kautta kulkevia summia, kuten teurastusvero, joka menee osavaltioille; kokonaisuudessaan ei näiden uusien verojen tuotto- teurastusveron lisäksi tulevat rasvavero ja maastamuuttovero kysymykseen - nousse yli puolen miljardin, joten muiden verojen lisätuotto on laskettava noin puoleksikolmatta miljardiksi. Tuloverojen osalle, joihin veroihin nyttemmin kuuluvat myös aikaisemmin työttömienavustusvero ja naimattomien vero, tulee tästä lisäyksestä suunnilleen täysi miljardi, liikevaihtoveron osalle kolmeneljännesmiljardia, yhtymien veron (Körperschaftssteuer) osalle puoli miljardia, verrattuna edelleenkin tilanteeseen kolme vuotta sitten. Muiden verojen osalle jää siten vielä lisäystä noin kolmesataa miljoonaa. Että siitä tulee varsinaisten kulutusverojen osalle vain suhteellisen pieni osuus, on ilman muuta selitettävissä sen tosiasian perusteella, että kulutushyödykkeiden tuotanto ja kulutus on investoimishyödykkeiden tuotantoon verrattuna osoittanut vaatimattomampaa elpymisnopeutta."

Saksan konjunktuuri-instituutin ensimmäistä vuosineljännestä 1936 koskevasta selostuksesta on seuraavaa

pantava merkille.

Clearing- ja kompensatiokauppojen kautta hankittu raaka-aine on tullut huomattavasti kalliimmaksi kuin vapaalla valuutalla ostetut raaka-aineet. Esimerkkinä tästä mainitaan, että kun vapaalla valuutalla ostettu puuvilla maksoi 0:80 RM. 1 kg., tuli kompensatiotietä hankittu puuvilla maksamaan 1:12 - 1:24 RM. 1 kg. Lisääntyneen kotimaisen raaka-ainetuotannon johdosta tulevat hinnanerotukset vielä suuremmiksi, maksaahan, kuten edellä on mainittu, selluloosavilla (Zellwolle) 1:80 RM. kilolta. Nahkojen hankinta nahkateollisuudelle on kuluvana vuonna yhtä mittaa laskenut, niin että ostolupien määrä on täytynyt laskea 60 %:iin ja raaka-ainetilanne tällä alalla kiristynyt.

Konjunktuuri-instituutti huomauttaa, että raaka-ainehankinta on pääkysymys Saksan talouselämälle huolimatta siitä, että kotimainen raaka-ainetuotanto on osottanut positiivisia tuloksia. Kun varastot ovat supistuneet ja ulkolaisen raaka-aineen tarve edelleen huomattava, on sen hankkimista varten välttämätöntä, että vientiä saadaan lisätyksi. Ulkomaankauppa on parantuneen konjunktuuritilanteen heikoin kohta. Silloin kuin tavaratuotanto v:sta 1932 v:een 1935 on noussut 37-40 %:lla, on ulkomaan kauppavaihto samaan aikaan laskenut noin 20 %:lla. Se oli noin 200 milj. RM. alempi kuin v. 1934. Jännitys tavaratuotannon ja raaka-ainehankinnan välillä on kasvanut. Tämän johdosta ja kun valuuttapuute edelleen on suuri, tulee raaka-ainehankinta edelleen olemaan vaikea,

ehkäpä vielä vaikeutumaankin. Kun lisäksi kansainväliset raaka-ainehinnat ovat nousseet, on tavaravaihto Saksan kanssa senkin johdosta vaikeutunut. Konjunktuuri-instituutti ei kuitenkaan oleta sen kehittyvän nykyistä raskaammaksi.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 25.

Ministeri Wuorimaa

22/5. 1936

5000—12—35—5337

Berliinissä, 22 p:nä toukokuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 1562/128/36.

ULKOASIAINMIN...
26/63 Sal. 36.
24/5. 36 | 9
5 | C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 25 aiheesta:

Baltian maat ja kansainvälinen tilanne.

1/.

Ministeri: Aarne Wuorimaa

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 25.

Berliini ssa 22 p:nä touko kuuta 19 36.

Asia: Baltian maat ja kansainvälinen tilanne.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
26/63 Sal. 36.
26/5-36
5 C5

Kun Neuvostovenäjän suurlähettiläs joku aika sitten oli luonani päivällisillä, siirtyi keskustelu päivän poliittisiin kysymyksiin ja mainitsi hän tällöin m.m. seuraavaa.

Saksan suvereniteetin vaatimukset omalla alueellaan ovat täysin oikeutetut eikä meillä niitä vastaan voi olla mitään muistuttamista. Sen sijaan herättää levottomuutta Saksan suhtautuminen itäänpäin, kun se haluaa sulkea pois Venäjän kaikista sopimuksista ja itäisille naapureilleen tarjoaa vain kaksipuolisia hyökkäämättömyyssopimuksia, jotka konfliktin sattuessa estävät toisia naapureita auttamasta hyökkäyksen alaiseksi joutunutta valtiota. Venäjä ei halua muuta kuin yleistä rauhaa, joka on kollektiivisesti turvattu.

Suurlähettiläs siirtyi sen jälkeen puhumaan Venäjän läntisistä naapureista. Hän sanoi, että jo ennen maailmansotaa Suomi ja Puola olivat maita, joissa itsenäisyyspyrkimykset olivat voimakkaita ja

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

jotka Venäjään nähden olivat toisenlaisessa asemassa, niin että näiden maiden eroaminen oli katsottava historian kehityksen luonnolliseksi kuluksi. Sen sijaan ei koskaan ennen oltu kuultu puhuttavan eikä ilmennyt minkäänlaisia eristäytymistendenssejä Virossa, Latviassa ja Liettuassa. Vedän näistä hänen lausunnoistaan sen johtopäätöksen, ettei Venäjä nytkään katso näiden viimemainitun kolmen maan itsenäisyyttä vakavasti perustelluksi, vaan että Venäjällä on tendenssejä, jotka pyrkivät sulattamaan näitä maita takaisin niiden entiseen valtioyhteyteen.

Kuten jo aikaisemmin olen kertonut, on Saksassa se käsitys vallalla, että syntyneet Baltian valtiot ovat Saksan turvallisuudelle tärkeänä välimuurina Venäjän vaikutusta vastaan Itämerellä ja että Saksa siitä syystä tarkoin seuraa, mitä näissä valtioissa tapahtuu ja miten Venäjä siellä pyrkii toimimaan. Tallinnan viimeinen ulkoministerien konferenssi, Baltian maiden yleisesikuntien päällikköjen käynti Moskovassa ja kenraali Laidonerin Tallinnassa esittämät mielipiteet Baltian maiden liitosta ja ulkopoliittisesta asemasta ovat siitä syystä olleet verrattain suuren huomion esineenä Saksassa. Selostan seuraavassa, mitä Saksan ulkoasiainministeriön puolivirallinen julkaisu näistä asioista lausui, koska

siitä käyvät ilmi täkäläiset mielialat, niin varovassa muodossa kuin ne onkin esitetty.

Sekava eurooppalainen poliittinen tilanne, joka on erikoisen tunnusmerkillinen suurvaltain välisessä jännityksessä, on myöskin vaikuttanut varsinkin niihin pikkuvaltioihin, joiden olemassaolo niiden maantieteellisestä asemasta tai tietoisesta pidättyväisyydestä muuten on kulkenut rauhallista rataa. Ennen kaikkea on turvallisuussysteemin epäonnistuminen, jonka Kansainliitto tahtoi toteuttaa, asettanut juuri nämä pienet valtiot vakavien kysymysten eteen omasta olemassaolostaan ja vaatii tilanteen tarkkaa arviointia.

Nämä probleemit ovat olleet etualalla kaikissa niissä valtiomiesten välisissä regionaalisissa keskusteluissa, joita viimeaikoina on ollut. Niinpä on Tallinnan ulkoministerien konferenssi joutunut tätä kysymystä käsittelemään. Tämä varsinkin siitä syystä, kun valtioiden pyrkimyksenä on Kansainliittoon turvautumalla säilyttää neutraliteettinsa niitä ympäröivien suurvaltojen suhteen. Täysin ohjelmanmukaisesti ei tämä Baltianliittokäsite kuitenkaan käytännössä ole voinut toteutua; ei suinkaan sen läheisen ystävällisen suhteen kautta, joka vallitsee Viron ja Puolan välillä, vaan sen riippuvaisuuden johdosta, jossa Liettua on Moskovaan, seikka, joka Viron ja Latvian taholta on katsottu estäväksi tekijäksi Baltianliiton syntymisessä

kiinteäksi ja toimintakykyiseksi. Nykyisessä labilissa tilanteessa eivät nämä eroavat tendenssit luonnollisestikaan ole voineet merkityksestään mitään kadottaa. Tunnusmerkillistä tälle on kenraali Laidonerin esittämä kanta. Kenraali lausui huomatussa puheessaan juuri ennen Tallinnan ulkoministerien konferenssia, että kiinteämpi yhteys Baltianliitossa on erittäin vaikea, ottaen huomioon Liettuan erikoisaseman ja painosti lisäksi Viron kielteistä suhtautumista siihen, että sen aluetta käytettäisiin vieraitten armeijoitten läpikulkumaana. Tämä on erikoisesti merkillepantava hetkellä, jolloin Baltian yleisesikuntapäälliköt vierailevat Moskovassa, johon heidät kukin erikseen oli kutsuttu ja jossa he yhdessä saivat tilaisuuden tutustua punaisen armeijan sotilaalliseen iskuvoimaan. Onko tämä vierailu tehnyt Moskovan vetovoiman baltilaisiin valtioihin suuremmaksi, jääköön lausumatta. Sellainen puhe kuin kenraali Laidonerin ei suinkaan puhu sen puolesta ja erään keskieurooppalaisen valtion esimerkin pitäisi myöskin antaa ajattelun aihetta, voiko silloin olla puhetta turvallisuuden kehittämisestä, kun kysymyksenalaista maata Moskovasta käsin katsotaan puhtaaksi marssialueeksi. Tämä on sitäkin merkityksellisempää, kun Baltian valtioille tarjotaan sotilaallista apua sellaisen vallan taholta, joka Leninin sanojen mukaan katsoo Baltian valtioiden liittämistä

Neuvostoliittoon luonnolliseksi prosessiksi.

Tällaiseen tilanteeseen ei varmaankaan mikään valtio halua joutua, joka tahtoo säilyttää koskemattoman olemassaolonsa ja joka pyrkii Euroopan olojen rauhalliseen ja levolliseen muodostumiseen. Sattuman varassa ei myöskään liene, että yhä enemmän tunnustetaan sotilasliittojen ja avustamisvelvollisuuksien vaarallisuus ja hedelmättömyys ja että uudelleen pannaan arvoa kansakuntien rauhalliselle yhteistyölle, etenkin juuri pienten valtioiden puolelta, jotka luonnollisesti vielä suuremmalla levottomuudella huomioivat kaikki vallitsevat jännitystilanteet. Baltian maissa voikin huomata tämäntapaisia pyrkimyksiä, sillä sen sijaan, että antauduttaisiin arvaamattomiin riippuvaisuussuhteisiin, pyritään siellä orientoitumaan riippumattomuuden ja puolueettomuuden merkeissä, ja tätä tietä rakentamaan kansojen yhteiselämä rauhalliselle ja syvemmälle pohjalle.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan Lähetystön raportti n:o 26.

Ministeri Wuorimaa.

27/5 - 1936.

5000—12—35—5337

Berliinissä, 27 p:nä toukokuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr 1637/460/36.

27/63 Sal. 1936.

2/6-36

5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 26 aiheesta:

Ministeri Hackzellin matka Baltian maissa.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 26.

Berliini ssa 27 p:nä touko kuuta 1936.

Asia: Ministeri Hackzellin matka Baltian maissa.

Suomen ulkoasiainministerin vierailut Kaunasissa ja Riiassa eivät Saksassa tietenkään ole jääneet huomaamatta, kiinnostavathan tapahtumat Itämeren ympärillä olevissa maissa Saksaa erikoisessa määrässä.

Kun ministeri Hackzellin matka oli tullut tunnetuksi, antoi m.m. Berliner Tageblatt Kaunasista tiedoittaa itselleen seuraavaa: "Tapahtuva Suomen ulkoministeri Hackzellin käynti Kaunasissa, Riiassa ja Tallinnassa antaa aihetta kaikenlaisiin kombinatioihin, joilta kuitenkin puuttuu kaikki perusta, koska Suomen asema yhtä hyvin Baltian maiden liittoon kuin pohjoisiin valtioihin on täysin selvä. Suomen liittyminen Baltian paktiin, josta eräät baltilaiset lehdet huhuilevat (gefabelt wird), ei ole kysymyksessä. Suhteet toiselta puolen liittolaismaiden Latvian ja Viron ja toiselta puolen Liettuan välillä rajoittuvat toistaiseksi, kuten tunnettua, ulkopolitiikkaan, jossa nämä kolme maata yhteisen geopoliittisen asemansa johdosta jossain määrin voivat toimia yh-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

denmukaisesti. Kuinka voimakkaasti jatkuva puolalais-liettualainen jännitys niiden yhtymistä häiritsee, on jälleen äskettäin käynyt ilmi. Suomen asema eroaa huomattavasti Baltian maiden asemasta. Suomi on ainoastaan idässä yhden suurvallan painostuksen alainen ja olisi sen pakko, jos se loisi yhteisen linjan edellämainittujen valtioiden kanssa, luopua eräistä itselleen tärkeistä eduista. Niin kauan kuin Puolan suunnittelema reunavaltioblokki Varsovasta Helsinkiin, joka suomalaisille merkitsisi vahvaa sivustatukea, ei ole toteutettavissa, puuttuvat vakavat perusteet Suomen poliittisesta sitomisesta Baltian liittoon. Pohjoismaitten antama selkäturva (Rückendeckung), joiden neutraliteettipolitiikka Suomen noudattaman suunnan kanssa on paljon enemmän yhdenmukainen, tarjoaa Helsingille epäilemättä suurempia etuja. Tämä ei kuitenkaan estä mitä parhaiden naapurisuhteiden ylläpitämistä Suomen ja Baltian maiden välillä. Näiden suhteiden hoitamista tarkoittaakin Hackzellin vierailu ennen kaikkea."

Sen jälkeen kuin ministeri Hackzellin vierailu Kaunasissa oli päättynyt, ovat useammatkin Saksan lehdet sikäläisiltä kirjeenvaihtajiltaan saaneet siitä selostuksia, jotka suurin piirtein käyvät yhteen. Uutiset on yleensä julaistu huomattavilla paikoilla ja huomattavin otsikoin. Lehdet selostavat ministeri Hackzellin antamaa haastattelua ja otan niistä Berl.

denmukaisesti. Kuinka voimakkaasti jatkuva puolalais-liettualainen jännitys niiden yhtymistä häiritsee, on jälleen äskettäin käynyt ilmi. Suomen asema eroaa huomattavasti Baltian maiden asemasta. Suomi on ainoastaan idässä yhden suurvallan painostuksen alainen ja olisi sen pakko, jos se loisi yhteisen linjan edellämainittujen valtioiden kanssa, luopua eräistä itselleen tärkeistä eduista. Niin kauan kuin Puolan suunnittelema reunavaltioblokki Varsovasta Helsinkiin, joka suomalaisille merkitsisi vahvaa sivustatukea, ei ole toteutettavissa, puuttuvat vakavat perusteet Suomen poliittisesta sitomisesta Baltian liittoon. Pohjoismaitten antama selkäturva (Rückendeckung), joiden neutraliteettipolitiikka Suomen noudattaman suunnan kanssa on paljon enemmän yhdenmukainen, tarjoaa Helsingille epäilemättä suurempia etuja. Tämä ei kuitenkaan estä mitä parhaiden naapurisuhteiden ylläpitämistä Suomen ja Baltian maiden välillä. Näiden suhteiden hoitamista tarkoittaakin Hackzellin vierailu ennen kaikkea."

Sen jälkeen kuin ministeri Hackzellin vierailu Kaunasissa oli päättynyt, ovat useammatkin Saksan lehdet sikäläisiltä kirjeenvaihtajiltaan saaneet siitä selostuksia, jotka suurin piirtein käyvät yhteen. Uutiset on yleensä julaistu huomattavilla paikoilla ja huomattavin otsikoin. Lehdet selostavat ministeri Hackzellin antamaa haastattelua ja otan niistä Berl.

Börsenzeitungin tiedoituksen lehden tekemine kursivointineen: "Sanomalehtihaastattelussa puhui parhaillaan Kaunasissa vieraileva Suomen ulkoministeri Hackzell m.m. Suomen suhteista Baltiaan ja Skandinavian maihin samoin kuin Suomen asennoitumisesta n.s. kollektiivisen turvallisuussysteemin pyrkimykseen: Suomi ei ole kollektiivista turvallisuutta koskevissa ehdotuksissa koskaan löytänyt kiinteää suunnitelmaa. Suomessa samoin kuin muissakin pohjoismaissa, joilla on omalaatuiset etunsa huolehdittavanaan, vallitsee julkisuudessa tällaisiin epäselviin pyrkimyksiin nähden tietty vastenmielisyys (gewisse Abneigung), koska nämä valtiot eivät katso voivansa kantaa tällaisissa suunnitelmissa piileviä epämääräisiä velvoituksia (etwaigen Verpflichtungen). Jyrkästi peruutti ministeri huhut siitä, että Suomi antautuisi vieraiden maiden lentotukikohdaksi, Suomen asema tuo mukanaan, että sen täytyy pyrkiä hyviin naapurillisiin ja taloudellisiin suhteisiin kaikkiin naapurivaltioihin, niin hyvin baltilaisiin kuin skandinavisiin nähden ja että ainoastaan näissä suhteissa on nähtävissä silta molempiin valtioryhmiin. Tällä antoi ministeri ymmärtää, että Suomi katsoo baltilais-skandinaavisen valtioliiton luomista, Puola mukaanluettuna, enemmän illusoorisena yrityksenä, eikä aijo omasta puolestaan mitään alotetta kehittää."

Kuinka paikkansapitäviä nämä tiedoitukset

ovat, en voi arvostella, olen vaan halunnut saattaa ne Hallitukseni tietoon. Mitään arvostelevaa matkan suhteen ei niistä käy ilmi, vaan päinvastoin Suomelle suopea suhtautuminen. Virallisella taholla ei ainakaan toistaiseksi asiasta mitään ole mainittu.

Ramsay Macdonald

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 27

Ministeri Wuorimaa

28/5 - 1936

5000—12—35—5337

Berliinissä, 28 p:nä toukokuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr 1638/461/36.

28/63 Sal. 36.

2/6.36

5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 27 aiheesta: Itävallan tapahtumat Saksasta katsottuna.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 27.

Berliini ssa 28 p:nä touko kuuta 19 36.

28/63 Sal. 36.

2/6.36

Asia: Itävallan tapahtumat Saksasta katsottuna.

5 C5

Viimeaikainen poliittinen kehitys Itävallassa on pitänyt Saksan eri piirejä jännityksen vallassa. Tarkoin huomioidaan tapahtumia ja vedetään johtopäätöksiä. Virallisella taholla asetutaan jyrkästi niitä ulkomailla esitettyjä huhuja ja kombinatioita vastaan, joiden mukaan Saksalla olisi hyökkäysaikeita Itävaltaa vastaan. Valtakunnankansleri Hitler teki vappupuheessaan nämä huhut naurettaviksi. Auswärtiges Amtin puolivirallinen julkaisu valitti erikoisesti Ranskan lehdistöä, joka toitottaa Itävallan asioista tarkoituksella ylläpitää levotonta mielialaa ja uhanalaisuuden tunnetta. Tämä tehdään siinä mielessä, että saataisiin englantilainen mieliala saksalaisvastaiseksi. Väitteet Saksan marssimisaikeista Itävaltaan ovat niin järjettömät ja alkeelliset, etteivät ne edes kaipaa selityksiä. Saksan tietotoimisto puolestaan peruuttaa kaikki tällaiset huhut "typerinä ja häijyinä poliittisen mielialanmyrkytyksen yrityksinä."

Käydessäni 27. 5. Auswärtiges Amtin poliit-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tisen osaston päällikön luona, mainitsi hän tästä asiasta seuraavaa. Itävallan asioihin ei Saksan taholta sekaannuta. Maiden väliset suhteet voidaan kuitenkin saada paranemaan vasta, jos Itävallassa lakataan ahdistamasta sikäläisiä kansallissosialisteja. Itävallan nykyinen hallitus on niin heikolla pohjalla, nauttien vain "poliittisen katolilaisuuden" kannatusta, ja sillä on vastassaan valtava kansanenemmistö, ennen kaikkea sosialidemokraatteja ja kansallissosialisteja, että kehityksessä lähiviikkoina on odotettavissa uusia selkkauksia tai mullistuksia. Starhembergin kannattajat ovat nyt myös puolestaan tyytymättömiä. Jos Itävallassa pantaisiin toimeen vapaat vaalit ja maan hallitus niiden pohjalla luotaisiin kansan enemmistön vaatimuksia vastaavaksi, ei Saksalla olisi mitään huomautuksia tehtävänä.

Tätä Saksan kantaa lienee pidettävä varsin luonnollisena, jos ne tiedot, joiden mukaan kansallissosialistit muodostaisivat maassa huomattavan enemmistön, pitävät paikkansa. Tiedustellessani Itävallan lähettiläältä Saksasta käsin harjoitetun natsipropagandan laajuutta, sanoi hän sen nykyään supistuvan varsin vähään. Tämä johtunee osaksi siitä, ettei tätä propagandantekoa katsota tärkeäksi, mutta vielä enemmän siitä, ettei haluta ärsyttää Englantia, Ranskaa, Italiaa y.m. tällaisella toiminnalla, joka voisi Saksalle koitua varsin haitalliseksi. Kun Saksa varustuksiensakaan suhteen vielä läheskään ei ole valmis, vaan ehkä vasta parin vuoden kuluttua, on tämäkin seikka tekijä,

joka velvoittaa pidättyväisyyteen.

Itsestään selvää on, että Itävallan sisäisiä vaikeuksia erikoisella valppaudella seurataan ja niistä sekä radiossa että lehdistössä tiedoitetaan juuri niin paljon, että yleinen mielenkiinto pysyy vireillä, samoin kuin käsitys siitä, että varemmin tai myöhemmin nykyisen itävaltalaisen systeemin luhistuminen tapahtuu.

Aarne Thesleff

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetyslö raportti n:o 28.

Minister Wuorimaa

28/5. 1906.

5000—12—35—5337

Berliinissä, 28 p:nä toukokuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

29/64 Sal. 36.

N:o 1639/462/36.

2/6.36 2

5 C 5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle oheisena raporttinsa n:o 28 aiheesta:

Ulkopoliittisia kysymyksiä.

Ministeri: Ramsay

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 28.

Berliini ssa 28 p:nä touko kuuta 19 36.

29/64 Sal. 36.

2/6. 36

5 C5

Asia:

Ulkopoliittisia kysymyksiä.

Raportissani n:o 23 kerroin siitä, mitä ulkoasiain valtiosihteeri v. Bülow ensivaikutelminaan Englannin tekemän kyselyn johdosta oli lausunut. Kun ulkoministeri v. Neurath toukokuun 12 päivänä oli luonani, mainitsi hän, että koko Saksan kysymys nykyään on jäänyt toisen luokan kysymykseksi, koska englantilais-abessinialainen vastakohta kokonaan hallitsee kansainvälistä tilannetta. Siitä syystä ei Saksallakaan ole minkäänlaista kiirettä vastata englantilaiseen tiedusteluun, vaan tulee se ottamaan riittävästi harkinta-aikaa ja katsomaan, mitä maailmassa tapahtuu ennen vastauksensa antamista. Lisäksi sanoi hän aikovansa vastauksessaan esittää Englannille joukon vastakysymyksiä.

Kun 27.5. kävin Auswärtiges Amtin poliittisen osaston päällikön, ministeriaalitirehtööri Dieckhoffin puheilla, kertoi hän asiasta seuraavaa. Englannin kyselyjen yhteydessä on Saksalle ollut epämiellyttävää se, että Englanti, sopimatta Saksan kanssa, heti päätti

JAKELUOHJE:
Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

julaista esittämänsä kyselykaavakkeen. Toiseksi sisältää kaavake kysymyksen, aikooko Saksa vastaisuudessa noudattaa tekemiään sopimuksia, kysymys, joka myöskin on miltei loukkaava. Tästä huolimatta valmistelee Saksan hallitus parhaillaan vastaustaan, mutta ei tule sillä erikoista kiirettä pitämään, vaan sen todennäköisesti esittämään vasta kesäkuun keskivaiheilla. Mitään yksityiskohtia vastauksen sisällöstä ei hän vielä voinut antaa. Kun ulkoministeri v. Neurath viime viikon lopulla lähti n. 3-viikkoiselle lomalle, tulee asia lopullisesti esille hänen palattuaan. Hra Dieckhoff huomautti siitä, ettei Saksa Reininmaan linnoittamisen suhteen ole antanut mitään sitoumuksia eikä tule sellaisia antamaankaan. Kun Saksa aikoinaan esitti neljän kuukauden aikaa, jolloin se Reininmaalla ei ryhtyisi mihinkään erikoisempiin toimenpiteisiin, lähti se siitä, että näiden neljän kuukauden kuluessa jonkinlainen uusi Locarno saataisiin aikaan. Nyt on kuitenkin yli puolet tuosta ajasta kulunut ilman että mitään kehitystä olisi tapahtunut, joten tilanne sillä sestaan on muuttunut. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että Saksa heti alottaisi linnoitustyöt, vaan tulee sen tekemään itselleen sopivimpana aikana. Konfliktien välttämiseksi on sotilashenkilöitä myöskin kielletty menemästä lähemmäksi kuin 5 km. rajasta. Saksa oli myöskin aikoinaan valmis myöntämään sotilasasiaintuntijakomisioonille mahdollisuuden tarkastaa, ettei Reinin alueella miehityksen lisäksi mitään suurempia töitä olisi tehty.

Italialais-abessinialainen konflikti hallitsee kuitenkin nykyään kansainvälistä tilannetta siinä määrin, että Saksan kysymys on toistaiseksi jäänyt taka-alalle. Miten ensinmainittu kysymys lopulta selviää, siitä ei voida mitään sanoa, eivätkä englantilaiset itsekään sitä tietäne. Ranskassa tulee todennäköisesti muodostumaan voimakkaammin fascistivastainen hallitus, joka on valmiimpi enemmän kuin entiset menemään Englannin suuntaan. Se ei tosin tulle noudattamaan jyrkempää italialaisvastaista politiikkaa Italian tähden sinänsä, jonka kanssa se haluaisi olla läheisessä ystävyydessä, vaan Italiassa vallitsevan systeemin tähden.+)

Itäisten naapurien kanssa on Saksa myöskin valmis solmimaan hyökkäämättömyyssopimukset, siitäkin huolimatta, että Tshekkoslovakia on joutunut voimakkaasti Venäjän vaikutuksen alaiseksi ja Saksalla tässä suhteessa on olemassa riittäviä todistuksia, joiden nojalla Tshekoslovakian voidaan katsoa muodostuneen uhaksi Saksan turvallisuudelle. Tshekkoslovakiassa on m.m. rakennettu niin suuri määrä lentokenttiä, että ne paljon ylittävät maan oman tarpeen. Venäläisten joukkojen marssiminen Tshekkoslovakian kautta ei kuitenkaan näytä niin vaaralliselta, koska niiden sitä ennen on kuljettava toisten maiden alueitten läpi. Liettuan kanssa ovat suhteet myöskin niin paljon parantuneet, vaikkei Memelin väestölle heidän etujaan sataprosenttisesti olekaan vielä palautettu, että

+) Lehtien mukaan näyttää hra Blum kuitenkin jossain puheessaan mainitseen, ettei eri maissa noudatettu hallitussysteemi tule vaikuttamaan Ranskan hallituksen kantaan.

Saksa kuitenkin katsoo voivansa senkin kanssa hyökkäämättömyyssopimuksen solmia. Sen sijaan ei Saksalla ole mitään syytä Venäjän kanssa tehdä vastaavaa sopimusta, koska sillä ei ole mitään yhteisiä rajoja tuohon maahan. Vielä mainitsi hra Dieckhoff niistä toimenpiteistä, joita jossain määrin Virossa, mutta erikoisesti Latviassa, on kohdistettu sikäläisiä saksalaisia vastaan. Kun kuitenkin tässä on kysymyksessä saksalaisia, jotka eivät ole Saksan, vaan asianomaisen maan kansalaisia, ei Saksalla ole mahdollisuutta niihin välittömästi puuttua, mutta että tällaiset toimenpiteet luonnollisestikin Saksassa synnyttävät katkeruutta, on ilmeistä.

Virkatoverien keskuudessa puhutaan paljon Saksan tulevasta vastauksesta Englannille, mutta näyttää jokaisella olevan siitä erilainen mielipide ja erilaiset tiedot. Eräs suurlähettiläs mainitsi minulle Auswärtiges Amtissa saaneensa kuulla Saksan olevan valmiin kollektiivisiin sopimuksiin, edellyttäen, että turvallisuustakeet ovat kaikille samanlaiset, ja että tämä kohta sisältyisi yhtenä osana Saksan vastaukseen. Parempi on kuitenkin odottaa Saksan vastauksen valmistumista, sillä nykyään esiintyvät käsitykset ovat vain hypoteesejä ja lopullisen muodon vastaukselle antaa valtakunnankansleri Hitler itse eikä siitä siksi edes Auswärtiges Amtissa mitään täsmällistä voida aikaisemmin ilmoittaa.

Ulkoministeri v. Neurathin lausuman käsityksen mukaan tulee asian käsittely lykkäytymään syksyyn ja tulevat varmaankin saksalaisetkin venyttämään asiaa ja välttämään mitään jyrkempiä kannanottoja jo siitäkin syystä, etteivät elokuussa pidettävät olympialaiset kisat, joiden taloudellista merkitystä pidetään deviisien saannin kannalta tärkeänä, joutuisi vaarannetuiksi.

Lopuksi lienee syytä mainita Itävallan täkäläisen lähettilään erittäin pessimistisestä arvostelusta englantilais-italialaisen konfliktin suhteen. Hän lausui seuraavaa: Sanktiot Italiaa vastaan eivät ole olleet niin vaaralliset Italian sisäisen toimeentulon kannalta kuin ne ovat olleet katastrofaaliset sen viennille. Jos niitä pitemmän aikaa jatketaan, tulee Italian taloudellinen asema kestämättömäksi. Parlamentaarisessa maassa tällaiseen tilanteeseen ehkä alistuttaisiin, mutta Mussolinin laatuinen diktaattori ei siihen voi suostua, vaan kukistuu mieluummin sodassa kuin antaa maansa vähitellen luhistua ilman vastarintaa. Tästä syystä katsoi puhuttelemani henkilö sotaisen konfliktin olevan ovella, ellei pakotteita lopeteta. Näin pessimistisiä lausuntoja en muilta tahoilta ole kuullut, vaan mieluummin päinvastaisia.

Edelläoleva oli jo kirjoitettu, kun Frankfurter Zeitung julkaisi ulkopoliittisen kirjoituksen, jossa englantilaista kyselykaavaketta käsitellään ja

josta katson syytä olevan ottaa tähän seuraavan kohdan.

"Saksan rauhansuunnitelman kohtalo on vielä epämääräinen. Kuitenkin ovat mahdollisuudet olemassa, että tällä linjalla käytännöllisiä tuloksia voidaan saavuttaa. Toisaalta yritetään vielä eräillä ulkomaisilla tahoilla kiertää tätä linjaa, mikä tulisi sen tuhoamaan. Englannin hallitus on sitäpaitsi saattanut suunnitelman menestymisen jossain määrin vaaranalaiseksi rasittamalla selvitykset siitä, mikä on mahdollista, Pariisin tapaan laaditulla kyselykaavakkeella, joka tarpeettomasti heti julaistiin. Kyselyn tarkoitus oli sitoa Saksa joka suuntaan ennen keskustelujen alkamista, mutta jättää Ranskalle ja Englannille täysi vapaus. Siitä puuttuu myös vähäisinkin viittaus siitä, mitä Englanti oikeastaan itse tahtoo. Tällainen asiainkäsittely on arveluttava ja aikaavievä. Englantilaiset tarvitsivat yli 6 viikkoa valmistaakseen kyselykaavakkeen. Kun nyt englantilaiset lehdet kiiruhtavat Saksaa vastaamaan, unohtavat ne tämän. He unohtavat myös, että Englanti oman esiintymisensä kautta on herättänyt henkiin eräitä perustavia ennakkokysymyksiä, nim.: kykeneekö Kansainliitto, joka on pohjana rauhansuunnitelmalle, voittamaan nykyisen kriisinsä? Vieläkin on sanktionisteja, jotka painostavat sotaa

Italiaa vastaan. Roomasta kuuluu tietoja, että Italia eroaa Kansainliitosta, ellei pakotteita 16.6. lopeteta. Rauhansuunnitelma on oikeastaan vasta sitten toteutettavissa, kun tiedetään, ettei sota puhkea kansojen välillä, jotka siihen osallistuvat."

Aarne Koroma

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 29.

Ministeri Wuorimaa

29/5-1936.

5000—12—35—5337

Berliinissä, 29 p:nä toukokuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 1640/463/36.

20/64 Sal. 36.

2/6. 36

5 C5

Ulkoasisinministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 29 aiheesta: Saksan orientointipyrkimykset.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 29.

Berliinissa 29 p:nä touko kuuta 1936.

Asia:

Saksan orientointipyrkimykset.

Kun joitain viikkoja sitten ministeripresidentti Göring oli luonani päivällisillä, siirtyi keskustelu m.m. saksalais-ranskalaisiin suhteisiin. Tällöin huomautti hra Göring, ettei Saksalla ole mitään intressiä Ranskaan nähden, koska Ranska (samoinkuin Belgia ja Hollantikin) on liian tiheästi asuttu maa, jossa asutusmahdollisuuksia enää ei ole. Samoin ei myöskään Saksalla ole mielenkiintoa Elsass-Lothringiin, koska siellä elää väestö, joka haluaa Saksan yhteyteen silloin, kuin se kuuluu Ranskaan ja päinvastoin. Eihän sellaisella väestöllä ole mitään arvoa. Siitä syystä suo Saksa mielellään Ranskalle rauhan ja huolenpidon alusmaistaan, kunhan se ei pyri sellaisille alueille, joissa sillä ei ole mitään tekemistä.

Tämä antaa minulle aiheen lähes kolmen vuoden huomioiden jälkeen selostaa saamiani vaikutelmia Saksan orientointipyrkimyksistä.

JAKELUOHJE: Ainoastaan Hallituksen tietoon.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Luulen, että kenraalieversti Göringin ylempänä esitetyt lausumat täysin vastaavat nykyisen johdon käsityksiä. Saksan nykyinen poliittinen isolointi ei anna sille sanottavia mahdollisuuksia effektiivisesti poliittisella alalla toimia mihinkään suuntaan, mutta sitä mukaan kuin se vahvistuu, ja se vahvistuu joka päivä, kasvaa sen kansainvälinen merkitys ja vaikutuskin. Saksan yritykset keskittyvät toistaiseksi taloudellisen intressi- ja vaikutuspiirinsä laajentamiseen, vaikka sitä tässäkin suhteessa häiritsevästi estävät sen omat taloudelliset vaikeudet. Mutta taloudellista vaikutusta seuraa poliittinen vaikutus.

Olosuhteiden pakosta on Saksan nykyään käytävä kauppaa siellä, missä siihen on mahdollisuuksia, mutta mikäli olen keskusteluista ja ilmiöistä voinut todeta, keskittyvät, tulevaisuutta silmälläpitäen, sen pyrkimykset nykyään kahteen pääsuuntaan: toisaalta Itämerenmaihin, toisaalta Tonavanmaihin ja Balkanille. Nämä ovat alueita, jotka Saksa a priori katsoo niiden maantieteellisen aseman johdosta omaan etupiiriinsä kuuluviksi. Tästä syystä koettaa se kaikin keinoin vahvistaa asemaansa näissä maissa ja kehittää suhteitaan niihin. Mitä Itämerenmaihin tulee, tekee Saksa ponnistuksia saadakseen Englannin lisäytyneen vaikutuksen kautta menetetyn asemansa palautetuksi tällä suunnalla. Mutta kun sen oma taloudellinen

asema on niin heikko kuin se nykyään on, jäävät nämä ponnistelut rajoitetuiksi: se ei pysty siinä määrässä sijoittamaan ostoja, kuin se haluaisi ja on tämän johdosta heikomman asemassa. Useita katkeria huomautuksia olen tämän johdosta kuullut lausuttavan. Mutta sikäli kuin se onnistuu taloudellisen asemansa parantamaan, tulee sen vaikutus voimakkaammin tuntumaan.

Tonavanmaissa ja Balkanilla, jotka sinänsä ovat vieläkin luonnollisempia maita kiinteän taloudellisen kosketuksen ylläpitämiseksi, estävät tätä kehitystä paitsi noissakin maissa vallitsevat taloudelliset vaikeudet, myös poliittiset vastakohdat ja siellä ylivoiman omaava Ranskan rivaliteetti. Tässä tulemmekin kenraali Göringin alussaselostetun lausunnon ytimeen: Ranska on saatava näistä maista vetämään pois sormensa ja desintressoiduksi sekä jätettävä vaikutuksen kilpailun siellä Saksan ja Venäjän sekä osittain Italian välillä tapahtuvaksi. Saksa on kysymyksenalaisissa maissa niiden tärkeimpiä, ellei tärkein ostaja ja tilanne tältä kannalta Saksalle edullinen. Lähempänä muita ovat siellä nykyään Unkari ja Jugoslavia, joihin Saksalla nytkin on hyvät suhteet. Näihin voitaneen vielä lisätä Kreikka. Sen sijaan suhtautuvat Saksaan epäilevästi tai kielteisesti Tshekkoslovakia, Itävalta ja Rumania, joissa ranskalainen vaikutus on voimakkain. Missä muodoissa ja milloin tilanne tällä suunnalla tulee selviämään, on tulevaisuuden kysy-

mys, joka ratkeaa poliittisten olojen kehityksen kautta, mahdollisesti vain voimakeinoin.

Nämä ovat nykyhetkellä ne intressisuunnat, joita Saksan politiikka tavoittelee. Lisäksi tähän tulee itäinen suunta, jossa useitakin ratkaisemattomia kysymyksiä on edessä. On hyvin vähän luultavaa, että Saksa ajanmittaan tulee tyytymään siihen, että Puolan koridoori jakaa valtakunnan kahteen erilliseen osaan. Se tulee etsimään sopivaa korviketta Puolalle tarjottavaksi sitten, kun kehitys on joutunut sille asteelle, että mahdollisuudet tällaiseen järjestelyyn ovat olemassa. En luule erehtyväni, jos sanon eräissä nykysaksan poliittisissa piireissä vilkuiltavan Ukrainan suunnalle. Nämä ovat tietenkin arvioita, jotka voivat toteutua, mutta vielä mahdollisemmin jäävät toteutumatta, olen vain nekin halunnut panna merkille.

Kuten jo edellä mainitsin, ei Saksan harrastus länteenpäin nykyään ole kuin defensiivinen. Se haluaa linnoittamalla suojata länsirajansa niin, ettei sille sieltäpäin tule vaaraa ja saada Ranska sellaiseen asemaan, ettei se pääse itäisille liittolaisilleen avuksi, jos selkkauksia idässä syntyisi. Saksan agressiivisista aikeista lähivuosina ei voi olla puhetta, siihen se on vielä sotilaallisesti valmistumaton ja taloudellisesti kykenemätön. Sen sijaan on varmaa, että jos sen kimppuun nytkin hyökättäisiin, vastustus tulisi olemaan luja ja sen mahdollinen voittaminen erittäin kallis voittajille.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 30.

Ministeri Wuorimaa

29/5. 1936

5000—12—35—5337

Berliinissä, 29 p:nä toukokuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 1461/464/36.

31 64 Sal. 36.

2/6 - 36

5 C5

Ulkoasiainministeriö.

Lähetystö lähettää kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle oheisena raporttinsa n:o 30 aiheesta: Auswärtiges Amtin uudelleen organisointi.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 30.

Berliini ssa 29 p:nä touko kuuta 1936.

Asia:

Auswärtiges Amtin uudelleen organisointi.

Saksan ulkoasiainministeriötä, kuten lehdissäkin on kerrottu, järjestellään parhaillaan uudelleen. Järjestelyn päätarkoituksena on supistaa osastojen lukumäärää mahdollisimman vähiin ja keskittää asioiden johto vaan muutamiin käsiin. Tästä syystä on kolme osastopäällikön tointa lakkautettu, nim. poliittisen, itäosaston, poliittisen länsiosaston ja kulttuuriosaston osastopäälliköt, jotka kaikki ovat yhdistetyt yhdeksi koko maailmaa käsittäväksi poliittiseksi osastoksi, jonka päälliköksi on määrätty entinen merentakaisten maiden poliittisen osaston johtaja Dieckhoff. Kauppaosaston johtajaksi jää edelleen hra Ritter, mutta laajennetaan tätä osastoa suuressa määrässä, lisäämällä virkamiehiä. Näiden kahden pääosaston lisäksi jää ministeriöön pienempinä osastoina vielä juriidinen ja henkilöosasto.

Entinen poliittisen itäasiainosaston päällikkö Meyer vapautettiin toimestaan muutama kuukausi sitten juutalaisena. Länsiosaston päällikkö Köpke

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

vapautettiin toimestaan myöhemmin sairaloisuuden ja korkean ikänsä vuoksi. Kulttuuriosaston päällikön toimi lakkautettiin tarpeettomana. Sen hoitaja lähettiläs Stieve menetti täten paikkansa, mutta lienee vielä ministeriön kirjoissa. Henkilöosaston päällikkö vapaaherra v. Grünau erotettiin toimestaan pari viikkoa sitten, koska, kuten yksityisesti sain kuulla, hänen rouvansa oli varomattomasti puhunut natseista. Hänen sijalleen nimitettiin Saksan entinen lähettiläs Addis Abebassa Prüfer.

Mitä uusiin nimityksiin tulee, tapahtuu niiden käsittely seuraavalla tavalla. Ulkoasiainministeriö tekee nimityksistä ehdotuksen, joka välittömästi lähetetään lausunnon antamista varten Hitlerin sijaiselle puoluejohdossa ministeri Hessille. Hänen lausuntonsa saavuttua esitellään asia valtakunnankanslerille, joka sen lopullisesti ratkaisee. Täten on puolueen vaikutus nimitysasioissa turvattu.

Rasmus Ramsay

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 31.

v.a. Asiainhoitaja Pakaslahti

13/6 - 1936

5000—12—35—5337

Berliinissä 13 päivänä kesäkuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

n:o 1817/502/36.

32 64 Sal. 36.

15/6.36 2

5 05

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e.

Lähetystö kunniottaen oheisena Ministeriölle lähettää raporttinsa n:o 31 Kaakkois-Eurooppaan kohdistuvia Saksan toiveita.

V.a. asiainhoitaja: Aarno Pakaslahti

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 31.

Berliini ssa 13 p:nä kesä kuuta 19 36.

32/64 Sal. 36.

Asia: Kaakkois-Euroopaan kohdistuvia Saksan toiveita.

Sen jälkeen kuin Puola lähentymisellään Saksaan luopui siihenastisesta täydellisestä yhteistoiminnastaan Ranskan kanssa, ovat Puolan ulkopoliittiset edesottamukset herättäneet kokonaan toisenlaista huomiota täällä kuin aikaisemmin. Nyt viimeiseksi on Saksassa joutunut tällaisen huomion kohteeksi Beckin Beogradin matka. Se ja siihen liittyen äskettäinen Pikku-Ententen valtionpäämiesten kohtaus Bukarestissa on täällä asetettu varsin merkityksellisiin yleispoliittisiin puitteisiin.

Mitä ensiksikin tulee Beckin ja Stojadinowitschin kohtaukseen, Saksan ulkoasiainjohto katsoo sen osoittavan – ei vähimmin niiden kieltämättä tavanmukaisia kohteliaisuuksia pidemmälle menevien lausuntojen pohjalla, joita sanotussa tilaisuudessa vaihdettiin ja jotka kohdistuivat suurvaltojen mahdollisia pyrkimyksiä vastaan määrätä muiden kohtaloista – Puolan ja myös Jugoslavian pyrkimystä ulkopolittiikkansa itsenäistämiseen ja irroittamiseen liittosuhteista. Puolaan nähdenhän asian tämä puoli on jo viimeisten 2 1/2 vuoden aikana ollut ilmeinen. Mutta nyt katsotaan täällä jälleen – kuten erinäisissä ti-

JAKELUOHJE: tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

lanteissa aikaisemminkin – , että Jugoslavia ehkä vähitellen rupeaa seuraamaan Puolan jälkiä. Saksalaisen käsityksen perusteluina ovat seuraavat seikat. Ranskan ruvetessa aikoinaan hakemaan Neuvostoliiton poliitttista ystävyyttä Puola tunsi itsensä syrjäytetyksi ja asemansa Ranskan liittosyteemissä menettävän pohjaa jalkojen alta. Ranskan hakeuduttua myös Italian, Jugoslavian voimakkaimman vastustajan, ystävyyteen, Jugoslavia näkee, että Ranska antaa sille vähemmän arvoa kuin Italialle. Italian - Ranskan lähentyminen toiselta puolen vähentää Jugoslavian merkitystä Ranskalle ja toiselta puolen saattaa kysymyksen alaiseksi, kuinka suuressa määrässä enää on todella Ranskan intressissä tukea Jugoslavian etuja Italiaa vastaan, jos olosuhteet sitä vaatisivat. Ranskan päästyä sekä Neuvostoliiton että Italian ystävyyteen tarkoituksessa saada ne kanssaan saksalaisvastaiseen rintamaan, herää myös Jugoslavialle – eikä vain Puolalle – kysymys siitä, onko sen etujen mukaista vielä pysyä tässä antisaksalaisessa ryhmässä, johon kuuluu myös sen vastustaja Italia.

Tällaisten ajatusten muodostamaa taustaa vastaan on epäilemättä ymmärrettävä Auswärtiges Amtin puolivirallisen julkaisun sanat sen käsitellessä Beckin vierailua: "Juuri keskikokoisten ja pienempien valtioiden on täytynyt useammin kuin kerran todeta, että niin monet niiden olemassaolon turvaamiseksi ajatellut ja määritellyt siteet ovat todellisuudessa monessa suhteessa jo aikoja sitten menettäneet merkityksensä tietäen ne vain enää riippuvaisuussuhdetta, joka vaikuttaa vahingoittavasti niiden omien elinintressien kehittymiseen, ellei ole jo suorastaan sen vastainen".

Kysymyksessä oleville pyrkimyksille ulkopolittiikkansa itsenäistyttämiseen on täkäläisen käsityksen mukaan antanut tärkeän sysäyksen Puolan kohdalla Neuvostoliiton kääntyminen Ranskaan, Jugoslavian kohdalla taas Italian vastaava menettely, mutta samalla myös sen oma suhtautuminen Neuvostoliittoon nähden noudatettavaan politiikkaan. Asian viimeksimainittu puoli on saksalaisen käsityksen mukaan ollut nähtävästi tärkeä tekijä Pikku-Entenen valtionpäämiesten kokouksessa Bukarestissa. Siitä ajatellaan Saksassa seuraavasti. Tällaiseen uuteen toimenpiteeseen on ryhdytty joistakin aivan erikoisista syistä, lähinnä sen johdosta, että Pikku-Entenen kolmen valtion ulkopoliittiset pyrkimykset eivät käy täysin yhteen. Yksi sellainen kohtahan on Jugoslavian jatkuva haluttomuus Neuvostoliiton tunnustamiseen ja ryhtymiseen sen kanssa ulkopoliittiseen ja sotilaalliseen yhteistoimintaan. Bukarestissa on nyt turhaan koettettu taivuttaa Jugoslaviaa muuttamaan kantaansa. Tsekko-Slovakian jo tapahtunut ja Romanian odotettavissa oleva läheinen poliittis-sotilaallinen yhteistoiminta Neuvostoliiton kanssa x/ sekä Jugoslavian asettuminen tässä vastahankaan – sen pyrkiessä säilyttämään Pikku-Entenen vapaana Neuvostoliiton vaikutuksesta – ovat omiaan vahvistamaan Jugoslavian ulkopolitiikan edellämainittuja itsenäistymistendenssejä. Ne taas, kuten viitattu, kehottavat Jugoslaviaa pysymään Ranskan ja sen uusien ystävien muodostaman ryhmän ulkopuolella ja hakemaan tukea muu-

---

x/ Auswärtiges Amtin poliittisella osastolla kuulin, että neuvostovenäläisiä lentobaasiksia Tsekko-Slovakiassa olisi olemassa jo useita myös lähellä Saksan rajaa, jotka kaikki ovat Saksan sotilasviranomaisten tiedossa.

alta.

Eräs Auswärtiges Amtin poliittisen osaston virkamies, jonka kanssa näistä kysymyksistä keskustelin, lausui olevan ehkä havaittavissa poliittisten suhteitten nyanssointia – hän allevilvasi, nyanssointia – joka voisi johtaa Ranskan ja Neuvostoliiton vaikutuksesta vapaan ryhmän Saksa - Puola - Unkari[x] - Jugoslavia muodostumiseen.

V.a. asiainhoitaja: Aaro Pakaslahti.

---

x) Mainittakoon, että Unkarin opetusministerin vieraillessa Berliinissä toukokuun lopulla Saksan ja Unkarin välisiä suhteita lujitettiin solmimalla erikoinen kulttuurisopimus.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 32.

v. a. asiainhoitaja Pakaslahti

16/6 1936

5000—12—35—5337

Berliinissä, 16 päivänä kesäkuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no. 1843/570/36.

ULKOASIAINMINISTERIÖLLE
33/64 Sal. 36.
19/6-36 | 2
5 | C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö oheisena kunnioittaen Ministeriölle lähettää raporttinsa n:o 32 Saksan ja Baltianmaiden välisistä suhteista.

V.a. asiainhoitaja: Aaro Pakaslahti.

UE 13: A 4.

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 32.

Berliini ssa 16 p:nä kesä- kuuta 19 36

Asia: Saksan ja Baltian maiden välisistä suhteista.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
33/64 Sal. 36.
19/6.36 | № | 1
OSASTO | ASIA
5 | C5

Verrattaessa Saksan suhtautumista Baltian maihin sinä aikana, jolloin vallitsi Saksan ja Neuvostoliiton välinen poliittinen yhteisymmärrys, nykyiseen tilanteeseen on ero kieltämättä huomattava. Rapallon-aikana kuuli Saksassa usein annettavan Baltian valtioille "sesonkivaltion" nimityksen. Senjälkeen kun Saksa ja Neuvostoliitto ovat kulkeneet eri teitä, on Saksassa ruvettu antamaan myönteisessä mielessä entistä paljoa suurempaa arvoa ja merkitystä Virolle ja Latvialle Liettuan ollessa kuitenkin poikkeusasemassa.

Senjälkeen kuin Saksa menetti Neuvostoliiton ystävyyden, ovat Baltian maat muodostuneet sille tärkeäksi alueeksi, jossa Neuvostoliiton vaikutuksen kasvaminen muodostuisi Saksalle varsin kiusalliseksi lisäämällä sen ulkopoliittista eristymistä. Erikoisesti ranskalais-neuvostolaisen paktin solmimisen ja sen ratifioinnin jälkeen on Saksassa seurattu mitä tarkimmin Baltian maiden ulkopoliittista kannanottoa. Ymmärrettävistä syistä pelätään täällä Neuvostoliiton ja Ranskan puolelta pyrkimyksiä Baltian maiden vetämiseksi ranskalais-neuvostolaiseen yhtymään.

JAKELUOHJE: tavallinen

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

Vaikka Saksassa pidetään ymmärrettävänä ja luonnollisena Viron, Latvian ja Liettuan välisen yhteistoiminnan edelleen kehittämistä (toivomalla sen voivan ehkä vaikuttaa Liettuan irtautumiseen Neuvostoliiton vanavedestä), on toiselta puolen havaittavissa jonkinlaista huolestumista siitä, että saksalais-vastainen valtioryhmä koettaisi Liettuan avulla vetää tähän yhtymään Latvian ja Viron. Eräs Auswärtiges Amtin poliittisen osaston virkamies lausui minulle äskettäin, että Lozoraitisin Prahan-matka ja siten esille käyneet Liettuan lähentymisyritykset Tsekko-Slovakiaan ovat varsin merkille pantava ilmiö ja viittasi hän siihen, että m.m. tätä tietä koetetaan saada Baltian valtiot lähemmäksi Neuvostoliittoa ja Ranskaa.x)

Jo yllä viitattujen seikkojen perusteella on ilmeistä, että Saksan puolelta - vastapainoksi Neuvostoliiton yritykselle vaikuttaa Baltian maissa - tervehditään tyydytyksellä muiden valtioiden, m.m. Puolan ja Suomen, puolelta tapahtuvia toimenpiteitä niiden suhteiden lähentämiseksi varsinkin Viroon ja Latviaan. Niinpä Muntersin Varsovan-matka ja äskettäinen ministeri Hackzellin vierailu Riiassa ja Kaunasissakin noteerattiin täällä kaikesta päättäen mielihyvällä.xx) Käydessäni pari kolme päivää sit-

---

x) Edellisessä raportissa mainitsin kuulleeni Auswärtiges Amtissa, että saksalaisilla on tarkasti tiedossaan tsekkiläis-neuvostolaiset lentobaasikset Saksan rajan lähellä. Samassa keskustelussa kertojani lausui, että Saksalla ei ole varmoja tietoja siitä, onko Neuvostoliitolla lentobaasiksia myös Liettuassa.

xx) Raportissaan n:o 26 toukokuun 27 päivältä ministeri Wuorimaa selosti ministeri Hackzellin matkan täkäläisessä lehdistössä aiheuttamia uutisia ja lausuntoja. Niihin on senjälkeen, sikäli kuin olen voinut huomata, ilmaantunut vain yksi lisäys, nim. Neue Preussische Kreuzzeitungin lausunto. Siinä sanotaan, että myös tämän matkan aikana - samoin kuin sitä edeltäneessä Tallinnan konferenseissa - on ollut

laajoja neuvotteluja rauhan säilyttämisestä ja itäisten valtioitten riippumattomuuden varmistamisesta, joskaan tämän kysymyksen ratkaisua lähemmäksi ei ole tällöin tultu. Lehti jatkaa:"Ei vähäistä huomiota on herättänyt, että Suomen ulkoministeri on asettunut selvästi kielteiselle kannalle Baltian valtioittenkin taholta ajettuun "kollektiivisen turvallisuuden" ajatukseen nähden! Lehti huomauttaa Suomen panevan sitä edelle puolueettomuuspolitiikan ilman kiinteää sitoutumista yhteen taikka toiseen valtioryhmään, jolloin se asettaa arvoa ennen kaikkea yhteistyöhön Skandinavian maiden kanssa. Lehti kirjoittaa vielä m.m.:"On tunnettua, että Moskova käyttää kaiken vaikutuksensa taivuttaakseen Baltian maat suunnitelmiinsa ja käyttääkseen niitä marssialueena Länsi-Eurooppaa vastaan. Tiedetään myös, että punaisen armeijan ylivoima alppivoiman tavoin painostaa Itämerenmaita. Mutta on vaarallinen erehdys luulla voitavan torjua tämä vaara saostumalla Neuvostoliiton suunnitelmiin ... Kun esim. Suomi rakentaa maanpuolustustaan ja huolehtii varustusteollisuutensa saattamisesta jaloilleen ja kun Ruotsi vahvistaa huomattavasti laivastoaan ja varmistautuu ilmasodan vaaroja vastaan, ovat nämä tunnusmerkkejä siitä, että suhtaudutaan huolestumisella tulevaan kehitykseen. Viime aikojen neuvotteluista on käynyt esille, että itäisten valtioitten puolueettoman blokin muodostumiseen, jota myös Puola pyrkii aikaansaamaan, liittyy monenlaisia vaikeuksia. Siitä huolimatta on välttämätöntä, että nämä valtiot ovat tietoisia Moskovasta käsin uhkaavasta vaarasta ja huolehtivat toimenpiteistä sitä vastaan, sillä vain bolševismin torjumisessa on turvallisuusprobleemin ratkaisu idässä."

---

ten Auswärtiges Amtissa viitattiin siellä tyytyväisyydellä ministeri Hackzellin keskusteluun ministeri Blücherin kanssa, jossa ministeri Hackzell oli kertonut Baltian-matkastaan. Samalla kertaa kertojani mainitsi Auswärtiges Amtin saaneen sen vaikutelman, että ministeri Akel - jonka nimitys ulkoministeriksi on täällä otettu vastaan hyvin suotuisasti - tulee pyrkimään läheiseen yhteistyöhön Suomen kanssa. Ikäänkuin sivumennen kertojani lausui, ymmärtääkseni juuri edellämainitun seikan takia, että pari huomattavaa Virolle myötämielistä artikkelia Suomen lehdistössä tekisi erikoisesti tällä hetkellä hyvin edullisen vaikutuksen Virossa.

Nykyään vallalla olevista saksalaisista käsityksistä

Baltian maitten asentoitumisesta Neuvostoliittoon ja Saksaan nähden lienee syytä mainita myös seuraavaa.

Siitä, että Viro taipuisi Neuvostoliiton mahdollisiin ehdotuksiin, ei Saksassa ainakaan tällä hetkellä ole pelkoa. Täällä luotetaan tässä suhteessa Pätsiin ja Laidoneriin. Sensijaan ei olla yhtä varmoja Latviaan nähden. Sen ja Saksan välisiä suhteitahan häiritsee, kuten ministeri Wuorimaa on useaan otteeseen saanut aihetta tiedoittaa, saksalaisten kohtalo Latviassa. Nyky-Saksahan panee tunnetusti erikoisen suurta arvoa sille, miten saksalaisia vähemmistöjä eri maissa kohdellaan.

Se jännitys, joka vielä muutama kuukausi sitten vallitsi Saksan ja Liettuan välillä, on melkoisessa määrässä lauennut. Saksa on ilmoittanut olevansa nykyään valmis hyökkäämättömyyssopimukseen Liettuan kanssa. Ja on Saksa sen kanssa yhtynyt, mitä taloudellisiin suhteisiin tulee, kauppasopimusneuvotteluihin, "kokeeksi", kuten Auswärtiges Amtissa kuulin. Täällä vallitsevan käsityksen mukaan Lozoraitis ehkä haluaa sovintoa Saksan kanssa, mutta katsotaan hänen olevan liian heikon siihen. Ja mahdollista on, että Saksan-Liettuan ristiriita puhkeaa piankin uudestaan jyrkkänä esille. Siihen voivat antaa aiheen Memelin saksalaisten sortaminen tällä kertaa taloudellisella alalla (sikojenosto varsinkin vientitarkoituksia varten lienee annettu keskusjärjestölle, joka ei osta niitä Memelin alueen saksalaisilta, y.m.s.) ja varsinkin uusi kouluasetus. Viimeksimainitusta ei Saksan ulkoasiainjohdolle ole vielä saapunut tarkkoja tietoja, mutta tähänastisten tietojen mukaan se olisi sitä laatua, että siitä olisi seurauksena, kuten Auswärtiges Amtin poliittisella

osastolla kuulin, että Saksa tekee asiassa valituksen statuutin allekirjoittaja-valtioille, ennen keikkea Englannille, vaatien niiltä asianmukaisia toimenpiteitä, Kuten mainittu, Saksa kuitenkin vielä tällä hetkellä on odottavalla kannalla.

V.a.asiainhoitaja: Aarno Pakaslahti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 33.

v. a. Asiainhoitaja Pakaslahti

19/6 - 1936

5000—12—35—5337

Berliinissä 2o päivänä kesäkuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nro 1926/36.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
34/64 Tal. 1936.
23/6. 36 | 9
OSASTO
5 | C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö oheisena kunnioittaen Ministeriölle lähettää raporttinsa n:o 33 Saksan Itä-Euroopan politikkaa.

V.a. asiainhoitaja: Taro Pakaslahti.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 33

Berliini ssa 19 p:nä kesä-kuuta 1936.

Asia: Saksan Itä-Euroopan politiikkaa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
34/64 Sal. 1936.
27/6-36 | 50
TYHMÄ | OSASTO | ASIA
5 | C5

Tapasin eilen saman Auswärtiges Amtin virkamiehen, jonka eräitä Baltian maita koskevia mainintoja sisältyi edelliseen raporttiini. Hän kertoi nyt, että valtakunnankanslerin ottaessa t.k. 17 päivänä Akel'in jäähyväisaudienssille ei ollut kysymyksessä ainoastaan tavanmukainen kohteliaisuuskäynti, vaan liittyi siihen parisenkymmentä minuuttia kestänyt ulkopoliittinen keskustelu, joka kohdistui Saksan Itä-Euroopan politiikkaan. Keskustelun kuluessa Hitler tehosti Akel'ille Saksan pitävän Baltian maita tärkeinä etuvarustuksina Neuvostoliittoa ja bolševismia vastaan, joissa Hitler lausui näkevänsä ainoan Eurooppaa uhkaavan vaaran. Kansleri käsitteli myös Memelin kysymystä ilmoittamalla, että Saksa pitää jyrkästi kiinni Memelin saksalaisten oikeuksien täydellisestä kunnioittamisesta. Jos Liettuan hallitus menettelee tämän mukaisesti, niin ei Saksalla ole sille muita vaatimuksia. Saksahan on selittäytynyt valmiiksi hyökkäämättömyyssopimuksen solmimiseen myös Liettuan kanssa. Hitler tehosti Akel'ille, että tällaiset sopimukset menettävät merkityksensä, jos niitä sol-

JAKELUOHJE: tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

mivat keskenään sellaiset valtiot, jotka ovat kaukana toisistaan; niitä hyödyttää tehdä vain naapuri- ja lähimaiden kanssa. - Keskustelussa ei kansleri ollut sanallakaan puuttunut Latvian eikä Viron saksalaista vähemmistöä koskevaan kysymykseen.x)

Kuten tästäkin Hitlerin lausunnosta käy esiin, koetetaan Saksan taholta vaikuttaa Baltian maihin, etteivät ne antautuisi Neuvostoliiton johdettaviksi ja että ne suhtautuisivat luottavaisesti Saksaan.

Tässä yhteydessä on syytä panna merkille eräitä kohtia tänään Völkischer Beobachterissa julaistusta haastattelusta, jonka Rosenberg, Aussenpolitisches Amtin johtaja, on antanut Transcontinental Press'ille. Haastattelijan ensimmäinen kysymys oli: Kansallissosialistisen puolueen taisteluvuosina olette lausunut mielipiteitä S a k s a n i d ä n p o l i t i i k a n p ä ä m ä ä r i s t ä. Tahtoisitteko määritellä nykyisen kantanne ?

Vastauksessaan tähän kysymykseen Rosenberg lausui, että kansallissosialistisen liikkeen lähtökohtana oli taistelu bolševismia vastaan. Hän jatkoi seuraavasti: Kun yleismaailmallinen bolševistinen liike välittömästi Moskovasta johdettuna ja rahoitettuna sekoittautui Saksan sisäpolitiikkaan, niin suuntautui kansallissosialistinen taistelu luonnonmukaisesti myös ulospäin bolševismia vastaan. Ottaen huomioon yleis-

---

x) Kertojani palasi vielä edellisessä raportissa mainitsemaani ajatukseen, että olisi tärkeätä Suomen lehdistössä julaista muutamia Virolle suosiollisia kirjoituksia. Sanoessaan tämän lausui hän, että hän oli vielä kaikkien asioitten antanut "durch den Kopf gehen".

maailmallisen vallankumouksen vaaran ja sen synnyttämän uhkan Saksan hävittämisestä on tässä taistelussa jyrkästi ajettu kansallissosialistisen liikkeen puolustautumista sitä vastaan, ja on tällöin tehty myös monia a l u e e l l i s i a (R a u m- p o l i t i s c h e) v a a t i m u k s i a. Ne olivat aikoinaan silloisen tilanteen mukaisesti ymmärrettävissä, mutta ei niillä nykyään, bolsevismin voittamisen johdosta Saksassa, ole enää poliittisesti nykytärkeää merkitystä. Alkuperäinen vakaumuksemme on kuitenkin edelleen voimassa, sillä, vaikka juutalaisten johtama bolsevismi Saksassa on poliittisesti lyöty ja saksalaisten mielissä sisäisesti voitettu, niin se uhkaa kuitenkin yhä vielä suurta määrää sellaisia kansoja, jotka ovat sivistyksellisissä ja taloudellisissa suhteissa Saksaan ja joiden bolsevisointiin Saksalla, joka haluaa palvella Euroopan orgaanista rakentamista, ei ole minkäänlaista intressiä.

Kansallissosialistisen liikkeen taholta varsinkin ennen valtaanpääsyä niin usein esille tullut pyrkimyshän "Drang nach Osten" on herättänyt levottomuutta m.m. Baltian maissa. Eräässä Deutsche Allgemeine Zeitungille muutama viikko sitten antamassaan haastattelussa Seljamaa vielä siihen viittasi. Ei ole varmaankaan pelkkä sattuma, että Rosenberg, sanottujen pyrkimysten tyypillinen edustaja, on nyt julkisesti selittänyt, että alueelliset vaatimukset idässä ovat pois päiväjärjestyksestä. Rosenbergin haastattelulla on varmaankin tahdottu poistaa sanottua levottomuutta nimenomaan Baltian maissa ja siten tasoittaa tietä niiden voittamiseen lähemmäksi Saksaa siinä kilpailussa Baltian maista, joka näyttää Neuvostoliiton ja Saksan välillä vallitsevan.

Osoitukseksi täällä jatkuvasti käytetystä jyrkästä kielestä Neuvostoliittoa vastaan mainittakoon vielä seuraavaa sanotusta Rosenbergin haastattelusta. Haastattelija esitti toisena kysymyksenä: Mikä on käsityksenne Neuvostoliiton eurooppalaisesta politiikasta ? Rosenberg vastasi seuraavaan tapaan: Bolsevismi on rakentunut kansainvälisen köyhälistövallankumouksen opille. Tätä politiikkaansa kansojen jakamisesta kahteen keskenään veriviholliseen ryhmään bolsevismin täytyy jatkaa, vaikka se olisikin pakoitettu kulkemaan toisia teitä kuin Venäjällä 1917. Tänään bolsevismi saarnaa periaatteellisesti kansakuntia tuntematonta (volkslose) kansainvälisyyttä. Afrikan sorrettujen kansojen suojana ja on toisaalta pakoitettu Ranskassa antamaan vieläpä kansallisia vaaliparooleja pakottaakseen tyytymättömät ihmiset joukkoina taakseen ja sitten voidakseen johtaa ne, saattamalla ne harhaan, viimeisen iskun lyömiseen tämän eurooppalaisen kansan perinteitä vastaan.x) Bolsevismi on vanhan maailman sortumisen symbooli ja tulee se säilymään siihen saakka, kunnes uusi voimakas elämäntunne astuu sitä vastaan. Mikään kansa ei säästy tästä koettelemuksesta.

V.a.asiainhoitaja: Aarno Pakaslahti

---

x) Kolmannen Internationalen työstä Ranskassa puheenollen pyydän mainita seuraavaa. Auswärtiges Amtin poliittisella osastolla kerrottiin minulle, että saksalaisten käsiin on joutunut eräs neuvostolainen asiapaperi, joka sisältää ohjeita Ranskan lakkoliikenteen organisoimiseen. Niissä oli ollut m.m. ohje siitä, että lakkolaisten on pysyttävä koko aika tehtaissaan.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 34.

v.a. Asiainhoitaja Pakaslahti.

25/6. 1936

5000—12—35—5337

Berliinissä 25 päivänä kesäkuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N. 2039-541/36

35 6/7 Sal. 36.
20/6-36

5 C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 34 aiheesta

Suomen hallituksen dementia.

V.s. Asiainhoitaja: Aarno Pakaslahti.

UE 13: A 4.

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 34.

Berliini ssa 25 p:nä kesä kuuta 19 36.

Asia: Suomen hallituksen dementia.

Eräissä ulkomaisissa lehdissä julaistujen, Suomen suhtautumista Neuvostoliittoon koskevien väitteitten johdosta annettu Hallituksen dementia julaistiin heti useimmissa Saksan huomattavimmissa lehdissä. Eräät niistä varustivat uutisensa otsikoilla "Greuelmeldungen über Finnland", "Absurde Lügen über Finnland", "Hetze gegen Finnland" yms.

Auswärtiges Amtin poliittinen osasto laati, kuten kuulin äskettäin asianomaiselta virkamieheltä, kommentarion, joka toimitettiin pariin lehteen. Tämä, berliiniläisistä lehdistä Deutsche Allgemeine Zeitung' issa julaistu Auswärtiges Amtin kommentaari kuului seuraavasti: "On täysin ymmärrettävissä, että Suomen hallitus ottaa tällaisella jyrkällä tavalla asenteen ulkomaisiin huhuihin. Nämä tendenssiuutiset on vain keksitty levittämään korkeimmassa määrässä myrkyttämistä ("Brunnenvergiftung"). Osoittaa suurinta väristelyn määrää, jos pannaan Suomen näskoille hyökkäysaikomuksia punaista miljoona-armeijaa vastaan."

Lähetystö joutui välikäteen, että se ei

JAKELUOHJE: tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

saanut dementiasta heti tietoa. Samana päivänä, jolloin se Suomen lehdissä julaistiin, tapasin eräissä iltapäiväkutsuissa Suomen asioitten esittelijän Auswärtiges Amtissa. Hän oli jo saanut dementian ja ryhtyi siitä kanssani keskustelemaan. Samana iltana oli luonani Deutsches Nachrihtenbüro'n apulaispäätoimittaja, joka samoin otti asian kohta puheeksi.

Myöhemmin on Saksan lehdistä, mikäli lähetystö on voinut huomata, vain Frankfurter Zeitung käsitellyt dementiaa ja sen yhteydessä olevia kysymyksiä. Tämän kuun 24 päivän numerossaan lehti julkaisi Tukholman-kirjeenvaihtajansa lähettämän tiedoituksen. Siinä lausutaan m.m. seuraavaa:

"Sellaisen syytösten paikkansapitämättömyys on selvä. Kun Suomen hallitus on kuitenkin saanut vaikutelman olevansa järjestelmällisen epäillyksi saattamisen alainen, on huomautettava, että tällaiset epäilykset eivät ole itse Skandinaviassa löytäneet minkäänlaista maaperää. Liian selvästi puhuvat uudistetut yhteiset selitykset fenno-skandinavisen yhteisajatuksen voimistamisesta."

"Neljän pohjoismaisen pääministerin kohtaus joulukuussa Helsingissä, lehtilausunnot kaikissa neljässä maassa, Tukholman Suomen-viikko ja äskeinen kuningas Kustaan vierailu presidentti Svinhufvudin luona - kaikki viittaa samaan suuntaan. Tätä kehitystä ei katsota epämieluisasti enempää Pariisissa kuin Moskovassakaan. On tyydytty siihen, että Suomi ei aio liittyä Litwinoffin paktisysteemiin; on lausuttu vieläpä se mielipide, että Suomen sisäpolitiikan lähentyminen skandinavista ajatustapaa vastaavaksi voisi muodostaa normaalisten ystävällisten suhteiden ylläpitämiselle Helsingin ja Moskovan välillä paremman takeen kuin virallinen pakti."

"Pravdan ja Iswestijan sekä äskettäin Echo de Paris'in ja L'Oeuvre'n ulkopoliittiset epäilykset kohdistuvat vähemmän Suomen viralliseen ulkopolitiikkaan kuin oletettuihin suunnitelmiin Itä-Karjalan sotilaalliseksi takaisinvoittamiseksi, joita väitetään olevan kansallisilla suomalaisilla järjestöillä. Pariisi ja Moskova toivovat voivansa aikaansaada tällä tavalla, että Suomen hallitus kieltäisi näiden jär-

jestöjen toiminnan. Suomen hallitus kuitenkin toivoo, ettei se joudu ulkopoliittista lojaalisuuttaan täten todistamaan. Ulkoministeri Hackzell ei muuten ole jättänyt käyttämättä yhtään tilaisuutta tehostaakseen, että on olemassa vain yksi Suomen ulkopolitiikka, se, josta hän on vastuussa."

"Olisi väärin tehdä venäläisten ja ranskalaisten lehtien hermostuneisuudesta se johtopäätös, että nykyään voisivat uudistua tapaukset v:lta 1922, jolloin epäsäännöllisiä suomalaisia vapaaehtoisjoukkoja tunkeutui Neuvosto-Karjalaan. Nykyinen Suomi on lujasti järjestynyt valtio. Että nuoriso ei voi unohtaa heimolaisiaan rajan toisella puolen, se on suuressa määrässä neuvostoviranomaisten oma syy, jotka karkoittavat karjalaisia ja inkeriläisiä tuhansittain "epäluotettavina aineksina" Sisä-Siperiaan ja Keski-Aasiaan. Suuri prosenttimäärä niistä - usein enemmän kuin puolet - kuolee ensimmäisinä muuttovuosina. Ei kukaan niin rauhallisen ja kansainliittoystävällisen kansan ulkoministeri voi estää, että nuorten kuumapäitten kiihtymys tällaisen, Tarton rauhan selvän sanamuodon kanssa ristiriidassa olevan "vähemmistöpolitiikan" johdosta tilaisuuden ilmaantuessa pääsee esille."

V.a. Asiainhoitaja: Aarno Pakaslahti

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 35

v. a. Asiainhoitaja Pakaslahti

25/6 - 1936.

5000—12—33—5337

Berliinissä 27 p-nä kesäkuuta 1936.

FINNISCHE GESANDTSCHAFT (1)

N. 2040-542/36

36 65 Sal. 36.

20/6.36

5 C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 35 aiheesta:

Saksan suhtautumisesta yleispoliittiseen tilanteeseen.

V.a.asiainhoitaja: Aarno Pakaslahti

UE 80: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 35

Berliini ssa 25 p:nä kesä- kuuta 1936.

36 65 Sal. 36

70/c.36

Asia: Saksan suhtautumisesta yleispoliittiseen tilanteeseen.

Käydessäni toissapäivänä Auswärtiges Amtin poliittisella osastolla jouduin keskustelemaan siellä eräistä otsikossa viitatuista kysymyksistä.

Haastateltavani kävi aluksi käsittelemään sanktioiden lopettamista lausuen siitä seuraavaa:

Koko kysymyshän nykyisenään ei välittömästi koske Saksaa. Asiassa on kuitenkin Saksankin kannalta merkille pantavia puolia. Jos Saksa ja Ranska joutuisivat keskenään konfliktiin, olisi "ilman muuta" selvää, että Saksa julistettaisiin hyökkääjäksi. Neuvostoliitto rientäisi silloin Ranskan avuksi ja muut maat joutuisivat osallisiksi sanktioihin. Saksaa vastaan, m.m. Suomi, joka läheisten kauppasuhteittensa takia Saksaan joutuisi kärsimään tavalla, josta sillä nyt lopetettavien sanktioiden yhteydessä ei ole mitään konkreettista käsitystä. - Merkille pantava huomio on sanktiokysymyksen yhteydessä varsinkin se seikka, kuinka Englanninkin on ollut nähtävä, että sellainen kansainliittopolitiikka, jota sanktioitten käytäntöönotto tietää, ei käy päinsä.

On syytä tässä yhteydessä mainita, mitä

JAKELUOHJE: tavallinen

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

"Deutsche diplomatisch-politische Korrespondenz" lausuu kirjoittaessaan Edenin äskeisestä puheesta. Auswärtiges Amtin epävirallinen julkaisu lausuu olevan valitettavaa, että sanktioitten poistamisen jälkeen jäisi Välimerelle jännitystä x), "valitettavaa ei vähiten sen takia, että todelliset, joskin vasta piileksivät vaarat, jotka uhkaavat k a i k k i a eurooppalaisia maita vaatien niiden solidaarista valveillapysymistä, ovat etsittävissä kokonaan toisaalla."

Siirryttyämme keskustelemaan Saksan vastauksen antamisesta Englannin kyselyihin kertojani Auswärtiges Amtissa lausui seuraavasti:

Englannin kysymyksien julkaiseminen loukkasi Saksaa nimenomaan senjohdosta, että Englannin ja Ranskan väliset erinäiset neuvottelut ovat olleet salaisia. Saksa on valittaen todennut Englannin käsitelleen sitä tässä suhteessa toisella tavalla kuin Ranskaa. Lisäksi Englanti on tehnyt erinäisiä kysymyksiä, jotka kohdistuvat kymmeniin vuosiin ja joihin laajakantoisiin kysymyksiin tahdotaan nyt Saksalta sitovaa vastausta. Saksassa haluttaisiin tietää, mitä Englanti sanoisi, jos sille tehtäisiin samantapaisia kysymyksiä. Saksan asiainhoitajalta Lontoossa on erinomaisen usein tiedusteltu, milloin Saksan vastaus annetaan. Ruhtinas v.Bismarck on/- tässä kohden kertojani tehosti

---

x) Tapasin äskettäin erään läheisestä idästä juuri palanneen saksalaisen tiedemiehen. Hän kertoi, että sanktiopolitiikan epäonnistuminen ja Italian voitto Abessiniassa ovat aivan uskomattomassa määrässä vieneet alas Englannin arvovaltaa läheisessä idässä. Tämä mielialojen muutos on mennyt niin äärimmäisyyteen, että siellä nyt täydelleen jo aliarvioidaan Englannin voima. Vielä hän väitti saaneensa siellä tietää, että Neuvostoliitosta käsin tuetaan arabialaisia niiden kapinoimisessa.

lausuntojensa luottamuksellisuutta - äskettäin saanut tehtäväkseen eräälle Foreign Officen virkamiehelle ilmoittaa, että Englannin Fragebogen on itse asiassa "sopimatonta" laatua ja että Saksa ottaa itselleen runsaasti vastausaikaa. Tapahtuneessa ilmoituksessa ei tosin ole käytetty edellä siteeraamaani sanaa (kertojani käytti kuvatakseen ilmoituksen henkeä vieläkin jyrkempää sanaa), mutta tehty ilmoitus on hengeltään tällainen. Suhteitten kehittämisen takia Englantiin ei itse vastaus sen kyselyihin - riippumatta siitä, missä muodossa se tulee tapahtumaan - tule todennäköisesti kuitenkaan olemaan sellainen kuin nyt tehty ilmoitus, vaan varsin pidättyvä. Vastauksessa ei aiottane vaieta siitä, että Saksaa on asiassa loukattu, mutta noudatettanee vastauksessa jonkinlaista keskitietä. Milloin vastaus annetaan, sitä ei vielä tiedetä. Suullisiin neuvotteluihin yhtyminen, jota näyttää puolletun m.m. eräissä Timesin kirjoituksissa, on toistaiseksi epätietoista.

Ottaen huomioon tämän Auswärtiges Amtin virkamiehen lausunnon on helposti ymmärrettävää, että esim. Völkischer Beobachter muutama päivä sitten kirjoitti varsin iroonisessa sävyssä Englannin tiedusteluista. Tätä saksalaista närkästymistä niistä ei myöskään ollut omiaan poistamaan, vaan päinvastoin lisäämään, Edenin äskeinen puhe alahuoneessa. Auswärtiges Amtin julkaisu valittaa, että Eden omaksui Englannin sinisen kirjan jättämän vaikutuksen, että "Euroopan rauhoittuminen riippuu vain Saksan taholta osoitettavasta hyvästä tahdosta". M.m. sitä, että Saksan varsinaista vastausta Englannin tiedusteluihin saatanee odottaa vielä varsin kauan ja että vastaus voi olla hyvinkin pidättyvä, osoittavat seuraavat sanotun julkaisun sanat:

"Nykyisen tilanteen ja sen kehitysmahdollisuuksien erinomaisen suuri epäselvyys ja läpinäkymättömyys - joita Eden itse on voimakkaasti alleviivannut - täytyy Saksan, kuten muidenkin maiden, ottaa huomioon. Ei ole kohtuullista vaatia joltakin, että sen on tällaisissa oloissa oltava selvillä tulevista ratkaisuista, jos toinen puoli aikoo kauttaaltaan säilyttää oman arvostelu- ja vastaavan toimintavapautensa. Sellainen vaatimus olisi sitäkin vähemmän oikeutettu hetkellä, jolloin niiden doktriinien ja metoodien epäonnistuminen, joita on katsottu ja esitetty kansojen elämän kantaviksi voimiksi, on antanut kieltämättä tilaa yleiselle epävarmuudelle ja neuvottomuudelle. Että herra Eden suosittelee tilanteen huolellista tarkastamista ja uudistussuunnitelmien lykkäystä syyskuuhun, on lopultakin paras todistus siitä, että myös Englanti on kaukana selvän käsityksen muodostamisesta ja että se itse ei pidä äkkinäisiä toimenpiteitä suotavina".

Täkäläisissä lehdissä on viitattu myös Baldwinin viime puheeseen, jossa hän ilmoitti Englannin neuvottelevan dominioiden ja muiden kansainliiton jäsenvaltioiden kanssa peruskirjan 16 artiklan uudistamisesta. Täällä on huomautettu englantilaisten vaativan Saksalta sitovaa vastausta kysymyksiin, joista kansainliiton jäsenet itsekään eivät ole vielä täysin selvillä.

x x

Ranskan uuden hallituksen muodostaminen on Saksassa otettu vastaan erittäin korrektisti. Lehdistö on varonut lausumasta miltei pienintäkään kielteisen arvostelun

sanaa. Kuvaavaa on, että, sikäli kuin olen huomannut, lehdissä ei ole edes mainittu Blumin olevan juutalaisen. Kaikesta näkyy, että Saksassa varotaan lausumasta mitään, joka voisi vaikuttaa häiritsevästi Ranskan uuden hallituksen ulkopoliittiseen kannanottoon Saksaan nähden. Blumin ja Delbosin äskeiset ulkopoliittiset selitykset edustajakamarissa eivät ole Saksassa saaneet osakseen suinkaan huonoa vastaanottoa. Tällä hetkellä on vaikea sanoa enempää kuin, että Saksassa odotetaan erinomaisen suurella mielenkiinnolla Blumin hallituksen ulkopoliittisten toimintalinjojen lopullista kiteytymistä.

x x

Italian ja Saksan välisen yhteisymmärryksen mahdollinen uudestaansyntyminen on paljon askarruttanut mieliä. Edellä jo pääasiassa selostamassani keskustelussa Auswärtiges Amtin poliittisella osastolla kertojani lausui, että Saksa tulee suhtautumaan Italian mahdollisiin kosiskeluihin pidättyvästi. Hän lisäsi, että ei-osanotollaan sanktioihin Saksa on jo viljellyt niin suuresti Italian ystävyyttä, että sen ei tarvitse pelätä menettävänsä Italiassa syntyneitä sympatioita.

x x

Edellä lainasin "Deutsche diplomatisch-politische Korrespondenzin " lausuntoa, jossa huomautettiin m.m. Saksan kannasta, että se ei voi varsin pian määritellä kantaansa sille esitettyihin kysymyksiin. Tämän mukaisesti lausuikin edellä mainittu Auswärtiges Amtin virkamies sanotussa keskustelussamme, että Saksalla on <u>aikaa</u> odottaa ulkopolitiikassaan ja ensin seurata epävarmojen tekijöiden kehitystä ja muiden kannanottoa. Hän lisäsi, että Saksa ei ole mitään hävinnyt

viime aikojen kehityksestä, vaan että sitä on ruvettu jonkinverran enemmän ymmärtämään ja että sillä on ollut menestystäkin politiikassaan.

V.a.asiainhoitaja : Aarno Pakaslahti

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 5.

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 36.

V.a. Asiainhoitaja Pakaslahti:

30/6 1936.

2000—6—36 2845

Berliinissä 30 p:nä kesäkuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N. 2067/549/36

ULKOASIAINMINISTERIÖ
37/65 Sae. 1936
3/7.36 | № | LIT.
PÄIVÄ | OSASTO | ASIA
5 | C5

Ulkoasiainministeriölle.

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 36:

Eräs lisä kysymykseen Englannin tiedusteluista ja Saksan vastauksesta.

V.a. asiainhoitaja: Aaro Pakaslaht.

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 36.

Berliini ssa 30 p:nä kesä kuuta 19 36.

Asia: Eräs lisä kysymykseen Englannin tiedusteluista ja Saksan vastauksesta.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
37/65 Sal. D. 1936
3/7.36 № Lit.
5 C5 ASIA

Edellisessä raportissa kerroin Auswärtiges Amtista saamiani tietoja m.m. siitä, kuinka täällä suhtaudutaan Englannin tiedusteluihin antamalla sen ymmärtää, että ne ovat osittain "sopimatonta" laatua. Tapasin tänään erään täkäläisen suurlähetystön päällikön, jolla tiettävästi on, asianomaisten maitten ystävyyssuhteen takia, varsin läheiset välit täkäläisiin johtaviin piireihin. Hän kertoi minulle lyhyesti sanoen seuraavaa:

Auswärtiges Amtissa oli valmistettu Saksan vastaus Englannin kyselyihin annettavaksi mahdollisesti ennen Genève'in kokouksen alkua. Vastaus oli laadittu jokseenkin puhtaasti juriidisten näkökohtien perustalla. Kesäkuun 19 päivänä tapahtui ulkoministeri v. Neurathin esittely kanslerille. Tässä esittelyssä Hitler päätti, että Auswärtiges Amtissa valmistettu vastaus jätetään edelleenkin pöytälaatikkoon, jo yksistään siitä syystä, että kysymyksessäolevien juriidisten näkökohtien esittäminen ei kuitenkaan tiedä askeltakaan eteenpäin. Poliittisten näkökohtien esittäminen ei taas ole vielä mah-

JAKELUOHJE:

tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

dollinen.

Olen halunnut ilmoittaa edellä olevasta, koska se antaa kieltämättä valaistusta m.m. esihistoriaan edellisessä raportissani selostamalleni ruhtinas v. Bismarckin eräälle Foreign Officen virkamiehelle tekemälle ilmoitukselle. Yllä mainitsemani tieto on samoin merkille pantava valaisemaan sitä eräissä ulkomaisissa lehdissä julaistua, saamieni tietojen mukaan paikkansa pitävää uutista - Saksan lehtiin ei sitä näytä päästetyn - jonka mukaan Englannin täkäläinen suurlähettiläs kiiruhti Saksan vastauksen antamista tapahtumaan ennen neuvoston kokousta, johon kiiruhtamiseen hän kuitenkin sai kielteisen vastauksen.

Vielä lausui edellä mainitsemani tänään tapaamani henkilö, että Saksan varsinaista vastausta Englannin tiedusteluihin saataneen odottaa vielä kauan. Hän lisäsi, että on toinen asia, annetaanko Saksan vastaus esim. hallituksen julkisen selityksen tai jossain vastaavanlaisessa muodossa jo ehkä aikaisemminkin.

V.a. asiainhoitaja: Aaro Pakaslahti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 5.

ASIA:

Berliinissä olevan Lähetystön raportti n:o 37.

Ministeri Wuorimaa.

9/7 1936.

2000—6—34 2855

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N. 2141/578/36

Berliinissä 9 päivänä heinäkuuta 1936.

38/65 Sal. 36

14/7.36

5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 37 aiheesta

Danzig.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 37.

Berliini ssa 9 p:nä heinä kuuta 1936.

38/65 Sal. 36

14/7.36

OSASTO ASIA

5 C5

Asia:

Danzig.

Viime viikkojen tapahtumat ovat jälleen varsin terävässä muodossa tuoneet esiin Danzigin kysymyksen. Eräillä tahoilla väitetään, että Saksan seuraava yllätys tapahtuisi tällä suunnalla, seikka joka Saksan taholta jyrkästi kielletään. En tästä puolesta asiaa voi lausua mitään puoleen tai toiseen, sillä kun kaikki ratkaisut ovat yhden miehen käsissä, jonka lähimmätkään apulaiset lopullisista päätöksistä etukäteen eivät tiedä, on tämä syrjäiselle vielä vaikeampaa. Seuraavassa haluan kuitenkin kiinnittää huomiota eräisiin ilmiöihin ja lausuntoihin, jotka eivät liene kokonaan vailla mielenkiintoa.

Jo 27.6., siis aikana, jolloin Danzigin kysymyksen käsittelystä neuvostossa vielä ei liene ollut täyttä varmuutta ja jolloin ei ainakaan Danzigin hallintopresidenttiä Greiseriä sinne vielä oltu kutsuttu, kirjoitti Auswärtiges Amtin puolivirallinen julkaisu asiasta verrattain jyrkässä sävyssä m.m. seuraavaa.

"Olisi odottanut, että Genève'in instituutti

JAKELUOHJE:

tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tästä täydellisestä epäonnistumisestaan Saarilla ja siellä tekemistään erehdyksistä olisi vetänyt johtopäätökset. Sitä valitettavampaa on, että samantapaiset ilmiöt näyttävät uudistuvan ja että sikäläinen Kansainliiton edustaja, unohtaen todellisen tehtävänsä, ilmeisesti pyrkii näyttelemään osaa, joka vain uudelleen asettaa Kansainliiton hyödyllisyyden tällaisissa tehtävissä kysymyksenalaiseksi.

Ei ole Kansainliiton ansio, että Danzigissa ne probleemit ja riitakysymykset, joita varten Kansainliitto asetettiin vapaakaupungin garantiksi ja sinne määrättiin korkea komissaari, on voitu saattaa tyydyttävään ratkaisuun. Myös olisi Kansainliitolla ollut täysi syy tyydytyksellä todeta tapahtunut kehitys, joka sen vapautti välttämättömyydestä ilman menestystä harkita monimutkaisia riitakysymyksiä, ja jolla muuten on ollut siunauksellinen vaikutus Itä-Euroopassa. Hämmästyksellä täytyi siitä syystä todeta, että Kansainliittokomissaari ryhtyi toimintaan, joka ei sen enemmän ollut eduksi Kansainliiton arvovallalle kuin Danzigin sisäiselle rauhalle. - - - - - Jos komissaari kuitenkin arveli tarpeelliseksi sekaantua näihin monimutkaisiin kysymyksiin, olisi todella täytynyt odottaa, että hän ensi sijassa olisi pyrkinyt lieventämään ja sovittamaan näitä vastakohtia. Kauan aikaa oli jo vallinnut käsitys, että häneltä puuttui psykologista eläytymiskykyä ja tarpeellista pidättyväisyyttä, vaan antoi määrätyn

animositeetin itseään johtaa. Jos ulkopuolisena takertuu ylieläneen valtiomuodon kirjaimeen ja pyrkii Danzigin elämän ajamaan muodollisjuridiseen pakkopaitaan, sen sijaan, että olisi apuna tuomaan helpotusta, ei tyytymättömyys ja katkeruus asianomaisten taholta voi olla ilmitulematta. Se on sitäkin käsitettävämpää, kun tämä kansainliittokomissaarin omalaatuinen suhtautuminen käytännöllisesti johtaa vain Danzigin elämän häiriytymiseen ja sen hallitusmuodon mukaisen hallituksen toiminnan vaikeutumiseen, kun sitä sen vastustajain taholta katsotaan selkänojaksi. - - - - - Valtio-olemus, jolla on vuosisatainen traditio ja kulttuuri, kuten Danzigilla, ei tarvitse kuvernööriä eikä "gouvernanttia", ja siksi on lausuttava julki toivomus, että Kansainliitto luopuu kelvottomista menetelmistä, jotka lopuksi vievät kysymykseen, pyrkiikö Kansainliitto todella ohjaamaan toimintansa rauhan edistämiseen vaiko rauhattomuuden luomiseen."

Tämä kirjoituksen sävy jo osottaa, että asiaan täällä kiinnitettiin varsin suurta huomiota ja että hra Greiser tuskin olisi esiintynyt sellaisessa kaikkia kansainvälisiä tapoja loukkaavassa ja räikeässä muodossa kuin hän teki, ellei hänellä olisi ollut täkäläisten piirien tuki takanaan. Kun eräälle Auswärtiges Amtin virkamiehelle huomautin tästä oudoksuttavasta esiintymistavasta, vastasi hän suunnilleen tähän tapaan: "on hyvä, että joku kansainvälisellä forumilla uskaltaa esiin-

tyä rohkeasti ja esittää asiat sellaisina kuin ne todella ovat käärimättä niitä diplomaattiseen pumpuliin. Onhan selvää, että kun Danzigin kysymyksestä Puolan ja Saksan välillä sovinnollinen tilanne vallitsee ja välittömästi voidaan neuvotella, Kansainliiton komissaarin olemassaolo siellä on tarpeeton eikä sitä voida millään puolustaa. Asiahan on puhtaasti puolalais-saksalainen kysymys." Saksan lehdistö säestää hra Greiser' in esiintymistä, hyväksyen sen. Lähemmin ei mielestäni ole näitä lausuntoja syytä tässä selostaa. Miten asia edelleen tulee kehittymään, jää nähtäväksi. Todennäköisesti tulee Danzigin hallitus tästä lähtien täysin ignoroimaan alueella olevan kansainliittokomissaarin.

Kun ottaa huomioon ne verrattain läheiset suhteet, jotka Puolan ja Saksan välillä nykyään vallitsevat, olisi varsin oudoksuttavaa, jos Saksa Danzig' issa ryhtyisi joihinkin voimakeinoihin. Sen sijaan voivat neuvottelut Puolan ja Saksan välillä johtaa siihen, että Puolakin tulee ilmoittamaan pitävänsä kansainliittokomissaarin oloa Danzigissa tarpeettomana. Nämä ovat kuitenkin vain olettamuksia, jotka ovat mahdollisuuden piirissä.

Aarne Sorsa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 5.

ASIA:

Berliinissä olevan Lähetystön raportti n:o 38.

Ministeri Wuorimaa.

17/7 1936.

Berliinissä, 17 p:nä heinäkuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr 2193/594/36.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
39/65 Sec. 1936
23/7.36
OSASTO
ASIA
5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 38 aiheesta: Saksalais-itävaltalainen sopimus.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 38.

Berliini ssa 17 p:nä heinä kuuta 19 36.

Asia: Saksalais-itävaltalainen sopimus.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
39/65 Inc. 36
23/7.36
5 C5

Maailma yllätettiin jälleen t.k. 11 päivänä yllämainitun sopimuksen solmimisella ja poliittinen tilanne Euroopassa sai taas uuden muodon. Silloin kun maailma odotti uutta Hitlerin voimannäytettä, jonka hyvinkin arveltiin kohdistuvan juuri Itävaltaan, tapahtuu tämä sellaisessa muodossa, että Saksa ja Itävalta tekevät sovinnon ja Saksa tunnustaa Itävallan suvereniteetin ilman rajoituksia. Toistaiseksi olen sopimuksen syntymisestä saanut seuraavia tietoja.

Keskustelut asiasta ovat herra Schuschniggin alotteesta olleet käynnissä jo viime maaliskuusta lähtien kaikessa hiljaisuudessa. Ne tapahtuivat erikoisteitä, joita toistaiseksi en lähemmin tunne muuta kuin sen verran, ettei niissä Saksan Itävallassa oleva lähettiläs von Papen ollut mukana ennen kuin viimevaiheessa. Kun vasta ensi viikon alussa saan tilaisuuden tavata erään korkeassa asemassa olevan henkilön, toivon silloin voivani jotain yksityiskohtaisemmin asiasta tie-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

doittaa. Tällä kertaa haluan vain selostaa ne yleiset näkökohdat, jotka Saksan taholta on esitetty sopimuksen merkityksestä ja Saksan menettelytapojen edullisuudesta. Asiaa käsittelee Auswärtiges Amtin epävirallinen julkaisu seuraavaan tapaan.

On selvää, että sopimuksella, mikä poisti olotilan, jonka jo moni ulkopuolinen otti laskelmissaan huomioon poliittisena tosiasiana, on myös seuraamuksensa Saksalais-itävaltalainen sovinto saa siinä mielessä aikaan uuden olotilan, että kaikissa valtioissa katsottiin saksalais-itävaltalaisen riidan vaarantavan rauhaa; sikäli syystäkin, kun heimokansojen [illegible] solidaarisuus on luonnollinen - ja rauhalle soveltuvampi - olotila kuin luonnottomat riitaisuudet, jotka ainoastaan aiheuttavat laskelmointia ja vehkeilyjä. Saattaa sen vuoksi odottaa, että kaikki, jotka tahtovat rehellistä rauhaa, tervehtivät saksalais-itävaltalaista sopimusta.

Toinen ilmiö, mikä sopimusta päätettäessä pistää silmiin, on se tosiasia, että myöskin tässä taas välittömän kaksipuolisen sopimuksen menetelmä on vienyt päämäärään. Tämä merkitsee sen kokemukseen perustuvan saksalaisen väitteen vahvistusta, että välitön sopimus, ilman kolmannen myötävaikutusta, on paras keino jopa mutkikkaittenkin ongelmien ratkaisemiseksi. Tämä piti paikkansa saksalais-puolalaista sopimusta tehtäessä, ja tämä periaate osottautui uudelleen todeksi saksalais-englantilaisessa sopimuksessa. Etu on juuri siinä, etteivät eri suuntiin menevät intressit

vaikeuta tahi suorastaan tee tyhjäksi sovittelua. Saksalainen menetelmä järjestelmällisesti poistaa toinen riidanaihe toisensa jälkeen, voi siis merkitä tililleen uuden menestyksen.

Muuten ei tämä sopimus, joka on poistanut ainoastaan luonnottomia riitaisuuksia Saksan sisäisen rauhan ja yleisen rauhan hyväksi, merkitse minkäänlaista "uutta konstellatiota". Sopimus nimenomaan edellyttää, että Rooman sopimuksia, jotka Itävalta on solminut Italian ja Unkarin kanssa, ei millään tavalla koskettella. Itävallan horjumista tältä poliittiselta linjalta ei siis ole tapahtunut. Saksalle tämä sopimus ei myöskään merkitse mitään poikkeamista tähänastisesta politiikastaan, hakea ja parantaa ystävyyttä <u>kaikkien</u> naapureittensa kanssa. Saksa jää johdonmukaiselle linjalleen: hävittää toinen häiriönaiheuttaja toisensa jälkeen - sikäli kuin saksalaiset arvot tulevat kysymykseen - ja siten puolestaan myötävaikuttaa oikein ymmärrettyyn, nimittäin yksistään käytännöllisten menetelmien kautta saavutettavaan kollektiiviseen rauhaan; näin siinä vakaumuksessa, että yleisen rauhan päämäärät vain askel askeleelta ovat saavutettavissa ja että väärinkäsitykset ainoastaan välittömästi osallistuvien kesken suoranaisen sovittelun tietä voidaan poistaa.

Ainoastaan välittömästi osalliset ovat oikeutetut ratkaisemaan omien tarpeittensa muodon. Tämä on myös se periaate, joka on koko uuden sopimuksen perusta. Sillä valtakunnankanslerin toukokuun-puheen

mukaisesti jokainen sopimus lähtee siitä, että kansojen elämässä ulkoa tuleva tahto ei ole oikeutettu päättämään heidän kohtalostaan. Ulkoa tulevat vaikutteet voivat loppujen lopuksi viedä vain kokeiluihin, jotka ovat asianomaisen väestön tahdolle ja eduille vahingollisia, koska ne eivät perustu luonnollisiin olosuhteisiin, vaan sisältävät mielivaltaisia, joskin usein peitettyjä imperialistisia pyrkimyksiä.

Tämä korkea käsitys kansojen autonoomisista oikeuksista ansaitsee kokonaan tulla kansainvälisen politiikan yhteisomaisuudeksi. Sen kautta vasta hankitaan mahdollisuus valtion itsenäiseen vastuuseen, valtion, joka kansansa suvereenisen tahdon mukaan ei enää voi eikä saa olla minkäänlaisten kombinatioiden kohde.

Raportissani n:o 27 viime toukokuun 28 päivältä kerroin jo siitä, Auswärtiges Amtissa tehdystä maininnasta, että lähiviikkoina Itävallassa muutoksia oli odotettavissa. Tämä onkin nyt tapahtunut yllä-käsitellyn sopimuksen vaikutuksesta, jonka välittömänä seurauksena on ollut hallituspohjan laajentaminen kahdella uudella jäsenellä, jotka kuuluvat Itävallan kansallisiin piireihin ja joihin Saksankin taholta suhtaudutaan myötämielisesti.

Mikä sopimuksen vaikutus tulee olemaan, on tällä hetkellä vaikea arvioida. Selviö lienee kuitenkin, että sen kautta Saksan ja Italian suhteet huomattavasti ovat parantuneet ja n.s. Stresan rintama

tullut murretuksi. Yleiseen kansainväliseen tilanteeseen ja varsinkin n.s. Locarno-neuvotteluihin sillä tulee olemaan huomattava vaikutuksensa. Syntynyt periaatteellinen sopimus edellyttää kuitenkin monenlaisia neuvotteluja ja järjestelyjä, ennen kuin Saksan ja Itävallan välit palautuvat normaaliuomiin. Kun asia antaa aihetta, tulen siihen jälleen palaamaan, valaistakseni sitä Berliinin näkökulmalta katsottuna.

Rafael Herrera

tullut murretuksi. Yleiseen kansainväliseen tilanteeseen ja varsinkin n.s. Locarno-neuvotteluihin sillä tulee olemaan huomattava vaikutuksensa. Syntynyt periaatteellinen sopimus edellyttää kuitenkin monenlaisia neuvotteluja ja järjestelyjä, ennen kuin Saksan ja Itävallan välit palautuvat normaaliuomiin. Kun asia antaa aihetta, tulen siihen jälleen palaamaan, valaistakseni sitä Berliinin näkökulmalta katsottuna.

Hannes Hevonmaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 39.

Ministeri Wuorimaa.

21/7 1936.

5000—6—36 2255

Berliinissä, 22 p:nä heinäkuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nro 2280/599/36.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
40165 kue. 1936
24/7 '36
RYHMÄ 5 OSASTO C5 ASIA

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 39 aiheesta:

Saksalais-itävaltalainen sopimus. II.

Ministeri:

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 39.

Berliinissä 21 p:nä heinä kuuta 19 36.

Asia: Saksalais-itävaltalainen sopimus. II.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
40/65 [illegible] 1935
24/7.36
5 C5

Kävin 21/7 ministeriaalitirehtööri Dieckhoffin luona tiedustelemassa Auswärtiges Amtin käsityksiä eräistä päivän polttavista kansainvälisistä kysymyksistä. Ensimmäisenä joutui tietenkin puheenalaiseksi saksalais-itävaltalainen sopimus, josta hän kertoi seuraavaa.

Se epänormaali tilanne, joka vuosikausia Saksan ja Itävallan välillä on vallinnut, oli luonnollisestikin koetettava saada poistetuksi. Tähän käsitykseen oli myöskin Itävallan kansleri Schuschnigg viime talvena tullut, josta syystä kosketusta jo useita kuukausia Saksan ja Itävallan välillä oli pidetty. Edellytyksenä olotilan muuttumiseen Saksan taholta oli kuitenkin se, että se kapea hallituspohja, jolle Schuschniggin hallitus oli muodostettu, saataisiin laajennetuksi, ja kun tästä selvyys oli saatu, oli tiekin sopimuksen aikaansaamiselle luotu. Hra Schuschnigg kävi pitkin talvea eri itävaltalaisten piirien kanssa asiasta neuvotteluja ja pidettiin Saksan hallitusta niiden kehityksestä tietoisena. Kun asia oli riittävästi kypsynyt, saatiin

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

tunnettu sopimus aikaan. Rooman pöytäkirjojen mukaan oli hra Schuschnigg myöskin koko ajan asiasta informoinut Italian hallitusta, jolla ei tällaiseen ratkaisuun nähden ollut mitään muistuttamista. Nykyään valmistellaan sekä Wienissä että Berliinissä kaikkia niitä lukuisia toimenpiteitä liikenteen, kaupan, kulttuurivaihdon, sanomalehdistön, radion y.m. aloilla, jotka uusi perussopimus aiheuttaa ja jotka vähitellen toteutetaan.

Sopimus on tietenkin muuttanut tilannetta Tonavanmaissa sikäli, että se on paljon helpottunut, mutta ei sen merkitystä saa yliarvioida. Mitään salaisia sitoumuksia Itävallan varustautumiseksi tai muissa suhteissa ei ole olemassa, vaikkakin niistä ulkomaisissa lehdissä on puhuttu. Tarkoituksena on yksinomaan normaalisuhteiden luominen kahden samaan heimoon kuuluvan maan välillä.

Kun tiedustelin, kuinka suuri merkitys sopimuksella on Saksan ja Italian lähentymisessä, huomautti hra Dieckhoff, että se tietenkin näihinkin suhteisiin on vaikuttanut edullisesti, mutta että välien paraneminen tapahtui jo aikaisemmin, Saksa kun ei osallistunut sanktioihin, vaan pysyi Italiaan nähden täysin neutraalina. Minkäänlaisesta liitosta Saksan ja Italian, sen enemmän kuin Itävallan ja Unkarinkaan välillä ei ole kysymystä ja ovat kaikki tällaiset huhut perää vailla.

Tämä on Saksan virallinen selitys saksalais-itävaltalaisen sopimuksen merkityksestä.

Aarne Klemola

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 5.

ASIA:

Berliinistä olevan lähetystön raportti n:o 40.

Ministeri Wuorimaa.

21/7 1936.

8000—6—34 2544

Berliinissä, 22 p:nä heinäkuuta 1936.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
41/65 Sae 1936
24/7.36
5 C5

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 2231/600/36.

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 40 aiheesta: Saksan vastaus Englannille.

Ministeri: [signature]

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 40.

Berliini ssa 21 p:nä heinä kuuta 1936.

Asia: Saksan vastaus Englannille.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
41/65 Sne 1936
24/7.36 Ve
5 C5

Kun 21/7 kävin ministeriaalitirehtööri Dieckhoffin puheilla, sanoin hänelle, että nyt kai Saksa vastaa Englannille yksinomaan viittaamalla Itävallan sopimukseen. Hän huomautti hymähtäen, ettei asia ole aivan niin. Noin pari viikkoa sitten oli Auswärtiges Amtissa laadittu uusi luonnos vastaukseksi Englannin kyselyihin ja oli ulkoministeri von Neurath silloin lähtenyt Berchtesgadeniin, esitelläkseen asian kanslerille. Itävallan kysymyksen käsittely otti kuitenkin niin paljon aikaa, ettei Englannin vastauksen esittelystä tullut mitään ja lienee se tapahtunut eilen tai tänään Bayreuthissa valtakunnankanslerille, jossa hän nykyään oleskelee Wagner-näytäntöjä seuraamassa. Tuleeko kansleri nyt jo päättämään vastauksesta, sitä ei hra Dieckhoff voinut sanoa, samoin kuin ei sitäkään, tullaanko siihen yleensä vastaamaan. Henkilökohtaisesti näytti hän kuitenkin kallistuvan siihen käsitykseen, että vastaus kyllä annetaan ja että se tulee sisältämään enemmän kuin viittauksen Itävallan sopimukseen, mutta ei voinut

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ajan suhteen mitään määritellä.

Englannin, Ranskan ja Belgian välisestä valmistavasta kokouksesta Lontoossa huomautti hra Dieckhoff, että Belgia siellä tulee täysin yhtymään Englannin kantaan. Tähän viittaa myöskin Belgian ulkoministerin pari päivää sitten pitämä puhe, joka Ranskassa ei liene ollut varsin mieluinen, mutta sen sijaan Saksassa tyydytyksellä huomioitu. Hra Dieckhoff arveli Lontoon kokouksen, josta saksalaisille ei mitään ole tiedotettu, johtavan viiden vallan kokoukseen ja saattaa myöhemmin laajeta vielä useampiakin valtioita käsittäväksi.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 41.

Ministeri Uuorimaa

21/7 1936.

5000—6—34 2355

Berliinissä, 22 p:nä heinäkuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 2232/601/36.

4266 Lac. 36

24/7 36

5 C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 41 aiheesta:

Danzig. II.

Ministeri: Gunnar Hornborg

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 41.

Berliini ssa 21p:nä heinä kuuta 19 36.

4266 Jae. 24/7.36

Asia: Danzig. II.

21/7 kysyin ministeriaalitirehtööri Dieckhoffilta, mikä käsitys hänellä oli Danzigin kysymyksestä. Hän mainitsi silloin sen alkuvaiheista, että konflikti Danzigin ja kansainliittokomisaarin välillä oli syntynyt viime vuonna, kun kansainliittokomisaari Saksan Danzigissa tapahtuneen laivastovierailun johdosta järjesti kutsut, joihin hän oli kutsunut myöskin Danzigin hallituksen jyrkimpiä vastustajia, seikka, jonka Danzigin hallitus katsoi loukkaukseksi itseään kohtaan. Siitä syystä annettiin tänä vuonna nimenomainen määräys Danzigiin lähtevän saksalaisen risteilijän komentajalle, ettei hän kävisi vierailulla komisaarin luona, niin että uusi välikohtaus välttyisi. Tästä huolimatta on riita kuitenkin uudelleen puhjennut ja muodostunut Danzigin ja kansainliiton väliseksi konfliktiksi. Huomautin tähän väliin, että Danzigin hallitus näkyy nyttemmin kokonaan ignoroivan komisaarin, johon hra Dieckhoff vastasi hymähdyksellä. Hän jatkoi, ettei Puola halua rikkoa suhteitaan

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Saksan kanssa eikä tämä ole yksinomaan ulkoministeri Beckin, vaan koko Puolan hallituksen kanta ja että Puolan ulkoministerille on annettu tehtäväksi aikanaan selostaa tilannetta neuvostossa. Danzigin hallitus ei halua mitään muutosta suhteissaan Puolaan, mutta katsoo, ettei kansainliiton komisaarilla ole mitään tekemistä Danzigin sisäisissä asioissa. Nähtäväksi jää, minkä kannan kansainliiton neuvosto asiassa tulee ottamaan, sillä kysymyksessä ei ole mikään saksalais-puolalainen konflikti, vaan erimielisyys Danzigin ja kansainliiton välillä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 5.

ASIA:

Berliinissä olevan Lähetystön raportti n:o 42.

Ministeri Wuorimaa

21/7 1936.

Berliinissä, 22 p:nä heinäkuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nro 2233/602/36.

43/66 luc. 36

24/7.36		
5	C5	

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 42 aiheesta: **Dardanelli-sopimus.**

Ministeri:

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 42.

Berliinissa 21 p:nä heinä kuuta 1936.

Asia: Dardanelli-sopimus.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
43/66 Sal. 1936
24/7.36
5 C5

Tiedustelin 21/7 ministeriaalitirehtööri Dieckhoffilta, mitä Saksassa ajatellaan tehdystä Dardanelli-sopimuksesta. Tähän huomautti hän, ettei siitä toistaiseksi mitään lähempää voida sanoa, ennen kuin siihen tarkemmin on perehdytty, mutta että sopimus on tehty kokonaan ulkopuolella Saksan, joten Saksa mahdollisesti aikanaan tulee esittämään kantansa asiassa, onhan Saksan laivaliike Dardanelleissa siksi suuri, että kysymys Saksaakin kiinnostaa.

Ensivaikutus, jonka sopimusta lukiessaan saa, on se, että se on enemmän akateeminen. Sopimuksen merkitys tulee tietenkin paljon riippumaan siitä, onko Turkki liittolaissuhteissa joihinkin valtioihin ja minkälaiset nämä suhteet ovat. Tältä kannalta katsoen kiinnostaa Saksaa lähinnä kysymys siitä, pääseekö Venäjän Mustalle merelle luotava laivasto vapaasti Dardanellien kautta siirtymään Itämerelle, mikä saattaisi muuttaa Itämeren sotilaspoliittisen tilanteen. Niin kauan kuin kysymyksistä selvyys on saatu, jää myöskin kannanotto mainittuun sopimukseen epä-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

määräiseksi.

Aarne Hermanson

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 43

Ministeri Wuorimaa

10/8 1936

5000—12—35—5337

Berliinissä, 10 p:nä elokuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no. 2372/640/36.

ULKOASIAINMINISTERIÖLLE
44 /66 Sal. 1936.
17/8. 36
5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 43 aiheesta: Saksalais-liettualaiset suhteet.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 43.

Berliinissa 10 p:nä elo kuuta 1936.

Asia: Saksalais-liettualaiset suhteet.

OLKOASIAINMINISTERIÖ
44/66 Sal. 36.
17/8.36 | 50 | LIT.
OSASTO | ASIA
5 | C5

Lähetystö on taloudellisessa katsauksessaan n:o 36 selostanut sen taloudellisen sopimuksen sisältöä, joka muutamia päiviä sitten Saksan ja Liettuan välillä solmittiin. Seuraavassa saan muutamalla sanalla kosketella sopimuksen poliittista merkitystä sekä sitä, kuinka sopimusta Saksan virallisella taholla arvostellaan.

Sopimus järjestää maiden väliset tavaranvaihto ja maksusuhteet, rajaliikenteen ja asettumisoikeuden toiseen maahan. Se on pitkällisten ja sitkeitten neuvottelujen tulos, jotka pitemmäksi aikaa teki mahdottomaksi Memelin kysymyksen aiheuttama kireä suhde maiden välillä. Kun tämä asia kuitenkin jotenkuten joutui tyynemmille vesille, pääsivät neuvottelut tuloksiin.

Saksan taholta selitetään, että sopimuksen aikaansaanti on tulos Saksan pyrkimyksistä luoda normaalit suhteet naapureihinsa kahdenkeskisten neuvottelujen kautta, jotka vievät parempiin ja menestyksellisempiin saavutuksiin kuin kollektiiviset yritykset, joi

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

sa monta intressiä joutuu vastakkain. Samalla on sopimus osotus siitä, että monella taholla saarnattu Saksan valtauspyrkimys tällä suunnalla on kaikkea perää vailla. "Tyydytyksellä on näin ollen todettava, että Puolan sopimuksen jälkeen ja sittenkuin molempien saksalaisten valtioitten, Saksan ja Itävallan, välillä sovinto on saatu aikaan, jälleen tällä kolkalla Saksan rajaseutua normaalimmat suhteet on saavutettu. Kuten Saksan politiikan päämääränä on poistaa toinen häiriömomentti toisensa jälkeen, ei se ole epäillyt jälleen uudessa piirissä saada aikaan järjestys, piirissä, jota ulkomailla yhä uudelleen katsottiin häiriömomentiksi. Samalla on Saksan hallitus uudelleen osottanut, että se, ottamatta huomioon naapurivaltion suuruutta ja merkitystä, on valmis epäitsekkäästi tunnustamaan sen elinoikeuden ja sitä vastaavasti huomioimaan."

Nyt tehty sopimus on kuitenkin merkitykseltään vain osittainen täysin normaalien olosuhteitten aikaansaamisessa. Poliittinen suhde maiden välillä ei vielä ole tasoittunut, sillä Saksa ei katso Liettuan vielä täysin mitoin täyttäneen Memelin statuutin määräyksiä. Mutta tällä sopimuksella on kuitenkin alku tehty. Mitä saksalaisella taholla sopimuksen vaikutuksesta odotetaan seurauksena,on tämä: Saksa odottaa, ettei Liettua enää viivyttele ryhtyä selvittämään muita kysymyksiä, jotka johtuvat Memelin statuutin lojaalisesta täyttämisestä sekä kirjaimeen että henkeen nähden. "Varsinkin tällä

alalla ovat ne positiiviset tekijät löydettävissä, jotka Liettua voi tarjota, jos se haluaa omasta puolestaan sovinnollisessa hengessä liettualais-saksalaisten suhteiden jatkuvaa paranemista edistää."

Sikäli kuin Berliinistä käsin asiaa voi arvostella, pitäisi sopimuksella olla huomattava merkitys Liettualle. Ennen kaikkea tullee se rajakaupassa olemaan varsin tärkeä. Mutta Saksan kannalta on, kuten ylempänä jo viittasin, sopimuksen tärkeys enemmän poliittisella alalla, sillä Saksa on sen kautta hankkinut itselleen uuden argumentin ranskalaista kollektiivisen turvallisuuden teesiä vastaan, esimerkin, jota se tulevissa poliittisissa neuvotteluissa länsivaltojen kanssa varmaankin osaa käyttää hyväkseen.

Aarne Wuorimaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: CS

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 44

Ministeri Wuorimaa

12/8 1936

5000—12—35—5337

Berliinissä, 12 p:nä elokuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no. 2401/649/36.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

45 66 Sal. 36.

17/8.36

5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 44 aiheesta: von Ribbentrop Saksan suurlähettiläs Lontoossa.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 44.

Berliini ssa 12 p:nä elo kuuta 1936.

45 66 Sal. 36.
17/8 36

Asia: von Ribbentrop Saksan suurlähettiläs Lontoossa.

5 C5

Suurlähettiläs von Hoeschin kuoleman jälkeen useita kuukausia sitten ei Saksa ollut täyttänyt hänen paikkaansa Lontoossa, seikka, jota Englannin hallituspiireissä on paheksuttu ja lienee se Englannissa laajemmaltakin herättänyt tyytymättömyyttä. Tämän kuun 10 päivänä valtakunnankansleri vihdoin nimitti tälle paikalle lähimmän luottamusmiehensä ulkopoliittisissa asioissa, suurlähettiläs von Ribbentropin. Tämän nimityksen johdosta on minulla syytä luotettavista lähteistä saamieni tietojen perusteella tehdä seuraavat reunamuistutukset.

Ulkoasiain valtiosihteeri von Bülowin kesäkuussa tapahtuneen kuoleman jälkeen oli hra von Ribbentropilla valittavana joko tämän paikka tai suurlähettilään toimi Lontoossa ja on hänen valintansa langennut Lontoon hyväksi, minkä jälkeen nimitys tapahtui. Hän tulee aivan lähiaikoina siirtymään uuteen toimeensa, mutta säilyttää edelleen Berliinissä oman toimistonsa lukuisine virkamiehineen. Viimemainittu

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

seikka merkitsee tietenkin sitä, että hra von Ribbentrop Lontoosta käsin usein tulee käymään Berliinissä, ottaakseen välittömästi osaa ulkopolitiikasta käytäviin neuvotteluihin valtakunnankanslerin ja ulkoministeri von Neurathin kanssa. Täten hänen kiinteä vaikutuksensa Saksan ulkopolitiikkaan edelleenkin tulee säilymään, vaikkakin valtakunnankansleri tällä alalla, kuten muissakin asioissa, tulee säilyttämään yksinomaisen päätösvaltansa.

Mikäli olen kuullut on Englannin hallituksen taholta Saksassa annettu ymmärtää, että siellä halutaan suurlähettiläälksi miestä, joka todella arvovaltaisesti edustaa Saksan hallitusta eikä mitään väritöntä ammattimiestä, Scheinbotschafter, kuten eräs saksalainen sanoi. Tämä näkökohta on ehkä vaikuttanut valtakunnankanslerin lopulliseen päätökseen nimityksen suhteen.

Herra v. Ribbentrop on erikoinen englantilaisen orientoinnin kannattaja ja lienee kuulemani mukaan myöskin vaikuttanut siihen, ettei italialais-saksalaisia suhteita ole päästetty kehittymään liian pitkälle, niin että mahdollisuudet sovintoon Englannin kanssa on säilytetty. Ministeri Gripenbergin raporttien mukaan eivät nämä mahdollisuudet tosin näytä kovinkaan suurilta, mutta Saksassa niihin kuitenkin kiinnitetään toiveita.

Henkilönä hra von Ribbentrop on täydellinen

maailmanmies ja tekee varsin miellyttävän vaikutuksen. Miten hän Lontoossa toimessaan tulee menestymään, jää nähtäväksi.

Ehdokkaina valtiosihteerin toimeen mainitaan ensi sijalla Auswärtiges Amtin poliittisen osaston päällikkö Dieckhoff ja toisena Saksan lähettiläs Sveitsissä von Weizsäcker.

Aarne Wuorimaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 45.

Ministeri Wuorimaa

18/8 1936.

5000—12—35—5337

Berliinissä 18 päivänä elokuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 2429/654/36

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 46/66 Tal. 1936.
22/8.36 | № | Lin.
5 | C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e.

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ministeriölle lähettää raporttinsa n:o 45

Venäjän varustautuminen.

Ministeri: [signature]

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 45.

Berliini ssa 18 p:nä elo kuuta 1936.

Asia: Venäjän varustautuminen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
46/66 Sal. 1936.
22/8-36
5 C5

Neuvostohallituksen toimeenpanema asevelvollisuus - ikärajan alentaminen on Saksassa herättänyt suurta huomiota, koska toimenpiteen katsotaan lisäävän Venäjän armeijan vahvuutta huomattavasti. Saksalaisissa arvovaltaisissa piireissä arvioidaan asiaa seuraavasti.

Edellämainitun Venäjän hallituksen toimenpiteen täytyy, kun siihen ei liity asevelvollisuusajan lyhennystä, johtaa muutamassa vuodessa puna-armeijan kasvamiseen lähes 50% sen nykyisestä määrästä. Keskus-toimeenpanokomitean kongressissa tammikuussa ilmoitti neuvostomarsalkka Tuhatshevski armeijan vahvuuden 1.300.000 mieheksi, niin että vastaisuudessa on Venäjän aktiiviarmeija laskettava lähes kahdeksi miljoonaksi. Marsalkka oli jo silloin asettanut joukkojen taistelukasvatuksen niin korkeaksi, ettei mikään muu armeija pysty sellaista saavuttamaan. Jos lasketaan lisäksi ilmavoimien, laivaston, panssari- ja motorisoitujen joukkojen kasvu, samoinkuin tie- ja rautatieverkostojen kehittäminen, sekä lentosatamien ja lukuisten kasarmien rakentaminen, saa käsityksen minkälainen sotakoneisto on syntymässä, sotakoneisto, joka tulee kaikki muut ylittämään.

Saksassa ei myöskään ole jätetty huomioimatta si-

JAKELUOHJE:

tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tä, että tämä Venäjän armeijan vahvistamistoimenpide tapahtuu hetkellä, jolloin sisällinen sota Espanjassa on käynnissä. "Voidaanpa melkein sanoa, että se on tietty tekijä Euroopan levottomuuden ylläpitämisessä, josta jo muutenkin kolmannen internationalen häiriintymätön toiminta on osotuksena". Parhaiten valaisevat näitä olosuhteita Venäjällä toimeenpannut keräykset Espanjan kansanrintaman hyväksi ja Moskovan radion julkilausumat asiassa. Nämä ilmiöt huomioonottaen katsotaan, ettei Venäjän armeijan lisääminen yksinomaan tarkoita maan puolustusta, seikka, jota Saksassa ei voida jättää ottamatta huomioon.

Näin syntynyt tilanne ei voi olla vaikuttamatta tuleviin Locarno-neuvotteluihin, joiden jatkoksi oli tarkoitettu laajemmalla pohjalla olevat neuvottelut varustusten rajoittamisen merkeissä ja joiden menestyksellinen päätökseen saattaminen voi joutua vaarannetuksi.

Ministeri: Rasmus Ramsay

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 46.

Ministeri Wuorimaa

20/8 1936

5000—12—35—5337

Berliinissä 2o päivänä elokuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 2542/662/36.

ULKOASIAINMINISTERIÖLLE
47/66 Jal. 1936.
24/8-36 | Sp | LR
ÄYRIÄ | OSASTO | ASIA
5 | C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö oheisena kunnioittaen Ministeriölle lähettää raporttinsa n:o 46 Saksa ja Espanjan tapahtumat.

Ministeri: [signature]

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 46.

Berliini ssa 20 p:nä elo kuuta 1936.

Asia: Saksa ja Espanjan tapahtumat.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
47/66 Tal. 1936
24/8-36 | S2 | LIIK
OSASTO | ASIA
5 | C5

Olympialaiskisat olivat kahden viikon ajan siinä määrin tapahtumain keskipisteenä Saksassa, ettei politiikalle julkisuudessa ennätetty kiinnittää juuri ollenkaan huomiota. Mitä kulissien takana tänä aikana tapahtui, on jäänyt hämärän peittoon. Selvää kuitenkin on, ettei Espanjan tapahtumia jätetty tarkoin huomioimatta. Ilmeistä on myöskin, että vaikka ulkonaisesti puolueettomuutta noudatetaan, sympatiat ovat kokonaan kapinallisten puolella, koska heidän häviönsä katsotaan johtavan bolshevismin voittoon Espanjassa ja sitä tietä myöhemmin Ranskassa.

Jo viime huhtikuussa ennusti ministeripresidentti Göring minulle kommunismin pääsevän valtaan Espanjassa kuuden kuukauden kuluessa, mutta ei hän silloin näyttänyt laskevan siihen mahdollisuuteen, että sitä ennen kapina syntyisi ja vastustavia voimia ilmenisi. Viimeiset täällä saamani tiedot sisältävät sen, että Madridin hallitus on menettänyt ohjat käsistään ja valta tosiasiallisesti on kommunistien käsissä. Espanjan kansalaissodan lopputuloksena tulee tämän mukaan olemaan joko sotilasdiktatuuri tai kommunistinen diktatuuri.

Espanjan tapahtumain yhteydessä on Saksa maailmansodan jälkeen ensi kertaa jälleen demonstroinut meri voimana. Es-

JAKELUOHJE: tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

panjan aluevesille lähetettiin 3 risteilijää ja 4-5 torpeedo-venettä, jotka nyt on kutsuttu kotiin, mutta samalla lähetetty toinen yhtä suuri laivasto-osasto niiden sijaan. Saksa alkaa siis jälleen näytellä osaa merivaltiona. Laivat ovat satama-seuduilta tuoneet pois siellä asuvat saksalaiset ja Lufthansan lentokoneet ovat usein päivittäisin lennoin Madridista ja Barcelonasta kotiuttaneet noin 700 saksalaista. Nyt lienevät lähes kaikki saksalaiset Espanjasta pelastetut, paitsi ne, jotka eivät haluneet maasta lähteä. Täten jää nyt lähtevä Saksan laivasto-osasto Espanjan vesille pääasiassa demonstratiotarkoituksessa muiden maiden laivastojen kanssa.

Sekä saksalaiselta että amerikalaiselta taholta on minulle kerrottu, että ne suuret kultalähetykset, jotka viime päivinä Madridista lentoteitse on toimitettu Parisiin (suunnilleen 5000 kg. kultaa), eivät olisi Espanjan valtion omaisuutta, vaan Moskovan kommunistipropagandaan varaamaa kultaa, jonka turvallisuus on käynyt epävarmaksi ja siitä syystä lähetetty luotettavampaan paikkaan.

Kansainvälistä politiikkaa on viime viikkoina askarruttanut puolueettomuuden aikaansaaminen Espanjan tapahtumiin nähden. Ranskan ehdotukseen on nyttemmin Saksakin antanut periaatteellisen suostumuksensa sen jälkeen kun Madridin hallitus oli vapauttanut kaikki vangitut saksalaiset ja luvannut saattaa asianmukaisen rangaistuksen alaiseksi ne henkilöt, jotka toimittivat Barcelonassa neljän saksalaisen murhauksen. Ehtona on kuitenkin vielä, että Madridin hallitus vapauttaa takavarikoimansa saksalaisen siviililentokoneen ja että muutkin maat sitoutuvat <u>kaikissa muodoissa</u> olemaan avustamatta taistelevia

puolia estämällä (myös yksityisen) aseiden ja sotatarpeiden viennin, rahalliset avustukset ja vapaaehtoisten pääsyn Espanjaan.

Saksalaisen laivan "Kamerunin" pakkotarkastus merirajan ulkopuolella Cadizin lähellä on herättänyt suurta melua. "Berliner Tageblatt" kirjoittaa m.m. "Tapaus on sitäkin vakavampi, kun se tapahtuu hetkenä, jolloin Saksa on selittänyt olevansa periaatteellisesti valmis sekaantumattomuussopimukseen. Ei voi eikä saa jättää ottamatta huomioon, että juuri nyt todistukset siitä kasautuvat, missä määrin Neuvostovenäjä on aktiivisesti vieläpä johtavasti Espanjan kansalaissotaan sekaantunut, siis tuo valta, joka on lähimmin liittoutunut siihen valtioon, joka on esittänyt kansainvälisen käsittelyn alaiseksi kysymyksen sekaantumattomuudesta, Ranskaan ---- ".

Moskovan radion yllytyksestä pappien murhiin Espanjassa, rahan keräyksestä "kansanrintaman" hyväksi y.m. otteista kertoo lehdistö tarkkaan ja laajasti. Enempää ei tänä täydellisen sekavuuden aikana Espanjassa vielä voida sanoa Berliinistä käsin, vaan ainoastaan todeta reaktiot täällä.

Ministeri: Aarne Wuorimaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 47.

Ministeri Wuorimaa

27/8 - 1936

5000—12—35—5337

Berliinissä, 27 p:nä elokuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 2853/681/36.

48/66 Tal. 36.

1/9-36 №

5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 47 aiheesta: Huomioita Saksan talouselämästä.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 47.

Berliini ssa 27 p:nä elo kuuta 19 36.

48/66 Sal. 36.

1/9.36

5 C5

Asia: Huomioita Saksan talouselämästä.

Jos vertaa Saksan viimevuotisia tilastonumeroita tämänvuotisiin, niin on todettava, että Saksassa nykyään vallitsee aivan ilmeinen konjunktuuriaika. Tämä konjunktuuri johtuu epäilemättä pääasiassa kansallissosialistisen hallituksen taloudellisesta ja finanssipolitiikasta ja on tästä syystä nimenomaan kotimaankonjunktuuriksi merkittävä, vaikkakin ulkomaankauppakin viime vuoteen verrattuna on vilkastunut. Viime vuoden kesäkuussa oli ulkomaankauppa 318 milj.Rmk:lla tasapainossa, kun sen sijaan kuluvan vuoden samana kuukautena aktiviteetti oli 11 milj. Rmk., viennin oltua 371 milj. ja tuonnin 360 milj. Toukokuussa oli vientienemmyys 35, huhtikuussa 5 ja maaliskuussa 24 milj. Rmk.

Silmiinpistävin on työttömyyden väheneminen. Kesäkuun lopussa 1935 oli rekisteröityjä työttömiä 1,88 milj., kun niitä kesäkuun lopulla 1936 oli 1,3 milj. Sen jälkeen on työttömien lukumäärä laskenut 1,17 miljoonaan, ollen täten alapuolella korkeakonjunktuurivuoden 1929. Ansaitsevien lukumäärä, mikä kesäkuussa 1935 oli

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

16,5 milj., oli kesäkuussa 1936 noussut 17,7 miljoonaan, lisäys siis 1,2 milj. Eroavaisuus työttömyyden vähenemisen ja ansaitsevien lisäyksen välillä lienee selitettävissä sillä, että joukko hätäaputöissä työskenteleviä on huomattavassa määrässä voinut siirtyä normaaliin työhön. Tarkempaa selvitystä ei puutteellisen aineiston perusteella tästä kuitenkaan voida antaa.

Kasvanutta ansiotyötä vastaten on myöskin tuotanto lisääntynyt. Raakaraudan tuotanto, joka viime vuoden kesäkuussa oli 0,98 milj. tonnia, nousi kuluvan vuoden kesäkuussa 1,24 milj. tonniin; raakateräksen tuotanto nousi vastaavasti 1,25 milj. tonnista 1,63 milj. tonniin; hiilituotanto samoin 0,38:sta 0,41 milj. tonniin päivää kohti. Sama on tilanne autoteollisuudessa. Luvut osottavat yhtä mittaa nousevaa suuntaa.

Vähemmän edullisen kuvan antavat valtion finanssit. Tosin kasvavat valtion tulot säännöllisesti, niin että kun kesäkuussa 1935 tuloja kerääntyi 765 milj., saatiin niitä kuluvan vuoden vastaavana kuukautena 1 miljardi. Ne eivät kuitenkaan riitä peittämään valtion menoja. Valtion velkautuminen on siksi jälleen kohonnut. Se oli viime vuoden kesäkuun lopulla 13,1 miljardia Rmk., mutta nousi kuluvan vuoden toukokuun loppuun mennessä 14,65 miljardiin Rmk:aan, siis yli 1 1/2 miljardilla. Kun viime vuoden kesäkuussa säästökassojen säästöönpanot olivat noin 100 milj.Rmk. suuremmat kuin valtion velat, ovat ne nyt noin 600 milj.

Rmk. pienemmät. Säästökassojen säästöönpanot olivat 30.6. 1935 noin 13,158 milj.Rmk., mutta 31.5.36 noin 14,046 milj.Rmk. Liikkeessä olevien setelien määrä on vastaavana aikana noussut noin 1/2 miljardilla Rmk:lla, kun sen sijaan valtakunnanpankin kulta- ja katekelpoisten deviisien määrä on laskenut 89,6:sta 79,3 milj.Rmk:aan. Valtion avulla luodun konjunktuurin kautta on näin ollen tulevaisuutta rasitettu.

Viime vuoteen verrattuna ovat myöskin hinnat kohonneet. Jos indeksi vuonna 1913 merkitään 100, nousi elinkustannusindeksi viime vuoden kesäkuussa 123:een ja oli kuluvan vuoden heinäkuussa 125,3. Tukkuhintaindeksi, joka kesäkuussa 1935 oli 101,2, nousi kuluvan vuoden heinäkuussa 104,2:een. Indeksilukuihin nähden viittaan siihen, mitä edellisessä Saksan taloudellisia oloja käsittelevässä raportissani n:o 24 olen maininnut. Rakennuskustannusindeksi on viime vuoden 110,4:stä noussut 113:een Viljan hinnat ovat myös nousseet. Kun 100 kg. ruista kesäkuussa 1935 Berliinissä maksoi 17,20 Rmk., oli saman määrän hinta kuluvan vuoden heinäkuussa 18,30 Rmk. Vehnän hinnat olivat vastaavasti 21,20 ja 22 Rmk. Perunain ja voin hinta on sen sijaan jäänyt entiselleen.

Täydennykseksi edelläoleviin yleishuomautuksiin tilanteesta lienee syytä antaa kuva Saksan valtakunnanpankin kehityksestä vuosien kuluessa. Viikottain julkaisee pankki tilanneselostuksen, joka kaikille pankeille ulkomaillakin lienee tunnettu. Viimeisten katsausten mukaan on pankin asema jonkun verran helpottunut, kun

pääomasijoitukset vekseleissä ja shekeissä, samoin kauppavekselit ja shekit sekä liikkeessäolevien setelien määrä ovat laskeneet. Sen sijaan ovat kulta- ja katekelpoiset deviisit vähentyneet. Parhaimman yleiskuvan tilanteen kehityksestä antanee kuitenkin eräs juuri julaistu taulukko, lähtökohtana vuosi 1913, jonka tähän lopuksi jäljennän.

	Kulta-kate	Kate-kelp. dev.	Kate-kelp. arvo-pap.	Vekse-liti-lanne	Lomb. saatav.	Päiv.-suor.	Liikk. oleva setel.	Renten-bankin sitoum.	Diskont-tokorko
				milj. Rmk:ssa					
1913									
31.12.	1447	-	-	1491	94	793	2593	-	5 %
1924									
31.12.	760	253	-	2064	17	821	1941	1835	10 %
1925									
31.12.	1208	402	-	1915	10	697	2960	1476	9 %
1926									
31.12.	1831	519	-	1829	84	648	3735	1164	6 %
1927									
31.12.	1865	282	-	3120	78	779	4564	716	7 %
1928									
31.12.	2729	155	-	2627	176	816	4930	530	7 %
1929									
31.12.	2283	404	-	2608	251	755	5044	397	7 %
1930									
31.12.	2216	469	-	2366	256	652	4778	439	5 %
1931									
31.3.	2323	188	-	1851	274	387	4456	439	5 %
30.6.	1421	800	-	2579	355	398	4295	426	7 %
30.9.	1301	139	-	3545	301	613	4609	422	8 %
31.12.	984	172	-	4144	245	755	4776	422	7 %

	Kulta-kate	Kate-kelp. dev.	Kate-kelp. arvop.	Vekse-liti-lanne	Lomb. saa-tavat	Päivit-täiset suorit.	Liikk. oleva setel.	Renten-bankin sitoum.	Diskont-tokorko
				milj.Rmk:ssa					
1932									
31. 3.	879	142	-	3258	290	578	4231	411	6 %
30. 6.	832	130	-	3100	261	473	3984	412	5 %
30. 9.	796	133	-	2991	242	451	3755	412	4 %
31.12.	806	115	-	2805	176	540	3560	413	4 %
1933									
31. 3.	739	97	-	2763	210	443	3520	413	4 %
30. 6.	189	85	-	3212	210	447	3482	396	4 %
30. 9.	367	40	-	3289	205	465	3625	392	4 %
30.12.	386	9	259	3177	183	640	3645	392	4 %
1934									
29. 3.	237	8	350	3144	144	547	3674	356	4 %
30. 6.	70	7	361	3392	171	623	3777	345	4 %
29. 9.	75	4	431	3811	148	848	3919	299	4 %
31.12.	79	5	445	4021	146	984	3901	385	4 %
1935									
31. 1.	80	5	441	3620	81	822	3660	394	4 %
28. 2.	80	5	437	3656	188	928	3617	396	4 %
30. 3.	81	4	427	3799	66	922	3664	395	4 %
30. 4.	82	4	373	3861	87	952	3711	384	4 %
23. 5.	82	4	337	3327	50	810	3411	366	4 %
31. 5.	82	4	338	3732	86	770	3810	377	4 %
29. 6.	86	4	337	3879	89	819	3895	373	4 %
31. 7.	94	6	337	3833	52	743	3878	395	4 %
15. 8.	95	5	339	3644	35	763	3717	383	4 %
23. 8.	95	5	340	3537	32	769	3638	379	4 %
31. 8.	95	5	340	4000	54	743	4032	396	4 %
30. 9.	95	5	346	4144	73	774	4143	399	4 %
31.10.	88	6	345	4058	66	728	4159	399	4 %
30.11.	88	5	346	4096	78	806	4186	397	4 %
31.12.	82	5	349	4498	84	1032	4285	398	4 %
1936									
31.1.	77	5	349	3884	72	679	4098	398	4 %
29. 2.	72	5	348	4026	72	652	4177	399	4 %
31. 3.	72	5	336	4201	56	768	4267	398	4 %
30. 4.	70	5	240	4353	73	688	4348	397	4 %
30. 5.	70	5	219	4606	60	729	4430	397	4 %
30. 6.	72	5	220	4699	56	960	4389	396	4 %
31. 7.	72	5	220	4623	76	787	4471	396	4 %
7. 8.	72	5	221	4513	44	709	4301	386	4 %
15. 8.	72	5	221	4305	47	640	4240	389	4 %
22. 8.	70	6	221	4266	41	693	4138	383	4 % .

[signature]

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetyslön raportti n:o 48.

Ministeri Wuorimaa

28/8 1936.

5000—12—35—5337

Berliinissä, 28 p:nä elokuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 2860/686/36

49/67 Sal. 36

1/9-36 No LIH

OSASTO ASIA

5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle oheisena raporttinsa n:o 48 aiheesta:

Kahden vuoden palvelusaika.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 48.

Berliini ssa 28 p:nä elo- kuuta 19 36.

Asia: Kahden vuoden palvelusaika.

Saksassa määrätty kahden vuoden palvelusaika armeijassa on, kuten tunnettua, saksalaisella taholla perusteltu Venäjän sotapalvelusiän alentamisella, jonka reaktioista Saksassa tein selkoa raportissani n:o 45. Se tavaton sanomalehtikampanja, jonka edellämainittu Venäjän toimenpide aiheutti, oli jo enteenä siitä, että jotain tulisi tapahtumaan. Yllätyksenä tulikin sitten puheenaoleva dekreetti, joka lisää Saksan armeijan vahvuutta noin 50 %:lla.

Kansainvälisessä politiikassa on tämä päätös kauaskantoinen ja voinee tuskin johtaa muuhun kuin varustusten lisäämiseen muuallakin. Kysyä sopii, kuinka kauan tätä rajatonta lisäystä voi jatkua ilman katastroofia.

Ranskassa on tapahtuma luonnollisestikin herättänyt suurinta huomiota ja ankaraa arvostelua. Äkillisiä eurooppalaisia vaikeuksia ei kuitenkaan liene syytä pelätä, koska Parisissa heti näyttiin käsitettävän, ettei enää ole mahdollista ryhtyä Saksan hallituksen kanssa väittelyyn Saksan puolustuspolitii-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kasta. Sen jälkeen kun Saksassa tapahtuneeseen asevelvollisuuden voimaanpanoon nähden tyydyttiin vain protestiin ja kun kuluvan vuoden maaliskuun 7 päivän päätöksellä viimeinen rajoitus Saksan suvereniteettiin nähden Reinin alueella tuli kumotuksi, on se aika lopullisesti ohi, jolloin Saksan varustautumiskysymys voidaan saattaa oikeusperusteilla kansainvälisten neuvottelujen alaiseksi. Täten on Saksan varustautuminen muodostunut sen sisäiseksi asiaksi ja toisten itsensä harkittava, mihin toimenpiteisiin he omalta kohdaltaan ryhtyvät. Saksahan puolestaan jo aikoinaan ilmoitti, ettei se varustautumisessaan voi rajoittua aseistussuhteeseen Ranskan ja Englannin kanssa, vaan että sen on otettava varustuspolitiikkaansa harkitessaan huomioon myös Venäjän varustautumisaste. Tähänhän viimeisen toimenpiteen suhteen vedotaankin.

Lienee kuitenkin syytä olettaa, vaikkei sitä saksalaisella taholla tunnustetakaan, ettei Venäjän menettely ollut ainoana syynä 2 vuoden palvelukseen, vaan että päätökseen vaikuttivat myös sisäpoliittiset tekijät. Lähinnä on tällöin työttömyyskysymys, jolloin on pidetty suotavampana parempien aikojen toivossa pitää nuoret miehet armeijassa, kuin jättää ne työttömiksi ja työttömyysavustuksen varaan. On mahdollisesti pelätty, ettei vapautuvaa luokkaa voitaisi sijoittaa ansiotyöhön ja toiselta puolen armeijan lisääminen toisella vuosiluokalla antaa joitain mahdollisuuksia vielä työttöminä olevien sijoitukseen ja poistamiseen työttömien listoilta. Li-

säksi antaa suurempi armeija varusteihin nähden jatkuvasti työtä teollisuuden eri aloilla samoin kuin rakennusalalla. Tämähän on tosin tilapäinen helpotus, mutta jos vuoden kuluessa yleinen maailmanmarkkinatilanne paranisi, olisi aina jotain voitettu. Itsestään selvää on kuitenkin, että sotilaspoliittiset tekijät ovat olleet tapahtuneen päävaikuttimina.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinistä olevan lähetyksen raportti n:o 49.

Ministeri Wuorimaa

4/9 1936

5000—10—35 4261

Berliinissä, 4 p:nä syyskuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr 2973/712/36.

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 49 aiheesta: Venäjän ehdotus kansainliittouudistukseksi.

Ministeri: Rasmus Ramsay

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 49.

Berliinissa 4 p:nä syys kuuta 1936.

50/67 Sal. 8 36.

Asia: Venäjän ehdotus kansainliitto-uudistukseksi.

10/9-36

S C S

Venäjän ehdotus kansainliittouudistukseksi on Saksassa saanut varsin kylmän vastaanoton. Kun saksalainen arvostelu tuohon ehdotukseen nähden lienee mielenkiintoinen tuntea, selostan sitä seuraavassa.

Jättäen kokonaan ottamatta huomioon ne paktin kohdat, joiden tarkoituksena on sovittava ja estävä toiminta, mutta jotka tähän mennessä eivät ole päässeet oikeuksiinsa, pyrkii Moskovan ehdotus luomaan kansainliitosta puhtaan sotakoneiston. Sen tehtävänä ei olisi viisas ja ajankohtainen kestämättömien olosuhteiden ja sodan syiden poistaminen, vaan yksinomaan sodan organisointi sotaa vastaan. Tämänmukaisesti kohdistuu Venäjän ehdotus yksinomaan paktin 16 artiklaan. Jos jo tässä täysin yksipuolinen näkökanta ilmenee, niin merkitsevät käytännölliset ehdotukset "kollektiivisen turvallisuuden lujemmasta luomisesta" kaiken todellisen kollektiviteetin loppua. Niiden täytyy vieläpä johtaa siihen tulokseen, että kansainliitto entistä enemmän joutuu erikoisharrastusten palvelukseen käytettäväksi laitokseksi.

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Saksassa katsotaan Venäjän ehdotuksen pyrkivän siihen, että Genève muodostuisi allianssipolitiikan legitimointikeskukseksi, koska sen mukaan regionaalisopimukset eivät olisi vain sellaisia, joita voitaisiin solmia maantieteellisen asemansa johdosta yhteisiä etuja omaavien maiden kesken, vaan sellaisten kesken, joilla yleensä on "yhteisiä intressejä", siis myös kaukana toisistaan olevien yhteisiä poliittisia etuja omaavien valtioiden kesken. Tämä on kuitenkin regionaalipaktikäsitteen suoranaista pilkkaa ja vastoin liittokirjan 20 artiklaa, joka liittovaltioiden kesken kieltää erikoissopimukset, kuten ranskalais-venäläisen sopimuksen on laita.

Tämän yleisarvostelun lisäksi huomautetaan vielä, että Venäjän ehdotus 3/4 osan enemmistöpäätöksistä hyökkäyssyyllisyyttä ja vastatoimenpiteitä käsiteltäessä, on vastoin kansainliittoaatetta, koska sen kautta määrätyllä valtioryhmällä olisi oikeus enemmistöpäätöksellä päättää toisten suvereenisten valtioiden vitaalisista asioista ja pakottaa ne vastoin vakaumustaan asettumaan sotaakäyviksi. Ettei regionaali- tai avustuspaktien suosittelemisella pyritäkään yhteistyöhön todellisessa kollektiivisessa hengessä, vaan että niiden tarkoituksena on olla kulissina sotilassopimuksille, käy esiin siitä Venäjän ehdotuksesta, että nämä paktit silloinkin olisivat sovellettavia, vaikkei enemmistöpäätöstä kansainliitossa syntyisikään.

Kuten tunnettua, on Saksan pyrkimyksenä kansainliittoasiassa m.m. saada liittokirja erotetuksi Versaillesin rauhansopimuksesta itsenäiseksi ja, paktin 19 artiklan huomioonottaminen vastaisuudessa, silloin kun olosuhteet vaativat voimassaolevien sopimusten revisiota, niin ettei kysymyksenalainen paktin kohta olisi vain kuollut kirjain. Lisäksi pyrkii se todellisuudessa siihen, että suurvallat saisivat liitossa erikoisaseman, koska niiden intressit ovat paljon laajemmat kuin pienempien valtioiden. Tätä näkökohtaa ei julkisuudessa ole esitetty, vaan olen sen voinut todeta eräitten yksityiskeskustelujen perusteella. Käytännössähän suurvallat tähänkin saakka ovat kansainliiton toimintaa johtaneet, mutta jos tämä periaate vielä muodollisestikin lyötäisiin kiinni, olisi kansainliiton tasavertaisuusperiaate hävitetty ja pienempien jäsenvaltioiden asemaa heikennetty. Tämä näkökohta ei kuitenkaan ole minkäänlaisena esteenä Saksan paluulle kansainliittoon, mainitsen sen vain siksi, että mikäli ja kun Saksa uudelleen tulee liiton jäseneksi, se hyvin mahdollisesti toisten vähemmän vastustusta herättävien uudistusten tultua toteutetuiksi, myöskin koettaa tätä kysymystä ajaa, mikäli se silloin katsoo sen etujensa mukaiseksi.

Ramsay Cook

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: Cs

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 50.

Ministeri Wuorimaa

4/9 1936.

5000—10—35 4261

Berliinissä, 4 p:nä syyskuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 2974/713/36.

57 67 Sal. D 36.

10/9-36 ?

5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 50 aiheesta: Ennen Nürnbergin puoluekokousta.

Ministeri: [signature]

UE 13: A/4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 50.

Berliini ssa 4 p:nä syys kuuta 19 36.

57 67 Sal. S 36.		
10/9. 36	?	
S	Cs	

Asia Ennen Nürnbergin puoluekokousta.

Neljännen kerran vallansaannin jälkeen järjestetään t.k. 8-14 päivinä Nürnbergissä kansallissosialistisen puolueen puoluekokous. Vaikkei puoluekokouksesta sen sananmukaisessa mielessä nykysaksassa voi olla puhetta - mitkään keskustelut ja mielenilmaisut päivän kysymyksiin nähden eivät tässä puoluekokouksessa tule kysymykseen - on sillä Saksan julkisen elämän kannalta kuitenkin merkityksensä. Poliittisia ratkaisevia päätöksiä tuskin on odotettavissa, ne annetaan korkeintaan tiedoksi tai niitä perustellaan. Sen sijaan antavat puoluepäivät valaistusta siihen suuntaan nähden, jota sekä sisään- että ulospäin tullaan noudattamaan ja mitkä asiat joutuvat etualalle.

Mitä Nürnbergin nyt alkavilla puoluepäivillä merkityksellistä tulee tapahtumaan, on pidetty täysin salassa ja vain arvailuja on olemassa. Yllätyksellisesti tapahtui viime vuoden puoluepäivillä kolme ratkaisua: Reichstag kutsuttiin siellä koolle, juutalaislait hyväksyttiin ja hakaristilippu julistettiin valtakunnan viralliseksi lipuksi. Myöskin tänä vuonna ovat yllätyk-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

set tietenkin mahdollisia. Todennäköiseltä tuntuu, että tänä vuonna sisäpoliittiset kysymykset tulevat jäämään taka-alalle ja sitä enemmän ulkopoliittiset esillevedetyiksi.

Saksan sisäpolitiikassa on nykyään tunnusmerkillistä se, että sisäisiä konfliktiaiheita koetetaan välttää ja vähentää ja tuoda mahdollisimman vahvasti esiin Saksan kansan yhtenäinen rintama ulospäin. Esim. kirkkoriitakysymys on viime aikoina vahvasti vaimentunut ja katolisen kirkon ja valtakunnanhallituksen välillä sovinto saatu aikaan. Tätä seikkaa todistaa katolisten piispain pari viikkoa sitten Fuldassa pitämän kokouksen tulos, jossa katolilaisia kehotetaan kannattamaan valtion hallitusta ja kärki erikoisesti kohdistetaan kaikkien velvollisuuteen taistella uskontoa ja yhteiskuntaa tuhoavaa bolshevismia vastaan. Kirkkokysymys ei näin ollen tulle näyttelemään mitään osaa puoluekokouksessa. Sen sijaan tulevat siellä valtakunnan puolustusvoimat näyttelemään tärkeää osaa ja onkin yksi päivä kokouksesta kokonaan pyhitetty armeijalle.

Puoluekokouksen poliittisesti hallitsevana aatteena tulee varmaankin olemaan antibolshevistinen henki. Tässä suhteessa tullaan mahdollisesti kuulemaan kanslerin selityksiä, joista tullee myös käymään ilmi Saksan vastaisen politiikan suuntaviivat.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystö raportti n:o 57.

Ministeri Wuorimaa

17/9 1926.

5000—10—35 4261

Berliinissä, 17 p:nä syyskuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nro 3125/739/36

ULKOASIAINMINISTERIÖ
53/67 Tal. D. 1936
22/9. 36 | 2 | LÄH.
5 | C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 51 aiheesta: Saksan tuleva talouspolitiikka.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 51.

Berliini ssa 17p:nä syys kuuta 1936.

Asia: Saksan tuleva talous-politiikka.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
53/67 Sal. 1936.
R2/9-36 | 2 | 5 | C5

Nürnbergin puoluekokouksen merkityimpiä ilmiöitä oli se osa valtakunnankanslerin julistusta, joka koski Saksan talouspolitiikan järjestelyä tulevaisuudessa ja jota kansleri kutsui uudeksi nelivuotissuunnitelmaksi. Kun kanslerin perustelut asiassa ovat mielenkiintoisia ja koko kysymyksellä kansainvälistä merkitystä, selostan tätä osaa seuraavassa verrattain tarkoin.

Esitettyään niitä vaikeuksia, joita Saksan talouselämällä on ollut voitettavanaan viime vuosina, jatkoi kansleri seuraavaan tapaan:

Suunnattomat ponnistukset olivat todella välttämättömät työttömien lukumäärän vähentämiseksi Saksassa samoin kuin jokapäiväisen leivän turvaamiseksi heille, sillä puhtaan sisätalouden luominen Saksassa on valitettavasti vain ehdollisesti mahdollinen, koska Saksa omalla nykyisellä alueellaan ei pysty tuottamaan riittävässä määrin elintarpeita eikä raaka-aineita. Siitä huolimatta on koetettu omasta maasta hankkia kaikki se, mikä suinkin voidaan. On itsestään selvää, että tällöin

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

vapaan taloustoiminnan hillittömyys oli lopetettava ja sen sijalle asetettava suunnitelman mukainen tuotanto. Kansallissosialistinen johto on tällöin koettanut välttää sekaantumista talouselämään enemmän kuin välttämätöntä on ollut, mutta sen täytyy kuitenkin toimintansa ohjeeksi asettaa seuraava periaate: ei sen enemmän talous kuin pääomakaan ole itsenäisiä (selbstherrlich) ilmiöitä eikä omien lakiensa (Gesetzmässigkeit) alaisia, vaan niiden yläpuolella on kansa, joka yksin määrää elämänlaeista. Kansa ei ole olemassa taloutta varten, vaan talous on kansan palveluksessa. Eivätkä sen enemmän kansa kuin talouskaan ole pääoman orjia, vaan on pääoma ainoastaan taloudellinen apuväline ja siitä syystä alistettu kansan tarpeiden tyydyttämiseksi ja sen säilymisen turvaamiseksi. Saksan kansa on huippurikkauksissaan tänään hyvin köyhä verrattuna moniin muihin kansoihin, mutta keskimääräinen elintaso on siitä huolimatta suhteellisen korkea. Tämä laajojen kerrosten elintason parantaminen on Saksan talouspolitiikan pyrkimyksenä. Mutta tämä parannus ei valitettavasti voi kehittyä kaikkiin suuntiin, vaan ainoastaan määrättyihin. Kansallissosialistisen talouspolitiikan toisena periaatteena on, ettei palkka tai palkan suuruus ole ratkaiseva, vaan tuotanto eli siis se osa, joka koskee jokaista yksityistä talousprosessiin kuuluvaa yksilöä. Valtio- tai talousjohdolle olisi ilman muuta ollut mahdollista korottaa palkkoja 20, 40 tai 50 prosentilla, mutta palkankorotus ilman tuotannon lisäystä on itsepetosta, jonka Saksan kansa jo kerran on kokenut. Kansallissosialistisen talous-

käsitteen mukaisesti olisi hulluutta nostaa palkkoja ja jos mahdollista lyhentää työaikaa, s.t.s. rajcittaa tuotantoa, sillä kansan kokonaispalkkatulo jakaantuu kokonaistuotannolle, joka voidaan kuluttaa. Jos kokonaispalkkatulo nousee 15 %, mutta kokonaistuotanto saman verran laskee, niin ei tämä palkan korotus yksityisen ihmisen toimeentulossa ainoastaan jää merkityksettömäksi, vaan päinvastoin vie tuotannon vähenemisen tähden täydelliseen rahanarvon laskuun. Kun Saksan kansallistalous tänään maksaa palkkoja n. 15 miljardia markkaa enemmän kuin v. 1933, johtuu se siitä, että kokonaistuotanto vastaavassa suhteessa on noussut. Vasta tämä takaa, palkkojen noustessa, hintojen jättämisen entiselleen ja sen kautta paremman toimeentulon.

Jos me voimakkaimman sisäisen talouselämän vilkastuttamisen kautta vielä tuntuvasti korotamme kansan tuloja ja saamme viimeisenkin miehen työhön sijoitetuksi, ei sen kautta Saksan viljelyspinta-ala tule suuremmaksi, s.t.s. Saksan elintarvemarkkinoita voidaan maan rajoittuneisuuden tähden vain vähäisessä määrässä korottaa. Vuodesta 1933 lähtien on työhön saatu sijoitetuksi yli 5 miljoonaa ihmistä, joka merkitsee sitä, että heidän aikaisempi keskipalkkamääränsä työttöminä ollessaan on useimmissa tapauksissa noussut sadalla, osittain kahdellasadalla prosentilla. On selvää, että monet näistä vuosikausia aliravituista, vähän ansaitsevista kansalaisista ensimmäiseksi ovat hyökänneet elintarvemarkkinoille. Tästä seikasta johtuu myöskin, että uudistuvasti on ilmennyt vuodenajoista johtuva puute voista, munista, rasvasta ja osittain lihasta

Mitä taas raaka-aineisiin tulee, on niiden hankinta edellytyksenä viennin ylläpitämiseen, joka puolestaan tekee mahdolliseksi vaatimattoman elintarvehankinnan. Jos lopettaisimme raaka-aineen tuonnin, olisi sen seurauksena työttömyyden lisääntyminen. Meitä ei tee levottomaksi niin paljon kysymys siitä, onko joskus enemmän tai vähemmän voita tai munia saatavissa, vaan suurin huoli on, että kansamme laajat kerrokset saavat työtä ja ansiota eivätkä joudu työttömiksi. Meitä kiinnostaa myöskin vähemmän saavatko korkeammat luokat enemmän tai vähemmän voita, kuin se, että laajoille massoille voidaan turvata halvempien rasva-aineitten saanti. Tätä eivät tietenkään porvarilliset hallitukset ympärillämme ymmärrä, mutta Saksalla ei myöskään ole porvarillista hallitusta, vaan kansallissosialistinen. Siitä syystä on Saksan kansantalouden tehtävänä kansan kulutuskyvyn johtaminen suuntaan, jonka voimme tyydyttää omalla kansallisella tuotannollamme. Kun tuotannon lisääminen maataloudessamme on hyvin rajoitettua, on sen kohottaminen muilla aloilla välttämätöntä. Siitä syystä on valtio- ja talousjohdon tehtävänä mitä tarkimmin tutkia, mitä välttämättömiä raaka-aineita, polttoaineita y.m. Saksassa voidaan tuottaa. Tämän kautta säästetyt valuutat on tulevaisuudessa käytettävä elintarpeiden hankintaan ja sellaisten aineitten ostoon, joita missään tapauksessa Saksassa ei voida tuottaa. Tästä syystä tulee uusi nelivuotissuunnitelma olemaan seuraava: neljässä vuodessa on Saksan oltava kaikissa

niissä aineissa ulkomaista täysin riippumaton, jotka tavalla millä tahansa saksalaisen kyvyn, kemian ja koneteollisuuden samoin kuin vuoriteollisuuden kautta voidaan hankkia. Tämä saksalaisen raaka-aineteollisuuden luominen tulee myöskin varustautumisen päätyttyä vapautuville ihmisjoukoille antamaan työtä. Määräykset tämän jättiläismäisen talousohjelman toimeenpanemiseksi on juuri annettu.

Riippumatta tästä ei Saksa voi luopua vaatimuksistaan siirtomaihin.

"Tiedän, että tämä uusi ohjelma sisältää suunnattoman tehtävän, mutta se on tieteellisesti jo lukuisilla aloilla ratkaistu, tuotantomenetelmät ovat kokeilun alaisina ja osittain jo lopulliset. Kansallissosialistinen valtionjohto on niin suvereeninen ja yläpuolella kaikkia taloudellisia siteitä oleva, ettei sen edessä ole olemassa mitään työnantajia ja työntekijöitä, vaan ainoastaan koko kansan työvelvollisia (Arbeitsbeauftragte)."

Taloudellista uudistusta käsittelevän puheosan lopussa painosti kansleri vielä sitä, että koko tämän uuden talousohjelman toteuttamisen edellytyksenä on sosialisen rauhan säilyminen maassa ja kehotti kaikkia yksimielisyyteen.

Edellä on esitetty pääkohdat valtakunnankanslerin julistamasta uudesta taloudellisesta ohjelmasta hänen esittämine perusteineen. Sen johdosta on syytä panna merkille seuraavaa.

Kun Hitler 1933 julisti nelivuotisohjelmansa [redacted], oli sen tärkeänä kohtana työttömyyden pois-

taminen, vaikkakin pääkohdat silloin keskittyivät poliittisiin kysymyksiin, kuten suvereniteetin saavuttamiseen ja varustautumiseen. Nyt ilmoitti kansleri silloin julistamansa nelivuotisohjelman tulleen täytetyksi, kun Saksa on vapautunut Versaillesin sopimuksesta. Varustautuminen ei kuitenkaan vielä ole päättynyt. Vaikka ei ole mitään tilastoja olemassa siitä, kuinka suuri määrä työväkeä varustusteollisuudessa on saanut työtä, niin täytyy kuitenkin olettaa, että suurin osa työhön palautuneita työttömiä on tällä alalla leipänsä ansainnut. Varsinainen varustus tulee piakkoin olemaan suoritettu ja sotalaitoksen jälkeen teollisuudelle antamaan pääasiassa juoksevat tilauksensa, täydennys- ja uudistustarpeitaan silmälläpitäen. Täten on herännyt kysymys siitä, mihin vapautuvat työvoimat on sijoitettava. Tässä suhteessa antaa kansleri nelivuotisohjelmassa vastauksen. Sotateollisuudesta vapautuvat työvoimat on käytettävä korviketeollisuuden luomiseen ja toimintaan. Saksa tulee autarkiapyrkimyksiään kehittämään ja kaikista niistä raaka-aineista tekemään itsensä riippumattomaksi ulkomaista, joita se luonnollisin tai keinotekoisin tavoin pystyy itse valmistamaan. Tämä merkitsee tietenkin tuonnin entistä suurempaa supistamista tai siirtämistä toisille aloille, varsinkin niille, joissa Saksa edelleenkin on ulkomaista riippuvainen. Enimmän huomiota tultanee kiinnittämään polttoaineiden (Triebstoff) valmistukseen omista raaka-aineista (hiili, ruskohiili ja puu). Tässä suhteessa on jo tehtaita rakennettu ja

käynnissä. Sitä paitsi on I.G.Farben-Industrie keksinyt synteettisen polttoaineen valmistustavan.

Toinen suuri ala, jossa Saksa pyrkii tekemään itsensä riippumattomaksi, on keinokuitujen valmistaminen tekstiilejä varten. Juuri olleilla Leipzigin syysmessuilla saatiin tutustua uuteen I.G.Farbenin keksintöön. Tällä alalla ovat suuret mahdollisuudet olemassa. Raakavillatarpeistaan voi Saksa kotimaassa tyydyttää nykyään n. 9 prosenttia. Jos arvioidaan keinovillan valmistus kuluvana vuonna 40 miljoonaksi kiloksi, ja lähivuosina 80 milj. kiloksi, niin peittäisi tämä aluksi 10 ja myöhemmin 20 prosenttia Saksan tarpeista. Kun lammaskantaa kuitenkaan enää paljon ei voida kohottaa, olisi tämän mukaan laskettava, että Saksa lähivuosina voi tyydyttää villatarpeensa kotimaasta n. 30 prosentilla.

Puutarvettaan ei Saksa myöskään pysty tyydyttämään kotimaasta, vaan on sen edelleenkin tuotava suuret määrät tätä tavaraa ulkomailta. Tästä syystä on Saksan riippumattomuus keinokuitujen valmistamisessa myöskin valuuttakysymys. Epäilemättä on kuitenkin valuutan kulutus puutuotteisiin nähden pienempi kuin villaan ja puuvillaan.

Jo aikaisemmin olen kertonut siitä, että täysipitoista synteettistä kumia Saksassa jo voidaan valmistaa, mutta että sen kustannukset tulevat vielä liian korkeiksi tuotuun kumiin verrattuna. Tässä suhteessa tultanee myöskin lähivuosina suuria ponnistuksia tekemään.

Nämä lienevät tärkeimmät alat, joilla Saksalla on mahdollisuuksia enemmän tai vähemmän tyydyttää tarpeensa

kotimaisella tuotannollaan. Metalleissa se tuskin siihen tulee pystymään.

Suurimpana vaikeutena koko kysymyksen suhteen tulee olemaan sen finansiointi. Valtakunnanpankin ja kulta-diskonttopankin selostusten mukaan on Saksan finanssiasema heikko. Työnhankinta ja varustautuminen ovat nielleet miljardeja. Nämä summat on hankittu vekseleillä, joiden konsolidointi aiotaan vähitellen toimittaa. Saksan verotulot ovat pitkiksi ajoiksi eteenpäin diskontoidut ja sukupolvet saavat kantaa niiden amortisoinnin. Teollisuus kärsii emissiokiellon alla eikä siitä syystä voi riittävässä määrin laajentaa laitoksiaan, kun se ei voi tähän varoja hankkia. Luottoja ulkomailta ei voida saada. Voidaan näin ollen pitää mahdollisena, että autarkiapyrkimykset tullaan finanssioimaan samoin kuin varustautuminenkin vekselien avulla ja rasittamalla vastaisia verotuloja.

Näissä olosuhteissa on valtion lisääntynyt vaikutus pääomamarkkinoilla ja koko yksityistaloudessa vain ajankysymys. Niinkuin jo aikaisemmin olen kertonut, ovat osingot rajoitetut 6 ja määrätyissä tapauksissa 8 prosenttiin. Siitä yli jäävät määrät on suoritettava kultadiskonttopankkiin lainavararahastoksi (Anleihestock). Kun Saksan hallitus todennäköisesti tulee samalla täsmällisyydellä toteuttamaan uuden nelivuotisohjelmansa kuin työnhankintaohjelmansa ja varustuksensa, on uusia toimenpiteitä finanssialalla odotettavissa. Paitsi jo mainittua lainavararahastoa, joka rasittaa teollisuutta, on äskettäin yhtymäveroa (Körperschaftssteuer) korotettu huomattavasti, mikä

vielä lisää teollisuuden rasitusta.

Joka tapauksessa asettaa uusi nelivuotisohjelma hyvin suuret vaatimukset Saksan taloudelle ja sen finansseille. Se merkitsee Saksan sisätalouden johdonmukaista kehitystä ja ulkomaankaupan supistumista.

Kun diplomaatit Nürnbergissä olivat kuulleet valtakunnankanslerin julistuksen, oli kaikkien huulilla kysymys, minkälaisiksi kauppasopimukset vastaisuudessa Saksan kanssa muodostuvat. Erikoisesti tulee tämä tuntumaan niissä maissa, joiden tuotteet yhä enemmän joutuvat Saksan markkinoilta pois. Suomen suhteen lienee asia kuitenkin niin, ettei uusi politiikka suuremmassa määrässä kauppavaihtoon Saksan kanssa tule vaikuttamaan, ovathan tärkeimmät myyntiartikkelimme sellaisia, joita ilman Saksa, kanslerin oman ilmoituksen mukaan, ei tule toimeen.

Saksan taloudellisista kysymyksistä puheen ollen, on syytä lopuksi mainita keskustelusta, joka minulla oli pari päivää sitten erään ulkomaisen Berliinissä Saksan finanssioloja seuraavan pankkimiehen kanssa. Hän katsoi Saksan finanssiaseman olevan hyvin huonon. Kun säästökassat, vakuutuslaitokset ja teollisuusyritykset ovat olleet pakotetut osallistumaan valtion lainoihin ja niiden korvikkeeksi saaneet työnhankintavekseleitä, on niiden likviditeetti suuresti vaikeutunut ja ovat ne olleet pakotetut palauttamaan näitä vekseleitä suuriin pankkeihin, ennen kaikkea Reichsbankiin, saadakseen vapaata rahaa. Tämän johdosta on viime viikkoina setelistöä jonkun verran lisätty. Toiselta puolen on Saksa ollut

pakotettu viime viikkoina käyttämään kultavarastoaan välttämättömien aineiden hankkimiseen ulkomailta, (ennen kaikkea lienevät kysymyksessä elintarpeet). Kun kuluvan vuoden sato on tullut tuntuvasti huonommaksi kuin odotettiin, on viljaakin ostettava suuremmat määrät ja tästä syystä tullee Saksan kultavarasto, joka nykyään on alle 70 milj.Rmk., lähikuukausina vielä huomattavasti laskemaan. Kertojani mainitsi lisäksi, että Saksan valtio kuukausittain menoissa ylittää tulonsa 600 milj.Rmk:lla, joten vuotuinen menoylitys nousee yli 7 miljardiin Rmk:aan. Tämän tiedon mainitsen kertojan vastuulla. Mitä rahanarvon alentamiseen tulee, oli finanssiasiantuntija sitä mieltä, ettei tri Schacht sellaista tulisi tekemään, ennen kuin hän on saanut Saksan ulkomaiset velat vielä pienemmiksi. Hänen mukaansa on Saksalla nykyään ulkomaanvelkoja vielä 3,3 miljardia Rmk. (1 miljardi Stillhaltevelkoja, 1.700 miljoonaa pitkäaikaisia ja 600 miljoonaa lyhytaikaisia velkoja). Sinänsähän tämä summa näin suurelle valtakunnalle ei ole suuri, mutta "köyhälle on siinäkin paljon", kuten kertojani huomautti. Miten finanssitilanteesta muutamien kuukausien kuluttua selvitään, on arvoitus, lopetti puhuteltavani.

[signature]

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: Cs

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystö raportti n:o 52.

Ministeri Wuorimaa

22/9 1936.

5000—10—35 4261

Berliinissä, 22 p:nä syyskuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 3164/758/36.

54/67 Sal. 36.

25/9.36

5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle oheisena raporttinsa n:o 52 aiheesta:

Nürnbergin puoluekokous.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 52.

Berliini ssa 22 p:nä syys kuuta 1936.

SY 167 Sal. -36.

25/9. 36.

Asia:

Nürnbergin puoluekokous.

Nürnbergin puoluekokous keskittyi kahteen pääkysymykseen: Saksan talouselämän vastaiseen järjestelyyn ja taisteluun kommunismia vastaan. Edellisestä kysymyksestä olen tehnyt selkoa raportissani n:o 51. Seuraavassa pyydän saada muutamin sanoin esittää huomioita jälkimmäisestä samoin kuin muista ilmiöistä.

Punaisena lankana koko kokouksen aikana kävi taistelu kommunismia vastaan ja tässä sivussa annettiin myös ankaria kolauksia demokratialle . Kaikissa esityksissä kommunismia kosketeltiin, mutta räikeimmässä muodossa se tuli esille Rosenbergin ja Goebbelsin puheissa. Yhtä jyrkkä, vaikka muodoiltaan hillitympi oli valtakunnankanslerin lopettajaispuhe, jossa hän julisti leppymättömän taistelun bolshevismille. Otan tähän kanslerin loppupuheesta seuraavan yhteenvetolauseen: "nämä ovat vain muutamia niistä vastakohdista, jotka meitä kommunismista erottavat, mutta minun täytyy tunnustaa, että ne ovat voittamattomat. Tässä on kaksi maailmaa, jotka vain etään tyvät toisistaan, mutta eivät koskaan voi yhtyä". Espan-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

jan tapahtumat antoivatkin hyvän taustan puheille ja joka paikassa niihin vedottiinkin. Kanslerin puhetta kuullessa odotti joka hetki, että hän ilmoittaisi diplomaattisten suhteitten katkaisemisesta, mutta sitä ei kuitenkaan tullut ja oletetut tai ennustetut yllätykset Nürnbergin puoluekokouksessa jäivät pois. Kun tapasin Saksan Moskovassa olevan suurlähettilään, sanoi hän pian palaavansa toimipaikalleen takaisin sekä ettei puhetta välien katkaisemisesta Saksan taholta ole olemassa. Tätä ankaraa bolshevismivastaista hyökkäystä on käsittääkseni arvosteltava kahdelta kannalta. Ensinnäkin on sen tarkoituksena ollut sisäpoliittisesti vahvistaa kotoista rintamaa ja antaa uutta virikettä tähän taisteluun Nürnbergissä olleille puoluejohtajille ja -miehille. Toiseksi lienee sillä tahdottu osottaa ulospäin (ja ennen kaikkea Ranskalle ja Englannille), ettei Venäjän mukaanvetäminen neuvotteluihin Saksan kanssa ole mahdollista, ja että maailmankatsomuksellinen ristiriita on kypsymässä bolshevismin ja sitä vastustavien suuntien välillä. Tähänastiset antikommunistiset hyökkäykset eivät ole kohdistuneet siinä määrin nimenomaan Neuvostovenäjää vastaan, kuin mitä tällä kertaa oli asian laita.

Tuleeko toimeenpannun propagandan vaikutus olemaan sellainen, jollaiseksi se oli tarkoitettu, jää nähtäväksi. 20. 9. tapaamani Belgian lähettiläs, joka muuten mainitsi maansa ja Saksan välisten suhteitten nykyään olevan erittäin hyvät, ja joka juuri oli palannut Lontoosta, sanoi viimemainitussa paikassa puoluekokouksen tehneen erittäin

epäedullisen vaikutuksen ja synnyttäneen epävarmuutta siitä, mihin Saksa oikeastaan pyrkii. Samalla mainitsi hän sekä Ranskassa että Englannissa vallitsevista pyrkimyksistä löytää sovinto Saksan kanssa.

Palatakseni Nürnbergin kokoukseen, olivat muut siellä esitetyt puheet toisluokkaisia verrattuna edellämainittuihin. Kokouksen järjestely oli ulkonaisesti loistelias ja samalla suuri organisationäyte . Olihan Nürnbergissä koolla 1 1/2 miljoonaa ihmistä ja kansleri kertoi pyrkijöitä olleen 7 miljoonaa, muttei niitä voitu majoituspuutteen tähden päästää mukaan. Puoluekokoukseen päästetään alemmista johtajista kunakin vuonna enimmän ansioituneet, joten osallistumista siihen pidetään palkkiona hyvästä työstä. Valtavimmat tilaisuudet olivat puoluetoimitsijain (Amtswalter) apelli, läsnä noin 140.000 puoluetoimitsijaa, työpalveluksen paraati, Hitler-Jugendin juhla, SA- ja SS-joukkojen apelli (noin 140000osanottajaa) sekä sotaväen näytös. Kaikki tapahtui erinomaisen täsmällisesti ja jätti todella vaikutuksen kansasta aseissa.

Yleisvaikutelman voi sanoa olleen sen, että kaikki Nürnbergissä olleet suuremmat ja pienemmät johtajat, samoin kuin rivimiehetkin, ovat vannoutuneita kanslerin aatteiden kannattajia ja valmiit kaikkeen, mihin heidän johtajansa heitä käskee. Siksi ei voi olla kysymystäkään mistään muutoksista olosuhteissa Saksassa ainakaan niin kauan, kuin maan taloudellinen kantokyky kestää sen rasituksen, jonka alaisena se on ja yhä enemmän tulee olemaan. Vastuunalaisissa piireissä katsellaan kuitenkin

verrattain huolestuneina tulevaisuutta tässä suhteessa ja Nürnbergissä pidetyistä puheistakin pilkisti tämä esiin. Siellähän tehostettiin välttämättömyyttä mukautua niihin rajoituksiin, joita vastaisuudessa ehkä on pakko asettaa ja olla valmis sellaisiin uhrauksiin, jotka käyvät tarpeellisiksi.

Kun kanslerin puheet Suomenkin lehdistössä verrattain laajasti ovat olleet selostettuina, ovat ne suurin piirtein meillä tunnetut. Se messiaalinen tyyli, jota hän tänä vuonna käytti paljon suuremmassa määrässä kuin ennen, kiinnitti puolueettoman huomioitsijan huomiota ja ihmettelyä.

Pidetyissä jyrkissä puheissa kommunismia ja Neuvostovenäjää vastaan painostettiin erikoisesti Saksan merkitystä länsieurooppalaisen kulttuurin etuvartijana. Aikaisemmin on kansleri puheissaan painostanut rauhantahtoaan ja yhteistoiminnan aikaansaamista Saksan ja länsieurooppalaisten demokraattisten valtioiden välillä. Epäjohdonmukaiselta tuntuu näin ollen se, että demokratia sinänsä tuomittiin miltei yhtä ankarasti kuin kommunismi. Kuinka yhteistoiminta näissä olosuhteissa voisi kehittyä menestykselliseksi, jää arvoitukseksi. Saksalaiset, joiden kanssa asiasta keskustelin, väittivät tosin, että puheissa tarkoitettiin entistä saksalaista demokratiaa sellaisena, miksi se sodan jälkeen oli kehittynyt, eikä suinkaan muiden maiden valtiojärjestystä, mutta tätä seikkaa ei puheissa tuotu esiin, vaan jäi ainakin niiden puolueeton lukija tai kuulija siihen käsitykseen,

että kansallissosialistiselta kannalta katsottuna demokratia yleensä on se pahan juuri, joka luo pohjan ja edellytykset kommunismille. Tässä ehkä on silmiinpistävin epäjohdonmukaisuus Nürnbergissä esitetyille mielipiteille, puhumatta siitä, että ne useinkin ampuivat yli maalin ja todennäköisesti vaikeuttavat kansainvälistä yhteistoimintaa. Saman tarkoitusperän olisi varmaankin saanut esille toisenlaisia muotoja käyttämällä.

Aarne Wuorimaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 53

Ministeri Wuorimaa

24/9 1936

5000—10—35 4261

Berliinissä, 24 p:nä syyskuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr 3200/767/36.

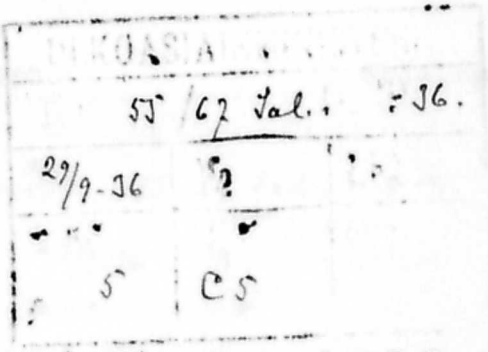

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 53 aiheesta:

Eräs keskustelu.

Ministeri: Ramsay

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 53.

Berliini ssa 24 p:nä syys kuuta 1936.

Asia: Eräs keskustelu.

55 67 Sal. 36.

29/9.36

5 C5

Kävin 23.9. Auswärtiges Amtiin äsken nimitetyn uuden poliittisen osastopäällikön, ministeriaalitirehtööri von Weizsäckerin, Saksan entisen Bernin lähettilään luona, ensimmäisellä käynnilläni. Mainitsen seuraavassa eräitä mielenkiintoisempia seikkoja keskustelustamme.

Kun Englannin nootista Saksan hallitukselle länsipaktiasiassa oli ollut tietoja, että siinä ehdotettaisiin viiden vallan sopimusta, ehdolla että se tulisi voimaan vasta sen jälkeen, kuin yleinen turvallisuus Euroopan itäosissa oli saatu taatuksi, sanoi hra v. Weizsäcker, ettei hän tällaisesta mitään tiedä. Englannin hallitus on antanut Saksan asiainhoitajalle Lontoossa promemorian, jossa käsitellään vain länsipaktia viiden vallan sopimuksena. Samalla on sovittu, ettei näistä keskusteluista anneta minkäänlaisia tietoja ulospäin, vaan jäävät ne hallitusten välisiksi. Saksa tulee ensi tilassa Englannin asiakirjaan vastaamaan. Kun julkisuudessa on

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

väitetty, että Saksa tahallaan pyrkisi venyttämään tai estämään sopimuksen aikaansaamista, kielsi hra v. Weizsäcker tämän seikan paikkansapitäväisyyden ja huomautti lisäksi, että Saksa hartaasti ja vakavasti toivoo päästävän neuvotteluihin ja niiden kautta sopimukseen pariteettipohjalla. Suurin vaikeus neuvottelujen aikaansaamiseksi on toistaiseksi Italian asenne, joka tulee hyvin paljon riippumaan siitä, miten Abessinian kysymys kansainliitossa saadaan selvitetyksi.

Kun kysyin, mikä merkitys Nürnbergissä pidetyille kommunisminvastaisille puheille Saksan vastaisessa ulkopolitiikassa Venäjään nähden on annettava, lausui haastateltavani verrattain ivallisesti: "kun en ole näitä puheita pitänyt enkä laatinut, en niitä myöskään voi tulkita, vaan on tässä suhteessa käännyttävä puheiden pitäjien puoleen". Tämä viittaisi sen erään kolleegani väitteen paikkansapitäväisyyteen, että pidetyt puheet Auswärtiges Amtille ovat olleet verrattain epämiellyttäviä.

Viimeaikoina on ollut huomattavissa lähempää kosketusta Saksan ja Ranskan välillä. Ranskan valtiopankin johtaja on käynyt Berliinissä, tri Schacht on tähän vierailuun vastannut, Ranskan kauppaministeri pysähtyi paluumatkallaan Varsovasta Berliiniin tri Schachtia tapaamaan ja sen jälkeen on toistakymmentä jäsentä käsittävä, eri puolueisiin kuuluva ranskalainen parlamenttiryhmä vieraillut Saksassa. Tämän johdosta

kysyin, oliko näille vierailuille annettava suurempaa merkitystä ranskalais-saksalaisten suhteiden parantumisen mielessä. Tähän sain seuraavantapaisen vastauksen: olisi erittäin suotavaa, että jännittyneet ranskalais-saksalaiset suhteet saataisiin paranemaan, mutta käytännöllisessä suhteessa ei vielä mitään ratkaisevampaa ole tapahtunut. Että tri Schacht Pariisissa ei ainoastaan puhunut finanssiasioista, vaan keskusteli pääministeri Blumin kanssa muistakin kysymyksistä, on selvää. Näillä keskusteluilla on tietenkin alkupohjaa luotu mahdollisuudelle maitten välisten suhteiden parantamiseksi. Ainakin tri Schacht on erittäin tyytyväisenä palannut matkaltaan Pariisista. Tämä varovainen lausunto osoittaa, että tri Schachtin käynnille Pariisissa on annettu täällä varsin suuri merkitys. Belgian täkäläinen lähettiläs, joka juuri on palannut Belgiassa ja Englannissa viettämältä lomaltaan, kertoi puolestaan, että Ranskassa pyritään sovintoon Saksan kanssa ja että pääministeri Blum olisi valmis keskustelemaan siirtomaiden luovuttamisesta Saksalle, mutta että hän tässä kohtaa jyrkkää vastustusta Englannin taholta.

Ulkoministeri von Neurathin matkasta Unkariin mainitsi hra v. Weizsäcker, että sitä on pidettävä yksityisenä virkistysmatkana, jolla ei ole suoranaista poliittista merkitystä. Hän oli tytärtään tapaamassa, joka on Saksan Budapestissa olevan lähettilään puoliso, ja valtionhoitaja Horthyn kutsumana metsästysretkelle, hra v. Neurathin itsensä myös ollessa innokas metsästäjä. Että matka tarkoituksellisesti olisi järjestetty samanaikaiseksi Itävallan

ulkoministerin matkan kanssa Italiaan, ei myöskään pidä paikkaansa, sillä hra v. Neurathin matka oli sovittu jo ennen kuin hra Schmidtin matkasta Italiaan oli mitään tietoa. Luonnollista kuitenkin lienee, että hra v. Neurath matkallaan myös on kosketellut poliittisia kysymyksiä.

Mielenkiintoisena seikkana on tässä yhteydessä mainittava, että valtakunnanministeri Frank parhaillaan vierailee Roomassa ja ministeri Goebbels Ateenassa. Saksan aktiivisuus kaakkoiseuroopassa on täten edelleen erittäin vilkasta.

Kun näiden Saksan valtiomiesten ulkomaanmatkojen johdosta muissa maissa ja etenkin Ranskassa on pidetty suurta melua, huomauttaa Berliner Börsenzeitung erään Le Tempsin kirjoituksen johdosta pilkallisesti, vedoten Ranskan valtiomiesten aikaisempiin ja nyt suunniteltuihin matkoihin: "Ranskalaisille on kaikki sallittua, mutta jos pahat saksalaiset vaikkapa vain ulkonaisesti tekevät samoin, ovat he onnettomuuden aiheuttajia ja intrigantteja. - - Jos tarkastamme eräitä ranskalaisia ministerimatkoja, ei meidän ole tarpeen niihin yhdistää vaarallisia pyrkimyksiä, vaan ainoastaan huomioida niiden tulokset, jolloin voimme todeta, että tarkoittamillamme matkoilla juuri se liitto saatiin aikaan joka enimmän uhkaa Euroopan rauhaa".

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: Cs

ASIA:

Berliinissä olevan Lähetystön raportti n:o 54.

Ministeri Wuorimaa

1/10 1936

5000—12—35—5337

Berliinissä, 1 p:nä lokakuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

n:o 3285/783/36.

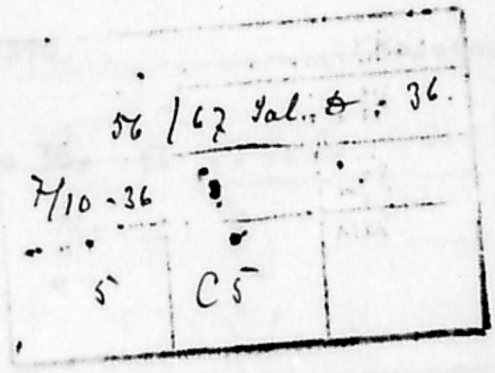

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 54 aiheesta: Saksanmarkka.

Ministeri: Aarne Wuorimaa

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 54.

Berliini ssa 1 p:nä loka kuuta 19 36.

Asia: Saksanmarkka.

56 62 Sal. 36.
7/10-36
5 C 1

Raportissani n:o 51 kerroin erään ulkomaalaisen finanssimiehen lausuneen olettamuksen, ettei Saksa toistaiseksi tulisi alentamaan saksanmarkan nykyistä kulta-arvoa, vaikka muut maat luopuvatkin kultapariteetista. Tämän väitteen on tohtori Schacht nyt osottanut oikeaksi siinä lausunnossa, jonka hän 30. 9. esitti Reichsbankin hallintoneuvostolle. Hän huomauttaa lausunnossaan, että uudet rahanarvojen laskut nykyiseen tilanteeseen verrattuna tekevät sen entistä epävarmemmaksi ja ettei Saksalla ole halua tätä epävarmuutta vielä lisätä ja että Saksa tahtoo säilyttää säästäjien ja työmiehen ostokyvyn ja tuotantokyvyn täydessä arvossa. "Haluaisin Saksan suhteen erikoisesti lausua", jatkoi tri Schacht, "ettei Saksan valuuttavalvontasysteemiä, jonka epämukavuudet ja puutteet aina olemme tunnustaneet, minkään rahanarvon alentamisen kautta voida poistaa. Saksan velkakuorma ja raaka-aineen hankintavaikeudet pakottavat siihen. Vasta niiden lieventyminen voi myöskin tehdä mahdolliseksi valuuttavalvonnan helpottamisen." Tri Schacht huomautti vielä,

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

että nykyinen kansainvälinen valuuttatilanne vaatii Saksalta suuria uhrauksia, mutta ettei Saksan hallitus tule tekemään mitään, joka on oman kansan ja maan etujen vastaista. Sen sijaan on Saksan hallitus joka hetki valmis osallistumaan tarkoituksenmukaisiin kansainvälisiin neuvotteluihin, joiden pyrkimyksenä on vapaan kansainvälisen talous- ja maksujärjestelmän saavuttaminen.

Nämä tri Schachtin selitykset osottavat, että Saksa toistaiseksi jää rahansa suhteen nykyiselle kannalle, mutta seuraa tarkoin olosuhteiden kehitystä ja rahanarvojen viimeaikaisen alentamisen vaikutusta, ennen kuin se ryhtyy mihinkään toimenpiteisiin. Tri Schachtin lausunto on sikäli varovainen, ettei hän siinä sido Saksan valuuttapolitiikkaa, vaan jättää itselleen vapaat kädet toimia silloin kun hän katsoo ajankohdan olevan sopivan. Ei myöskään ole unohdettava sitä, että kun Saksa ei ole pitkään aikaan enää ollut kultavaluutta- vaan pakkovaluuttapohjalla, rahanarvon alentamisella täällä ei ollenkaan ole samaa merkitystä kuin muualla, jossa kullanpako maasta käy päinsä. Saksassa tämä ei voimassaolevan valuuttavalvonnan kautta ollenkaan ole mahdollista. Säilyttämällä korkean pakkomarkkansa saavuttaa Saksa nyt, kun entiset kultamaat Ranska, Sveitsi ja Hollanti ovat rahansa devalvoineet, sen, että se sielläkin olevat arvopaperinsa voi lunastaa halvempaan hintaan ja täten nopeammin saada ulkomaisen velkautumisensa vähenemään. Haitaksi muodostuu korkea rahanarvon säilyttäminen viennille, jonka ylläpitäminen kilpailun kasvaessa käy entistä raskaammaksi, vaatien

yhä suurempia uhrauksia teollisuudelta, seikka, johon tri Schacht'kin selostuksessaan viittasi. Sitäkin merkityksellisempi on tämä puoli, kun Saksan raaka-ainehankinta voi tapahtua vain riittävän viennin turvin. Tätä haittaa näytään kuitenkin ilmeisesti <u>toistaiseksi</u> katsotun pienemmäksi pahaksi. Lisäksi vaikuttanee ratkaisuun myös psykologinen momentti eli pelko rahan arvon alentamisen aiheuttamasta paniikista ja levottomuudesta, johon saksalaisella taholla aina on viitattu, kun asiasta on ollut puhetta.

Eräistä kauppapankkipiireistä olen kuullut, että siellä saksanmarkan soveltamista toisiin valuuttoihin kultavaluuttojen laskun yhteydessä olisi pidetty suotavana ja yleisiä etuja paremmin vastaavana. Eräs tunnettu amerikkalainen finanssimies, jonka kanssa kultavaluuttojen laskun jälkeen keskustelin, oli myöskin sitä mieltä, että Saksan olisi pitänyt oman etunsa kannalta samanaikaisesti alentaa markkansa arvoa, mutta oli myöskin siinä käsityksessä, ettei näin tulisi käymään.

Frankfurter Zeitung lausuu tri Schachtin esityksen johdosta m.m. seuraavaa: "Yhteenvetona voidaan sanoa, että Reichsbankin selitys antaa selvästi käsittää, että se haluaa säilyttää toimintavapautensa, vaikka se aiheuttaakin uhrauksia ja että tapahtumia ulkomailla tarkoin seurataan ja ollaan valmiit osallistumaan tyydyttäviin kansainvälisiin sopimuksiin tällä alalla. Olosuhteiden pakkoa ei siinä tunnusteta. Saksan harkintaan on jätettävä, mitä keinoja se haluaa käyttää välttämättömän

vientitarpeensa säilyttämiseksi."

Pyydän tässä yhteydessä saada korjata erään kohdan raportissani n:o 51. Kun siinä erään asiantuntijan lausumien arvelujen mukaan ja vastuulla kerroin, että Saksa ylittää tulonsa kuukausittain 600 miljoonan Rmk:n menoilla, olen koettanut tästä asiasta ottaa selkoa ja saanut asiantuntevalta taholta tietää, että tämä summa on vahvasti liioiteltu. Menot tosin ylittävät tulot, mutta ei läheskään mainitussa määrässä. Kuinka suuri todellinen ylitys on, siitä on mahdotonta lähempiä tietoja saada.

Aarne Wuorimaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 55.

Ministeri Wuorimaa

26/10 1936.

5000—12—35—5337

Berliinissä, 26 p:nä lokakuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nro 3435/839/36.

57/68 Sal. 36.
30/10-36 -3
5 C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 55 aiheesta:

Göring, nelivuotissuunnitelman toteuttaja.

Ministeri: Aarne Wuorimaa

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 55.

Berliini ssa 26 p:nä loka kuuta 1936.

57 68 Sal. 16.

30/10.36 -3

5 C5

Asia: Göring, nelivuotissuunnitelman toteuttaja.

Sen taloudellisen nelivuotissuunnitelman toteuttajaksi, jonka valtakunnankansleri Hitler Nürnbergissä julisti ja jota raportissani n:o 52 selostin, on hra Hitler dekreetillä 18. 10. 36 määrännyt kenraalieversti Göringin jokseenkin rajattomilla valtuuksilla ja alistamalla kaikki maan taloudelliset instanssit hänen alaisuuteensa. Kenraali Göringin määrääminen tähän tehtävään on osoitus siitä, että ohjelma häikäilemättömästi aijotaan panna toimeen kokonaisuudessaan ja riippumatta siitä, mitä rasituksia sen toteuttaminen mukanaan tuo.

Saksassa on näin jouduttu uuteen talousdiktatuuriasteeseen. Jo huhtikuussa oli kansleri antanut devііsi- ja raaka-ainetalouden johdon hra Göringin käsiin; tämä oli kuitenkin, kuten jo silloin mainitsin, vähemmän organisatoorinen kuin poliittinen toimenpide, jonka kautta saatiin estetyksi puoluepiireissä ilmennyt vastustus tri Schachtin talouspolitiikkaa vastaan. Nyt tapahtuu uusi kokeilu paljon laajemmalla pohjalla. Nelivuotissuunnitelman sotataloudellisen merkityksen tuo esiin se seikka, että sen johtoon asetetaan yksi maan korkeim-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

mista sotilaallisista johtajista.

Saksan lehdistö on, ilmeisesti annettujen ohjeiden mukaan, yksimielisesti lausunut tyytyväisyytensä uuteen järjestelyyn. Se toteaa, että hra Göringille annetut valtuudet laajuudeltaan ovat ennenkuulumattomat. Ei ole mitään Saksan elämänalaa, jota ne eivät koskisi. Suuret sosiaaliset ja vielä suuremmat taloudelliset tarkoitusperät, jotka sisältyvät nelivuotissuunnitelmaan, voidaan vain toteuttaa keskitetyn, häiritsemismomentteja vailla olevan johdon alla. "Puolustuskykyisen kansallissosialistisen valtion täytyy elintarve- ja raaka-ainehankinnassaan olla niin riippumattoman, ettei sen koskaan tarvitse kapituloida." Lehdissä viitataan myöskin siihen, että ohjelman toteuttaminen todennäköisesti tulee vaatimaan epäpopulääreja, radikaaleja toimenpiteitä.

Uuden ohjelman toteuttaminen sisältää varsin suuren taloudellisen autarkian lisäämisen ja talouselämän yhä suuremman keskityksen valtion käsiin. Eräissä talouspiireissä on luonnollisestikin paljon arvostelua olemassa tällaisen kehityksen suhteen, joka pakostakin supistaa kansainvälistä kauppavaihtoa, mutta näitä arvosteluja vastaan asetetaan kansallisen puolustuksen välttämättömyys ja maan riippumattomuus. Useissa teollisuuspiireissä lienee myöskin tyytymättömyyttä Saksan markan arvon säilyttämiseen, koska kultamaiden devalvatio johtaa entistä suurempiin vaikeuksiin kilpailussa maailmanmarkkinoilla ja asettaa entistä suurempia rasituksia Saksan teollisuudelle. Näitä arvostelusuuntia vastaan on tri Schacht hra Görin-

gin nimityksen kautta saanut arvovaltaista tukea.

Useiden elintarpeiden ja raaka-aineiden rajoitetun saannin tähden on jouduttu vaikeuksiin sen kautta, että hinnat ovat pyrkineet kohoamaan. Se ankara taistelu, jota viranomaiset käyvät nykyään hinnannousua vastaan vähittäiskaupassa (ankaria valvonta- ja rangaistusmääräyksiä on annettu), saa vahvaa tukea kenraalieversti Göringin nimityksen kautta. Jos markan arvon laskua tahdotaan välttää, ovat pakolliset toimenpiteet Saksassa välttämättömät ja tästä syystä on hra Göring varustettu mitä tehokkaimmilla aseilla. Hänelle annettu oikeus tällä alalla antaa asetuksia, kohottaa hänet itse asiassa lainsäätäjäksi, kun asetuksen ja lain välillä nykyisessä Saksassa ei enää ole sanottavaa käsitteellistä eroa. Tähän tulee vielä lisäksi valtuus antaa ohjeita puolueelle, S.S:lle, S.A:lle ja kaikille muille puoluejärjestöille samoin kuin korkeimmille valtiovirastoille, siis myöskin hallituksen jäsenille. Tässä suhteessa on hra Göring siis tästä lähtien myöskin armeijan päällikön, sotaministerin, joka myöskin kuuluu edellämainittuun elimistöön, yläpuolella ja jonka siis myöskin on noudatettava diktaattorin ohjeita.

Jo aikaisemmin olen kertomut, että armeijan johdon ja tri Schachtin väliset suhteet ovat olleet mitä parhaimmat, eikä mitään ole kuulunut, että tässä suhteessa muutosta olisi tapahtunut. Näin ollen ei sieltä käsin liene vastaisuudessakaan mitään vaikeuksia

odotettavissa. Että maanpuolustuksen edut ensi sijassa turvataan, on itsestään selvää. Voitanee kuitenkin sanoa, että kenraalieversti Göringin laajennettujen valtuuksien kautta puoluepiireissä ilmennyt vasemmistoradikaalinen taloussuunta on joutunut taka-alalle. Tämän ei kuitenkaan tarvitse merkitä sitä, että tri Schachtin talouspolitiikkaa täysin määrin tullaan noudattamaan, sillä hra Göring on siinä määrin itsetietoinen ja lujatahtoinen mies, ettei hän tule hyväksymään toimenpiteitä, joiden tarkoituksenmukaisuudesta hän itse ei ole vakuutettu. Ja lopuksi on muistettava, että myöskin kenraali Göring ennen kaikkea on kansallissosialisti, vaikka hän kuuluneekin puolueen konservatiiviseen siipeen, joka sekään ei hyväksy porvarillis-kapitalistista maailmankatsomusta. On näin ollen mielenkiintoista jäädä seuraamaan, mikä kehityksen kulku tulee olemaan.

Muutamia päiviä valtuuksien saannin jälkeen julkaisi kenraali Göring ensimmäisen asetuksen nelivuotisohjelman toimeenpanosta. Tällä asetuksella luodaan se organisatio, jonka tehtävänä on asioiden hoitaminen. Mitään erikoista uutta virastoa ei toistaiseksi perusteta, vaan on vastaaviin ammattiministeriöihin määrätty henkilöt, joiden tehtävänä on asioiden valmistaminen. Asiain hoito on jaettu kuuteen ryhmään: 1) saksalaisten raaka-aineiden tuotanto; 2) raaka-aineiden jako; 3) työnjako; 4) maataloudellinen tuotanto, mikäli se koskee nelivuotissuunnitelmaa; 5) hintain muodostus ja 6) valuuttakysymykset. Ylimmäksi asteeksi asioita käsittelemään on

määrätty kenraali Göringin johdon alaisena toimiva ministerineuvosto, johon kuuluvat kaikki ammattiministerit (talousministeri, maatalousministeri, finanssiministeri, sosiaaliministeri ja sotaministeri) sekä sen lisäksi valtakunnankanslerin viraston valtiosihteeri Lammers ja valtakunnankanslerin aikaisempi neuvonantaja talousasioissa tri insinööri Keppler.

Tri Keppler, jonka väitetään noudatettavasta talouspolitiikasta useissa kysymyksissä olleen eri mieltä tri Schachtin kanssa, on näin ollen edelleen jäänyt talousasioita käsittelevään neuvostoon, mutta on hänen henkilökohtaista toimialaansa sikäli rajoitettu, että kun hän aikaisemmin puolueessa käsitteli yleisiä talouskysymyksiä ja viimeaikoina kotimaista raaka-ainetuotantoa, hänen tehtäväkseen nyttemmin jää teollisten rasvojen valmistuksen suunnittelu ja toimeenpano. Tri Schachtia lähellä oleva talousjulkaisu "Der Deutsche Volkswirt" kirjoittaa uuden järjestyksen johdosta m.m. seuraavaa: "Die jetzige Ernennung Görings bedeutet also eine folgerichtige Erweiterung seiner bisherigen Befugnisse in Staat und Partei. Dadurch wird erneut klargestellt, welche Bedeutung dem Vierjahresplan des Führers zukommt. Die Stärke der Persönlichkeit des mit dieser Aufgabe Befassten, seine Energie und sein Organisationstalent bürgen für eine entschlossene und sachgemässe Durchführung des Plans. Wenn der Führer die Beauftragung Wilhelm Kepplers mit Wirtschaftsfragen und der Sonderaufgabe Rohstoffe wenige Tage nach

der Betrauung Görings zurückgenommen hat, so bewegt sich diese Massnahme in der gleichen Richtung der Straffung der Zuständigkeiten. Bekanntlich hat Keppler seit 1933 mit seinen Aufgaben in der Partei auf dem Gebiete der Wirtschaftsfragen allgemein und im besonderen später in der Arbeit an der Erweiterung der heimischen Rohstoffbasis umfangreich gewirkt. Wie es heisst, wird Göring nach der Anweisung des Führers ihn mit einem Sonderauftrag im Rahmen seiner neuen Arbeit bedenken. Göring trägt für die Durchführung des Vierjahresplanes die uneingeschränkte Verantwortung. Im übrigen ist er bei dieser Aufgabe wie bisher der freudigen Mitarbeit des grossen Kreises sachkunniger Helfer gewiss, die zur Lösung einer so umfangreichen Aufgabe undedingt notwendig sind. Sie bedarf für ihre Durchführung in besonderem Masse der Unterstützung durch die gesamte Wirtschaftspolitik."

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön rap. n:o 56.

Ministeri Wuorimaa.

2/11 1936.

5000—6—34 2355

Berliinissä, 2 p:nä marraskuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 3507/859/36.

ULKOASIAINMINISTERIÖLLE
58/68 Lre. 36
5/11. 36
5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 56 aiheesta: Saksalais-italialaiset suhteet.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 56.

Berliini ssa 2 p:nä marras kuuta 1936.

58 68 Lre 36

5/11.36

5 C5

Asia: Saksalais-italialaiset suhteet.

Ei mitään liittoa, mutta yhdenmukainen toiminta rakentavassa ja rauhaa turvaavassa mielessä; yhdenmukainen menettely länsisopimuskysymyksessä; samansuuntainen toiminta kansainliittoasiassa; sekaantumattomuussopimuksen ylläpitäminen Espanjaan nähden; ja vihdoin yhteinen puolustus kommunismia vastaan, siinä ovat tulokset ulkoministeri Cianon matkasta Berliiniin. Ja lopuksi vei hän tyydytyksellä mukanaan Saksan tunnustuksen Abessinian kuuluvaisuudesta Italiaan. Kreivi Cianon selostuksesta käy vielä ilmi, että Itävallan kysymys maiden välillä toistaiseksi on järjestyksessä ja että Saksa ja Italia Tonavan maissa tulevat noudattamaan "ystävällistä yhteistyötä".

Kun Saksan ja Italian diktaattorit n. kolme vuotta sitten tapasivat toisensa, oli tämän tapaamisen seurauksena huomattava välien kylmeneminen, niin vähän ymmärsivät he toisiaan. Myöhemmät tapahtumat ovat kuitenkin johtaneet siihen, että Saksan ja Italian suhteet yhtä mittaa ovat kehittyneet suotuisampaan suuntaan,

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

varsinkin Abessinian konfliktin jälkeen ja on tämän lähentymisen huippukohtana ollut Italian ulkoministerin vierailu Berliinissä.

Vierailun tuloksista ollaan hyvin vaiteliaita ja viitataan siihen selostukseen sanomalehdistölle, jonka kreivi Ciano Münchenissä valtakunnankanslerin tapaamisen jälkeen antoi. Mielenkiinnolla on pantava merkille, ettei saksalaiselta taholta mitään selostusta neuvottelujen tuloksista annettu, lukuunottamatta aivan lyhyttä virallista yhteistä kommunikeaa ja jätettiin lähempi selittäminen julkisuudelle kreivi Cianon tehtäväksi. Voitanee pitää jokseenkin varmana, ettei maiden välillä mitään liittoa tehty, vaan ainoastaan on sovittu yhteisistä menettelytavoista kysymyksissä, jotka molemmillekin ovat samalla tavalla mielenkiintoisia (esim. kansainliitto, länsipakti, Venäjän vaikutuksen estäminen Tonavan ja Balkanin maissa), siis opportunistinen yhteistoiminta-ohjelma. Sitä paitsi luulisin, ettei Saksassa aikaisempien kokemusten perusteella luottamus Italiaan ole ehdoton eikä ole haluakaan olemassa liian paljon sitoutua siihen suuntaan, niin kauan kuin toivotaan saatavan aikaan hyvät suhteet Englantiin päin. Tästä syy odotetaan suurlähettiläs v. Ribbentropin toiminnan tuloksia mielenkiinnolla eikä haluta luoda tilannetta, joka olisi esteenä englantilais-saksalaisten suhteiden kehitykselle. Tästä huolimatta on kuitenkin nyt tapahtuneelle

sovinnolle Italian-Saksan kesken annettava suuri merkitys, sillä tuleehan näiden yhteistoiminta juuri vireilläolevissa kansainvälisissä suurpoliittisissa kysymyksissä hyvin paljon merkitsemään ja antamaan vastaisille neuvotteluille oman leimansa.

Ramsay Cleve

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetyslön raportti n:o 57

v.a. Asiainhoitaja Pakaslahti.

16/11 1936

5000—12—35—5337

Berliinissä, 16 p:nä marraskuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr 3600/892/36

57 68 Sal. 36.

20/11. 36

5 C 5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 57 aiheesta: Huomioita Saksan finanssi- ja talouspolitiikan nykyisestä vaiheesta silmällä pitäen erikoisesti vientiä.

V.a.Asiainhoitaja: Aaro Pakaslahti.

UE 13: A 4.

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 57.

Berliinissa 16 p:nä marras kuuta 1936.

59/68 Sal. 36.
20/11.-36

Asia: Huomioita Saksan finanssi- ja talouspolitiikan nykyisestä vaiheesta silmällä pitäen erikoisesti vientiä.

5 C5

Äskeisten devalvointien johdosta kysymys Saksan viennin kilpailukykyisenä pysyttämisestä ja tukemisesta on joutunut uuteen vaiheeseen, mikä seikka antaa aihetta tämän kysymyksen käsittelyyn.

On ehkä tarkoituksenmukaisinta aloittaa tämä katsaus yhteenvedolla niistä syistä - ministeri Wuorimaa on eri yhteyksissä tehnyt niistä laajasti selkoa -, joiden perustalla Saksa on jäänyt näennäiselle kultakannalle:

1) Kullanpako, joka esim. Englannissa aikoinaan oli ehkä välittömimpänä aiheena luopumiseen kultakannasta, on tekijä, joka Saksassa ei ole voinut nykyoloissa tulla ensinkään kysymykseen. Ensiksikään ei kultavarastoa ole olemassa kuin vain nimeksi ja toiseksi sen mahdollinen liikehtiminen on estetty tiukoilla rajoitusmääräyksillä.

2) Valuuttarajoitukset. Saksan taholta ei kielletä, että olosuhteitten pakosta sen toimeenpanemat tuonti- ja valuuttarajoitukset häiritsevät kansainvälistä kauppaa. Kultakannasta luopuminen ei kuitenkaan mahdollistuttaisi

JAKELUOHJE: tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sanottujen rajoitusten poistamista, koska niiden ylläpitäminen johtuu siitä, että halutaan antaa tapahtua vain sen tuonnin, jonka maa pystyy maksamaan ja jota se ensisijalla tarvitsee.

3) Säilyttämällä nykyisen korkean nimellisen rahan arvon Saksa voi tuontinsa maksaa devalvointimaista entistä huomattavasti halvemmalla. Entisillä maksumäärillä Saksa voi devalvointimaista saada melkoisesti enemmän tavaraa, millä seikalla on kieltämättä huomattava merkitys täällä niin monilla aloilla vallitsevan tavaranpuutteen takia.

4) Edelleen, säilyttämällä rahan arvon nykyisellään Saksa voi käyttää hyväkseen muiden maiden rahan arvonalentumista ulkomaisten velkojensa lyhentämiseksi entistä edullisempaan kurssiin.

5) Vakavana psykologisena esteenä kultakannastaluopumiseen on väestön laajojen kerrosten vaistomainen pelko, että rahan arvon alentamisesta voisi olla samantapaisia seurauksia kuin aikoinaan inflatiosta. Kuinka tärkeä tämä suurien massojen "inflatio-peikko"-tekijä on, käy selville, kun muistetaan, että nykyisen miespolven aikana säästäjät ovat jo kaksi kertaa menettäneet säästöomaisuutensa. Tämän maailmansodan ja inflation läpikäyneen polven luottamus rahanarvon vakavuuteen kärsisi uuden kolauksen, jonka merkitys voisi olla hyvinkin suuri.

Kuten tunnettua, ei tri Schacht ole lausunnois-

saan kuitenkaan koskaan sanonut, että Saksa ehdottomasti pysyy kultakannalla. Aikoinaan hän lausui Saksan ehkä luopuvan siitä sen jälkeen, kuin muut ovat menetelleet samoin. Toisinaan hän on lausunut, että kultakannasta luopuminen voi tulla Saksalle kysymykseen ryhdyttäessä kansainvälisiin neuvotteluihin ja toimenpiteisiin eri valuuttojen stabiliteetin aikaansaamiseksi. Schacht on tähän asti kuitenkin - ja tekee sitä edelleen - vastustanut devalvointipolitiikkaa. Ei ole mikään salaisuus, että erinäisissä vaikutusvaltaisissa puolue- ja hallituspiireissä devalvoinnilla on juuri vienti-syistä ollut kannattajia. Toisten tietojen mukaan on näiden pyrkimysten tärkeimpänä edustajana propagandaministeri Göbbels, toisten tietojen mukaan taas Hitlerin Stellvertreter Hess. Heidän vaikutuksensa nimenomaan talous- ja finanssiasioissa on epäilemättä kuitenkin joutunut takaalalle sen jälkeen, kuin Göring, joka on lähempänä Schachtia+, on saanut 4-vuotissuunnitelman toteuttajana sanotuissa asioissa heistä yliotteen.

Palattaessa yllälueteltuihin syihin sekä ajateltaessa niiden pysyväisyyttä ja muuttumismahdollisuuksia lienee sanottava niiden olevan sen laatuisia, että niiden muuttuminen ei tule varsin pitkiin aikoihin kysymykseen ja että ne nimenomaan puhuvat kultakannasta luopumista

---

+ Tähän vaikuttavat monetkin eri syyt. Göring edustaa, päinvastoin kuin varsinkin Göbbels, puolueen oikeistosuuntaa, joka ymmärrettävistä syistä on Schachtille mieluisampi. Göring on valtakunnan korkeimpia sotilashenkilöitä ja Schachtin arvonanto on varsinkin ylemmissä armeijapiireissä suuri.

vastaan. Poikkeuksen voi muodostaa kohta 4) sen jälkeen kuin huomattava osa ulkomaisia velkoja olisi likvidoitu.

Sensijaan on viennin kilpailukykyisenä pysyttäminen epäilemättä tekijä, joka painaa vaakaa toiselle puolelle ja jonka suhteen nykyään harkitaan uusia toimenpiteitä. Kun - jotakin Liettuaa lukuunottamatta - suurin piirtein katsoen kaikki muut maat ovat alentaneet rahanarvoa, on syystä usein tehty se huomautus, että jo yksistään vientinsä kilpailukykyisenä pysyttämisen takia Saksa yksinään ei ajan mittaan voi ylläpitää nykyistä korkeaa rahanarvoa. Kuinka vaikeaan tilanteeseen Saksan vienti on joutunut, sitä osoittaa se seikka, että Saksan viennistä esim. v. 1935 kokonaista 35 % suuntautui niihin maihin, jotka äskettäin ovat devalvoineet rahansa. Saksalla on oma muiden maiden systeemeistä poikkeava viennin tukemisjärjestelmänsä. Kun se ei ole laadittu silmällä pitäen nyttemmin tapahtuneen muiden kultakannalla olleitten päävaluuttojen devalvoinnin mahdollisuutta, on selvää, että nykyinen viennintukemisjärjestelmä, pysyäkseen tarkoitustaan vastaavana, vaatii uuden tilanteen edellyttämänä melkoisia täydentämistoimenpiteitä. Näiden onnistumisesta riippuu, onko kultakannan säilyttäminen vientipoliittisista syistä mahdollinen.

On kuitenkin syytä huomauttaa heti siitä, että lukuisten erilaatuisten sulkumarkkojensa muodossa Saksalla on välikappale, jota se voi epäilemättä käyttää myös

viennin hyväksi. Tämän aseen otollisuutta lisää se seikka, että eri markkalajien kompleksi on niin monimutkainen ja hämärän peitossa - Saksan valuuttalainsäädännöstä voi huoletta sanoa, että se on suorastaan uusi tiede - , että sen salaisuuksia kokonaisuudessaan tuntevat tuskin muut kuin Saksan ylin finanssi- ja talousjohto. Sanottu tekijä pysyy näin ollen jonkinlaisena "tuntemattomana suureena", jonka avulla Saksa voi, muiden pystymättä heti vastatoimenpiteisiin ja kontrolliin, menestyksellisesti operoida.

Kun vientiä koskeva kysymys muodostaa RM:n arvon säilyttämisen kannalta heikon kohdan, on viennin tukemistoimenpiteet, kuten edellä on viitattu, otettu uuden käsittelyn alaiseksi. Kuten tunnettua, on viennin tukemisrahaston (Ausgleichskasse) suorittamien vientipalkkioitten (niiden suuruus on ollut keskimäärin 20-30 % myyntiarvosta) avulla voitu ylläpitää kilpailukykyisiä vientihintoja. Vastatoimenpiteenä muitten maitten rahanarvon alentamisia vastaan olisi lähimpänä ollut ajatus mainittujen prosenttimäärien korottamisesta, mutta siihen ei Ausgleichskassella varojen puutteessa (sen käytettävissä lienee toimintavuotta toukokuu 1936 - toukokuu 1937 varten jonkun verran alle 1 miljardia RM , joita varten laskelmia tehtäessä tuskin on otettu huomioon muiden kultavaluuttojen devalvoinnin mahdollisuutta) ole tilaisuutta. On kuulunut huhuja, että perustettaisiin jonkunlainen uusi

n.s. vientimarkka, mutta miten se tapahtuisi, se on jäänyt epäselväksi. Tällä hetkellä on viennin tukemiseksi ryhdytty jonkun verran toisenlaisiin toimenpiteisiin. Tiedetään, että useat saksalaiset liikkeet, jotka harjoittavat vientiä äskettäin devalvoineisiin maihin, ovat ostajilleen niissä tarjoutuneet myöntämään tähänastisiin hintoihin alennuksia vaihdellen niiden määrä 7:stä 20 %:iin. Tehdessään tämän täytyy viejien todistaa talousviranomaisille, että hinnat eivät muuten ole kilpailukykyisiä. Ulkopuolella oleville ei ole vielä selvillä, mistä varat näihin uusiin vientiavustuksiin otetaan. Ilmeisesti saadaan ne ensiksikin erilaatuisten sulkumarkkojen kurssivoitoista sekä toiseksi yleisistä valtionvaroista. Koska ei kuitenkaan ole luultavaa, että näiden vientiavustusten kautta, jotka eivät läheskään vastaa äskeisten kultavaluuttojen devalvointimäärää, voitaisiin kokonaan estää Saksan viennin vähentyminen devalvointimaihin, on todennäköistä, että nyt käytäntöön otettu järjestelmä on väliaikainen, joka korvataan myöhemmällä uusjärjestelyllä. Toiseksi on tuskin luultavaa, että valtionvaroja välittömästi voitaisiin ajan mittaan, kuten tällä hetkellä osittain näyttää siis olevan asianlaita, käyttää kotimarkkina- ja vientihintojen tähänastista suuremman eron pysyväiseen järjestämiseen. On hyvinkin mahdollista, että viennin tukemiseksi Ausgleichskassen rahoja yksinkertaisesti lisätään. Arvosteltaessa mahdollisuuksia siihen on o-

tettava huomioon lähinnä kaksi tekijää.

Ensiksikin on huomattava, että tähän asti lähinnä teollisuus ja pankit (erinäisten tuontitavaroiden n.s. ylihinnoista, s.o. ostohintojen ja kotimaan myyntihintojen välisestä, kuluttajien maksettavaksi siis joutuvasta erotuksesta myös on hyvin mahdollisesti käytetty Ausgleichskassen hyväksi ainakin joku osa) ovat joutuneet suorittamaan Ausgleichskassen kustannukset ja että maatalouden ei ole tähän asti tarvinnut niihin osallistua. Ennen lomalle lähtöään kertoi ministeri Wuorimaa saaneensa tietää, että vastoin Schachtin ponnistuksia maatalous kuluvana vuonna - toisin kuin aikoinaan luultiin - onkin ollut vapaa Ausgleichskassen tukemisesta. Viimeistään silloin, kuin tulee esille kassan seuraavan toimintavuoden varojen kokoaminen, syntyy varmaankin jälleen ankara taistelu myös maatalouden verottamisesta.

Toiseksi luovat 4-vuotissuunnitelman toteuttamistoimenpiteitten todennäköiset seuraukset ainakin mahdollisuuksia Ausgleichskassen varojen kartuttamiseen. Ottaen huomioon, että viime päivinä on annettu erinäisiä yksityiskohtia koskevia alkumääräyksiä 4-vuotissuunnitelman ajamisesta, käsitellään seuraavassa tämän suunnitelman nykyistä vaihetta hieman laajemmalti kuin vientiä ja Ausgleichskassea koskevan kysymyksen kannalta olisi välttämätöntä.

Schachtin Neuer Plan'in kautta, joka on nyt käy-

tännössä alun kolmatta vuotta, Saksa saattoi valtion täydelliseen valvontaan koko tuontinsa. Tähän toimenpiteeseen saattoi Saksan välttämättömyys rajoittaa tuonti siten, että se voidaan myös maksaa ja että viennistä saatavia deviisejä käytetään varsinkin raaka-aineiden hankkimiseen. Tämä sama syy, puute deviiseistä ja puute raaka-aineista, on johtanut Saksan myös 4-vuotissuunnitelmaan, päätökseen tehdä maa riippumattomaksi kaikista niistä raaka-aineista, joita Saksa äärimmäisillä ponnistuksilla pystyy omasta maaperästä hankkimaan. Samalla tavoin kuin Neuer Plan merkitsi tuonnin ottamista valtion valvontaan, merkitsee 4-vuotissuunnitelma Saksan tuotannollisen elämän, erikoisesti teollisuuden, saattamista vähitellen valtion valvontaan ja johdettavaksi. Samalla tavoin kuin Neuer Plan siihen sisältyvän välttämättömyyden pakosta johti valtion sekaantumiseen kieltoineen ja rajoituksineen ratkaisevassa määrässä tuontia koskeviin kysymyksiin sekä myös, keskityksen aikaansaamiseksi esim. rasva-aineitten tuonnissa ja jakamisessa, valtion osallistumiseen tuonnin harjoittamiseen, samoin 4-vuotissuunnitelma sisältää valtion sekaantumisen nykyistä huomattavasti suuremmassa määrässä myös tuotannollisen elämän kehittämiseen ja organisoimiseen (puhumatta siitä, että 4-vuotissuunnitelman toteuttamistoimenpiteet ulottuvat myös kulutuksen alalle). Tuleeko valtio tuotannolliseenkin elämään osallistumaan aktiivisena, esim. jonkun teollisuus-

haaran harjoittajana, ei sensijaan ole vielä nähtävissä.

Itse asiassa ei 4-vuotissuunnitelman toimeenpanemismuodoista ole vielä asianomaisten viranomaisten ulkopuolella paljoakaan tiedossa. Göringin joku aika sitten pitämä puhe, jonka piti olla suunnitelman toimeenpaneemiskampanjan avaaminen, rajoittui pääasiassa erinäisiin yleisluontoista laatua oleviin selityksiin, jotka eivät yllämainitussa suhteessa sisältäneet sanottavia viittauksia. Yhtä ja toista mielenkiintoista, mutta ei sinänsä uutta tai tärkeätä, olisi sanotussa puheessa analysoitavaksi. Sellainen tuskin loisi paljoakaan uutta valaistusta itse 4-vuotissuunnitelmaan. Kuitenkin on syytä mainita, että Göring ilmoitti panevansa 4-vuotissuunnitelman toimeen 2-2½ vuodessa. Useissa raporteissa Nürnbergin puoluekokouksesta alkaen ministeri Wuorimaa on tehnyt selkoa 4-vuotissuunnitelman yleisistä periaatteista ja tarkoitusperistä, m.m. siitä, kuinka suunnitelman toteuttamisessa asetetaan ensimmäiselle sijalle armeijan ja yleensä varustautumisen vaatimien tarpeitten tyydyttäminen.

Muutamia päiviä sitten Göring antoi ensimmäiset määräykset (Anordnungen) erinäisten 4-vuotissuunnitelman aiheuttamien toimenpiteitten suhteen. Ne kohdistuivat 1) ammattityöläisten kasvattamiseen rauta- ja metalliteollisuutta sekä rakennustoimintaa varten, joilla aloilla on nykyään puute ammattitaitoisesta työväestä; 2) rajoittaviin ehtoihin, joilla tästä alkaen tehdaslaitoksilla on

oikeus hankkia palvelukseensa varsinkin metalli- ja rakennusteollisuuden ammattityömiehiä (m.m. siihen tarvitaan "työviraston" lupa, jos on kyseessä ammatti-metallityömies); 3) toimenpiteisiin muilla aloilla toimivien metalli- ja rakennustyömiesten palauttamiseksi omiin ammatteihinsa; 4) rakennustoiminnan valvomiseen siten, että vähänkään suurempien rakennustöitten suorittajien on tehtävä ilmoitus töistä, joihin ne ryhtyvät (ilmoitus käytettävästä työntekijä- ja materiaalimäärästä).+

Ne kommentoinnit, joita nämä määräykset ovat aiheuttaneet, osoittavat erään linjan, jota 4-vuotissuunnitelman toteuttamisessa on tarkoitus noudattaa. Yhtenä etualalla olevana tehtävänä tulee olemaan rakennustoiminta. Tässä ovat ensisijalla sotalaitoksen tarvitsemat rakennukset; toisella sijalla on korvikeraaka-aine-teollisuuslaitosten rakentaminen, johon työhön, kuten konjunk-

---

+ 4-vuotissuunnitelman yhteydessä suoritetuista kulutusta koskevista tähänastisista toimenpiteistä (joista eräät ovat kylläkin tunnettuja jo ajalta ennen 4-vuotissuunnitelman julistamistakaan) mainittakoon määräykset, jotka koskevat m.m. sekoituspakkoa (spriitä bensiiniin, selluloosavillaa kankaiden valmistukseen), erinäisten tuotteiden käyttökieltoja (kumin käyttö esim. on kielletty lukuisten vähemmän tärkeitten pikkuesineiden valmistamiseen; samoin on menetelty useimpiin metalleihin nähden); tuotantorajoituksia (esim. vaahtokerman valmistamisen supistaminen), painomääräyksiä (esim. vihkimäsormuksissa saa olla puhdasta kultaa korkeintaan 3½ gr.) yms. Kulutusta koskevaan kategoriaan kuuluvat myös toimeenpantu hintojen valvonta sekä neuvot ja ohjeet väestölle, mitä elintarpeita on kulloinkin riittävimmin käytettävissä.

tuuritutkimuslaitoksen viime kertomuksesta käy esille, on myös jo ryhdytty; kolmannella sijalla ovat asuntorakennukset, m.m. rakennettavien uusien tehtaitten läheisyydessä työmiehiä varten +. Metalli- ja rautateollisuuteen nähden on varustautumisesta johtuen tietysti myös ollut olemassa erikoistehtäviä, joiden määrä lähiaikoina vain lisääntyy ja jotka vaativat mahdollisimman ajoissa ammattitaitoisen työväen varmistamista. - Äskettäin on Saksan valtakunta antanut merkittäväksi 500 milj. RM:n kotimaisen lainan. Se kulkee lyhytaikaisten velkojen konsolidointilainan nimellä. Erinäisten täkäläisten lehtilausuntojen mukaan se tosiasiassa käytettäisiin edellä viitattuihin rakennustöihin.

4-vuotissuunnitelman yhtenäkään ainakaan välittömänä tarkoitusperänä ei ole, kuten tiedetään, pyrkimys vaikuttamiseen vientiin. Neuer Plan'iin nähden oli asianlaita jonkun verran toinen. Sen avulla pyrittiin johtamaan tuonti sellaiseksi, että se varustaisi vientiteollisuutta raaka-aineilla. Mutta myös 4-vuotissuunnitelma, kuten edellä viitattiin, avaa erinäisiä viennin edistämistä koskevia mahdollisuuksia juuri Ausgleichskassen toiminnan kehittämisen kannalta. Itse 4-vuotissuunnitelman

---

+ Tähän asti on yksityistä rakennustoimintaa (omakotirakennuksia) kolmannessa valtakunnassa valtion taholta tuettu m.m. verohelpotusten muodossa. Nyt on ne lopetettu, mikä seikka osoittaa sekin tärkeyttä keskittää rakennustoiminta tapahtumaan 4-vuotissuunnitelman tarpeellisiksi näyttämissä puitteissa.

luonteesta riippuu, että toimenpiteet sen toteuttamiseksi ovat omiaan aiheuttamaan valtavan teollisen ja yleensä tuotannollisen elämän monipuolistumisen ja vailkastumisen. Edellä sanottu osoittaa, millä aloilla se nähtävästi ensimmäisenä tullaan havaitsemaan. Kuta pidemmälle 4-vuotissuunnitelman toteuttamistoimenpiteissä päästään, sitä useampia aloja sanottu ilmiö tulee koskemaan. M.m. varustautumisesta johtuen erinäiset teollisuushaarat ovat jo pitkän aikaa joutuneet toimimaan korkeapaineen alaisina. 4-vuotissuunnitelma vain lisää tällaisten teollisuushaarojen määrää. Kotimaiset konjunktuurit tulevat epäilemättä nousemaan.

Tähän asti ovat nimenomaan ne teollisuushaarat, jotka ovat toimineet pääasiassa kotimaan markkinoita varten ja jotka ovat saaneet nauttia korkeita - vientihintoja korkeampia - kotimarkkinahintoja, joutuneet suuresti tukemaan vientiä niiden voittovarojen muodossa, joita niiden on ollut suoritettava Ausgleichskasselle. Kun se monipuolinen tuotannollinen toiminta, johon 4-vuotissuunnitelman toteuttamiseksi ryhdytään, tulee epäilemättä saattamaan lukuisat teollisuushaarat nykyistä paljoa vilkaampaan käyntiin, mahdollistuttaa se niiden Ausgleichskasselle suorittamien osuuksien lisäämistä. Valtion tähänastista määräävämpää vaikutusvaltaa lisää tässäkin suhteessa se edellä esitetty seikka, että 4-vuotissuunnitelma vähitellen saattaa koko teollisen elämän valtion valvontaan. Sanotussa seikassa on siis ainakin yksi ja

epäilemättä varsin tärkeä vaikutus, joka 4-vuotissuunnitelman toteuttamistoimenpiteillä varmaankin voi olla vientiin ja sen tukemismahdollisuuksiin.

On kuitenkin, mainittua seikkaa arvosteltaessa, otettava vakavasti huomioon seuraava tekijä. Ennenkuin 4-vuotissuunnitelman toteuttamistoimenpiteet ehtivät yllä hahmoitetulla tavalla vielä vaikuttaa, voi kulua niin paljon aikaa, että niistä ei ole käytännöllistä tulosta käytettäväksi vielä viennin tukemisen hyväksi. Kun tämä kysymys, kuten edellä on viitattu, tuskin voi jäädä kovin kauaksi nykyiseen provisorioonsa, on viennin tukeminen siis ehkä järjestettävä toisenlaisten ratkaisujen avulla. Paljon näyttää siis riippuvan siitä, kuinka nopeasti Göring saa 4-vuotissuunnitelman toteuttamistoimenpiteet täyteen vauhtiin.

V.a. asiainhoitaja: Aarno Pakaslahti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 58.

v. a. Asiainhoitaja Pakaslahti

17/11 1936.

5000—12—35—5337

Berliinissä, 17 p:nä marraskuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 3601/893/36

№ 60/68 Sal D 36.		
20/11-36		
5	C5	

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen ohellisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 58 aiheesta: Saksan suhteet Puolaan ja Italiaan.

V.a.Asiainhoitaja: Aaro Pakaslahti

UE 13: A 4.

B e r l i i n i SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 58.

Berliini ssa 17 p:nä marras kuuta 19 36.

Asia: Saksan suhteet Puolaan ja Italiaan.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
Kp 60 /68 Yal. 36.
20/11-36
5 C5

Saksan taholla katsotaan, että Saksalla on mahdollisuudet sellaisen läntisen turvallisuussopimuksen solmimiseen, joka ei ole missään suhteessa joistakin ehdoista riippuvainen, sen sijaan länsivaltojen ollessa riippuvaisia myös niistä velvoituksista, joita niillä kansainliiton jäseninä voi olla. Lisäksi Saksa katsoo omasta puolestaan voivansa mennä turvallisuussopimukseen siinäkin suhteessa vapaammilla käsillä, kun sillä ei ole liittosuhteita, kuten esim. Ranskalla. Saksa epäilemättä toivoo, että uusi Länsi-Euroopan turvallisuussopimus saataisiin aikaan. Sen sijaan Saksa, kuten tunnettua, on sitä mieltä, että vastaavanlainen järjestely Itä-Euroopassa ei ole tarpeen. Ja Saksa on selvästi antanut ymmärtää jo yksistään periaatteellisista syistä olevansa haluton mihinkään paktisuhteisiin Neuvostoliiton kanssa. Kun Neville Chamberlain äskettäin, vähän ennen Beckin Lontoon-matkaa, kohta Edenin täällä varsin hyvän vaikutuksen tehneen puheen jälkeen viittasi alahuoneessa toivottavuuteen solmia itäinen turvallisuussopimus, herätti se Saksassa heti kirpeää arvostelua ja mielipahaa.

JAKELUOHJE: tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Länsisopimuksen valmisteluissa on kohta, joka erottaa toisistaan Saksan ja Puolan edut. Puolahan tunnetusti pyrkii siihen, että sen turvallisuutta koskevat seikat sopivalla tavalla tyydyttävästi huomioitaisiin uutta länsipaktia solmittaessa. Beckin matkan kautta Lontoossa Puola näyttää saaneen ainakin Englannin hyväksymisen toivomuksilleen. Sen käsityksen mukaan, joka tuntuu täällä vallitsevan, tarkoittavat Puolan toivomukset toteutuakseen sellaisen järjestelyn aikaansaamista, että Puolan-Ranskan liitto ja ehkä myös Puolan-Saksan yhteisymmärrys tulevat huomioiduiksi länsisopimuksen puitteissa. Saksa kuitenkin vastustaa jo yksistään ajatusta menettelemisestä ranskalais-puolalaiseen liittosopimukseen nähden tällä tavalla. Jos Saksa sen sallisi, olisi sen parallellitapauksena sallittava vastaavanlainen menettely myös Ranskan-Neuvostoliiton paktiin nähden. Siihen Saksa ei missään tapauksessa tulisi suostumaan. Toiselta puolelta Saksa ei mene myöskään niin pitkälle, että se vaatisi uuden läntisen turvallisuussopimuksen solmiamisen edellytyksenä Ranskan-Neuvostoliiton sopimuksen peruuttamista, vaikka Saksa juuri tämän sopimuksen solmimista käytti Locarnon sopimusten irtisanomiseen.

Länsipaktikysymyksessä siis Saksan ja Puolan tarkoitusperät, ainakin kysymyksen nykyisessä vaiheessa, eroavat toisistaan. Saksan ja Puolan välillä onkin viime aikoina epäilemättä tapahtunut suhteitten kylmenemistä. Että jotakin on epäjärjestyksessä Saksan ja Puolan vä-

lillä, sitä osoittaa myös Danzigin kysymys. Sinänsä kovin vähäpätöisistä riidanaiheista - erinäisistä yksityistapauksista, jotka koskevat puolalaisten kohtelua Danzigissa - on tehty erittäin suuri asia. Molempien maitten lehdistö on samantapaisessa hengessä ruvennut myös käsittelemään kysymyksessä olevien välikohtausten muodostamaa kysymystä. On syntynyt jonkunlainen lehtisota, joka toistaiseksi näyttää pääasiassa kuitenkin rajoittuneen mainittuihin Danzigia koskeviin yksityistapauksiin, ainakaan Saksassa vielä sanottavasti leviämättä keskusteluksi yleisistä suhteista Saksan ja Puolan välillä.

Puola näyttää ruvenneen kiinnittämään paljoa suurempaa huomiota kuin koko aikana yhteisymmärryksensä kuluessa Saksan kanssa suhteitten lujentamiseen Ranskaan ja nyttemmin myös Englantiin. Saksa puolestaan on alkanut suunnata ulkopoliittista orientointiaan etelään ja kaakkoon. Abessinian sotaretken kestäessä Saksalla olisi ollut jo edullinen tilaisuus päästä Italian kanssa hyvinkin läheisiin poliittisiin suhteisiin. Saksa saattoi vaaratta kuitenkin mahdolliset tällaiset toimenpiteet lykätä sille itselleen edullisempaan ajankohtaan, sillä sanotunlaiset toimenpiteet olisivat siihen aikaan olosuhteitten pakosta loitontaneet Englantia Saksasta. Kun Abessinian sotaretken päättymisen jälkeen Englannin ja Italian välinen jännitys on suuresti lauennut, on Saksa,

tarvitsematta pelätä tästä syystä erikoisesti kylmentävänsä suhteitaan Englantiin, voinut nyt viimeaikoina orientoitua Italiaan. Yhteisymmärryksestä Italian kanssa sillä ei saattanut ollakaan varsinaisesti positiivista hyötyä niin kauan kuin Italian kädet olivat kiinni Itä-Afrikassa. Nyt, jolloin Italia voi jo vapaammin liikkua Eurooppaa koskevien kysymyksien käsittelyssä ja vaatia sanansa huomioimista niissä, Saksalla voi olla konkreettista etua yhteisymmärryksessä esiintymisestä Italian kanssa. Teoreettisesti katsoen on hyvinkin mahdollista, että Saksan orientointipyrkimykset etelään, alkaen heinäkuussa tehdystä sovinnosta Itävallan kanssa, ovat osaltaan myötävaikuttaneet siihen, että Puola on alkanut jälleen orientoitua enemmän länsivaltoihin. Siihen aikaan kuin yhteisymmärryssopimus Puolan kanssa oli miltei ainoa aukko Saksan muuten jokseenkin täydellisessä isoloinnissa, tiesi Puola epäilemättä, kuinka suuri merkitys sillä oli tästä syystä Saksalle. Kun viimemainittu nyttemmin on voinut enemmän vapautua isoloitumisestaan, viimeaikoina nimenomaan sopimuksen kautta Itävallan ja yhteisymmärryksen kautta Italian kanssa, on Puolan ystävyyden merkitys ulkopoliittisesti Saksalle ainakin jonkunverran vähentynyt. Ei ole kaukana se otaksuma, että näin syntynyt tilanne ja kummankin maan uudet orientointipyrkimykset ajan mittaan loitontavat niitä enemmänkin toisistaan.

Onhan tätä seikkaa arvosteltaessa otettava huomioon, että Saksan ja Puolan välinen sovinto pohjiaan myöten otettuna ei voi olla täysin syvällinen, sillä korridoorikysymys on jäänyt kätketyksi, mutta kerta kaikkiaan olemassa olevaksi konfliktin aiheeksi samalla tavoin kuin se ennen Saksan-Puolan sopimusta oli avonainen ja näkyvä konfliktin aihe. Mutta samanlaisen vaaran sisältää myös Saksan uusi orientointi Italiaan. Arvosteltakoon kuinka tahansa Saksan ja Itävallan kesken tapahtuneita välipuheita yhteistoiminnan, sekä taloudellisen että poliittisen, järjestämisestä Tonavanlaaksossa, kieltämättömäksi tosiasiaksi jää, että Itävallan kysymys kätkee itseensä esteen, jonka lopullinen ylipääseminen tuntuu yhtä vaikealta kuin korridoorikysymyksen ratkaisu. Kuten niin monasti jo tähän asti, tulee Anschluss työntäytymään esille. Mutta Italialle on elinkysymys, että Brennerin rajalla on Itävalta eikä suurvalta Saksa ja että viimeksimainittu ei Itävallan siihen liittämisen kautta pääse maantieteelliseen asemaan, josta se voisi vaikuttaa voimasuhteitten oleelliseen muuttumiseen Balkanilla. Saksan-Italian yhteisymmärrys sekään tuskin on muuta kuin väliaikainen ratkaisu.

Saksan-Italian yhteisymmärrys tulee epäilemättä kuitenkin jonkun aikaa säilymään. Se lujentaa tällä hetkellä molempien maitten ulkopoliittista asemaa. Saksa on päässyt mukaan Tonavanlaakson kysymyksiä koskevaan

järjestelyyn ja päässyt siten askeleen eteenpäin, josta on vielä pitkä matka Italian etujen loukkaamiseen. Täällä tunnutaan edustettavan sitä käsitystä, että Cianon Berliinin- ja Berchtesgadenin-vierailun aikana sovittiin jo siitä, mitä äskettäin tapahtui Wienin konferenssissa, joskaan se ei niin paljoa ollutkaan. Yhteisymmärryksensä kautta Saksa ja Italia ovat vahvistaneet asemaansa ei ainoastaan Kaakkois-Euroopassa, vaan molemmat myös Länsi-Euroopan maihin nähden, seikka, joka epäilemättä antaa leimansa myös läntisen turvallisuussopimuksen esivalmisteluille, Saksan ja Italian vetäessä siinä varsin suuressa määrässä yhtä köyttä. Auswärtiges Amtissa lausuttiin minulle, mitä tulee mahdollisuuksiin välittömien neuvottelujen alottamisesta, että kokousaikaakaan tuskin voidaan aivan lähiaikoina päättää.

Saksan - Italian yhteisymmärryksellä on vielä eräs mainitsemisen arvoinen merkitys. Tälle lähentymiselle samoin kuin näitten maitten yhteistoiminnalle Itävallan ja Unkarin kanssa, on tahdottu antaa tehostetusti tietoinen antikommunistinen luonne. Tällä seikalla on Saksassa merkittävä sisäpoliittinen vaikutus, joka on täällä aina tarpeen. Ottaen huomioon Espanjan tapahtumat +

+ Tälläkin kyllä pidetään selviönä Francon voittoa muualla Espanjassa, paitsi Katalôniassa. Eräs täkäläisen ulkoasiainministeriön virkamies lausui pitävänsä hyvinkin mahdollisena, että Kataloniasta syntyy itsenäinen neuvostotasavalta Neuvostoliiton voimakkaasti tukemana ja että Francon joukot eivät pystyisi valloittamaan Kataloniaa. Sanotun virkamiehen kertomuksen mukaan Neuvostoliitolla olisi Kataloniassa nykyään jo lukuisa määrä radioasemia (joihin edes Katalonian omilla punaisilla ei ole pääsyä) samoin kuin myös lentokenttiä.

Saksan taholla varmaankin lasketaan sanotunlaisella ulkopoliittisen antibolshevismin tehostamisella - joka itse asiassa alkoi vasta Nürnbergissä, sitä ennenhän Saksan poliittinen johto oli ilmoittanut taistelevansa vain kommunismia vastaan Saksassa - saavutettavan sympatioita myös ulkomaitten yleisessä opinionissa ja sitä tietä vähitellen hallituspiireissä. Saapuessaan Lontooseen v. Ribbentrop yritti leimata taistelun bolshevismia vastaan Saksaa ja Englantia yhdistäväksi tekijäksi, mutta alahuonepuheessaan Eden selitti, että molempien maiden välinen ystävyys ei voi olla suunnattu ketään kolmatta vastaan. Tämä selitys ei ole aikaansaanut täällä mitään poleemisia kommentointeja. Mutta joka tapauksessa Italian, Itävallan ja Unkarin asettuminen yllämainitulla tavalla Saksan kanssa kommunismia vastaan yhteisrintamaan on täkäläisen käsityksen mukaan jo saavutus valtioitten jakautumiseksi kahteen maailmankatsomuksellisesti eri ryhmään.

x x
x

Mainittakoon tässä raportissa, vaikkei asia tässä käsiteltyihin yhteyksiin välittömästi kuulukaan, Saksan viimeisestä otteesta. Saksan suurten jokien kansainvälinen valvonta on ollut viimeinen jäte siitä, että Saksalla ei ole omalla alueellaan täyttä suvereniteettia. Kun se Saksan yksipuolisen toimenpiteen kautta on nyt poistettu, on Gleichberechtigung, tuo tähänastinen ulkopoliittinen iskusana, nyt Saksan omastakin mie-

lestä kai täydellinen. Saksan virallisessa ilmoituksessa muille sopimusvaltioille lausuttiin Saksan koettaneen turhaan saada neuvottelutietä aikaan muutosta. Eräissä täkäläisissä lehtilausunnoissa sensijaan huomautetaan, että Saksan oli mahdotonta ruveta neuvottelemaan eräästä suverenisuuttaan koskevasta kysymyksestä.

V.a. asiainhoitaja: Aarno Pakaslahti

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinistä olevan lähetyslä raportti n:o 59.

v.a. Asiainhoitaja Haikkila

20/11 1936.

5000—12—35—5337

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 3618/901/36.

61 68 Pol. 36.

Berliini SSA 20 P:NÄ marras KUUTA 19 36. 27/11. 36 -:

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

5 C5

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ LLE

ASIA: Raportti.

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 59:

Valtiovallan rajat kansallissosialistisessa valtiossa.

V.a. asiainhoitaja: T. H. Heikkilä

UE 3: A 4.

Berliinissä OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 59.

Berliinissä 20 p:nä marras kuuta 1936. 61 68 Sal. 36.

22/11.36

Asia: Valtiovallan rajat kansallissosialistisessa valtiossa. 5 C5

Vuonna 1923 tekemänsä vallankaappausyrityksen muistojuhlassa Münchenissä marraskuun 9 päivänä pitämässään puheessa Hitler kiitti kohtaloa siitä, ettei tämä hänen ensimmäinen aikeensa ottaa Saksan valtakunnan asiat hoitoonsa vienyt tulokseen. "Miten me silloin olisimme voineet rakentaa uuden valtion?" hän huudahti. Hän tunnusti, että sekä hänen että hänen apulaistensa voimat olivat liian heikot. Olisi täytynyt turvautua "porvarilliseen maailmaan". Ei olisi syntynyt uutta valtiota, vanha vain olisi saanut uuden nimikilven. Kymmenen vuotta myöhemmin, kun vallan saavuttaminen, vieläpä ilman väkivaltakeinoja, hänelle vihdoin onnistui, oli tilanne kokonaan toinen. Hänellä oli takanaan suurin järjestö mitä Saksan historia tuntee. Sen turvin voitiin ryhtyä hallitsemaan, sen avulla voidaan säilyttää valta.

Mutta lisäedellytyksenä oli, sanottiin puheessa edelleen, poliisin ja sotaväen saaminen mukaan uuteen valtioon. Monet arvelivat, että vaikka puolue saisikin vallan, niin miten se luulee selviävänsä poliisin ja

---

JAKELUOHJE: tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sotaväen kanssa. Hitler totesi, että näiden laitosten nivelöinti kolmannen valtakunnan kohtaloihin on onnistunut loistavasti ja ilmoitti pitävänsä tätä tekoa sellaisena, josta hän henkilökohtaisesti on eniten ylpeä ja josta historia tulee hänelle antamaan suurimman tunnustuksen.

Jos tarkastelee kolmannen valtakunnan ulkonaista rakennetta, täytyy ilman muuta myöntää, että mainittujen laitosten liittäminen kansallissosialistiseen rakennukseen on perusteellisesti tapahtunut. Poliisivoimien ylimpänä esimiehenä on sisäministeri Frick, niiden varsinaisena päällikkönä SS:n johtaja Himmler, jotka molemmat olivat jo vuonna 1923 vallankaappausta yrittämässä. Heillä on ollut aikaa huolehtia siitä, että muutkin määräävät paikat ovat varmoissa käsissä. Mitä armeijaan tulee, niin on sotamarsalkka v. Blomberg viimeksi pari päivää sitten puhuessaan valtakunnan puolustusvoimista lausunut: "Wir sind Soldaten Adolf Hitlers". Inhimillisesti ja varsinkin pinnallisesti katsoen on tämäkin mahtitekijä hallitusvallan käsissä niin suuressa määrässä kuin toivoa saattaa.[x]

---

[x] Että armeijan henki ei vielä joka suhteessa ole ehkä tyydyttävä, mutta että siinä suhteessakin on "kehitystä" tapahtunut, siihen viittaavat Hitlerin alussamainitussa puheessaan lausumat sanat: "Heute trägt die Armee bei sich den Talisman der politischen Immunisierung gegen jeden Versuch, diese Armee zu zersetzen. Das wird unserem Gegner nie mehr gelingen. Diese Armee ist die nationalsozialistische Armee des neuen Reiches, und indem wir Jahr für Jahr einen Jahrgang nach dem anderen aus dem nationalsozialistischen Nachwuchs hineinschicken in diese Armee, wird sie immer mehr verbunden sein mit unserem heutigen Volk und seinem Geist."

Kolmas valtatekijä on oikeuslaitos. Se on tosin aseeton, mutta Hitler ei varmaankaan ole ainoa vallanpitäjä, jolle se on aiheuttanut epämukavuutta. Sen nivelöimisessä uuteen järjestelmään on ollut omat vaikeutensa, vaikkei niistä ole julkisuudessa paljon puhuttu. Oikeusministerinä on ei-kansallissosialistinen henkilö ja vanhat tuomarit istuvat paikoillaan. He eivät ole aina ottaneet kansallissosialistisia oppeja huomioon, vaan ovat seuranneet lakikirjoja ja tuomarinohjeitaan. Mutta tuomiovaltakaan ei ole voinut itsenäisyyttään kokonaan säilyttää, ja ajanpitkään tulee siitä ilmeisesti jäämään yhä vähemmän jälelle. Oikeuslaitoksen asioihin saa kasvavassa määrässä otetta salkuton ministeri Frank, Saksan oikeusakatemian kansallissosialistinen presidentti. Kun Breslaun piiri sai äskettäin kansallissosialistisen ylituomarin, ilmoitti tri Frank tämän virkaanastujaistilaisuudessa, että kaikki tuomarinnimitykset toimitetaan tästä lähtien yksissä neuvoin kansallissosialistisen puolueen kanssa. Yhä useammin lausutaan tuomioiden perusteluissa, että "kolmannessa valtakunnassa" taikka "kansallissosialistisessa Saksassa" on oikeusistuimen kiinnitettävä huomiota niihin ja niihin näkökohtiin. Ei ole myöskään kauan siitä, kun sanomalehdissä oli uutinen, että on sattunut tapauksia, joissa syytetyt ovat saadakseen lievemmän tuomion väittäneet olevansa kansallissosialistisen puolueen jäseniä. Uutisessa mainittiin, että tällainen ilmoitus on tästä alkaen pätevä vain, jos asianomainen voi esit-

tää jäsenkirjan.

Kaikki määräävät ja valtaa toteuttavat elimet, aseellinen voima, lainsäädäntövalta, toimeenpanovalta, tuomiovalta ovat saaneet kansallissosialistisen muodon. Kaikki vallan ja mahdin välikappaleet ovat yksissä käsissä. Hitlerin valta on tässä suhteessa jakamaton ja kansallissosialistisen valtion konstruktio yhtenäinen.

Todellisuudessa on "uudessa valtiossa" päästy vieläkin pitemmälle. Kansallissosialistinen valtio ei ainoastaan valvo valtion laitoksia, talous- ja sivistyselämää sekä yleistä mielipidettä, vaan myöskin kansalaisten kotielämää ja heidän yksityisiä puuhiaan. Valtiovallan suostumuksella on kansallissosialistinen puolue nimittäin ottanut käytäntöön seuraavan järjestelmän: Asukkaat jaetaan 40-50 perhettä käsittäviin ryhmiin ja puolue asettaa kullekin tällaiselle ryhmälle "uskotunmiehen", jonka tehtävänä on suorittaa kiertokäyntejä hänelle uskotuissa perheissä ja "antaa kaikkea mahdollista apuaan". Hänen tulee pitää luetteloa kaikista perheenjäsenistä. Tämä uskottumies voi käydä tarkastuskierroksellaan milloin tahansa ja hänen kaikkiin tiedusteluihinsa on vastattava. Tämä toimenpide ei ole ilmoitetusta tarkoituksestaan huolimatta saanut edullista vastaanottoa väestön taholta, vaan kerrotaan päinvastoin, että uskottujen miesten vierailu päättyi ensimmäisellä kerralla useassa tapauksessa hyvin lyhyeen, mutta siitä on ollut seurauksena jyrkkä ilmoitus, ettei uskottuja miehiä saa heidän toiminnassaan häiritä.

Myöskin SA-järjestön tehtävä keskittyy nykyään valvontatoimiin. Järjestöä täydennetään kaupungeissa siten, että jokaisen kadun varrella asuu ainakin yksi SA-mies. Taloista, joissa tiedetään asuvan runsaasti oppositioainesta, hankitaan myös jäsen SA:han. Samoin menetellään suurien perheiden ja keskinäistä kestiystävyyttä ja kanssakäymistä harjoittavien kansalaisryhmien suhteen. Näin saadaan väestö kauttaaltaan solutetuksi ja samalla tiedot mielialoista eri piireissä.

Siten ulottuu valtiovallan vaikutus ja valvonta mahdollisimman tehokkaana kaikkialle. Kaikki teknilliset mahdollisuudet hallita kansaa on otettu käytäntöön, kaikkien tilanteiden varalta on varustauduttu, kaiken vastarinnan muodostuminen on paralysoitu. Muodollisesti katsoen ei kansallissosialistisen valtiovallan käytöllä ole mitään esteitä eikä rajoja.

V.a. asiainhoitaja: T. K. Laitkilä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: Cs

ASIA:

Berliinissä Heran lähetyslöi raportti n:o 60.

Ministeri Wuorimaa

26/11 1936.

5000—12—35—5337

Berliinissä, 26 p:nä marraskuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

62 68 Val. 36.

№ 3646/914/36. 30/11-36

5 C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 60 aiheesta: Keskustelu valtiosihteeri Dieckhoffin kanssa.

Ministeri:

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 60.

Berliini ssa 26 p:nä marraskuuta 1936. 62 68 Sal. 36.

30/11. 36

Asia: Keskustelu valtiosihteeri Dieckhoffin kanssa.

5 C5

Kävin 25. 11. ulkoasiain valtiosihteeri Dieckhoffin puheilla, kuullakseni miten hän olosuhteita arvioi.

Tiedustelin aluksi, miten hän arvioi Cianon matkan merkitystä. Hän kertoi tällöin suurin piirtein samaa, mitä jo asiasta olen raportoinut: mitään sopimusta Italian ja Saksan välillä ei tehty, vaan laadittiin ainoastaan pöytäkirja, jossa kummankin maan käsitykset eri kysymyksistä todettiin. Sen jälkeen kun Saksa Abessinian konfliktin aikana oli noudattanut Italiaan nähden ystävällistä puolueettomuutta ja toiselta puolen järjestänyt suhteensa Itävaltaan, niin ettei Italian enää tarvinnut pelätä Saksan agressiviteettia sinnepäin, olivat maiden väliset suhteet muuttuneet erittäin hyviksi. Ne selitykset, jotka Saksan taholta Itävallan kysymyksessä Italialle annettiin ja jotka sisältävät sen, ettei Saksa pyri Itävallan väkivaltaiseen yhdistämiseen, vaan tunnustaa sen itsenäisyyden saksalaisena valtiona, ovat rauhoittaneet ja tyydyttäneet Italiaa. Maiden väliseen sympa-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

tiaan vaikuttaa tietenkin myös kummassakin maassa vallitseva toisilleen sukulainen systeemi. Kun lisäksi Italia katsoo bolshevikivaaraa samaan tapaan kuin Saksa ja kun länsipaktikysymyksessäkin molempien edut käyvät samaan suuntaan, on niin monta yhteistä intressikysymystä olemassa, että niiden luonnollisena seurauksena on ollut maiden välisten suhteiden voimakas läheneminen. Kreivi Ciano oli Berliinissä myöskin ilmoittanut Italian hallituksen toivomuksen saada aikaan hyvät suhteet Jugoslaviaan ja pyytänyt Saksaa vaikuttamaan Belgradissa tämän asian edistämiseksi, minkä Saksa jo onkin tehnyt ja tulee jatkuvasti tekemään. Italian, Itävallan ja Unkarin välinen n.s. Rooman sopimus on edelleen muuttumattomana voimassa ja tunnustaa Saksa sen täydellisesti, mutta ei tule siihen liittymään, vaan on järjestänyt yhteyden näiden liittovaltioiden kanssa ensin heinäkuun 11 päivän sopimuksella Itävaltaan nähden ja nyt Italian kanssa. Unkarin kanssa on Saksalla kauppasopimus ja muutenkin hyvät välit, joten kysymyksenalaisten maiden välillä yhteistoiminta sujuu moitteettomasti.

Itävallan ulkoministeri Schmidtin käynti Berliinissä oli ollut erittäin onnistunut ja luonut uutta pohjaa maiden välisten suhteiden järjestämiselle. Ulkoministeri von Neurath tulee tähän vierailuun vastaamaan joko tammi- tai todennäköisemmin helmikuussa. Ministeri Schmidt oli ollut jossain määrin levoton

siitä, miten valtakunnankansleri Hitler tulisi häneen ja hänen seurueeseensa suhtautumaan. Valtakunnankanslerin keskustelu hänen kanssaan oli kuitenkin muodostunut niin sydämelliseksi ja välittömäksi, ettei Itävallan ulkoministeri ollut kuvitellutkaan tällaista mahdollisuutta. Hän palasi näin ollen kotiinsa erittäin tyytyväisenä vaikutteisiinsa. Tämä vierailu ei kuitenkaan merkitse sitä, että Saksan ja Itävallan välit vielä olisivat täysin kunnossa. On edelleen paljon selvitettäviä kysymyksiä, monet niistä hyvinkin vaikeita, mutta nykyistä menettelytapaa noudattaen, ratkaisemalla hitaasti ja rauhallisesti kysymys toisensa jälkeen, voidaan odottaa täydellisen normalisoinnin näiden valtioiden välisissä suhteissa syntyvän.

Valtiosihteeri kertoi, että samaan aikaan kuin hänen kanssaan keskustelen, allekirjoitetaan Berliinissä saksalais-japanilainen sopimus yhteisestä bolshevismin vastaisesta taistelusta ja julaistaan se heti. Se ei ole mikään liitto, vaan sen tarkoituksena on ideologinen taistelu bolshevismia vastaan sen leviämisen estämiseksi. Sopimus on tehty ainoastaan Saksan ja Japanin kesken, eikä siihen Italia yhdy, mikä ei olekaan tarpeellista, kun vastaavanlaisesta menettelystä Saksan ja Italian välillä jo on sovittu ja kun Itävalta ja Unkarikin jo ovat tähän ideologiaan yhtyneet. Iltalehdissä olikin sopimus jo julaistuna ja lausutaan suuri tyydytys tapahtuman johdosta. Tiedustellessani, millä asteella japanilais-kiinalaiset neuvottelut yleis-

rintamasta bolshevismia vastaan ovat, ei valtiosihteeri sanonut sitä lähemmin tietävänsä, mutta huomautti kuitenkin, että hänen käsityksensä mukaan tällainen sopimus lienee verrattain vaikeasti aikaansaatavissa, koska Kiinassa sen suhteen ollaan eri mieltä, toisten tahtoessa välttää välien kärjistämistä Neuvostovenäjään, toisten kannattaessa sopimuksen syntymistä. Sopimusmaiden taistelu bolshevismia vastaan ei ole tarkoitettu minkäänlaiseksi hyökkäykseksi Venäjää vastaan, vaan ideologiseksi taisteluksi kommunistisen aatteiden leviämistä vastaan. Valtiosihteeri painosti erittäin vakavasti, ettei, huolimatta levitetyistä huhuista, Saksalla ole minkäänlaisia hyökkäysaikeita Venäjää vastaan, vaan sen pyrkimyksenä on toiminnallaan saada Venäjä luopumaan kommunistisen propagandan harjoittamisesta ja maailmanvallankumouksen ajamisesta ja pitämään oman systeeminsä kotitarpeenaan omassa maassaan. Valtiosihteeri lausui tässä yhteydessä: teillekään Suomessan ei kai olisi mieluista konfliktin syntyminen Saksan ja Venäjän välillä, johon vastasin myönteisesti. Tässä yhteydessä on minun mainittava eräällä toisella korkealla taholla huomautetun siitä, että Saksan kannalta kansallisen hallituksen syntyminen Venäjällä olisi suotavampaa kuin nykyinen kansainvälistä sekasortoa ajava systeemi. Tämä osottaa sitä, että Saksalla ilmeisesti olisi suuri halu saada solmituksi hyvät suhteet Venäjän kanssa ja ettei tällaista mahdollisuutta ole näköpiiristä kadotettu. Palatakseni kes-

kusteluuni valtiosihteerin kanssa, mainitsi hän viimeaikaisista saksalaisten vangitsemisista Venäjällä, ja huomautti Saksan ottavan tämän kysymysen erittäin vakavasti. Jos Siperiassa kuolemaantuomittua insinööriä ei armahdeta, tulee tilanne pahoin kärjistymään. Saksa tulee jyrkästi pitämään vaatimuksestaan kiinni eikä peräytymään. Moskovan hallituksessa näyttää vallitsevan hermostunut mieliala, päättäen suurista venäläisten ja ulkomaalaisten vangitsemisista ja hallituksen piirissä näyttää kaksi varsin jyrkästi vastakkaista käsityskantaa taistelevan. Jää nähtäväksi, mikä suunta pääsee voitolle. Vaikka Stalinin sanotaankin edustavan enemmän kansallista suuntaa,niin on hyvin vähän luultavaa, että hänkään olisi valmis kokonaan luopumaan niistä eduista, jotka kommunismille tarjoutuvat siitä toiminnasta, jota Moskovan vaikutuksen alaiset kommunistiset puolueet eri maissa harjoittavat.

Keskustelu siirtyi tämän jälkeen Espanjan kysymykseen. Saksa oli aikonut tunnustaa Francon hallituksen vasta Madridin vallotuksen jälkeen, mutta oli Italia jostain syystä tunnustusta kiirehtinyt, jolloin Saksa siihen suostui näin aikaisemmin. Lisäksi oli tilanne Berliinissä muodostunut sellaiseksi, ettei Madridin hallituksella enää ollut täällä edustajaa. Kolme espanjalaista oli eräänä päivänä kadulla hyökännyt Madridin asiainhoitajan kimppuun, piessyt hänet ja ryöstänyt hänen salkkunsa, sekä hävinneet. Asiainhoitaja oli suo-

raa päätä verisenä ja rikkirevityin vaattein saapunut Auswärtiges Amtiin, näyttääkseen, kuinka häntä oli kohdeltu. Saksan hallitus esitti hänelle heti valittelunsa ja antoi asiainhoitajansa Alicantessa esittää valituksensa myöskin Madridin hallitukselle. Madridin hallituksen asiainhoitaja oli sen jälkeen pyytänyt ja saanut laissez-passer'n ja matkustamut Saksasta pois, ilmoittamatta lähdöstään kenellekään ja jättäen lähetystön avaimet autonkuljettajalle, joka ne puolestaan oli luovuttanut täällä oleskelevalle eronneelle Espanjan suurlähettiläälle. Kun tilanne oli tällainen, katsoi Saksan hallitus jo tästäkin syystä voivansa tunnustaa Francon hallituksen. Mitä tapahtumiin itse Espanjassa tulee, tunnusti valtiosihteeri, ettei ole mitään todistuksia olemassa siitä, että, kuten lehdissä on kerrottu, Venäjältä Espanjaan olisi lähetetty kokonaisia pataljoonia tai rykmenttejä sotaväkeä Madridin hallituksen avuksi eikä pitänyt tätä uskottavanakaan. Sen sijaan on täysin varmat tiedot siitä, että suuri määrä lentokoneita ja tankkeja kuljettajineen sekä aseita ja teknikkoja Venäjältä on Barcelonaan lähetetty. Saksa ja Italia tulevat edelleen pysymään sekaantumattomuussopimuksen kannalla, mutta Francon julistama blokaadi saattaa johtaa vaarallisiin komplikatioihin.

Tiedustelin vielä, olivatko Danzigissa tapahtuneet välikohtaukset jollain tavalla vaikuttaneet Saksan ja Puolan välisiin suhteisiin, johon sain kieltävän

vastauksen. Valtiosihteeri valitti syvästi näitä välikohtauksia, sanoen niiden aiheutuneen sekä danzigilaisten että puolalaisten taitamattomuudesta ja oli sitä mieltä, ettei sellaista olisi saanut päästää syntymään. Danzigilaiset haluavat itselleen mahdollisimman suuren vapauden toiminnassaan, mutta puolalaiset eivät myöskään tahdo oikeuksistaan mitään luovuttaa, mikä myöskin on luonnollista. Danzigin välikohtaukset eivät kuitenkaan ole millään tavalla vaikuttaneet saksalais-puolalaisiin suhteisiin ja on Puolan ulkoministeri Beck myöskin vakuuttanut, ettei Puolan hallitus millään tavalla tule muuttamaan suhdettaan Saksaan.

Mitä Saksan ja Tshekkoslovakian välisiin suhteisiin tulee, eivät ulkomaisessa lehdistössä kierrelleet huhut siitä, että neuvotteluja maiden välillä olisi käynnissä, pidä paikkaansa. Saksa on valmis, kuten ennenkin, tekemään hyökkäämättömyyssopimuksen Tshekkoslovakian kanssa, mutta tulevat nämä kysymykset tuskin esille ennen kuin ilmenee, miten länsipaktin käy. Sitä paitsi ovat tshekit hoitaneet hyvin taitamattomasti sisäpolitiikkaansa, asettaessaan puolet väestöstään, jotka ovat vieraskansallisuutta, toisluokkaiseen asemaan. Saksaa kiinnostaa tietenkin lähinnä saksalaisen vähemmistön asema Tshekkoslovakiassa ja on siinä suhteessa heidän olonsa saattaminen oikeudenmukaiseksi edellytyksenä saksalais-tshekkoslovakialaisten suhteiden paranemiseen. Tämä on kuitenkin Tshekkoslovakian sisäinen

asia, joka sen itse on järjestettävä. Tshekkoslovakian täkäläinen lähettiläs kertoi itse,että on välttämätöntä saada Tshekkoslovakian sisäpolitiikassa muutos aikaan vähemmistökansallisuuksien aseman parantamiseksi ei vaan fraasein, kuten eräät johtavat tshekkoslovakialaiset sen haluavat tehdä, vaan todellisesti. Ainoastaan tätä tietä on Tshekkoslovakialle välttämätön suhteiden paraneminen mahtavaan Saksaan mahdollinen. Toiselta puolen ei Tshekkoslovakia omaa turvallisuuttaan silmälläpitäen myöskään voi luopua sopimuksestaan Venäjän kanssa. Tshekkoslovakian täkäläinen lähettiläs painostaakin ankarasti hallitustaan näissä kysymyksissä.

Kysyin vielä, mikä käsitys valtiosihteerillä oli Englannin ja Ranskan suhtautumisesta nykytilanteeseen. Tällöin hän lausui, ettei hänen tietääkseen Englannin kannassa minkäänlaista muutosta ole tapahtunut ja ettei Englanti sen mukaan tulisi liittymään mihinkään tai hyväksymään mitään blokkimuodostelmia, olivatpa ne minkälaatuisia tahansa. Kuitenkin näyttää sekä Englannissa että Ranskassa yhä enemmän leviävän käsitys kommunistisesta vaarasta. Ranskan sisäinen tilanne taas on siksi sekava, ettei hallitus sentähden pysty sillä energialla ulkopoliittisia kysymyksiä hoitamaan, kuin toisenlaisissa oloissa olisi laita. Ei kuitenkaan ole epäilystäkään siitä, että jos Ranska joutuisi sotaisiin selkkauksiin, sen kansa yksimielisenä asettuisi maataan puolustamaan. Ne ainekset, jotka

Ranskasta nykyään menevät Madridin hallituksen avuksi, ovat sellaisia, joista Ranska itse mielellään haluaa päästä eikä se siis voi muuta olla kuin tyytyväinen niiden poistumisesta maasta.

Rauno Koivisto

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: Cs

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 61.

Ministeri Wuorimaa

26/11 1936

5000—12—35—5337

Berliinissä, 26 p:nä marraskuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

63 69 Tal. 36.

nr 3647/915/36.

30/11-36

5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 61 aiheesta:

Länsipakti.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 61.

Berliini ssa 26 p:nä marras kuuta 19 36.

Asia: Länsipakti.

Käydessäni 25. 11. ulkoasiain valtiosihteeri Dieckhoffin puheilla sain tiedusteluuni länsipaktiasiasta seuraavia tietoja:

Kun Englanti aikoinaan esitti kyselynsä Saksalle, Ranskalle, Italialle ja Belgialle, mikä niiden käsitys paktista on, vastasivat nämä valtiot siihen. Noin kolme viikkoa sitten lähetti Englanti uuden promemorian, jossa yksinomaan selostettiin eri valtioiden vastaukset ja lausuttiin toivomus, että kukin harkitsisi miten eroavaisuudet olisivat voitettavissa. Nyt on Englanti pari päivää sitten jättänyt uuden asiaa koskevan esityksen, jossa se suggeroi omia käsityksiään asian ratkaisemiseksi. Nämä käsitykset keskittyvät kolmeen pääkohtaan:

1) Englanti haluaa uuden sopimuksen sellaiseksi, ettei siinä ainoastaan taata Ranskan ja Saksan turvallisuutta, vaan että Englanti myöskin sitä vastaan hyökättäessä saa tukea toisilta hyökkääjää vastaan, t.s. että sopimus sisältää kaikkien takuun kaikkien koskemattomuuteen nähden,

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

2) kysymys sopimukseen tehtävistä poikkeuksista, s.o. että ranskalais-venäläinen ja ranskalais-tshekkoslovakialainen sopimus jäisivät voimaan, riippumatta uudesta länsisopimuksesta,

3) että kansainliiton neuvosto olisi se instanssi, joka konfliktin sattuessa määrittelisi hyökkääjän.

Näistä kohdista huomautti valtiosihteeri, ettei hän luule Englannin ehdottomasti pitävän kiinni ensimmäiseen kohtaan sisältyvästä ehdotuksesta, vaan todennäköisesti suostuisi luopumaan takuuvaatimuksesta itseensä nähden. Saksan kannalta ovat toinen ja kolmas kohta paljon vaikeammat ja varsinkin kolmas, kun Saksa ei kuulu kansainliittoon. Italiallekin lienee ainakin kolmas kohta vaikea, sillä on mahdollista, että sekin eroaa kansainliitosta. Tämä Englannin viimeinen esitys edellyttää toisten hallitusten lopullista kannanottoa esitettyihin kysymyksiin nähden. Mikä Saksan lopullinen vastaus tulee olemaan, siitä ei valtiosihteeri vielä voinut sanoa mitään, sillä vastauksen valmistelu on juuri harkinnan alaisena. Vaikea on myöskin sanoa, saadaanko sopimusta yleensä syntymään, kun vastakohtaisuudet ovat niin suuret, mutta "kokonaan pessimistinen en vielä haluaisi olla", lisäsi hra Dieckhoff. Tämän lausunnon perusteella näyttää tilanne länsisopimuksen suhteen varsin epämääräiseltä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan Lähetystön raportti n:o 62

Ministeri Wuorimaa

3/12 1936.

5000—12—35—5337

Berliinissä, 3 p:nä joulukuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 3712/930/36.

64 69 Sal. D 36.

8/12. 36

5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 62 aiheesta: Moskovan uhkaukset.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 62.

Berliini ssa 3 p:nä joulu kuuta 1936.

64 69 Sal. 36.

8/12 -36 3

5 C5

Asia: Moskovan uhkaukset.

Moskovan neuvostokongressissa singotut uhkaukset Suomea, Viroa ja Latviaa vastaan ovat herättäneet suurta huomiota Saksassa. Niistä katsotaan Venäjän sodanhalun ilmenevän. Auswärtiges Amtin epävirallinen julkaisu on myös asiaa kosketellut ja kirjoittaa siitä seuraavaa:

"On tunnettua, että Neuvostovenäjällä tunnustusta jakamattomaan rauhaan säestetään peittämättömillä sodanuhkauksilla. Woroshilow on muutamia kuukausia sitten lausunut varsin valaisevat sanat, että vihollinen on lyötävä omalla alueellaan. Parhaillaan koolla olevassa neuvostokongressissa on eräs korkea neuvostovirkamies tämän peitetyn hyökkäysparollin selvemmin ilmaissut. Leningradin piirin kommunistisen puolueen johtaja Shdanow, eräs Stalinin sijaisia puolueen sihteeristössä, ei häikäillyt julkisesti lausua, että Neuvostoliitto punaisen armeijan avulla hyvin kerran voisi tarkastaa, mitä baltilaisissa reunavaltioissa tapahtuu. Tämä peittelemätön, sotainen varauma, joka itse asiassa on

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriö.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

enemmän kuin uhkaus, ei ole ainoastaan tavaton, kun ottaa huomioon reunavaltioiden moitteettoman korrektisuuden ulkopoliittisissa suhteissaan kaikkiin naapureihinsa nähden. Tällainen kieli on päinvastoin sovittamattomassa vastakohdassa Moskovan alituisiin vakuutteluihin siitä, että se haluaa elää kansainliiton periaatteiden mukaisesti ja vain kollektiivisen turvallisuuden turvissa - siis myös kunnioittamalla pieniä naapurimaitaan."

Berliner Tageblatt kirjoittaa samasta asiasta m.m.: "Nämä maat elävät alituisessa, tuon suunnattoman naapurivaltionsa painajaisahdituksessa. Ne ovat tulleet erinomaisen herkiksi kaikkiin tapauksiin nähden, jotka jollakin tavalla osoittavat Neuvostovenäjän sotaisia suunnitelmia tai vaikkapa vain Moskovan huonontuneita välejä länteen päin. Ne tietävät, että kun tosi tulee eteen, joutuvat ne epäilemättä heti puna-armeijan läpikulkualueiksi. Ne eivät kaipaa sen tapaisia ilmoituksia kuin Shdanow juuri nyt katsoi olevan syytä antaa. Litvinow ei myöskään samaisessa kokouksessa jälleen säästänyt vakuuttelujaan kollektiivisesta rauhanrakkaudestaan. Koska koko maailma on verhottu sotahuhujen sumuverhoon, ovat tuollaiset, juuri kaikkein pienimpiin ja pieniin kohdistetut uhkauspuheet juuri nyt vähiten paikallaan. Nämä maat pelkäävät vain sitä, että joutuvat läpikulkuporteiksi Eurooppaan hyökättäessä."

Samansuuntaisia kirjoituksia on ollut useissa muissakin Saksan lehdissä, mutta riittäköön nämä otteet

osotukseksi siitä hengestä, jossa kysymystä on käsitelty.

Nämä lausunnot osottavat, kuinka suuressa määrin Suomen ja Baltianmaiden asema Saksaa kiinnostaa. Saksa ryhtyy Venäjän uhatessa niitä puolustamaan. Olen jo toista vuotta sitten kertonut, kuinka silloinen ulkoasiain valtiosihteeri v. Bülow minulle selitti Suomen ja Baltianmaiden itsenäisyyden säilymisen tärkeyttä Saksan turvallisuuden kannalta Itämerellä. Nyt julaistut lausunnot Moskovan uhkausten johdosta vahvistavat aikaisemmin esitettyjä näkökantoja: Saksalle ei ole yhdentekevää, mitä Itämeren itäosissa tapahtuu.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinistä olevan lähetystön raportti n:o 63.

Ministeri Wuorimaa

28/12 1936

5000—10—35 4261

Berliinissä, 28 p:nä joulukuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no. 3964/975/36

65/69 Sal. D 36.

30/12-36 -3

5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ministeriölle raporttinsa n:o 63 aiheesta:

Ulkopoliittinen tilanne vuoden vaiheessa Saksasta katsottuna.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 63.

Berliinissa 28 p:nä joulu kuuta 19 36.

65 69 Pol. 2 36.
30/12-36

Asia: Ulkopoliittinen tilanne vuoden vaiheessa Saksasta katsottuna.

5 C5

Ei voitane kieltää, että kansainväliset suhteet kuluvana vuonna säännöllisesti ovat kiristyneet ja ettei tälläkään hetkellä, vuoden vaihteessa, mitään todellisia ilmiöitä niiden helpottumiseksi ole huomattavissa, päinvastoin.

Se Saksan sotilaallinen nousu, joka jo noin kaksi vuotta sitten intensiivisesti alkoi, on kuluvana vuonna edelleen jatkunut ja Saksan merkitys kansainvälisenä voimatekijänä säännöllisesti kasvanut. Saksaa respektoidaan tässä suhteessa kaikkialla, eikä kukaan ole kyennyt voimakeinoin tätä nousua estämään. Tunne tästä seikasta onkin Saksassa yhä vahvistunut ja antanut rohkeutta niihin tunnettuihin otteisiin, joihin tänäkin vuonna Versaillesin rauhan viimeistenkin rippeiden yksipuoliseksi kumoamiseksi on ryhdytty. Kun äskettäin keskustelin asiasta erään korkeamman ranskalaisen sotilashenkilön kanssa, ei hän sanonut Ranskassa oltavan milläänn tavoin Saksan sotilaallista varustautumista vastaan sinänsä, mutta levottomuutta herättää se määrä, johon varustautumista viedään,

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sillä sen päätä ei ole näkyvissä ja yhä uusia rykmenttejä ja armeijakuntia muodostetaan, joista julkisuudessa ei puhuta, mutta joiden nousemisen asiantuntija toteaa sotilaallisista numeroista, Rheinin alueella lisätään garnisoneja ja rakennetaan varustuksia. Kun armeijan lisäys näyttää kehittyvän paljon yli sen määrän, mitä voidaan katsoa normaaliksi puolustustarkoituksia varten, kysyy ranskalainen: miksi näin tavattoman pitkälle, eikä löydä vastausta. Saksalaisella taholla taas selitetään, että Saksan varustautuminen aivan toisissa mittakaavoissa kuin esim. Ranskan, on välttämätön siitä syystä, että Saksan mahdollisessa sodassa on taisteltava kaikilla ilmansuunnilla, kun Ranskalla vain tulee olemaan yksi, itäinen rintamansa. Tämä on tietenkin täysin loogillinen ja todellisuuden mukainen selitys, mutta kieltää ei voi, että se on omiaan toisia naapureita hermostuttamaan. Muuten ei armeijan lisääminen Saksassa liene vain auktoriteetti- ja turvallisuuskysymys, vaan näytellee siinä tärkeän osansa myös taloudellinen puoli: armeijaa lisäämällä saadaan työttömyyttä vähennetyksi, sekä miesten sijoituksen kautta armeijaan että sen aiheuttaman eri teollisuuksien työnlisäyksen tähden. Tämä on seikka, jota ei myöskään saa unohtaa Saksan nykyisissä suurissa taloudellisissa vaikeuksissa, jolloin valtavasti suurin osa tuotannosta on sijoitettava kotimaahan, kun ulkomaankauppa ei näytä pääsevän sanottavasti laajenemaan.

Keskustelut länsivaltojen kanssa ovat muodostuneet varsin doktrinäärisiksi, ilman että niissä päästään edistymään. Kun Ranskassa ja Englannissa ei haluta muodostaa mitään rintamia ja kahtiajakoja, vaan katsotaan, että kukin tulkoon autuaaksi omalla tavallaan ilman että sen edesottamisiin on syytä sekaantua, huomautetaan sekä Saksassa että Italiassa, ettei tämä pidä paikkaansa, sillä kominternin toiminta tähtää juuri sekaantumiseen sisäisissä asioissa kaikkialla. Tähän vastakohtaan ovat keskustelut pysähtyneet, eikä tuosta kuolleesta pisteestä näytä päästävän yli eikä ympäri. Tästä ovat Espanjan tapahtumat esimerkillisiä ja myrkyttävät yhä enemmän kansainvälistä ilmapiiriä. Että vastakohtaisuuksien hälvenemiseen mahdollisuudet ovat vähäiset, johtuu osaksi myös siitä, ettei kansallissosialismi ole yksinomaan poliittinen oppi, vaan pohjautuu uuteen maailmankatsomukseen, joka on fanaattinen ja joka omaksumistaan periaatteista ei voi tinkiä.

Luonnollista on, että Saksan ja Venäjän välit kansallissosialismin valtaan tulosta lähtien ovat olleet huonot, mutta avoimeksi vastakohdaksi ne muuttuivat viimeisen Nürnbergin puoluekokouksen aikana, jolloin ristiretki bolshevismia vastaan julistettiin ja kahtiajako bolshevismin ja sen vastustajain välillä selitettiin tapahtuneeksi tosiasiaksi. Siitä saakka onkin henkinen sotatila maitten välillä vallinnut ja mikäli huhuina, joiden todenperäisyyttä en voi tarkistaa, on kerrottu,

Keskustelut länsivaltojen kanssa ovat muodostuneet varsin doktrinäärisiksi, ilman että niissä päästään edistymään. Kun Ranskassa ja Englannissa ei haluta muodostaa mitään rintamia ja kahtiajakoja, vaan katsotaan, että kukin tulkoon autuaaksi omalla tavallaan ilman että sen edesottamisiin on syytä sekaantua, huomautetaan sekä Saksassa että Italiassa, ettei tämä pidä paikkaansa, sillä kominternin toiminta tähtää juuri sekaantumiseen sisäisissä asioissa kaikkialla. Tähän vastakohtaan ovat keskustelut pysähtyneet, eikä tuosta kuolleesta pisteestä näytä päästävän yli eikä ympäri. Tästä ovat Espanjan tapahtumat esimerkillisiä ja myrkyttävät yhä enemmän kansainvälistä ilmapiiriä. Että vastakohtaisuuksien hälvenemiseen mahdollisuudet ovat vähäiset, johtuu osaksi myös siitä, ettei kansallissosialismi ole yksinomaan poliittinen oppi, vaan pohjautuu uuteen maailmankatsomukseen, joka on fanaattinen ja joka omaksumistaan periaatteista ei voi tinkiä.

Luonnollista on, että Saksan ja Venäjän välit kansallissosialismin valtaan tulosta lähtien ovat olleet huonot, mutta avoimeksi vastakohdaksi ne muuttuivat viimeisen Nürnbergin puoluekokouksen aikana, jolloin ristiretki bolshevismia vastaan julistettiin ja kahtiajako bolshevismin ja sen vastustajain välillä selitettiin tapahtuneeksi tosiasiaksi. Siitä saakka onkin henkinen sotatila maitten välillä vallinnut ja mikäli huhuina, joiden todenperäisyyttä en voi tarkistaa, on kerrottu,

ärsyttänyt siinä määrin täkäläisiä puoluepiirejä, että armeijan johdon oli täytynyt sekautua niiden pyrkimyksiä hillitsemään. Tämä tilanne, jonka vaarallisuus Puolalle on ilmeinen, on puolestaan johtanut Puolan jälleen lähentymään Ranskaa, kuitenkaan rikkomatta sopimuksellista suhdettaan Saksaan. Kun ottaa huomioon ne viimeaikaiset ilmiöt, joista käy esiin Englannin ja Ranskan suurempi reservatio ja keskenäinen lähentyminen, Tsekoslovakian pelko, Sveitsin hermostuneisuus, Puolan varauma Ranskaan päin ja yritykset italialais-englantilaisten suhteiden parantamiseksi, joiden tarkoituksena on vetää Italia jälleen lähemmäksi Ranskaa ja Englantia, niin ei voi jäädä saamatta vaikutusta, että Saksan isoloimisen vuoden alkupuolella ilmennyt höltyminen jälleen jossain määrin olisi kiristynyt. Onko tämä tilapäinen ilmiö, jääköön arvailematta.

Espanjan sisällissota on edelleen maailman tapahtumain keskipisteenä. Täkäläisten diplomaattien keskuudessa olen kuullut lausuttavan Espanjan sodan menestyksellisen lopettamisen Madridin hallituksen hyväksi olevan Venäjälle siitä syystä ensiluokkaisen tärkeän, että se, vapautuakseen ulkomaisista syytöksistä, haluaa siirtää koko kominternin koneiston Venäjältä Espanjaan, niin ettei Venäjän sisällä voitaisi sanoa olevan kahta hallitusta. Saksalaisella taholla ollaan levottomia kenraali Francon edistymisen pysähtymisestä ja sotatapahtumien kehityksen viivästymisestä. Saksan asiainhoitaja kenraali Francon

luona, kenraali Faupel, kuuluu olevan kaupunkivalloituksen erikoistuntija. Missä määrin Saksa aineellisesti Espanjan kansallisille on antanut ja antaa tukea, on mahdotonta sanoa. Tämä sota on kuitenkin muuttunut sisäisestä sodasta kahden maailmankatsomuksen väliseksi taisteluksi, jota kummankin suunnan kannattajat ulkoapäin enemmän tai vähemmän julkisesti tukevat ja tämä on seikka, joka ei ennusta hyvää tulevaisuuden näköaloja arvioitaessa. Jouluksi on suurlähettiläs von Ribbentrop palannut Saksaan neuvottelemaan valtakunnankanslerin kanssa. Kun kertoman mukaan pidettyihin ja pyhien välillä pidettäviin neuvotteluihin Berchtesgadenissa osallistuvat myös valtakunnanministerit Göring, von Blomberg ja Schacht, on varsin todennäköistä, että tärkeämpiä päätöksiä on tekeillä ja niistä mahdollisesti piankin ulospäin saadaan kuulla. Väitetäänhän, että sovinnollisempi suhtautuminen länsivaltain neuvotteluihin olisi odotettavissa, mutta varmempia tietoja asiasta etukäteen ei ole saatavissa. Yksi tärkeimpiä Berchtesgadenin keskustelujen kysymyksiä on varmaankin Saksan suhtautuminen Espanjan tapahtumiin.

Lopuksi pari sanaa Saksan suhtautumisesta Itämerenmaihin. Olen jo aikoinani kertonut, kuinka Saksan poliittisissa piireissä Itämeren kysymystä pidetään ensiluokkaisen tärkeänä, mikä onkin varsin luonnollista. Kaikki ilmiöt ja muutokset olosuhteissa näissä maissa huomioidaan tarkoin. Venäjän Itämerenlaivaston lisäämis-

aikeita on erikoisella tarkkuudella seurattu ja tulevat ne tietenkin vaikuttamaan Saksan menettelyyn. Kun äskettäin tapasin erään talouskysymyksiä hoitavan puoluejohtomiehen, sanoi hän: kun nyt olemme saaneet taloudelliset suhteet järjestetyiksi Tonavan ja Balkanin maihin, tulemme kiinnittämään entistä enemmän huomiota Itämerenmaihin. Olisikohan saksalaisten suhteellisen suuri sovinnollisuus kauppaneuvotteluissamme ensimmäisiä oireita tähän suuntaan? Viime talvena lausui minulle nykyinen talousdiktaattori Göring: kauppasuhteita järjestettäessä on meidän otettava huomioon myös maiden poliittinen merkitys meille. Jos edelläkerrotut lausunnot pitävät paikkansa, on tulevaisuudessa odotettavissa Saksan entistä aktiivisempi harrastus Itämerenmaihin, siis myös meihin.

Rafael Haarla

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinistä olevan lähetyksö raportti n:o 64

Ministeri Wuorimaa

29/12 1936

5000—10—35 4761

Berliinissä, 29 p:nä joulukuuta 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 3966/976/36.

- 1	60 Sal. D	37.
4/1-37		
5	C5	

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ministeriölle raporttinsa n:o 64 aiheesta: Saksan talouspolitiikasta.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 64.

Berliini ssa 29 p:nä joulu kuuta 19 36.

Asia: Saksan talouspolitiikasta.

Jos vanhan klassillisen kapitalistisen teorian perusteella tahtoisi arvostella Saksan taloudellista kehitystä ja sen noudattamaa talouspolitiikkaa, pitäisi kai Saksan jo aikoja sitten olla konkurssissa ja ehkäpä se näiden teoriojen mukaan sitä onkin. Tästä huolimatta työskentelee Saksan teollisuus miltei kaikilla aloilla erittäin intensiivisesti ja sen tuotantovolyymi on kasvanut. Tähän on ennenkaikkea vaikuttanut kotimaisen myynnin tavaton nousu ja tuonnin ankara rajoittaminen. Mitään katastroofimaista puutetta ei millään alalla toistaiseksi ole ollut, vaikkakin niukkuutta monessa suhteessa on ilmennyt. Ilmoitusten mukaan olivat joulumarkkinatkin vilkkaammat kuin ennen ja rahaa kovasti liikkeessä. Tätä seikkaa selitetään osittain sillä, etteivät ihmiset rahanarvon alentamisen pelossa halua säästää, vaan vaihtavat rahansa tavaraan. Toiselta puolen osottavat julaistut tilastotiedot, että säästöt säästöpankeissa ja säästökassoissa ovat lisääntyneet.

Kaikesta tästä huolimatta ei asioita seuratessa voi kuitenkaan tulla muuhun tulokseen kuin että talou-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

dellinen tilanne Saksassa säännöllisesti on vaikeutunut. Kun ulkomailla selitetään Saksan pyrkivän autarkiaan, selittävät saksalaiset itse, ettei tämä ole totta. Saksa haluaa päästä mahdollisimman vapaisiin kauppasuhteisiin muiden maiden kanssa, mutta kun muut maat eivät siihen ole halukkaita, vaan tekevät tälle esteitä dumpaavien valuuttatoimenpiteiden, boikotin ja kaikenlaisten kauppapoliittisten esteiden avulla, ei Saksalla ole ollut muuta keinoa kuin ryhtyä kotimaassa tuottamaan niitä raaka-aineita, mitä suinkin voidaan. Kaikista vaikeuksista huolimatta on Saksa julaistujen tilastojen mukaan kuitenkin pystynyt verrattain hyvin säilyttämään osuutensa maailmankaupassa. Vuosina 1929 ja 1932 oli tämä osuus 9,48 %, v. 1933 9,10 %, v. 1934 9 % ja 1935 8,67 %, niin että Saksa edelleen eurooppalaisista maista maailmankaupassa on Englannin jälkeen toisena. Kuluvan vuoden ulkomaankauppa jäänee Saksalle noin 600 milj. Rmk:lla aktiiviseksi. Tri Schachtia lähellä oleva viikkolehti "Der Deutsche Volkswirt" kirjoittaa joulukuun 24 päivän numerossaan mm. seuraavaa: "Maailma, joka meitä syyttää autarkiasta ja ylisti vapaakauppaperiaatetta, sulkeutui yhä enemmän meidän tuotteisiimme nähden, silloinkin, kun sillä ei ollut mitään valuuttavaikeuksia. Täten kuluivat meidän raaka-ainevarastomme loppuun. Tämän tilanteen pakollisena seurauksena on toinen nelivuotissuunnitelma. Saksa luo itselleen oman raaka-ainetuotannon. - - - - Saksan hallitus tahtoo

turvata välttämättömän elintarvehankintansa tarkoitusta vastaavalla maatalouspolitiikallaan ja välttämättömän turvallisuutensa luomalla maantieteellistä asemaansa vastaavan sotavoiman. Tätä tarkoitusta palvelee toinen nelivuotissuunnitelma. Se vaatii, sen jälkeen kun suuri osa raaka-ainevarastoista on kulutettu, uhrauksia elintason suhteen, ainakin väliaikaisesti. - - - - Ja lopuksi on myöskin parempi, että supistetaan toivottavien tarpeiden käyttöä, voidaksemme itse hankkia välttämättömän tarpeen elantoon, vaatetukseen, asumukseen ja turvallisuuteen nähden."

Tässäkin siis jälleen julkisesti tunnustetaan erittäin kriitillinen valuutta- ja raaka-ainetilanne. Kaikki mahdolliset raaka-aineet tulee Saksa hankkimaan kotimaastaan ja mitä se itse ei voi tuottaa, se on sen hankittava huolehtimalla osuudestaan maailmankaupassa. Tämä asettaa erittäin raskaat vaatimukset Saksan taloudelle ja on sen vastuunalaisuus näin ollen varsin suuri. Tästä vastuunalaisuudesta kirjoittaa yllämainittu lehti seuraavaa: "Sen edesvastuu ei tule pienenemään, vaikkakin Saksan varustautumisen välttämättömyys lähiaikoina ehkä ei enää vaikuttaisi tilausten arvojärjestykseen eikä olisi ensi sijalla, vaan tässäkin suhteessa spesialisoitu menetelmä tulisi käytäntöön. Kultablokkimaiden viimeaikaiset rahanarvonalentamiset ovat siirtäneet pääpainon transferkysymyksestä yhä enemmän hintakysymykseen. Saksalaisen myyjän on sovellutettava hinta-

tasonsa kilpailutilanteen mukaan. - - - - Ja vaikkakin Saksalle sen nykyisessä taloudellisessa puristuksessa raaka-aineiden ja elintarpeiden kallistuminen ei voi olla suotava, niin toivomme ainakin, että siitä seuraa suurten maatalousmaiden taloudellinen vahvistuminen, jonka tuloksena ovat lisääntyneet sijoitusmahdollisuudet teollisille ja saksalaisille tuotteille." Täten siis Saksassa eletään siinä toivossa, että muissa maissa parantunut taloudellinen tilanne tulee edistämään Saksan myyntimahdollisuuksia ja sen kautta aikaansaamaan parannuksen myöskin Saksan talouselämässä.

Kun seuraa toimenpiteitä taloudellisella alalla, ei voi jäädä ilman vaikutelmaa, että siitä yhä enemmän käy ilmi sotatalouden luonne. Voin ja yleensä rasvan myynnin säännösteleminen ensi tammikuun alusta on tästä tyypillinen näyte. Eräillä tahoilla väitetään vakavasti, että myöhemmin tulee pakko laajentaa tätä säännöstelyä muillekin aloille. Eräs sotilashenkilö huomautti, ettei Saksa enää tee sitä virhettä, mikä tapahtui sodan alkaessa v. 1914, ettei mitään rajoituksia pantu toimeen, vaan että tulevan sodan ensimmäisestä päivästä lähtien yleinen säännöstely kaikilla aloilla järjestetään. Tätä kysymystä, sotataloutta, onkin Saksassa viime vuosina runsaasti valmisteltu sekä julkisen sanan taholta valmistamalla kansaa siihen, että vielä enemmän salaisissa suunnitteluissa. Kaikki on tietenkin pienintä yksityiskohtaa myöten saksalaisella perusteellisuudella tutkittu. Eikä lienekään epäilystä siitä, että Saksan elintarve-

politiikkaa on johdettu siinä hengessä, että maa blokaadin sattuessa tulee omillaan toimeen jakamalla elintarpeet ankaran säännöstelyn rajoissa niin, että kaikki saavat välttämättömimmän, mutta ovat myös valmiit yhteiseksi hyväksi kärsimään ja tyytymään vähempään.

Kun muutamia päiviä sitten Ranskan kauppa-asiamieheltä tiedustelin, hänen käsityksiään Saksan taloudellisesta tilanteesta, sanoi hän sen olevan yhtä huonon kuin Ranskan. Molemmissa maissa voidaan nykyistä talouspolitiikkaa edelleen jatkaa, mutta se tulee, ellei muutosta saada aikaan, lopulta johtamaan täydelliseen umpikujaan.

Edelläolevat huomautukset olen halunnut tehdä osottaakseni, miten Saksassa taloudellista tilannetta tällä hetkellä yleispiirtein arvioidaan. Yleiskatsaukseen kuluvalta vuodelta voidaan ryhtyä vasta sen jälkeen kun tilastotiedot koko vuodelta ovat saatavissa.

Rane Koivisto